

Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

**HACETTEPE
ÜNİVERSİTESİ**

NEE

NÜFUS
ETÜTLERİ
ENSTİTÜSÜ

**Türkiye’de
Afganistan Uyruklu Uluslararası
Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri
Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri,
Türkiye’de Kalışları,
Gelecek Planları ve Amaçları**

Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları

Yayın Hakları©, 2017 Hacettepe Üniversitesi
Copyright©, 2017 by Hacettepe University

Yayın No: NEE-HÜ.17.01

ISBN: 978-975-491-449-8

Ankara 2017

Bu yayında yer alan bilgilerden Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü sorumludur ve bu bilgiler hiçbir şekilde T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün görüşünü yansıtmamaktadır.

Hacettepe Üniversitesi tarafından Hacettepe Üniversitesi Basımevi’ne
500 adet bastırılmıştır.

İçindekiler

İçindekiler.....	iii
Tablolar	v
Şekiller	ix
Kısaltmalar Listesi	xi
Önsöz	xiii
Sunuş	xv
Konu, Kapsam ve Amaç	19
<i>Mehmet Ali Eryurt ve İsmet Koç</i>	
Kavramsal Çerçeve ve Yasal Mevzuat	27
<i>Mehmet Ali Eryurt</i>	
Dünyada Mültecilerin Durumu ve Afgan Mülteciler	33
<i>Mehmet Ali Eryurt</i>	
Afganistan'ın Sosyo-Demografik ve Ekonomik Yapısı ve Dış Göç Süreci	39
<i>İsmet Koç</i>	
Hanehalkı Nüfusunun ve Yaşanılan Konutun Özellikleri	51
<i>İsmet Koç</i>	
Uluslararası Koruma Başvuru ve Statüsü Sahibi Afganistan Uyraklı Kişilerin Temel Özellikleri	73
<i>İsmet Koç</i>	
Türkiye'ye Göç Öncesi Durumu	87
<i>Mehmet Ali Eryurt</i>	
Türkiye'ye Göç ve Yerleştirilme Süreci	99
<i>Mehmet Ali Eryurt</i>	
Uydu Kentte Yaşam Koşulları	107
<i>Mehmet Ali Eryurt</i>	

Uluslararası Koruma Başvuru ve Statüsü Sahibi Afganistan Uyraklu Kişilerin Geleceğe Yönelik Planları.....	117
<i>İsmet Koç</i>	
Sonuç ve Öneriler	123
<i>İsmet Koç ve Mehmet Ali Eryurt</i>	
Kaynaklar.....	138
EK A – Görev Dağılımı/Saha ve Veri Giriş Personeli	140
EK B - Soru Kağıtları.....	141

Tablolar

Tablo 1.1.	Görüşme Yapılan Anahtar Kişilerin Listesi.....	22
Tablo 1.2.	Araştırma İllerindeki Toplam Hanehalkı Sayısı, Saha Çalışmasında Görüşülen Hanehalkı ve Kişi Sayıları ile Hakkında Bilgi Toplanan Hanehalkı Üyelerinin Sayıları	24
Tablo 4.1.	Afganistan'ın Demografik Göstergeleri	43
Tablo 4.2.	Afganistan'ın Etnik Yapısı.....	44
Tablo 5.1.	İllere Göre Hanehalkı Nüfusunun Yaş Dağılımı, Ortalama Yaşı ve Erkek Nüfusun Payı	53
Tablo 5.2.	İllere Göre Hanehalkı Büyüklüğünün Yüzde Dağılımı ve Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü.....	54
Tablo 5.3	Hanehalkında Bulunan Kişilerin Referans Kişiye Yakınlık Derecelerinin İllere Göre Yüzde Dağılımı.....	54
Tablo 5.4	Altı Yaş ve Üzerindeki Hanehalkı Nüfusunun Eğitim Durumunun İllere Göre Yüzde Dağılımı.....	56
Tablo 5.5.	Hanehalkı Nüfusunun Medeni Durumunun Yaşlara Göre Yüzde Dağılımı.....	58
Tablo 5.6.	Konutun Tipine, Konutun Başka Ailelerle Ortak Kullanım Durumuna Göre Yüzde Dağılımı ve Ortalama Kira Miktarları.....	60
Tablo 5.7.	Hanede Kullanılan İçme Suyu Kaynağının İllere Göre Yüzde Dağılımı	61
Tablo 5.8.	Hanedeki Tuvalet İmkanlarının İllere Göre Yüzde Dağılımı.....	62
Tablo 5.9.	Konutlarda Kullanılan Zemin Malzemesinin, Isıtma Sisteminin, Mutfak ve Banyonun Olup Olmamasının İllere Göre Yüzde Dağılımı ve Yatak Odası Başına Düşen Kişi Sayısı	63
Tablo 5.10.	Hanehalkının Sahip Olduğu Dayanıklı Tüketim Mallarının İllere Göre Yüzde Dağılımı.....	65
Tablo 5.11.	İllere Göre Hanelerin Aylık Gelir Gruplarına, Refah Endeksine, Hanenin Maddi Durumuna İlişkin Öznel Değerlendirmeye, Borcu Olup Olmadığına ve Son 12 Ayda Ödemekte Zorlanan Harcamaların Yüzde Dağılımı ve Ortalama Borç Miktarı	67

Tablo 5.12.	Hanelerde Gelir Getiren Bir İşte Çalışan Kişi Sayısının İllere ve Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı	68
Tablo 5.13.	Hanelerin Sosyal Yardım Alma Durumlarına, Sosyal Yardımın Kaynağına ve Sosyal Yardımın Türüne ve İllere Göre Yüzde Dağılımı.....	70
Tablo 5.14.	Hanehalkı Üyelerinin Doğdukları ve Türkiye'ye Gelmeden Önce Yaşadıkları Ülkelere, Türkiye'de Kalma Sürelerine ve Türkiye'ye Göç Etme Nedenleri Temelinde İllere Göre Yüzde Dağılımı	71
Tablo 6.1.	Görüşme Yapılan Kişilerin Cinsiyete ve Yaşa Göre Yüzde Dağılımı	75
Tablo 6.2.	Görüşülen Kişilerin Eğitim Durumlarının Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı.....	76
Tablo 6.3.	Kişilerin Medeni Durumlarının İllere Göre Yüzde Dağılımı.....	77
Tablo 6.4.	Kişilerin Ana Dillerinin ve Konuştukları Diğer Dillerin İllere Göre Yüzde Dağılımı	79
Tablo 6.5	Kişilerin Çocuk Sayılarının İllere ve Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı ve Ortalama Çocuk Sayıları.....	81
Tablo 6.6.	Kişilerin Çalışma Durumlarının, Çalıştıkları Sektörlerin ve Sosyal Güvenlik Durumlarının İllere ve Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı..	82
Tablo 6.7.	Kişilerin Çalışma Yaşamında Karşılaştıkları Sorunların, Çalıştıkları Farklı İş sayısının İllere Göre Yüzde Dağılımı ve Çalışılan Ortalama İş Sayısı.....	84
Tablo 6.8.	Çalışmayan Kişilerin Çalışmama Nedenlerinin Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı	85
Tablo 7.1.	Kişilerin Doğdukları Ülkelere Göre Yüzde Dağılımı.....	88
Tablo 7.2.	Kişilerin Doğdukları Ülkeleri Sığınmacı Olmak/Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Terk Etmeden Önceki İç Göç Sayısı ...	89
Tablo 7.3.	Cinsiyete ve Türkiye'de Yaşanılan Şehire Göre Uluslararası Göç Sayıları	89
Tablo 7.4.	Cinsiyete ve Türkiye'de Yaşanılan Şehire Göre Kişilerin Doğdukları Ülkeleri Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla İlk Kez Terk Edişlerinden İtibaren Geçen Süre	90
Tablo 7.5.	Cinsiyete ve Türkiye'de Yaşanılan Şehire Göre Kişilerin Yaşadıkları Ülkeleri Sığınmacı Olmak/Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Terk Etme Sayıları	91
Tablo 7.6.	Cinsiyete ve Türkiye'de Yaşanılan Şehire Göre Kişilerin Sığınmacı Olmak/Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Türkiye'ye Gelmeden Önce Yaşadıkları Ülke	92
Tablo 7.7.	Cinsiyete Göre Kişilerin Yaşadığı Ülkeden Sığınmacı Olmak/Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Temel Ayrılma Nedeni.....	93

Tablo 7.8.	Türkiye'ye Gelmeden Önce Hangi Ülkede Yaşadığına Göre Kişilerin Yaşadığı Ülkeden Sığınmacı Olmak/Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Temel Ayrılma Nedeni	93
Tablo 7.9.	Cinsiyete Göre Görüşülen Kişilerin Aile/Hanehalkı Üyelerinden Herhangi Birisinin Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Belirtilen Olayları Yaşama Durumu	95
Tablo 7.10.	Türkiye'ye Göç Öncesinde Cevaplayıcıların Çalışma Durumlarının, Çalıştıkları Sektörlerin, İşteki Statülerinin ve Sosyal Güvenlik Durumlarının Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı	95
Tablo 7.11.	Türkiye'ye Göç Öncesinde Cevaplayıcıların Türkiye'deki Sığınma/Uluslararası Koruma Sürecine İlişkin Bilgi Sahibi Olma Durumu.....	98
Tablo 8.1.	Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Hangi Ülkede Yaşadığına Göre Türkiye'ye Giriş Biçimi ve Başka Ülkelerden Geçme Durumu.....	100
Tablo 8.2.	Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Hangi Ülkede Yaşadığına Göre Belirtilen Kişilerle Türkiye'ye Birlikte Giriş Yaptıklarını Belirtenlerin Yüzdesi	101
Tablo 8.3.	Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Hangi Ülkede Yaşadığına Göre Kişilerin Sığınmak için Türkiye'yi Tercih Etmelerinin En Temel Nedeni.....	101
Tablo 8.4.	Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Hangi Ülkede Yaşadığına Göre BMMYK'ya Başvurma Durumu ve Başvuru Yılı	102
Tablo 8.5.	Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Hangi Ülkede Yaşadığına Göre BMMYK mülakatı ve BMMYK Başvurusunun Hangi Aşamada Olduğu.....	103
Tablo 8.6.	Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Hangi Ülkede Yaşadığına Göre Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'ne Başvurma Durumu ve Başvuru Yılı	104
Tablo 8.7.	Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Hangi Ülkede Yaşadığına Göre Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü mülakatı ve Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü Başvurusunun Hangi Aşamada Olduğu.....	105
Tablo 9.1.	Cinsiyete Göre Cevaplayıcıların Sağlık Durumu	107
Tablo 9.2.	Cinsiyete Göre Cevaplayıcıların Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinden Faydalanma Durumları, Hangi Sağlık Kurumlarına Başvurdıkları, Aldıkları Hizmetten Memnun Kalma Durumları ve Sağlık Kurumlarında Yaşadıkları Sorunlar	109
Tablo 9.3.	Cinsiyete Göre Cevaplayıcıların Psikolojik Desteğe İhtiyaç Duyuma Durumu, Psikolojik Desteğe İhtiyaç Duyduğunda Ne Yaptığı, Türkiye'de Hayatına Son Vermeyi Düşünme ve Deneme Durumu	110

Tablo 9.4.	Cinsiyete Göre Cevaplayıcıların Beş Yaşından Küçük Çocuk Sayısı ve Beş Yaşından Küçük Çocukların Aşılma Durumu.....	110
Tablo 9.5.	Türkiye'ye Gelmeden Önce Hangi Ülkede Yaşandığına Göre 5-13 Yaşında Erkek ve Kız Çocuk Bulunan Hanelerde Yaşayanların Oranı ve Bu Çocukların Okula Devam Oranları	111
Tablo 9.6.	Türkiye'ye Gelmeden Önce Hangi Ülkede Yaşandığına Göre 5-13 Yaşında Okula Devam Eden Çocukların Okulda Yaşadıkları Sorunlar.....	111
Tablo 9.7.	Okula Devam Etmeyen 5-13 Yaşındaki Çocukların Okula Devam Edememe Nedenleri.....	112
Tablo 9.8.	Cinsiyete Göre Cevaplayıcıları Halk Eğitim Merkezleri/Belediyelerin Kurslarına Katılma Durumu, Hangi Kurslara Katıldıkları ve Kurslar Hakkındaki Görüşleri.....	112
Tablo 9.9.	Cinsiyete Göre Cevaplayıcıların Hukuki Desteğe İhtiyaç Duyma Durumu, Hangi Konularda Hukuki Desteğe İhtiyaç Duydukları, Hukuki Destek Alma Durumları ve Hukuki Desteği Nereden Aldıkları.....	113
Tablo 9.10.	Yaşanılan Şehire Göre Cevaplayıcıların Yaşadıkları Uydu Kent'ten Memnun Olma Durumları, Türkiye'deki Komşularla ve Diğer Uluslararası Koruma Başvuru ve Statü Sahipleriyle İlişkileri.....	115
Tablo 10.1.	Kişilerin Cinsiyete Göre Geleceğe İlişkin Planlarının Yüzde Dağılımı.....	118
Tablo 10.2.	Kişilerin Yerleşmek İçin Tercih Ettiği Ülkelerin Yüzde Dağılımı..	119
Tablo 10.3.	Kişilerin Tercih Ettikleri Ülkelerin Tercih Nedenlerine Göre Yüzde Dağılımı.....	120
Tablo 10.4.	Kişilerin Türkiye'de kalma Nedenlerinin Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı.....	121
Tablo 10.5.	Afganistan'a Geri Dönmek İstemeyen Kişilerin Hangi Koşullar Sağlanırsa Dönebileceklerinin Yüzde Dağılımı	121

Şekiller

Şekil 3.1.	Dünyada Son 25 Yılda Nüfusun Yerinden Olmasına Yol Açan Olaylar, 1989-2013	33
Şekil 3.2.	Dünyada En Çok Mültecinin Bulunduğu 10 Ülke.....	34
Şekil 3.3.	Dünyada En Çok Mülteci Üreten 10 Ülke.....	35
Şekil 3.4.	Dünyada ve Türkiye’de Mültecilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	36
Şekil 3.5.	Dünyada ve Türkiye’de Mültecilerin Yaş Gruplarına Göre Kadın Nüfusun Oranı.....	37
Şekil 4.1.	1979-2001 döneminde Pakistan ve İran’daki Afgan Mültecilerin Sayısal Büyüklüğü.....	48
Şekil 4.2.	2001-2013 Döneminde Pakistan ve İran’daki Afgan Mültecilerin Sayısal Büyüklüğü.....	49
Şekil 5.1.	Hanehalkı Nüfusunun Yaş Piramidi	52
Şekil 5.2.	Hanehalkı Nüfusunun Yaş ve Cinsiyete Göre Okullaşma Oranı	57
Şekil 6.1.	Cinsiyete Göre Kişilerin Yaşlarının Yüzde Dağılımı.....	74
Şekil 6.2.	Görüşülen Kişilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Medeni Durumlarının Yüzde Dağılımı.....	78
Şekil 7.1.	Görüşülen Kişilerin Doğdukları Ülkelere Göre Doğdukları Yerleşim Yeri Tiplerinin Yüzde Dağılımı	88
Şekil 7.2.	Görüşülen Kişilerin Aile/Hanehalkı Üyelerinden Herhangi Birisinin Türkiye’ye Göç Etmeden Önce Belirtilen Olayları Yaşama Durumu	94
Şekil 7.3.	Görüşülen Kişilerin Türkiye’ye Göç Öncesinde Yaşadıkları Hanenin Durumunun Temel İhtiyaçların Karşılanması İçin Yeterli Olup Olmadığı ve Hanenin Maddi Durumunun Çevredeki Diğer Hanelere Göre Durumu.....	97
Şekil 7.4.	Görüşülen Kişilerin Türkiye’ye Göç Öncesinde Yaşadıkları Evin Tipi ve Evin Kime Ail Olduğu.....	97

Şekil 9.1.	Görüşülen Kişilerin Yaşadıkları Uydu Kent'ten Memnun Olma Durumları	114
Şekil 9.2.	Görüşülen Kişilerin Yaşadıkları Uydu Kentin Dışında Başka Bir İli Tercih Etmelerinin Temel Nedeni.....	114
Şekil 10.1.	Görüşülen Kişilerin Geleceğe Yönelik Planlarında Öne Çıkan İki Planın Yaşlara Göre Yüzde Dağılımı.....	118

Kısaltmalar Listesi

- ADNKS:** Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BM: Birleşmiş Milletler
BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CIA: Central Intelligence Agency
EGM: Emniyet Genel Müdürlüğü
FRONTEX: Avrupa Dış Sınırlarda Operasyonel İşbirliği Yönetimi Ajansı
GGM: Geri Gönderme Merkezi
GİGM: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
NKA: Nüfus ve Konut Araştırması
SGDD: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
UAVT: Ulusal Adres Veri Tabanı
UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees
USAID: United States Agency for International Development

Önsöz

Tarih boyunca Ülkemiz, zulüm görme ya da ölüm korkusuyla yaşadıkları topraklardan kaçarak Anadolu'ya gelenlere imkânları ölçüsünde kucak açmıştır ve bu özelliğini günümüzde de sürdürmeye devam etmektedir. Son yıllarda yakın coğrafyamızda yaşanan karışıklıklar, siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar koruma bulmak amacıyla Ülkemize gelen kişi sayısında büyük bir artışa neden olmuştur. Bugün, Türkiye'de geçici koruma altında bulunan yaklaşık 2.9 milyon Suriyeli'nin yanı sıra, farklı ülke ve uyruklardan uluslararası koruma bulmak amacıyla ülkemize gelen binlerce başvuru ve statü sahibi bulunmaktadır.

Son yıllarda Ülkemize, uluslararası koruma başvurusunda bulunan yabancılar arasında Afgan uyruklu yabancılar ilk sıralardadır. Ülkemize uluslararası koruma, çalışma, eğitim gibi nedenlerle gelen Afganlılar, Türkiye'deki yabancılar arasında önemli bir kesimi oluşturmaktadır. 2014-2015 yıllarında uygulanan "Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvuru ve Statü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye'ye Geliş Sebepleri, Türkiye'de kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları Projesi" saha araştırmasının yanı sıra ilgili kamu kurumları, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve akademik camianın da görüşlerini içeren kapsamlı bir çalışma sunmayı planlamıştır.

Metodolojik olarak uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi olarak ülkemizde bulunan Afganistan uyruklu yabancıların yoğun olarak yaşadığı şehirlerde yapılan saha araştırması önemli birçok sonucu ortaya çıkarmıştır. Yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, konut özellikleri, çalışma durumu, gelecek planları, yaşam koşulları gibi konularda detaylı verileri içeren söz konusu çalışma, Ülkemizde Afgan uyruklularla ilgili yapılan en önemli çalışmalarından birisi olmuştur.

İnanıyorum ki bu çalışma, hem Ülkemizde bulunan Afgan uyruklu yabancılar için hem de bu alanda çalışan kişiler için katkı sağlayacaktır. Ulusal

kaynaklarımızdan fonlanan projenin uygulayıcısı olan Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsüne ve değerli hocaları Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT ve Prof. Dr. İsmet KOÇ'a katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

Atilla TOROS
T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürü

Sunuş

Uzun bir süre boyunca Dünya’da en çok mülteciye kaynaklık eden ülkeler sıralamasında ilk sırada yer alan Afganistan, her ne kadar řu anda Suriye’nin ardından ikinci sırada yer alsa da halen dünyadaki 2.7 milyon mülteci Afganistan uyrukludur. Türkiye özellikle 1990’lı yıllardan itibaren giderek artan bir şekilde Afganistan uyruklu kişilere ev sahipliğı yapmaktadır. İki binli yıllardan itibaren Türkiye’de Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru sahiplerinin sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır.

Afganistan coğrafyası halen çatışmalı bir bölge olmaya devam etmekte, iç karışıklıklar, politik ve ekonomik istikrarsızlık süre gelmektedir. Afganistan, küresel barış indeksi değerlerine göre yapılan sıralamada halen son sıralardadır. Uluslararası koruma arayışında olan Afganistan uyruklu göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu ülkelerden birisi olan İran’da bu kişilerin karşılaştıkları politik ve ekonomik sorunlar nedeniyle İran’da bulunan ve sayıları üç milyona yaklaşan Afganistan uyruklu göçmenlerin İran’a sınır komşusu olan Türkiye’ye yönelebilecekleri değerlendirilmektedir. Bu iki husus birlikte ele alındığında Afganistan uyruklu göçmenlerin Türkiye’den uluslararası koruma talep etme eğiliminin giderek artabileceğı öngörülmektedir.

Bu gelişmeleri ve konu ile ilgili kapsamlı bir çalışma ve araştırma bulunmamasını dikkate alan T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), Uluslararası koruma arayışında olan Afganistan uyruklu göçmenlere ilişkin yol haritasını ve politika önceliklerini belirlemek amacıyla, “Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları” başlıklı bir proje geliştirmiş ve projenin yürütülmesinin sorumluluğunu da Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE) üstlenmiştir.

Proje kapsamında üç aşamalı bir çalışma yürütülmüştür. İlk aşamada uluslararası koruma kapsamındaki Afganistan uyruklu göçmenlere dair

yasal mevzuatın incelenmesini, literatür taramasını ve mevcut verinin analizini kapsayan bir “Mevcut Durum Analizi Raporu” hazırlanmıştır. İkinci aşamada Türkiye’de uluslararası koruma alanında çalışan, faaliyet yürüten kamu kurumlarının yöneticileriyle, uluslararası kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileriyle ve konu ile ilgili olarak çalışan akademisyenlerle kapsamlı görüşmeler yapılmış ve deşifre edilen görüşme metnlerinin analizi neticesinde “Anahtar Kişi Görüşmeleri Raporu” hazırlanmıştır. Anahtar kişi görüşmeleri hem niceliksel araştırma ile toplanamayacak konularda bilgi toplanmasını sağlamış, hem de niceliksel araştırmada kullanılacak olan sorukağıdının geliştirilmesini kolaylaştırmıştır. Çalışmanın üçüncü aşamasında, hanehalkı ve kişi sorukağıtları aracılığı ile uluslararası koruma kapsamındaki Afganistan uyruklu göçmenlerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın sorukağıtları Türkçe ve Farsça olarak hazırlanmış, görüşmeler anadili Farsça veya Peştuca olan görüşmeciler tarafından yapılmıştır. Saha çalışmasında görev alacak personel 5 tam gün sınıf içi ve uygulamalı eğitim almışlardır.

Araştırma, beş demografik bölgenin her birinden en az bir il olacak şekilde Denizli, İçel, Karaman, Samsun, Van ve Ağrı illerinde gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler neticesinde hanehalkı sorukağıdı aracılığı ile 434 hane ve bu hanelerde yaşayan 1992 hanehalkı üyesinin sosyo-demografik özelliklerine dair bilgi toplanmıştır. Kişi sorukağıdı aracılığı ile ise 18-59 yaşları arasındaki 778 kişi için kapsamlı bilgiler toplanmıştır. Saha çalışması, 21 Nisan-2 Mayıs 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesi ve bu yayının hazırlanması projenin yararlanıcı kurumu olan T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün sağladığı finansal destek sayesinde mümkün olmuştur. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün finansal desteğin yanı sıra örneklem seçimi, saha araştırması organizasyonu ve bu kitabın hazırlanmasının her aşamasında çok önemli katkıları olmuştur. Böylesine önemli bir proje önerisini geliştirerek önemli bir vizyon ortaya koyan ve projenin her aşamasında desteklerini esirgemeyen Göç İdaresi Genel Müdürü Atilla Toros’a, Göç Politika ve Projeleri Dairesi başkanı Abdullah AYAZ’a, Proje İzleme Ekibinin tüm üyelerine teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışma, üniversite, kamu, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları işbirliğinin güzel bir örneğini teşkil etmiştir. Anahtar kişi görüşmeleri kapsamında, değerli deneyimlerini bizlerle paylaşan, araştırmanın

planlanmasına ve sorukağının geliştirilmesine önemli katkılar yapan uluslararası kuruluş ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin her birine teker teker teşekkür ederim.

Kendine özgü çok sayıda zorluk içeren bu araştırmada ekip başı ve görüşmeci olarak görev alan tüm saha ekibini; araştırmamıza katılarak zamanlarını bize ayıran, dünyalarını bizimle paylaşan tüm cevaplayıcıları minnetle anmak isterim.

Üniversitemiz yönetici ve idarecilerine çalışmanın her aşamasında vermiş olduğu destekten dolayı şükranlarımı sunarım. Araştırma alanında saygın bir yeri olan Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün tüm akademik/idari persoleline, Müdürümüz Prof. Dr. A. Banu Ergöçmen'e ve projede kilit uzman olarak yer alan Prof. Dr. İsmet KOÇ'a teşekkürlerimi sunarım.

Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT
Proje Yürütücüsü

Bölüm 1

Konu, Amaç, Kapsam ve Yöntem

Mehmet Ali Eryurt ve İsmet Koç

1.1. Konu

Dünyanın çeşitli coğrafyalarında yaşanan siyasi ve ekonomik sorunların bir sonucu olarak ortaya çıkan mülteci, sığınmacı ve göçmen nüfusun büyüklüğü giderek artmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BM-MYK)'ne göre dünyada, stok olarak, 22,5 milyon civarında mülteci ve sığınmacı bulunmaktadır (UNHCR, 2017). Bu sayıya her yıl savaş, iç çatışma ve işgal ortamından kaçarak ülkelerini terk eden ve başka bir ülkeden korunma talep eden on binlerce kişi eklenmektedir. Dünya mülteci ve sığınmacı nüfusunun yaklaşık beşte birine denk gelen 2.6 milyonu aşkın kişiyi Afganistan uyruklular oluşturmaktadır. Afganistan uyruklu olan mülteci ve sığınmacıların çok önemli bir bölümü komşu ülkeler olan Pakistan'da (1.5 milyon) ve İran'da (0.9 milyon) bulunmaktadır (UNHCR, 2015). Tarihsel olarak Afganistan uyruklulara ev sahipliği yapan ve özellikle de 1990'lı yıllar sonrasında giderek artan bir şekilde Afganistan uyruklu kişilere ev sahipliği yapan bir başka ülke de Türkiye'dir. Özellikle 2010-2013 döneminde Afganistan uyrukluların Türkiye'ye yaptıkları uluslararası koruma başvurularında dikkat çekici bir artış görülmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından sağlanan verilere göre (2014 yılı itibarı ile), Türkiye'de yaklaşık olarak 28 bin Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahibinin bulunduğu tahmin edilmektedir (GİGM, 2015)¹. Bu sürecin bir sonucu olarak, Afganistan coğrafyasının halen çatışmalı bir bölge olması, ülkede iç karışıkların sürmesi ve ülkenin hem politik hem de ekonomik olarak istikrarsız bir yapı göstermesi, Afganistan uyruklu sığınmacı ve göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu İran'da bu kişilerin karşılaştıkları politik ve ekonomik sorunlar ve son 10 yılda Afganistan uyruklu mülteci ve sığınmacıların göç hareketleri bir arada değerlendirildiğinde, Afganistan

1 Bu kitapta 2015 yılı öncesi için sunulan GİGM verileri Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) kaynaklarındaki verilerden elde edilmiştir. 11.04.2013 tarihinde yayınlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) kapsamında daha önce yabancılarla ilgili Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan iş ve işlemler 11.04.2014 tarihinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından devralınmıştır. 18.05.2015 tarihinde GİGM'nin taşra teşkilatlanması tamamlanmış ve 81 ilde yabancılarla dair bütün işlemler İl Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından yürütülmeye başlanmıştır.

uyruklu kişilerin önümüzdeki yıllarda giderek daha fazla bir şekilde Türkiye’den uluslararası korunma talep edebilecekleri öngörülmektedir.

Bu gelişmeleri dikkate alan İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), Uluslararası koruma arayışında olan Afganistan uyruklu göçmenlere ilişkin olarak politika önceliklerini belirlemek amacıyla, “*Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları*” başlıklı bir proje geliştirmiş ve projenin yürütülmesinin sorumluluğu da Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü’ne verilmiştir.

Türkiye’de bulunan Afganistan uyruklu kişiler üç başlık altında incelenebilirler:

1. Çalışma, eğitim ya da diğer bir nedenle düzenli göç kapsamında Türkiye’ye göç eden Afganistan uyruklular;
2. Türkiye’ye göç eden ve halen uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi konumunda olan Afganistan uyruklular;
3. İlk iki grubun dışında kalan düzensiz göç yoluyla Türkiye’ye göç eden ve geri gönderme merkezlerinde bulunan Afganistan uyruklular.

Ancak, çalışma, eğitim ya da diğer bir nedenle düzenli göç kapsamında Türkiye’ye göç eden ve yasal ikamet izni bulunan Afganistan uyrukluların Türkiye’ye geliş, kalış ve ayrılış nedenleri uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinden büyük ölçüde farklılık gösterdiği için bu grup “Mevcut Durum Analizi Raporu”nda kapsanmasına karşın, projenin diğer aşamalarını oluşturan anahtar kişi görüşmeleri şeklinde yapılan nitel veri toplama aşamasında ve nicel veri toplama sürecinde kapsanmamıştır.

1.2. Amaç

Bu projenin farklı ancak bir biriyle ilişkili 8 temel amacı bulunmaktadır. Bu amaçlar aşağıda sıralanmaktadır:

1. Türkiye’ye Afganistan’dan gelen uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi konumunda bulunan Afganistan uyruklu kişilerin ülkelerini terk etme ve Türkiye’ye gelme nedenlerinin belirlenmesi;
2. Türkiye’ye ilk sığınma ülkesinden gelen uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi konumunda bulunan Afganistan uyruklu kişilerin bu ülkeleri terk etme ve Türkiye’ye gelme nedenlerinin belirlenmesi;
3. Türkiye’deki uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi konumunda bulunan Afganistan uyruklu kişilerin Türkiye’ye hangi rotayı izleyerek ve hangi mekanizmaları kullanarak ulaştıklarını belirlemek;
4. Türkiye’deki uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi konumunda bulunan Afganistan uyruklu kişilerin Türkiye’ye gelmeden önceki yaşam koşullarını belirlemek;

5. Türkiye'deki uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi konumunda bulunan Afganistan uyruklu kişilerin Türkiye'deki yaşam koşullarını belirlemek;
6. Türkiye'deki uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi konumunda bulunan Afganistan uyruklu kişilerin geleceğe ilişkin planlarını belirlemek;
7. Türkiye'deki uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi konumunda bulunan Afganistan uyruklu kişilere ilişkin politika oluşturmak için gerekli olan öncelik alanlarını belirlemek;
8. Bu tespit ve belirlemelerin ışığında T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün uluslararası korunma ve başvuru sahibi kişilere ilişkin geniş çaplı bir yol haritası ve strateji belgesi oluşturmaya katkıda bulunmak.

1.3. Kapsam, Sorukağıtları ve Saha Çalışması

Bu amaçları gerçekleştirebilmek için proje kapsamında üç aşamalı bir çalışmanın yapılması planlanmıştır. Bu aşamalardan birincisi, Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerine ilişkin mevcut verinin kullanılarak öncelik alanlarının saptanmasıdır. Bu aşamaya ilişkin çalışma tamamlanmış ve bu aşamanın raporu "Mevcut Durum Analizi Raporu" adıyla GİGM'ne teslim edilmiştir (Koç ve Eryurt 2014a). İkinci aşama, Türkiye'de bulunan uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi Afganistan uyruklulara yönelik olarak faaliyet yürüten kamu kurumlarının yöneticileriyle, uluslararası kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileriyle ve konu ile ilgili çalışan akademisyenlerle görüşerek Anahtar Kişi Görüşmeleri yoluyla niteliksel özelliğe sahip veri toplamaktır. Anahtar kişi görüşmelerinin amacı, hem niceliksel araştırma ile toplanamayacak konularda bilgi toplamak hem de niceliksel araştırmada kullanılacak olan sorukağıdının geliştirilmesine katkı sağlamaktır. Çalışmanın bu aşamasında, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) ile diğer STK'larda çalışan uzmanlarla ve seçilen bazı illerdeki konu ile ilgili çalışan uzmanlarla anahtar kişi görüşmeleri yapılmıştır (Tablo 1.1). Anahtar Kişi Görüşmeleri Raporu'nun sonuçları, çalışmanın amaçlarına ilişkin ayrıntılı bilgiler sağlamış olmasının yanında, aynı zamanda, niceliksel veri toplama aşamasında özellikle de soru kâğıtlarının geliştirilmesi sürecinde önemli katkılar sağlamıştır. Anahtar Kişi Görüşmeleri Raporu da GİGM'ne teslim edilmiştir (Koç ve Eryurt, 2014b).

Çalışmanın üçüncü aşamasında ise, hanehalkı ve kişi sorukağıtları aracılığı ile Türkiye'ye düzenli veya düzensiz göç yoluyla gelerek uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi olarak bulunan Afganistan uyruklu kişilerle yüz yüze yapılan görüşmeler yoluyla çalışmanın amaçları ile uyumlu ayrıntılı veriler toplanmıştır. Niceliksel araştırmada iki sorukağıdı kullanılmıştır. Bun-

Tablo 1.1. Görüşme Yapılan Anahtar Kişilerin Listesi

Grup	Kurum	Adı-Soyadı	İli
Sivil Toplum Kuruluşu	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği	3 kişi	Ankara
	İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı	1 kişi	İstanbul
	Mülteci-Der	1 kişi	İzmir
	Türkiye İnsan Hakları Vakfı	1 kişi	Van
Akademisyen	Hacettepe Üniversitesi	1 kişi	Ankara
Uluslararası Kuruluş	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği	2 kişi	Ankara Ankara
Kamu Kurumu	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	2 kişi	Ankara
	Emniyet Genel Müdürlüğü	2 kişi	Van
	Emniyet Genel Müdürlüğü Geri Gönderme Merkezi	2 kişi	İstanbul
	Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Şubesi	2 kişi	İzmir

lardan ilki, hanehalkı üyelerinin sosyo-demografik özellikleri ile göç statüsünü belirlemek, kişilerin yaşadığı konutun özellikleri ile hanehalkının ekonomik durumunu ortaya koymak ve görüşülecek 18-59 yaşları arasındaki kişilerin seçimini sağlamaya yönelik olarak tasarlanan Hanehalkı Sorukağıdı; ikincisi ise kişilerin temel özelliklerini, göç öncesi sosyo-demografik ve ekonomik durumlarını, Türkiye’ye gelmekte kullandıkları mekanizmaları ve rotaları da kapsayacak şekilde göç süreçlerini, Türkiye’deki yaşam koşullarını ve geleceğe ilişkin planlarını almak üzere tasarlanan Kişi Sorukağıdı’dır. Saha çalışmasında kullanılan sorukağıtları projede kilit uzman olarak görev yapan akademisyenler tarafından Türkçe olarak hazırlanmıştır. Taslak sorukağıtları GİGM, SGDD ve BMMYK uzmanları ile paylaşılarak görüş ve önerileri alınmıştır. Bu önerilerin sorukağıtlarına yansıtılması sonrasında sorukağıtlarının Farsça’ya çevirisi gerçekleştirilmiştir. Türkçe’den Farsça’ya çeviri işlemi, SGDD’nin uluslararası koruma konusuna vakıf olan ve anadili Farsça olan uzmanları tarafından yapılmıştır. Daha sonra sorukağıtlarının SGDD ve Ankara Yabancılar Şube Müdürlüğü’nde Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişilerle görüşülerek öndenemesi gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kullanılan sorukağıtları EK 2’de verilmektedir.

Saha çalışmasında görev alacak personel Ankara’da 13-18 Nisan tarihleri arasında tam gün sınıf içi ve uygulamalı eğitime tabi tutulmuştur. Kilit uzmanlar tarafından verilen sınıf içi eğitimin sonunda, Ankara’da Örnek Mahallesi’nde yaşayan Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişilerle görüşülerek pilot araştırma gerçekleştirilmiştir.

Saha çalışmasında Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişilerin yaşadığı hanelerin seçiminde iki aşamalı; bu hanelerde yaşayan 18-59 yaşlarındaki kişilerin seçiminde ise üç aşamalı bir süreç izlenmiştir. İlk aşamada, Türkiye’de bulunan 62 uydu kent arasından seçilen 6 ilin (Denizli, İçel, Karaman, Samsun, Van ve Ağrı) seçim işlemi gerçekleştirilmiştir. İllerin seçiminde üç kriter kullanılmıştır. Bu kriterlerden ilki, beş demografik bölgenin her birinden en fazla Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişiyi barındıran en az bir ilin seçilen iller arasında olması; ikincisi Türkiye’ye 2010 öncesinde veya 2010 ve sonrasında uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi olmak amacıyla gelen Afganistan uyruklu kişilerin farklı özelliklerinin araştırmaya yansıtılması amacıyla eski uydu kentlerin ve yeni uydu kentlerin seçilen iller arasında olması; üçüncüsü ise bu illerin en az ikisinde Geri Gönderme Merkezi’nin (GGM) bulunmasıdır. Seçilen illere bakıldığında, beş demografik bölgenin her birinden en fazla Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişiyi barındıran en az bir ilin bulunduğu; eski göçmen Afganların Van, Ağrı, Denizli ve İçel illeri ile; yeni göçmen Afganların ise Karaman ve Samsun illeri ile kapsandığı; GGM görüşmeleri yapılacak en az iki ilin ise Van ve Ağrı illerinin seçilmesi ile karşılandığı görülmektedir. İkinci aşamada, GİGM tarafından sağlanan kişi listeleri kullanılarak EK-2 Dosya Numaraları temelinde hanehalkları oluşturulmuştur. Her bir ilde kaç hane ile görüşme yapılacağı, seçilen illerdeki toplam hane sayısının ne kadarının o ilde bulunduğu gözetilerek belirlenmiştir. Her bir ilde hangi hanelerle görüşme yapılacağı ise EK-2 dosya numaralarından oluşturulan çerçeve liste kullanılarak sistematik tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. EK-2 dosya numaraları kullanılarak belirlenen listelerin güncel olmaması, listede yer alan bazı hanelerde yaşayan kişilerin ili terk etmiş olmaları, ilde bulunamamaları durumunda, bulunamayan hanenin yerine listede bir alt sırada bulunan hane ile, listede görüşülebilecek başka hane kalmaması durumunda ise aynı sokaktan/mahalleden belirlenen başka bir hane ile görüşme yapılmıştır. Hanehalkı soruğuındaki hanehalkı listesi kullanılarak gerçekleştirilen 18-59 yaş kişilerin seçimini içeren üçüncü aşamada ise, öncelikle hanehalkı listesinde bulunan 18-59 yaşları arasındaki erkek ve kadınlar en yaşlısına 1 değeri verilerek sıralanmıştır. Daha sonra ise, hane numarası ve hanedeki 18-59 yaşlarındaki kişi sayısı bilgileri kullanılarak Kish Yöntemi ile görüşülecek olan en fazla 1 erkek ve 1 kadının seçim işlemi tamamlanmıştır.

Bu görüşmeler yoluyla, 434 hanede 1,992 hanehalkı üyesinin temel sosyo-demografik özelliklerine ve konut özelliklerine ilişkin ayrıntılı bilgiler toplanmıştır. Türkiye’de yaklaşık olarak 6,000 uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi Afganistan uyruklu kişi barındıran hanehalkı olduğu dü-

Tablo 1.2. Araştırma İllerindeki Toplam Hanehalkı Sayısı, Saha Çalışmasında Görüşülen Hanehalkı ve Kişi Sayıları ile Hakkında Bilgi Toplanan Hanehalkı Üyelerinin Sayıları

İller	EK-2 Dosya Numarasına Göre İldeki Toplam Hanehalkı Sayısı	Görüşülen Hanehalkı Sayısı	Hanehalkı Üyesi Sayısı	18-59 Yaşlarındaki Kişi Sayısı
Denizli	496	110	481	178
İçel	245	54	259	96
Samsun	352	90	420	155
Van+Ağrı	809	99	474	160
GGM Görüşmesi		—	—	50
Karaman	367	81	358	139
Toplam	2269	434	1992	778

şünüldüğünde, bu çalışma kapsamına alınan 434 hanenin tüm Afganistan uyruklu hanelerin yüzde 7.1’ine tekabül ettiği görülmektedir. Ayrıca, yine bu araştırma kapsamında 18 yaş üstü 778 kişi için de Türkiye’ye gelmeden önceki yaşam koşulları, Türkiye’ye gelirken kullandıkları mekanizmalar ve rotalar, Türkiye’deki yaşam koşulları ve geleceğe ilişkin planları ile Türkiye’de karşılaştıkları sağlık, eğitim, çalışma, barınma ve diğer alanlardaki sorunları içeren oldukça ayrıntılı veriler toplanmıştır. Kişi görüşmelerinin bir bölümü Van ve Ağrı’da bulunan Geri Gönderme Merkezleri’nde kalan Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişilerle gerçekleştirilmiştir. Tablo 1.1’de saha çalışmasında görüşülen hane halkı ve kişi sayıları ile hakkında bilgi toplanılan hane halkı üyelerinin sayıları verilmektedir. Van ve Ağrı illerinde GGM’lerde kalan Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi 50 kişiyle de görüşüldüğü için bu illerdeki 18-59 yaşlarındaki kişilerin sayısı diğer illerden daha fazladır.

Araştırmanın saha çalışması, 21 Nisan-2 Mayıs 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Saha çalışmasında 3-4 kişiden oluşan dört ekip görev almıştır. Saha çalışmasında ekip başkanı olarak görev alanlar Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Araştırma Görevlileri arasından, görüşmeciler ise anadili Farsça olan kişiler arasından seçilmiştir. Projede kilit uzman olarak görev yapan akademisyenler ile GİGM Uzman Yardımcıları saha çalışmasının ilk aşamasında sahada ekipler ile birlikte çalışmışlardır. Saha çalışması tamamlandıktan sonra toplam süresi 2 hafta olan veri girişi gerçekleştirilmiştir. Veri girişinde, CSPro (Census and Survey Processing System) veri giriş programı kullanılmıştır. Veri girişi sürecinde her sorukağdının farklı veri girişçiler tarafından iki kez veri girişi yapılarak, sahadan gelen bilgilerin tam ve doğru bir şekilde bilgisayara girilmesi sağlanmıştır.

Bu rapor 11 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, projenin amaçları, konusu ve kapsamı üzerinde durulmaktadır. İkinci bölümde, ulusal ve uluslararası dokümanlarda yer alan uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerine ilişkin tanımlar ile Dünyada ve Türkiye’de uluslararası korumaya ilişkin mevzuat ve mevzuatta meydana gelen değişiklikler sunulmaktadır. Üçüncü bölümde, dünyada ve Türkiye’de genelde uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin özelde ise Afgan uyrukluların durumu ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde, Afganistan’ın sosyo-demografik ve ekonomik profili ile birlikte göç tarihçesi ele alınmaktadır. Beşinci bölümde araştırmadan elde edilen veriler kullanılarak hanehalkı nüfusunun sosyo-demografik özellikleri ile hanehalkının yaşadığı hanenin ekonomik durumu ve konut özellikleri değerlendirilmektedir. Altıncı bölümde, görüşme yapılan kişilerin temel özellikleri; yedinci bölümde, kişilerin göç öncesindeki sosyo-ekonomik durumu; sekizinci bölümde Türkiye’ye göç sürecinde kullanılan mekanizmalar ve rota ile birlikte Türkiye’ye yerleşme süreci tartışılmaktadır. Dokuzuncu bölümde kişilerin uydu kentlerdeki yaşam koşulları ve uyum seviyeleri; onuncu bölümde Afgan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişilerin geleceğe ilişkin planları; on birinci ve son bölümde ise, mevcut verilerin analizi ışığında, çalışmanın ileriki aşamaları ve projenin geneline ilişkin öncelik alanlarının belirlenmesine yönelik kısa bir değerlendirme gerçekleştirilmektedir.

Bölüm 2

Kavramsal Çerçeve ve Yasal Mevzuat

Mehmet Ali Eryurt

Mülteciler, sığınmacılar, göçmenler ve yasa dışı göçmen kavramları sıklıkla iç içe geçmiş bir şekilde ve birbirinin yerine kullanılabilmektedir. Uluslararası metinlerde ve mevzuatta yer alan kullanım ile ulusal metinlerde ve mevzuatta yer alan tanımlar da farklı olabilmektedir. Üstelik zaman içerisinde de kavramların tanımlarında değişiklikler gözlenmiştir.

Uluslararası koruma hukukuna ilişkin ilk ve en temel hukuki kaynaklar, 1951 tarihli *Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi* ve 1967 tarihli *Mültecilerin Hukuku Statüsüne İlişkin Protokol*'dür. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni ilk imzalayan devletlerden birisi olmasına rağmen, sözleşmenin onaylaması biraz daha zaman almıştır. Sözleşme, 29.08.1961 tarihinde 359 sayılı kanunla onaylanmış ve 5 Eylül 1961 gün ve 10898 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Türkiye, 1951 Sözleşmesine Ek 1967 Protokolü'nü ise 5 Ağustos 1968 tarihli ve 12968 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6/10266 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylayarak kabul etmiştir. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne ve 1967 tarihli Ek Protokol'e coğrafi çekince ile taraf olmuştur.

1951 Cenevre Sözleşmesi'nin birinci maddesinin A fıkrasında mülteci şu şekilde tanımlanmaktadır:

“1 Ocak 1951'den önce gerçekleşen olaylar neticesinde ve ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi”(BMMYK, 1998).

Sözleşme, bu maddeyi imzaya açarken, ülkelere tanımın başında “1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar” veya “1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar” ibarelerinden birinin yer alması şeklinde iki seçenek sunmuştur. İlk ibareyi seçenler bu şekilde mülteci tanımına coğrafi bir kısıtlama getirmiş oluyorlardı. Bu haliyle bu ilk tanım belirli sınırlılıklar taşımaktadır. Birinci sınırlılık zaman sınırlamasıdır, kişilerin mülteci olarak değerlendirilebilmeleri için 1951 tarihinden

önce meydana gelen olaylardan etkilenmeleri gerekmektedir. Bu haliyle 1951 Cenevre Sözleşmesi esasen II. Dünya Savaşı sonucunda ülkelerini terk etmek zorunda kalan kişilere yönelik çözüm üretmeyi amaçlamaktadır. Zaman içerisinde bu sınırlamaların kaldırılması ihtiyacı ortaya çıkınca, Birleşmiş Milletler, coğrafi kısıtlamayı ve zaman kısıtlamasını kaldırmak için 1967 yılında Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokolü, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne eklemiştir. Türkiye, 1968 yılında bu protokolün sınırlı bir içeriğini onaylamış, zaman sınırının kalkması konusunda onay verirken, coğrafi kısıtlama konusundaki çekincesini korumuştur. Bu nedenle, yasal mevzuat gereği Türkiye’de yalnızca Avrupa’dan gelen kişiler mülteci statüsüne ve haklarına sahip olabilmişlerdir. Avrupa dışından gelen kişilere, eğer mülteci olma şartlarına haiz ise, *sığınmacı* statüsü verilmiş ve bu kişilere Türkiye’den üçüncü bir ülkeye yeniden yerleştirilene dek geçen süre zarfında geçici koruma sağlanmıştır. Bu nedenle, Türkiye, Avrupa dışından gelen kişiler için ancak geçici bir barınma ülkesi olmuştur.

1994 yılına kadar Türkiye’nin sığınmacılara yönelik özel bir yasal düzenlemesi bulunmamaktaydı. İşlemler, 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü esas alınarak gerçekleştirilmekteydi. 1951 Sözleşmesi öncesinde Türkiye’de mülteci ve sığınmacılara yönelik ilk genel belge 14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunu’dur. 21 Haziran 1934 tarihli ve 2733 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan İskân Kanunu esasen ulus inşa etme politikası kapsamında Türk soylu sığınmacıların, o zamanki tabir ile muhacirlerin, mecburi iskânı ile ilgiliydi. Sonrasında 1950’li yıllarla birlikte Cenevre sözleşmesi ve 1967 Ek Protokol’ü temel referans olmuştur. O dönemlerde Avrupa’dan gelen ve mülteci şartlarına haiz olan kişilerin dosyaları İçişleri Bakanlığı tarafından değerlendirilmekte, bu kişiler için BMMYK sadece gözlemci konumunda bir role sahip olmaktadır. Avrupa dışından gelen kişilerin dosyaları ise öncelikle Emniyet Genel Müdürlüğü’nün incelemesinden geçmekte, ancak işlemler esasen BMMYK tarafından yürütülmekteydi. Bu kişilerin mülteci şartlarına haiz olup olmadıkları, üçüncü bir ülkeye yerleştirilmelerinin uygun olup olmadığına, yani bu kişilere mülteci statüsü verilip verilmeyeceğine BMMYK karar veriyordu. Bu süreçte Devlet ve BMMYK koordineli bir şekilde çalışmaktaydılar. 1980’li yıllara kadar Avrupa dışından Türkiye’ye mülteci akınının sınırlı düzeyde olması bu işbölümünün devamını mümkün kılıyordu. Ancak 1980’li yılların başından itibaren önce İran’daki rejim değişikliği nedeniyle gelen İranlılar, ardından 1990’lı yılların başında Körfez Savaşı nedeniyle gelen Iraklılar eski sistemin devamını zorlaştırıyor, yeni hukuki düzenlemelere ihtiyaç doğuruyordu.

1994 yılının Kasım ayında, 6169 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe giren ve 22127 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan İltica ve Sığınma Yönetmeliği (*Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den*

İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik) bu ihtiyacı karşılaması amacıyla kabul edildi. 1994 Yönetmeliği ile birlikte Avrupa dışından gelen kişilere, dosyaları BMMYK tarafından incelendikten sonra, üçüncü ülkelere yerleştirilmeleri sürecinde Türk makamlarına iltica başvurusu yapma zorunluluğu getirildi.

Mülteci ve sığınmacı kavramları, 1994 tarihli İltica ve Sığınma *Yönetmeliği*'nde şu şekilde tanımlanmaktadır.

“Mülteci, Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı, ifade etmektedir.”

“Sığınmacı, ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı, ifade etmektedir.”

Mülteci ve sığınmacı statülerinin tanımları birlikte değerlendirildiğinde iki tanım arasındaki tek farkın mülteci tanımının başında yer alan “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebi ile” ibaresinin olduğu görülmektedir. Tanım, net bir şekilde Avrupa dışından gelenlerin mülteci statüsü kazanmak için gerekli bütün kriterleri taşısalar da mülteci statüsü kazanmalarının mümkün olmadığını ortaya koymaktadır. Türkiye açısından mülteci statüsü verilmesi için coğrafi bir kısıtlama söz konusudur.

1994 Yönetmeliğinin en çok eleştirilen noktalarından ikisi olan kişilerin ülkeye giriş yaptıktan en geç 10 gün sonra sığınma başvurusunda bulunma zorunluluğu ve resmi belgeleri yanında olmayan kişilerin giriş yaptıkları idari birimin emniyet güçlerine başvuru yapma zorunluluğu, 2006 yılı Ocak ayında yapılan bir yönetmelik değişikliği (Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar

ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik) ile düzeltilmiştir. 27 Ocak 2006 tarihinde 9938 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilen ve 26062 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan bu yönetmelik ve ardından 22 Haziran 2006 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü’nde yürürlüğe giren ve “57 Sayılı Genelge” olarak bilinen Uygulama Talimatı ile ülkeye giriş yaptıktan sonra 10 gün içerisinde başvurma zorunluluğu “makul bir zaman içerisinde” ibaresi ile esnetilmiş, başvuru yapılabilecek bölgeye ilişkin ise herhangi bir sınırlamaya yer verilmemiştir.

Göç ve sığınma politikalarının uluslararası standartlara ulaştırılmasına ilişkin çabalar Avrupa Birliği’ne katılım müzakereleri ile ivme kazanmıştır. Avrupa Birliği müktesebatına uyum kapsamında, Adalet, Özgürlük ve Güvenlik faslı (24. Fasil) kapsamında göç ve sığınmayı düzenleyen hukuki hükümlerde önemli değişiklikler olmuştur (İçduygu ve Aksel, 2012). Bu çabaların sonucunda Türkiye Cumhuriyeti tarihinde iltica alanında ilk kanun olan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilmiş ve 11 Haziran 2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. 11 Nisan 2014 tarihi itibarı ile tamamen yürürlüğe giren bu kanunun amacı, 1. maddesinde şu şekilde belirtilmektedir:

“Yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamında ve uygulamasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektir.”

Kanunla birlikte uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişiler için üç statü türü bulunmaktadır: mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma. Her üç statü şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Mülteci: Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.”

“Şartlı Mülteci: Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.”

“İkincil Koruma: Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilmeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde:

- ✓ Ölüm cezasına mahkum olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- ✓ İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
- ✓ Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak,

olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.”

6458 sayılı kanun da, coğrafi kısıtlamayı korumakta, bu sebeple Avrupa ülkeleri dışından gelen yabancılara sözleşme kapsamında verilen mülteci statüsünü tanımamaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmesi hükümlerine göre mülteci kriterlerini taşıyan ve Avrupa dışından gelen yabancılar, “şartlı mülteci” kapsamında değerlendirilmekte üçüncü bir ülkeye yerleştirilene dek uluslararası hukuk teamüllerine uygun bir koruma sağlanmaktadır. Mülteci ve şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen ancak 6458 sayılı Kanunun 63. maddesi kapsamında olanlara ise ikincil koruma statüsü verilmektedir. Bu çerçevede ikincil koruma statüsü, coğrafi kısıtlama altında değerlendirilmemekle beraber, uluslararası korumanın kapsamı geniş tutularak ülkemizde uluslararası koruma arayanların yaşam hakkının ihlal edilebileceği veya zulüm görme riskinin olabileceği ülkelere gönderilmelerinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Kanuna göre her üç statü sahibine de Uluslararası koruma statüsü sahibi kimlik belgesi düzenlenmektedir. Mülteci statüsü verilenlere 3 yıl süreli yabancı kimlik numarasını içeren kimlik belgesi verilirken, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü verilenlere 1 yıl süreli yabancı kimlik numarasını içeren belge verilmektedir. Bu kimlikler, ikamet izni yerine geçmektedir. Bu kimliklere sahip olanlar ilk ve orta öğretim hakkından faydalanmakta, sosyal yardım ve hizmetlere erişimleri sağlanabilmektedir. Şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilirken, Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi, statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilmektedir (Mülteci ve İkincil Koruma Statüsü Sahipleri statü almasından itibaren çalışma izinlerine erişmektedir). Türkiye’de 3 yıl ikamet eden veya Türk vatandaşı ile evli olan veya Türk vatandaşı çocuğu olan mülteci veya ikincil koruma statüsündeki kişiler için çalışma alanına yönelik sınırlandırmalar yoktur.

Kanunla birlikte tanımlanan ancak yukarıda belirtilen üç statü türü içerisinde bulunmayan bir diğer uluslararası koruma statüsü de “geçici koruma” statüsüdür. Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. Geçici koruma, uluslararası koruma şemsiyesinin ‘ilk yardım çantası’ olarak nitelendirilmektedir. Ülkemizdeki Suriyeli yabancılar bu statü kapsamında Türkiye’de bulunmaktadır. Ancak “geçici koruma” kapsamındaki kişiler bu çalışmanın kapsamında yer almamaktadır.

Uluslararası yasal mevzuattaki tanım ile ulusal yasal mevzuattaki tanım arasında kimi farklılıklar bulunmaktadır. Uluslararası hukukta, sığınmacı tanımı geçici bir durum olarak görülmekte, gerekli kriterlerin, şartların karşılanması durumunda mülteci statüsü verilmektedir. Mültecilik başvurusunun değerlendirilmesi aşamasında statü kesinleşinceye kadar başvuru sahibinin içinde bulunduğu süreç sığınmacı kavramı ile ifade edilmektedir. Bu haliyle sığınmacı tanımı, ara bir aşamayı, geçici bir durumu ifade etmektedir. Ulusal mevzuatımızda ise mülteci tanımının kapsamı sadece Avrupa’dan başvuran kişilerle sınırlandırılmış, Avrupa dışından başvuran ve uluslararası koruma arayan kişilere ise, 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği’nde “sığınmacı statüsü” verilmiştir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda bu kavramı tanım itibarıyla “şartlı mülteci” karşılamıştır.

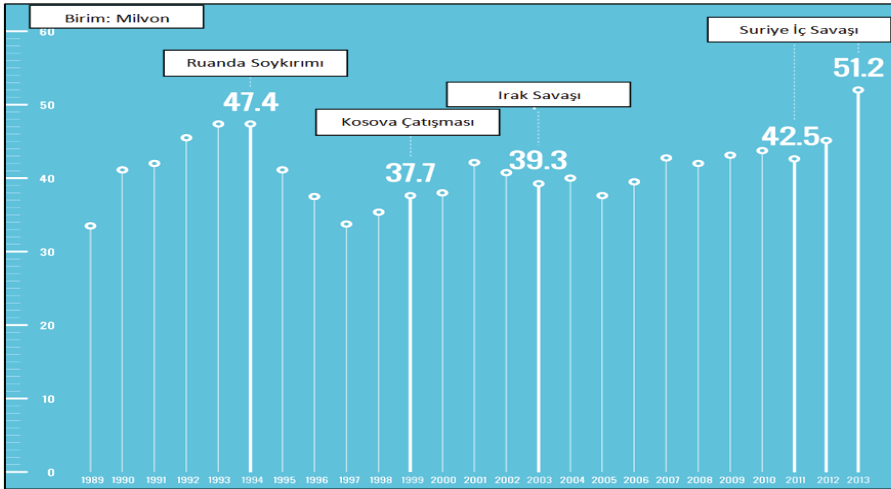
Bölüm 3

Dünyada Mültecilerin Durumu ve Afgan Mülteciler

Mehmet Ali Eryurt

Bu bölümde, dünyada uluslararası koruma kapsamında bulunan nüfusun durumu bu alandaki en güncel yayın olan ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından yayınlanan 2016 Küresel Eğilimler Raporu temel alınarak değerlendirilmiştir (UNHCR, 2016). Uluslararası koruma kapsamındaki kişilere ilişkin BMMYK tanımlarının ve ülkemizdeki resmi tanımlar arasında bir terminoloji farkının bulunduğu, BMMYK kaynaklarında uluslararası koruma başvuru sahiplerinin “sığınmacı” olarak, uluslararası koruma statü sahiplerinin ise “mülteci” olarak nitelendirildikleri bilinmektedir. Bu bölümde temel olarak en güncel kaynağın BMMYK tarafından yayınlanan bir kaynak olması nedeniyle, kaynaktaki terminolojiye sadık kalınarak mülteci ve sığınmacı kavramları kullanılmıştır.

Şekil 3.1. Dünyada Son 25 Yılda Nüfusun Yerinden Olmasına Yol Açan Olaylar, 1989-2013

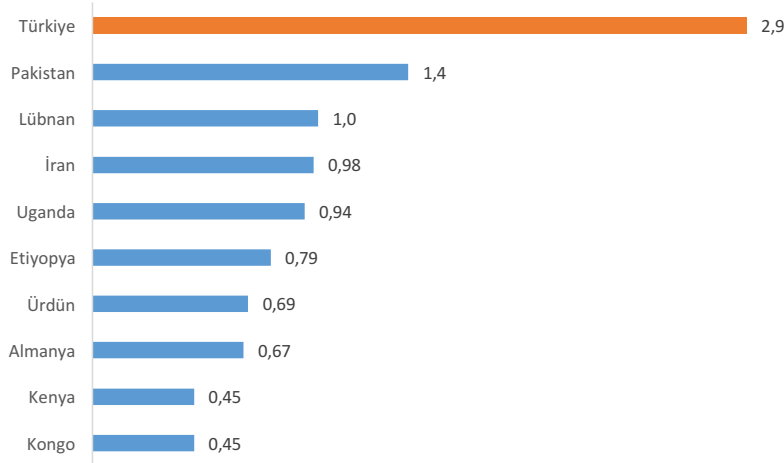
Kaynak: UNCHR, 2014a.

BMMYK'nın 2016 Küresel Eğilimler Raporu'na göre dünyada 22.5 milyon mülteci ve 2.8 milyon sığınmacı bulunmaktadır (UNHCR, 2016). 22.5 milyon

mültecinin 17.2 milyonu BMMYK tarafından, 5.3 milyon Filistinli mülteci ise Birleşmiş Milletler Yardım ve Çalışma Kuruluşu (United Nations Relief and Works Agency -UNRWA) tarafından kayıt altına alınmıştır (UNHCR, 2016). 2016 yılı içerisinde mülteci ve sığınmacı konumuna düşen kişilerin sayısı 3.4 milyondur (UNHCR, 2016). Bu sayı 1994 yılından bu yana görülen en yüksek mülteci sayısıdır. Son 25 yılda nüfusun yerinden edilmesine yol açan olayların hiçbirinde bu sayıya ulaşılmamıştır. Bu dönem içerisinde öne çıkan olaylar; 1994 yılında Ruanda’da yaşanan soykırım, 1999 yılında Kosova’da yaşanan çatışma, 2003 yılında Irak’ta yaşanan savaş ve son olarak 2011 yılından beri Suriye’de yaşanmakta olan iç savaştır. Suriye krizi, mülteci veya ülke içinde yerinden edilen konumundaki kişi sayısı birlikte değerlendirildiğinde, son 25 yılda en çok insanın yerinden edilmesine yol açan olay olarak ön plana çıkmıştır (Şekil 3.1).

Türkiye, Suriye iç savaşının ardından tarihinde ilk defa Dünyada en çok mültecinin bulunduğu ülkeler sıralamasında ilk sıraya yerleşmiştir ve halen bu pozisyonunu devam ettirmektedir (Şekil 3.2). BMMYK verilerine göre Türkiye 2.9 milyon mülteci bulunmaktadır. Bu sayıya geçici koruma kapsamında Türkiye’de bulunan Suriyeliler de dahildir. Türkiye’yi, Pakistan (1.4 milyon), Lübnan (1.0 milyon), İran (979.400), Uganda (940.800) ve Etiyopya (791.600) takip etmektedir.

Şekil 3.2. Dünyada En Çok Mültecinin Bulunduğu 10 Ülke (2016 Yılı Sonu, milyon)

Kaynak: UNCHR, 2016

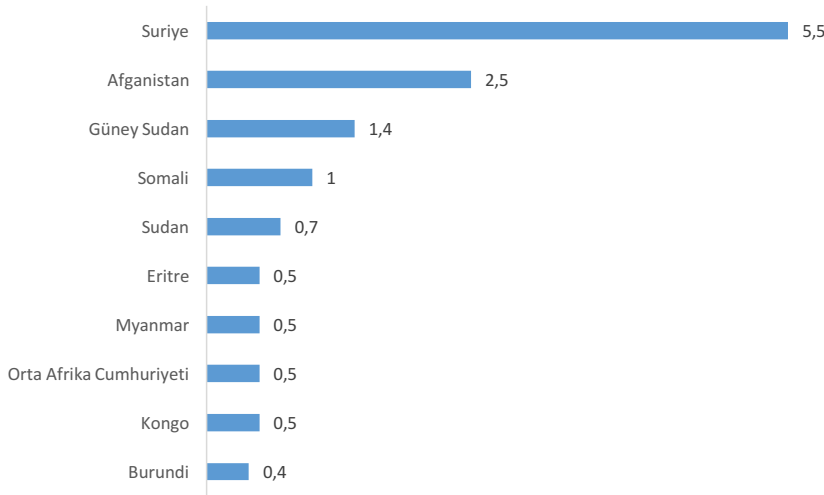
Mültecileri barındıran ülkeler, ülkelerin nüfus büyüklükleri de göz önünde tutularak değerlendirildiğinde, Lübnan, nüfusuna oranla en fazla mülteci nüfusu barındıran ülke durumundadır. Lübnan’da 2015 yılı sonu itibarı ile

1000 kişi başına 183 mülteci bulunmaktadır, bir başka ifade ile neredeyse her beş kişi başına bir mülteci düşmektedir. Lübnan'ı Ürdün (87) ve Nauru (50) takip etmektedir (UNHCR, 2015).

Mültecilerin büyük çoğunluğunu geliştirmekte olan ülkeler barındırmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler 20 yıl önce mültecilerin yüzde 70'ini barındırırken, bu rakam günümüzde yüzde 86'ya yükselmiştir. Gelişmiş ülkelerin mültecilere ev sahipliği yapmak konusundaki isteksizliği, bu alanda zengin ve yoksul ülkeler arasındaki makasın giderek açılmasına yol açmaktadır. Bu duruma paralel olarak günümüzde BMMYK kayıtlarında yer alan mültecilerin yaklaşık yarısını oluşturan (yüzde 42), 5.9 milyon mülteci, kişi başı gayri-safı milli hasılanın 5000 ABD dolarının altında olduğu ülkelerde kalmaktadırlar (UNHCR, 2014).

Dünyadaki mültecilerin geldikleri ülkeler, bir başka ifade ile en çok mülteciye kaynaklık eden ülkeler incelendiğinde, savaşın, mülteciliğin en önemli nedenlerinden biri olmaya devam ettiği görülmektedir. İlk sırada hep silahlı çatışmaların yoğunlukla yaşandığı ülkeler yer almaktadır (Şekil 3.3).

Şekil 3.3. Dünyada En Çok Mülteci Üreten 10 Ülke (2016 Yılı Sonu, milyon)

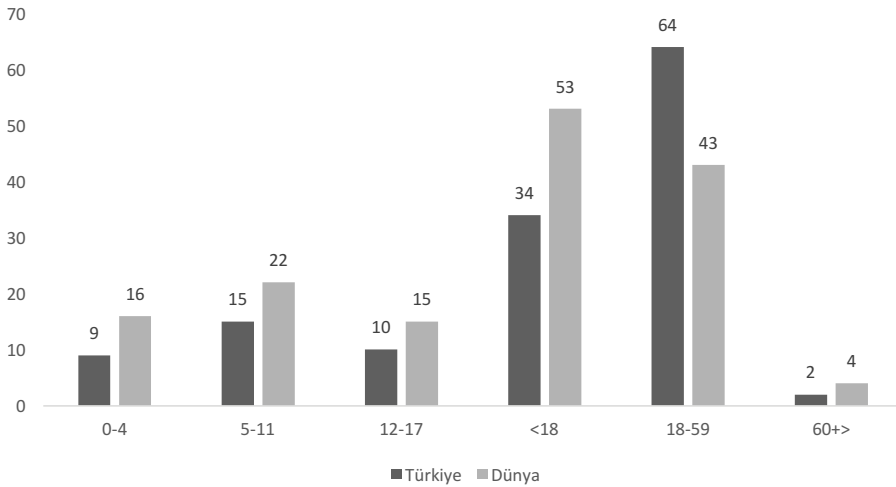
Kaynak: UNCHR, 2016

Suriye, 30 yılı aşkın bir süredir ilk sırada yer alan Afganistan'ı geçerek, 2014 yılı itibarı ile en çok mülteci üreten ülke olarak durumuna gelmiştir. Kısa bir süre öncesinde en çok mülteci barındıran ikinci ülke konumunda olan, en çok mülteci üreten ülkeler sıralamasında 36. sırada yer alan Suriye, en çok mülteci üreten birinci ülke konumuna geçmiştir. Artık, Dünyadaki her dört mülteciden birisi Suriyelidir. 2016 yılı sonu itibarı ile 5.5 milyon Suriye kökenli mülteci bulunmaktadır. On yıllardır ilk sırada yer alan Afganistan ikinci sıraya

gerilemesine rağmen 2.5 milyon mülteci ile dünyadaki mültecilerin önemli bir miktarını Afganistan uyruklu mülteciler oluşturmaya devam etmektedir. Güney Sudan’da yaşanan kriz 1.4 milyon mültecinin ülkesini terk etmesine yol açarak Güney Sudan’ı üçüncü sıraya yerleştirmiştir. Somali 1.0 milyon mülteci ile dördüncü sıradadır. Somali’de iç çatışmaların yanı sıra açlık ve kıtlığın yoğun olarak yaşanması, çok sayıda kişinin ülkelerini terk etmelerine ve başka ülkelerde koruma aramalarına yol açmıştır. Bu dört ülkeyi, Sudan, Eritre, Myanmar, Orta Afrika Cumhuriyeti, Kongo ve Burundi takip etmektedir (UNHCR, 2016).

Mültecilerin yaş dağılımına bakıldığında yüzde 53’ünün 18 yaşından küçük olduğu, yüzde 43’ünün 18-59 yaşları arasında olduğu, sadece yüzde 4’ünün 60 yaşının üzerinde olduğu görülmektedir (Şekil 3.4). Oldukça genç bir profil söz konusudur. Dünya genelinde mültecilerin yaş dağılımı, Türkiye ile karşılaştırıldığında, Türkiye’deki mülteciler arasında 18 yaş altı mültecilerin yüzdesinin dünya ortalamasının altında olduğu (yüzde 34), 18-59 yaşlarındaki yetişkin mültecilerin yüzdesinin ise daha yüksek olduğu (yüzde 64) görülmektedir. 60 yaşının üzerindeki mülteciler ise yüzde 2 oranındadır.

Şekil 3.4. Dünyada ve Türkiye’de Mültecilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2016 Yılı Sonu)

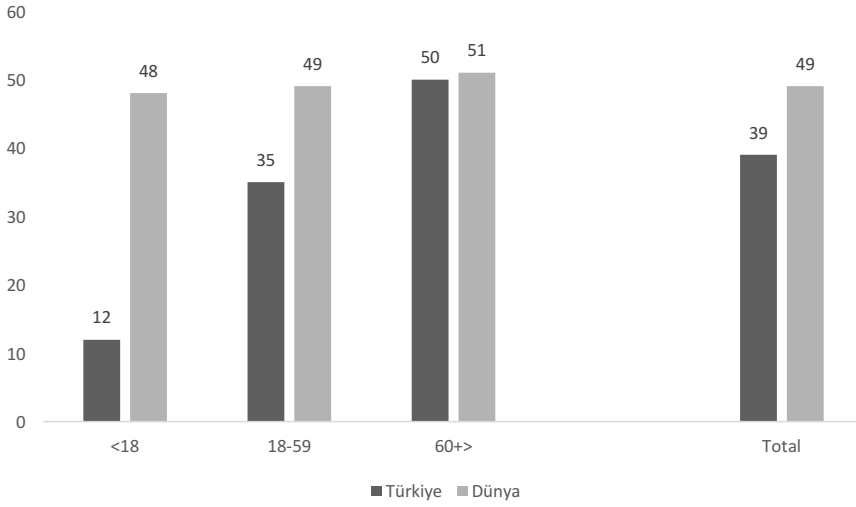

Kaynak: UNCHR, 2017a.

Mültecilerin demografik profilinin ortaya konulması açısından bir diğer önemli gösterge, cinsiyet oranlarıdır. Şekil 3.5’te her bir yaş grubundaki kadın mültecilerin payı gösterilmektedir. Dünya genelinde kadınların payı her yaş

grubunda yüzde 50 civarında seyretmekteyken, Türkiye’de bu oran daha düşük seviyelerdedir, 18 yaşından küçük mültecilerde kadın nüfusun payı yüzde 12’ye düşerken 18-59 yaş grubunda kadın mültecilerin payı ise yüzde 35 seviyesinde kalmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’deki mülteci profili değerlendirildiğinde Türkiye’deki mültecilerin yaş ortalamasının Dünya geneline göre daha yüksek olduğu ve mülteciler arasında erkeklerin payının daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 3.5. Dünyada ve Türkiye’de Mültecilerin Yaş Gruplarına Göre Kadın Nüfusun Oranı (2016 Yılı Sonu)

Kaynak: UNCHR, 2017a.

Bölüm 4

Afganistan'ın Sosyo-Demografik ve Ekonomik Yapısı ve Dış Göç Süreci

İsmet Koç

Afganistan, dünya mülteci ve sığınmacı nüfusunun oldukça önemli bir bölümünün çıkış noktası olan bir ülkedir. Afganistan'da on yıllarca süren savaşlar ve iç çatışmalar, komşu ülkelere özellikle de Pakistan ve İran'a; daha sonra da üçüncü ülkelere mülteci akını oluşmasına yol açmıştır. 1990 yılında, Afganistan merkezli mülteci ve sığınmacı sayısı 6,2 milyona ulaşmıştır. 1992 yılında hükümetin devrilmesi ile azalan mülteci akını; 1996 yılında Taliban rejiminin iktidarı ele geçirmesi ile tekrar artmaya başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri öncülüğündeki askeri müdahale ile birlikte, Taliban rejimi yıkılmış ve 2002 yılından başlayarak mülteci ve sığınmacıların önemli bir bölümünün ülkelerine dönmeye başladığı gözlenmiştir. Bu tarihten sonra, uluslararası yardımlarla başlayan yeniden inşa süreci ve kalkınma hamleleri ile Afganistan çıkışlı mülteci ve sığınmacı sayısında önemli azalmalar yaşanmıştır. Burada kısaca verilen Afganistan çıkışlı göç hareketlerini daha iyi anlamak ve bu hareketlerin ülkemize olası etkilerini netleştirmek için Afganistan'ın sosyo-demografik ve ekonomik yapısına ve bu ülke kaynaklı göç hareketlerine daha yakından bakmak gerekmektedir.

4.1. Coğrafya

Afganistan, Güney-Orta Asya'da yer alan ve stratejik olarak kuzey-güney ve batı-doğu ticaret yolları üzerinde bulunan bir ülkedir. Başkenti Kabil olan ülkenin, Pakistan, İran, Tacikistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Çin ile sınırı bulunmaktadır. Afganistan'ın en uzun sınırını 1240 km ile Pakistan'la; en kısa sınırı ise 565 km ile Çin'le paylaşmaktadır. Ülkenin toplam alanı 652,290 kilometre karedir. Afganistan topografik olarak üç farklı alandan oluşmaktadır. Ünlü Hindi Kuş dağları ülkeyi birbirinden yükseklik, iklim ve doğal kaynaklar bakımından birbiri ile oldukça farklı olan üç parçaya bölmektedir. Bunlardan ilki ülkenin ortasında bulunan yüksek dağların hâkim olduğu bölge; ikincisi ülkenin güneyinde yer alan platoların hâkim olduğu bölge; üçüncüsü de ülkenin kuzeyinde yer alan düz arazilerin olduğu bölgedir (Blood, 2001; Afghan Public Health Institute, 2011).

Ülkenin ortasında bulunan ve yüksek dağların hâkim olduğu bölge aynı zamanda ünlü Hayber Geçidi’nin ve derin vadilerin olduğu bölgedir. Bu dağ geçidi, Afganistan ve Pakistan arasında, yer alır ve Kabil ile Peşaver kentlerini birbirine bağlar. Bu geçit, tarih boyunca Orta Asya ile Güney Asya arasında önemli bir ticari güzergâha ve askeri amaçlar için önemli bir stratejik konuma sahip olmuştur. Yazları çok sıcak, kışları ise çok soğuk bir iklime sahip olan bu bölge, yarı-çöl, bozkır ve tarıma elverişli olmayan bir topografyaya sahiptir. Ülkenin güneyinde yer alan platolar bölgesi ise, çorak çöl ve birkaç akarsuyun yer aldığı yüksek platolardan oluşur. Bu bölgenin iklimi yumuşak olmakla birlikte, yağışın az olması nedeniyle tarımsal üretime olan katkısı çok sınırlıdır. Kuzeydeki ovalık bölge, verimli arazileri ve otlakların bulunduğu tepe silsilelerinden oluşur. Bu topografik özellikler bölgede iklimin yumuşak olmasına ve bölgenin yağış almasına neden olarak bölgeyi tarıma elverişli bir hale getirmektedir. Bu nedenle bu bölge Afganistan için tarımın merkezi olarak kabul edilmektedir. Ülkede Hindi Kuş dağları dışında Pamir ve Karakom dağları da sert coğrafi özellikleri yaratan diğer iki unsurdur. Ülkedeki, özellikle dört büyük nehrin (Amuderya, Helmand, Harriud ve Kabil) çevresi tarıma elverişlidir (Blood, 2001; Afghan Public Health Institute, 2011).

Afganistan idari olarak sekiz kalkınma bölgesine ayrılmaktadır. Bu bölgeler sırası ile Kuzey Doğu; Kuzey, Batı, Orta, Başkent (Kabil), Doğu, Güney Doğu ve Güney olarak isimlendirilmektedir. Afganistan’da 34 şehir, 398 ilçe bulunmaktadır (Afghan Public Health Institute, 2011).

4.2. Tarih

Afganistan’ın yer aldığı coğrafyada MÖ 3000 ile MÖ 2000 yılları arasında gelişmiş bir medeniyetin varlığına ilişkin deliller olsa da, bu coğrafyanın yazılı tarihi MÖ 500 yıllarından başlamaktadır (Library of Congress, 2008). Bu döneme ilişkin dokümanlar, bölgenin Dicle ve Fırat nehirlerinin kesişme noktasından, Hint Vadi’sine, Uzak Doğu’ya ve oradan da Avrasya bozkırlarına kadar olan bölgedeki ticaret ve göç yollarının merkezinde yer aldığını göstermektedir. Orta Çağ’dan başlayarak MS 1750 yılına kadar, bugünkü Afganistan’ın bir bölümü *Büyük Horasan* olarak isimlendirilmiştir. Büyük Horasan’ın önemli bir bölümü halen Afganistan sınırları içindedir. Daha sonra, 1774 yılında Ahmad Şah Durrani bölgedeki Peştun aşiretleri birleştirerek Afganistan devletini kurmuştur. Rusya İmparatorluğu ile sınırlarını Afganistan sınırlarına kadar genişletmiş olan İngiliz İmparatorluğu arasında tampon işlevini gören Afganistan, Ahmad Şah Durrani döneminde katı bir monarşi ile yönetilmiştir. Bu tarihten itibaren Rusya ve özellikle de İngiltere bu toprakları ele geçirmek için 1919 yılına kadar birçok işgal denemesi gerçekleştirmişlerdir. Dupree ve diğerleri (2011), Afganistan’ın bağımsızlığını kazandığı 1919 yılına kadar aslında bir İngiliz sömürgesi olduğunu

vurgulamaktadır. 1933-1973 döneminde hüküm süren son kral Zahir Şah, Mohammed Davud öncülüğündeki güçler tarafından bir askeri darbeyle devrilmiştir. Ancak, Muhammed Davud 1978 yılına kadar iktidarda kalabilmiştir. Bu tarihte, Muhammed Taraki ve Babrak Karmal öncülüğündeki *Afganistan Demokratik Halk Partisi* (PDPA) organize ettiği bir ayaklanma sonucu ülkedeki yönetimi ele geçirmiştir (Jazayery, 2002; Poppelwell, 2007).

Bu dönemde ülkenin adı Afganistan Demokratik Cumhuriyeti olarak değiştirilmiştir. PDPA, yönetimi ele geçirdikten sonra ve özellikle de 1980 yılından başlayarak Sovyetler Birliği ile yakın bir işbirliğine girmiştir. PDPA, ülkenin alt-yapısını ve ordusunu modernleştirmek için Sovyetler Birliği'ni ülkeye davet etmiştir. Ancak, Sovyet ideolojisi Afganistan'da oldukça önemli bir dirençle karşılaşmıştır. Batılı ülkelerin özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nin de katkısı ile ülke içindeki mücahit gruplar Muhammed Taraki liderliğindeki PDPA yönetimine karşı iç savaş başlatmışlardır. Pakistan merkezli olarak yürütülen bu iç savaş stratejisinin bir sonucu olarak, 1986 yılında Sovyetler Birliği Başkanı olan Mikhail Gorbacov, Sovyet güçlerinin Afganistan'dan çekilmesi sürecini başlatmıştır. Sovyetler Birliği'nin desteğini çekmesi ile Necibullah yönetiminin gücü hızla zayıflamış ve 1992 yılında, mücahitler ülke yönetimini ele geçirmiştir (Jazayery, 2002; Poppelwell, 2007). Farklı mücahit güçlerinin anlaşması ile Ahmad Şah Mesud önderliğinde kurulan uzlaşma hükümeti, İran, Pakistan ve Suudi Arabistan'ın güç mücadelesinin sonucu olarak 1996 yılında dağılmıştır. Bu sürecin bir sonucu olarak farklı mücahit gruplar arasında iç savaş patlak vermiş ve ülkede tam bir kaos hakim olmuştur. 1995 yılından itibaren ise, mücahit gruplar içinde en önemli unsur olan Taliban güçleri yavaş yavaş ülkenin önemli bir bölümünde egemen olmaya başlamıştır. 1996 yılına gelindiğinde Kabil'i de ele geçiren Taliban güçleri ülkede denetimi ele geçirerek ülkenin adını *Afganistan İslam Emirlikleri* olarak değiştirmişlerdir. Ancak, Taliban'ın yükselmesinden rahatsız olan gruplar, özellikle de ABD'nin öncülük ettiği Kuzey İttifakı muhalif grupları desteklemeye başlayarak ülkede resmen tanıdıkları Burhaneddin Rabbani önderliğindeki *Afganistan İslam Cumhuriyeti*'nin kurulmasına ön ayak olmuşlardır. Bu dönemde ülkede egemen olan gruplardan Taliban yönetimini sadece Pakistan, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri tanırken; Rabbani yönetiminin Birleşmiş Milletler'de ülkeyi temsil eden resmi güç olarak tanındığı görülmektedir.

Bu dönemde ve sonrasında Kuzey İttifakı'nın Rabbani hükümetine sağladığı dışarıdan destek politikasını değiştiren bir dizi olay meydana gelmiştir. Bu olaylardan ilki, ABD'nin Kenya ve Tanzanya'daki büyükelçiliklerinin bombalanması; ikincisi de 11 Eylül 2001'de ABD'nde yaşanan ve çok sayıda insanın ölümüne yol açan intihar saldırılarıdır. Bu olaylardan Osama Bin Ladin yönetimindeki terör örgütlerini sorumlu tutan ABD, Taliban rejiminden Osama Bin Ladin'e

olan desteklerini kesmesini talep etmiştir. Bu talebin yerine getirilmemesi ve BM’den ABD tarafından talep edilen ambargonun kabul edilmemesi üzerine, ABD öncülüğündeki güçler (ISAF) 7 Ekim 2001 tarihinde Afganistan’a girmişler ve kısa bir sürede Afganistan’da ilerleyerek Taliban yönetiminin sona erdiğini ilan etmişlerdir. 2003 yılından başlayarak ise ISAF’in sorumluluğunu NATO üstlenmiş ve Afganistan operasyonu aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 28 ülkenin katılımı ile devam etmiştir. Aralık 2001 tarihi itibarıyla Afganistan’da BM denetiminde geçici bir hükümet oluşturulmuştur. 2004 yılında yapılan seçimler sonucunda ise, her etnik grubun temsilcilerinin yer aldığı Hamid Karzai liderliğinde yeni bir hükümet kurulmuştur. Bu hükümetin kurulmasını takiben, ülkedeki yönetime karşıt unsurların da desteğini alan Taliban güçleri yeni bir ayaklanma dalgası başlatmışlardır. Ancak, Karzai liderliğindeki Afganistan’da batılı ülkelerin de desteği ile kalkınma hamlesi başlatılmış olmasına karşın, halen Taliban tehdidi ve yoksulluğun hüküm sürmesi nedeniyle politik ve sosyal istikrar sağlanamamıştır (Jazayery, 2002; Poppelwell, 2007).

4.3. Demografi

Afganistan’da 1972-74 döneminde USAID’in desteği ile gerçekleştirilen demografik bir araştırmanın sonuçları, ülkede 10,2 milyonluk bir nüfusun bulunduğunu göstermektedir. Afganistan’da 1979 yılında gerçekleştirilen son nüfus sayımına göre ise, ülke nüfusunun 15.6 milyon olduğu görülmektedir. Bu tarihten sonra Afganistan’da sistematik ve bilimsel olarak başka bir nüfus sayımı yapılmamıştır. Bu nedenle, bugün Afganistan nüfusuna dair bilenenlerin tamamı ya tahminlerden ya da örneklemeye dayalı araştırmalardan gelmektedir. 2010 yılında gerçekleştirilen Afganistan Ölümlülük Araştırması (AMS)’na göre Afganistan’ın nüfusu 29,7 milyon; yıllık nüfus artış hızı da kırsal alanlarda yüzde 2,3; kentsel alanlarda ise yaşanan iç göçün de bir sonucu olarak yüzde 4,7’dir. Yaşanan yoğun iç göçe karşın bugün halen nüfusun yüzde 80’i kırsal alanlarda yaşamaktadır. Nüfusun yaş yapısına bakıldığında, nüfusun yüzde 47’sinin 0-14 yaş grubunda; yüzde 50,4’ünün 15-64 yaş grubunda; geriye kalan yüzde 2,6’sının ise 65 ve üstü yaşlarda olduğu görülmektedir. Bu durum, Afganistan’ın yüksek bir doğurganlık ve ölüm-lülük seviyesine sahip olduğunu göstermektedir. Tablo 4.1’de Afganistan’ın demografik yapısına ilişkin bazı göstergeler yerleşim yeri ve bölge temelinde verilmektedir.

Afganistan’da kadın başına düşen çocuk sayısı 5,1 olarak bulunmuştur. Türkiye’de bu değerin 2.2 olduğu düşünüldüğünde, Afganistan’ın oldukça yüksek bir doğurganlık hızına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yerleşim yerleri ve bölgeler arasında doğurganlık hızında önemli bir farklılaşma görülmektedir. Uluslararası literatürde önemli bir kalkınma göstergesi olarak kabul edilen ve her 1000 canlı doğumda bir yaşına gelmeden ölen bebek

Tablo 4.1. Afganistan'ın Demografik Göstergeleri

Değişkenler	Toplam Doğurganlık Hızı (TDH-kadın başına)	Bebek Ölüm Hızı (BÖH-Binde)	İlk evlilik yaşı	İlk doğum yaşı	Gebeliği önleyici yöntem kullanımı (%)
Yerleşim yeri					
Kent	4,7	47	18,6	20,1	36,4
Kır	5,2	70	17,6	19,9	18,4
Bölge					
Kuzey Doğu	5,1	66	16,6	19,0	14,6
Kuzey	4,9	71	17,4	19,9	15,0
Batı	4,9	75	16,4	18,6	33,0
Orta	4,6	74	15,6	17,9	35,6
Kabil	5,1	50	18,3	20,2	33,6
Doğu	5,6	80	17,5	20,4	15,7
Güney Doğu	4,7	71	19,2	21,1	24,1
Güney	5,5	75	19,3	21,1	9,6
Toplam	5,1	62	17,7	20,0	21,8

Kaynak: Afghan Public Health Institute, 2011.

sayısını gösteren bebek ölüm hızına bakıldığında, her 1000 bebekten 62'sinin henüz 1 yaşına gelmeden öldüğü görülmektedir. Kentsel alanlarda binde 47 olan bebek ölüm hızının ülkenin doğusunda binde 80'e kadar yükseldiği görülmektedir. Yetişkin ölüm hızlarının da yüksek olduğu Afganistan'da yeni doğan bir Afganın ortalama olarak 63 yıl yaşaması beklenmektedir (Tablo 5.1). Türkiye'de ortalama yaşam süresinin yaklaşık 80 yıl olduğu düşünüldüğünde, Afganistan'daki olumsuz sağlık koşullarının ölüm hızlarını artırıcı etkisi görülebilmektedir.

Kadınların ortalama olarak 17,7 yaşında evlendiği Afganistan'da ortalama ilk doğum yaşı da 20'dir. Bölgeler ve yerleşim yerleri açısından ilk evlilik ve ilk doğum yaşında önemli bir farklılaşma görülmemektedir. Doğurganlık seviyesinin önemli bir belirleyicisi olan gebeliği önleyici yöntem kullanımının yaygınlığına bakıldığında, Afganistan'da 15-49 yaş grubundaki kadınların sadece yüzde 21,8'inin herhangi bir yöntem kullandığı görülmektedir. Kentsel alanlarda yüzde 36,4 seviyesine yükselen gebeliği önleyici yöntem kullanımının, doğurganlık seviyesinin yüksek olduğu güney bölgesinde yüzde 10'un altında olduğu dikkati çekmektedir (Tablo 4.1).

Tablo 4.2. Afganistan’ın Etnik Yapısı

Etnik Gruplar	1970	2010
Peştun	39.4	40.8
Tacik	33.7	35.4
Özbek	8.1	9.2
Hazara	7.9	8.9
Türkmen	3.3	1.7
Aymak	4.1	1.1
Beluci	1.6	1.4
Diğer	1.9	1.4
Toplam	100.0	100.0

Kaynak: The Asia Foundation, 2006; CIA, 2013.

Afganistan nüfusunun etnik yapısına bakıldığında (Tablo 4.2), 2010 yılı itibariyle Afganistan’da Peştunların nüfusun yüzde 41’ini; Taciklerin yüzde 35’ini; Özbeklerin yüzde 9’unu; Hazaraların ise yine yüzde 9’unu oluşturduğu görülmektedir. Aralarında Türkmenlerin de olduğu diğer etnik grupların toplamı ise nüfusun yaklaşık yüzde 6’sını oluşturmaktadır. Tablo 5.2’deki sonuçlar, 1970-2010 döneminde etnik yapının önemli ölçüde değiştiğini göstermektedir. Bu dönemde, Türkmen, Aymak, Beluci ve diğer etnik grupların nüfus içindeki payları azalırken, nüfusun zaten çok önemli bir bölümünü oluşturan Peştun, Tacik, Özbek ve Hazaraların payının arttığı görülmektedir. Bu durum, bu grupların farklı demografik özelliklere sahip olmalarından ve aynı zamanda farklı dış göç örüntülerine sahip olmalarından kaynaklanabilir.

Afganistan nüfusu içinde oldukça önemli bir yere sahip olan Peştunlar tarihsel olarak egemen etnik grup olma iddialarını sürdürmektedir. Peştunlar, ülkenin Güney ve Doğu’sunda farklı aşiretlere mensup olarak yaşamaktadırlar. Genel olarak Sünni Müslüman olan Tacikler, iyi eğitimlidirler ve ülkenin Kuzeydoğu ve Batı’sında toprak sahibi olarak yaşamaktadırlar. Özbekler ise, daha çok tarımla uğraşan bir etnik grup olarak ülkenin Güney’inde yaşamaktadır. Şii Müslüman olan Hazaralar, ülkenin dağlık bölgesinde geçimlik tarım yaparak yaşamaktadır. Şiilerin nüfusun yüzde 11’ini oluşturduğu Afganistan’da nüfusun büyük bir çoğunluğu Sünni (yüzde 89)’dir. Ülkede zaman zaman Sünni ve Şii Müslümanlar arasında ve etnik gruplar arasında çatışma ortamı oluşabilmektedir (Robinson ve Lipson, 2002).

4.4. Ekonomi

Afganistan ekonomisi, 2002 yılından günümüze kadar önemli bir gelişme göstermektedir. Bu gelişmenin arkasında, bu dönemde ülkeye olan dış yardım ve yatırımların artmasının yanı sıra tarımsal verimliliğin artması ve ülke dışında bulunan Afganların gönderdikleri dövizlerde gözlenen artışlar yatmaktadır. Tüm bu gelişmelere karşın, Afganistan halen yabancı yardımlara bağımlı bir konumdadır ve dünyanın en yoksul ve en az gelişmiş ülkelerinden birisidir. Uluslararası Para Fonu verilerine göre, 2010 yılında Afganistan'ın gayrisafi milli hasılası cari fiyatlarla 17 milyar dolar; kişi başına düşen gayri-safi milli hasıla ise yine cari fiyatlarla 575 dolardır. Afganistan nüfusunun yaklaşık yüzde 36'sı yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Yoksulluk sınırına çok yakın bir gelire sahip nüfus da dikkate alındığında Afganistan nüfusunun yarısından fazlasının (15 milyon) yoksulluk sınırının altında yaşadığı görülmektedir. Bunun yansıması, konuta, temiz içme suyuna, elektriğe ulaşmada ve istihdam anlamında oldukça önemli sorunlar yaşayan Afganistan'da hem hükümetin hem de mali katkıda bulunan ülkelerin öncelik verdiği alanlar temel altyapının geliştirilmesi, temiz içme suyuna ulaşımın sağlanması, temel eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin artırılması ve iş imkânı yaratmanın üzerine odaklanmış durumdadır. Uzun vadede, günümüzde Afgan ekonomisinin üçte birini oluşturan afyon üretiminin daha üretken ekonomik sektörler aracılığı ile ortadan kaldırılması ise başka bir ekonomik öncelik alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Afghan Public Health Institute, 2011).

Afganistan coğrafyasının sadece yüzde 12'sinin tarıma elverişli olmasına karşın, tarım ülke ekonomisinin temel dayanağı durumundadır. Gayri safi milli hasılanın yaklaşık üçte biri tarımsal üretim süreçlerinden elde edilmektedir. Daha da önemlisi, ülke işgücünün yaklaşık yüzde 80'i tarımsal sektörlerde istihdam edilmektedir. Tarımsal üretimin yaklaşık yüzde 80'i tahıl ve özellikle de buğday üretimi şeklinde yapılmaktadır. Hayvancılık tarımsal gayri-safi milli hasılanın yüzde 14'üne; meyve ve fındık-ceviz üretimi de giderek artan bir şekilde yüzde 6'sına tekabül etmektedir. Tarımsal verimliliğin iklim değişikliklerine bağımlı olmasının, tarımsal rekoltenin yıllara göre çok büyük değişkenlik göstermesine neden olduğu Afganistan'da, yasal dış satımın yaklaşık yüzde 80'ini, halı ve kilim ticareti de dahil olmak üzere, tarımsal ürünler oluşturmaktadır. En önemli dış satım merkezleri Pakistan, İran, Hindistan, Rusya ve diğer Orta Asya ülkeleridir. Ülkenin dış alımına bakıldığında, temel ithalat kalemlerinin buğday unu, pirinç, şeker, bitkisel yağ, tavuk ve sığır eti ve çay gibi yiyecek maddeleri olduğu görülmektedir. Bunlar Afganistan'ın dış alımının yaklaşık yüzde 18'ini oluşturmaktadır. Dış alımın çok önemli bir bölümünü, tahmin edilebileceği gibi, motorlu araçlar, petrol ürünleri ve tekstil ürünleri oluşturmaktadır. Son dönemde dikkati çeken bir gelişme, ithalatın miktarının tarımsal ihracatın miktarını geçmesidir.

Beşeri yoksulluk endeksi sıralamasında 145 ülke arasında 135. sırada olan Afganistan’da, yetişkin okuma yazma oranının sadece yüzde 28 olduğu; nüfusun yüzde 78’inin temiz içme suyuna ulaşamadığı; yeni doğan bir bebeğin 40 yaşına kadar yaşama olasılığının ancak yüzde 59 olduğu; beş yaş altı çocuklar arasında yetersiz beslenenlerin oranının yüzde 39 olduğu görülmektedir (UNDP, 2013). Tüm bunlar, Afganistan’da gelir ve tüketim yoksulluğu yanında beşeri yoksulluğun da önemli bir sorun olduğunu göstermektedir.

4.5. Dış Göç Sürecine Bakış

Afganistan, sosyo-ekonomik, demografik ve politik olarak istikrarsızlığın sürdüğü bir ülke olarak hem yoğun bir iç göç hem de dış göç yaşayan bir ülkedir. Sadece günümüzde değil tarih boyunca da bir göç ülkesi olan Afganistan’ın sosyal, kültürel, politik ve ekonomik yaşamı, göç süreçlerinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Bu anlamda göç, tarihsel olarak doğu ve batı arasındaki ticaretin önemli güzergâhlarından birisi olan ipek yolunda bulunan Afganistan’ın tarihsel kimliğini oluşturan önemli unsurlardan birisi olmuştur. Bu bölümde Afganistan’ın dış göç sürecine 3 dönem temelinde tarihsel bir perspektiften bakılacaktır.

4.5.1. 1979 Öncesi Afganistan’dan Pakistan ve İran’a Göç

Afganistan’dan Pakistan ve İran’a olan göçün etnik köken benzerliklerinden kaynaklanan tarihsel bir geçmişi bulunmaktadır. Günümüzde Pakistan nüfusunun yüzde 25’ini, Afganistan nüfusunun ise yüzde 40’ını oluşturan Peştunların, İngiliz sömürgeciliği döneminde yapay olarak çizilen sınırlar nedeniyle ayrı ülkelerde yaşamak zorunda kaldıkları bilinmektedir. Bu nedenle, Peştunların Afganistan’dan Pakistan’a olan göçlerinin altında ekonomik kaygılar olsa da, bu göçün sınırın iki yakasında kalmış etnik unsurların birbirlerine yakınlaşma çabası olduğunun da altının çizilmesi gerekmektedir. Benzer şekilde Afganistan’da yaşayan ve Şii Müslüman bir etnik grup olan Hazaraların, Şii nüfusun yoğunlukta olduğu İran’a göçlerinin altında dinsel ve etnik köken benzerliğinin de önemli bir payı bulunmaktadır. Bu etnik ve kültürel bağlar, Sovyet işgali öncesi dönemde Afganistan’dan Pakistan ve İran’a olan sınır ötesi göçlerin temel motivasyonunu oluşturmaktadır (Stigter ve Monsutti, 2005).

Etnik ve kültürel bağlar dışında, bu dönemdeki dış göçün bir başka önemli motivasyonu, Pakistan ve İran’daki yaşam koşullarının ve genel ücret seviyesinin Afganistan’a göre daha iyi bir durumda olmasıdır (Stigter, 2006). Afganistan’ın 1960 ve 1970’li yıllardaki sanayi sektörünün iyi eğitilmiş ve giderek büyüyen kentli genç işgücüne istihdam sağlama potansiyelinin çok düşük olması, bu kesimin Pakistan ve İran’a göç ederek istihdam fırsatı aramasına neden oluyordu. Yine 1970’lerde yaşanan tarımsal verimsizlik ve kuraklık

da kuzey ve kuzey doğu bölgelerinde yaşayan tarımsal nüfusun İran'a göç etmesine neden olmuştur. Aynı şekilde 1973 yılında petrol fiyatlarının dünya çapında artması ile ortaya çıkan büyük ekonomik krizden etkilenen Afganlar, yeni iş olanaklarından yararlanmak için başta Pakistan ve İran olmak üzere diğer bazı Körfez ülkelerine de göç etmişlerdir. Monsutti (2006), bu dönemde Afganistan-Pakistan ve Afganistan-İran arasında oluşan göç ağlarının, bundan sonraki dönemlerde meydana gelen göç hareketlerine zemin hazırladığına, yani bu dönemde etnik ve kültürel köken benzerlikleri ve ekonomik motivasyonlar sonucunda gerçekleşen göçlerin sonraki dönemlerde gerçekleşecek olan politik göçlerin öncüsü olduğuna vurgu yapmaktadır (Stigter ve Monsutti, 2005).

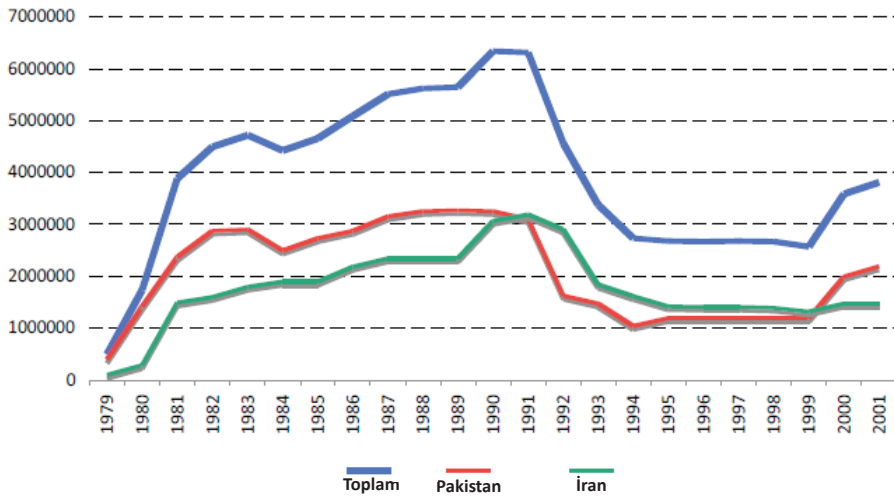
4.5.2. 1979-2000 Dönemi Afganistan'dan Pakistan ve İran'a Göç

1979-2001 döneminde Afganistan'dan Pakistan ve İran'a yönelen dış göçün, bir önceki dönemden farklı olarak, mülteci ve sığınmacı göçü olduğu görülmektedir. Bu dönemde Afganistan'dan Pakistan ve İran'a olan mülteci akını, 20. yüzyılın en büyük mülteci krizlerinden birine işaret etmektedir. Şekil 4.1'de görüldüğü gibi, Afganistan'dan Pakistan ve İran'a olan mülteci akını, 1979 yılında gerçekleşen Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali ile başlamaktadır. Mülteci akınının hızla artarak en tepe noktaya çıktığı dönemin ABD destekli mücahit grupların Sovyet destekli Necibullah hükümeti güçleri arasındaki iç çatışmanın başlaması ve yaygınlaşması dönemine denk geldiği görülmektedir. Stigter (2006), bu dönemde meydana gelen göçün iç çatışmanın yarattığı güvensizlik ortamının bir sonucu olduğu kadar, iç çatışmanın sonucunda ortaya çıkan ekonomik istikrarsızlığın sonucu olarak insanların iş bulmak, maddi gereksinimlerini karşılamak, sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşmak konularındaki zorlukların da bir sonucu olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu anlamda, bu dönemde Afganistan'dan Pakistan ve İran'a olan mülteci akınının altında sadece politik ve etnik çatışmalar değil, ekonomik kaygılar da bulunmaktadır.

Afganistan'dan göç eden mülteci sayısı 1992 yılında 6,2 milyonla tepe noktasına ulaşmıştır. 1992 yılının Sovyet işgalinin sona erdiği ancak Necibullah hükümetinin iktidarda kalmaya devam ettiği yıl olduğu dikkat çekmektedir. Bu dönemde görülen yoğun mülteci akınının altında, 1990'lı yıllar boyunca ülkede hüküm süren tarımsal kuraklığın da katkıda bulunduğu görülmektedir. 1992 yılının sonunda Necibullah hükümetinin devrilmesiyle, Pakistan ve İran'a olan göçün ters yönde hareket ederek Afganistan'a geri döndüğü gözlenmektedir. Bu dönemde yaklaşık olarak 2 milyon mülteci Afganistan'a geri dönmüştür (Stigter, 2006). Ancak, 1996 yılında Taliban'ın tekrar güç kazanması ile birlikte mülteci sayısı artmaya başlayarak 2001 yılında 3,8 milyona ulaşmıştır (Jazayery, 2002). Mülteci akınının başlangıç yıllarında "İslam Dayanışması" sloganı ile Pakistan ve İran'ın Afgan mültecilere kapılarını büyük bir misafirperverlikle açtığı görül-

mektedir. İran’ın 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni ve bu sözleşmenin eki niteliğindeki 1967 New York protokolünü imzalayan; Pakistan’ın ise imzalamayan bir ülke olmasına rağmen Afgan mültecileri sıcak bir şekilde karşıladıkları gözlenmiştir. İran, Afgan uyruklu mültecilere kimlik kartı vererek onların işgücü piyasasına girmelerine, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşmalarına ve İran’da istedikleri yerde ikamet etmelerine izin vermiştir. Pakistan ise, Birleşmiş Milletler (BM) ile anlaşarak, uluslararası mali destek kapsamında Afgan mülteciler için temel hizmetleri sunmayı kabul etmiştir. Pakistan ve İran’ın Afgan mültecilere karşı gösterdikleri sıcak ilgi 1989 yılından başlayarak, azalmaya başlamıştır. Pakistan, 1989-2001 döneminde Afgan mültecileri halen sıcak bir şekilde karşılamakla birlikte, mültecilere yönelik hizmetlerin seviyesini azaltma yoluna gitmiştir. İran, mültecilere olan desteğini azaltarak, kimlik verme ve mültecilerin ülkenin her yerine yerleşmesi yönündeki uygulamalarını durdurmuştur (Monsutti, 2006).

Şekil 4.1. 1979-2001 Döneminde Pakistan ve İran’daki Afgan Mültecilerin Sayısal Büyüklüğü

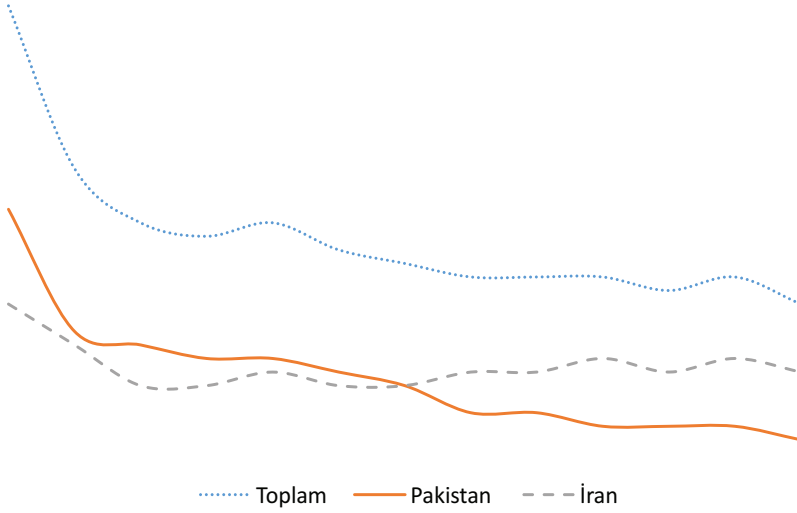

Kaynak: Maastricht Graduate School of Governance, 2009.

4.5.3. 2001 ve Sonrası Dönemde Afganistan’dan Pakistan ve İran’a Göç

Afganistan’dan Pakistan ve İran’a olan mülteci akını 2001 yılından itibaren önemli bir azalma göstermektedir. 2001 yılında Pakistan ve İran’da yaşayan Afgan mülteci sayısı 3,7 milyondan zaman içinde azalarak 2006 yılında 2,0 milyona; daha sonra daha da azalarak 2013 yılında 1,7 milyona gerilemiştir (Şekil 4.2). Bu iki ülkedeki Afgan mülteci stokunda gözlenen bu azalmanın arkasında 2002 yılından başlayarak yaşanan hızlı geri dönüş süreci yatmaktadır. UNHCR (2013) tahminlerine göre, 2002-2013 döneminde ülkesine dönen Afgan mülteci sayısı 6,2 milyona ulaşmıştır. Bu denli büyük bir geri dönüşün yaşanmasına karşın, halen bu iki ülkede 2 milyona yakın

Şekil 4.2. 2001-2013 Döneminde Pakistan ve İran'daki Afgan Mültecilerin Sayısal Büyüklüğü

Kaynak: UNHCR, 2013; Maastricht Graduate School of Governance, 2009.

Afgan mültecinin bulunmasını Kronenfeld (2008) iki faktörle açıklamaktadır. Bu faktörlerden ilki, Pakistan ve İran'a olan mülteci akınının olduğundan daha düşük seviyede tahmin edilmesi ve 1979 yılında başlayan ve halen devam eden bu uzun dönemli göç sürecinde Pakistan ve İran'da doğan Afgan uyrukluların sayısının mülteci sayısına dahil edilmemesidir. Pakistan ve İran'dan yaşanan geri dönüşler dışında, İran'dan üçüncü ülkelere ve özellikle de Türkiye'ye yaşanan Afgan mülteci akınının da bu kapsamda değerlendirilmek gerekmektedir. 2002-2013 döneminde yaşanan hızlı geri dönüş süreci her ne kadar "*gönüllü geri dönüş süreci*" olarak tanımlansa (UNHCR, 2014) da, bu geri dönüşlerin arkasında Pakistan ve İran'ın dünya mülteci nüfusunun yaklaşık yüzde 20'sini barındıran ülkeler olarak yaşadıkları *mülteci yorgunluğunun* da katkısı olduğu açıktır. Bu iki ülkedeki Afgan mültecilere yönelik politik iklimin Taliban rejiminin yıkılması sonrasında tamamen değiştiği gözlenmektedir. Hem Pakistan ve özellikle de İran, bu süreçte mülteci politikasını büyük ölçüde değiştirerek mülteci konumunda bulunan Afganları zorla sınır dışı etme uygulamalarına başlamışlardır. 2001-2005 döneminde İran'dan 272 bin; Pakistan'dan ise 5 bin Afgan mülteci sınır dışı edilmiştir (UNHCR, 2008; UNHCR, 2008b). Zorla geri gönderme politikasına ek olarak İran'ın, 2001 yılından başlayarak yasadışı göçmen çalıştıran işverenlere verilen cezaları ağırlaştırarak, ülkede kaçak olarak yaşayan Afganların ülkelerine dönmelerini sağlamaya çalıştığı görülmektedir. 2008 yılında Pakistan'ın kentsel alanlarda bulunan mülteci kamplarını resmi

olarak kapatmaya başlaması da Afgan mültecilerin hayatlarının zorlaşmasına ve dolayısı ile ülkelerine dönüş sürecine girmelerine yol açmıştır.

Pakistan ve İran’ın mülteci politikalarının Afgan mültecilerin aleyhine dönmüş olmasına karşın halen bu ülkelerde milyonlarla ifade edilen sayıda Afgan mülteci bulunmasının nedeni olarak, bu ülkelere olan mülteci akınının köklerinin tarihsel olarak 1978’lere kadar uzanmasının yanısıra, Afganistan’ın henüz tam olarak siyasal ve ekonomik istikrara kavuşmamış olması gösterilmektedir. Pakistan ve İran’dan geri dönüş yapan mültecilerin yüzde 30’unun başkent Kabil’e dönmesi nedeniyle Kabil’in geri dönenleri hazmetme kapasitesinin azalması; dönüş için altyapı eksikliğinin çok önemli bir sorun olduğu kırsal alanların tercih edilmemesi; ülkede hem gelir yoksulluğunun hem de beşeri yoksulluğun halen ciddi bir sorun olmaya devam etmesi; geri dönüşleri özendirici tedbirlerin yetersizliği, çatışmalı ortamın devam etmesi, istihdam imkânlarının yetersizliği, konut ve barınma imkânlarının yetersizliği, ülkenin halen politik ve ekonomik şoklara açık olması gibi nedenler geri dönüş önünde halen önemli engeller olduğunu göstermektedir (Stigter ve Monsutti, 2005; UNHCR, 2008a; UNHCR, 2008b; UNHCR, 2009; UNHCR, 2009a; UNHCR, 2009b; UNHCR, 2013).

Bölüm 5

Hanehalkı Nüfusunun ve Yaşanılan Konutun Özellikleri

İsmet Koç

Bu bölümde, “Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları Araştırması” kapsamında görüşülen hanehalkı üyelerinin ve hanenin sosyo-demografik ve ekonomik özellikleri ile hanehalkının yaşadığı konutun özellikleri ele alınmaktadır. Bu bölümde ayrıca, hanede çalışan sayısı, hanenin refah durumu, hane nin sosyal yardımlardan yararlanma durumu ile hanehalkı üyelerinin doğdukları ülke ve Türkiye’de uluslararası koruma başvurusu yapmadan önce yaşadıkları ülke, Türkiye’ye kaç yıl önce geldikleri ve uluslararası koruma talep etme nedenleri de tartışılmaktadır. Bu bölümde tartışılan tüm konular, çalışmada kullanılan sorukağıtlarından ilki olan *Hanehalkı Sorukağıdı*’ndan gelmektedir.

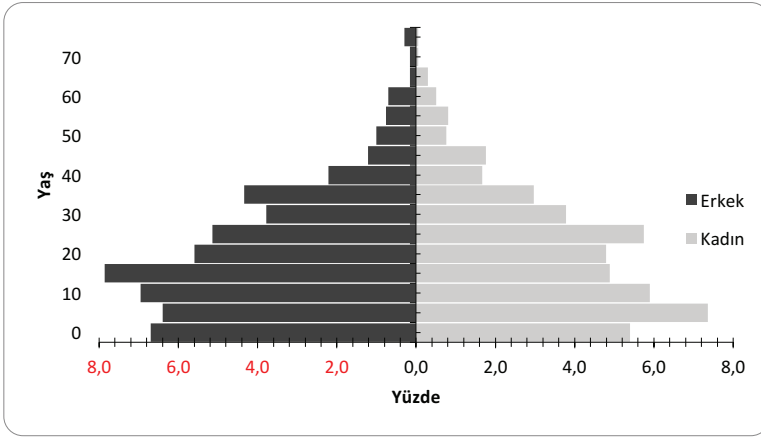
5.1. Hanehalkı Nüfusunun Özellikleri

Araştırmada hanehalkı kavramı ile aynı evde birlikte yaşayan, evdeki eşyaları ve olanakları paylaşan ve bir kişiden veya akraba olan ya da akrabalık bağı bulunmayan kişilerden meydana gelen sosyal bir birim kastedilmektedir. Bu kısımda, hanehalkı nüfusunun yaş ve cinsiyet yapısı, eğitim ve medeni durum örüntüsü ile hanehalkı kompozisyonu ele alınacaktır.

5.1.1. Yaş ve Cinsiyet Yapısı

Şekil 5.1’de görüldüğü gibi araştırmada hakkında bilgi toplanan hanehalkı nüfusu oldukça genç bir yaş yapısına sahiptir. Hanehalkı nüfusunda çocukların (0-14 yaş) ve çalışma çağı nüfusunun (15-64 yaş) oranının yüksek; yaşlı nüfusun (65 ve üstü yaşlar) oranının ise oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bir diğer dikkati çeken nokta, Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi nüfus içinde erkeklerin oranının kadınlardan daha fazla olmasıdır. Araştırma nüfusunun yaş ve cinsiyet dağılımı, göç sürecinden etkilenen klasik bir *dağılmış nüfus* özelliği göstermektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi nüfusun içinde 0-14 yaş nüfusunun payının yüzde

Şekil 5.1. Hanehalkı Nüfusunun Yaş Piramidi

39; 15-64 yaş nüfusunun payının yüzde 60; 65 ve daha üzeri yaşlardaki nüfusun payının ise yüzde 1 olduğu görülmektedir. İller temelinde bakıldığında, bu yapının çok fazla değişmediği dikkati çekmektedir. Hanehalkı nüfusunun yaş dağılımı Afganistan nüfusunun yaş dağılımı ile karşılaştırıldığında, hanehalkı nüfusunda çocuk ve yaşlı sayısının payının daha az; çalışma çağı nüfusunun payının ise daha fazla olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, hanehalkı nüfusunun Türkiye’nin nüfusuna göre oldukça genç bir yaş yapısına sahip olduğu gözlenmektedir. Araştırma nüfusunun ortalama yaşı 21.8 olarak bulunmuştur. Ortalama yaş, iller bazında 21 ile 23 arasında değişmektedir. Ortalama yaş anlamında da, araştırma nüfusu Afganistan nüfusundan daha yaşlı; Türkiye nüfusundan ise daha gençtir. Afganistan nüfusu içinde yüzde 48’lik bir paya sahip olan erkek nüfusun Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi nüfus içindeki payı yüzde 54’e yükselmektedir (Tablo 5.1). Bu durum, savaş ve iç çatışmanın ve arkasından gelen göç sürecinin sadece Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi nüfusun değil Afganistan nüfusunun da yaş ve cinsiyet yapısını bozduğuna işaret etmektedir. Yaş ve cinsiyet yapısının bozulduğunu gösteren bir başka gösterge de her 100 kadına 115 erkeğin düştüğünü gösteren cinsiyet oranıdır. Yaş gruplarına göre bakıldığında, 0-14 yaş grubunda her 100 kadına 108 erkeğin düştüğü; 15-64 yaş grubunda bunun 118’e çıktığı; 65 ve daha yukarı yaşlarda ise 250’ye yükseldiği görülmektedir.

5.1.2. Hanehalkı Kompozisyonu

Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi nüfusun yaşadığı hanelerin yüzde 16’sının 1 ya da 2 kişiden; yaklaşık yüzde

Tablo 5.1. İllere Göre Hanehalkı Nüfusunun Yaş Dağılımı, Ortalama Yaşı Erkek Nüfusun Payı ve Cinsiyet Oranı

İller	0-14	15-64	65 ve +	Toplam	Ortalama yaş	Erkeklerin nüfus içindeki payı
Denizli	39.5	59.0	1.5	100.0	21.3	52.6
İçel	42.5	57.1	0.4	100.0	21.7	45.6
Samsun	38.1	61.2	0.7	100.0	21.5	54.3
Van-Ağrı	36.7	62.0	1.3	100.0	22.6	56.8
Karaman	38.3	60.9	0.8	100.0	21.6	55.0
Toplam	38.7	60.3	1.0	100.0	21.8	53.5
Cinsiyet oranı	107.8	117.9	250.0	114.9	-	-
Afganistan*	47.0	53.0	2.6	102.6	19.7	47.5
Türkiye**	26.2	65.8	8.0	100.0	30.1	49.6

*Afghan Public Health Institute, 2011.

**HÜNEE, 2014.

50'sinin ise 4 ya da daha az sayıda kişiden oluştuğu görülmektedir. Hanelerin yüzde 21'i 5 kişiden; yüzde 29'u ise 6 ve daha fazla kişiden oluşmaktadır. Afganistan'daki dağılım ile karşılaştırıldığında, Türkiye'de yaşayan Afgan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi nüfusun yaşadığı hanelerin daha az sayıdaki hanehalkı üyesinden oluştuğu görülmektedir. İller temelinde bakıldığında ise, Van-Ağrı ve Samsun illerinde 8 ve daha fazla kişiden oluşan hanehalklarının oranının yüzde 13-14 seviyesinde olduğu görülmektedir. Afgan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi nüfusun yaşadığı hanelerin ortalama hanehalkı büyüklüğü 4.59 olarak bulunmuştur. İllere göre bu büyüklük fazlaca değişmemektedir. Afganistan'daki ortalama hanehalkı büyüklüğünün Türkiye'de yaşayan uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi Afganistan uyruklu kişilerin yaşadığı hanelerden 3 kişiden daha fazla daha büyük olduğu düşünüldüğünde, savaş, iç çatışma göç sürecinin hanehalklarının büyüklüğü üzerinde de bozucu bir etkisi olduğu görülmektedir (Tablo 5.2).

Hanehalkı üyelerinin referans kişiye olan yakınlık derecelerinin yüzde dağılımı Türkiye'de yaşayan uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi Afganistan uyruklu kişilerin hanehalkı kompozisyonuna ilişkin ilave bilgiler sağlamaktadır (Tablo 5.3). Referans kişilerin eşlerinin oransal olarak az olması, eşlerin göç sürecine birlikte dahil olmadıklarına işaret etmektedir.

Tablo 5.2. İllere Göre Hanehalkı Büyüklüğünün Yüzde Dağılımı ve Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü

Hanede yaşayanların sayısı	Denizli	Mersin	Samsun	Van-Ağrı	Karaman	Toplam	Afganistan*
1	13.6	1.9	5.6	6.1	3.7	6.9	0.3
2	10.0	5.6	11.1	9.1	7.4	9.0	2.7
3	10.9	13.0	14.4	13.1	22.2	14.5	4.8
4	18.2	25.9	20.0	23.2	13.6	19.8	7.8
5	17.3	24.1	18.9	18.2	29.6	21.0	9.6
6	13.6	18.5	12.2	12.1	12.3	13.4	12.3
7	10.0	1.9	3.3	5.1	8.6	6.2	13.1
8 ve +	6.4	9.3	14.4	13.1	2.5	9.2	49.3
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Ortalama	4.37	4.80	4.67	4.79	4.42	4.59	7.80
Sayı	110	54	90	99	81	434	22,351

*Afghan Public Health Institute, 2011.

Tablo 5.3. Hanehalkında Bulunan Kişilerin Referans Kişiyne Yakınlık Derecelerinin İllere Göre Yüzde Dağılımı

Yakınlık derecesi	Denizli	İçel	Samsun	Van-Ağrı	Karaman	Toplam
Referans kişi	22.9	20.8	21.4	20.9	22.6	21.8
Eşi	14.8	14.3	14.5	13.7	17.3	14.9
Oğlu/Kızı	46.8	50.2	53.3	39.7	47.8	47.1
Gelini/Damadı	2.1	1.2	1.4	0.4	0.6	1.2
Torunu	3.5	1.9	2.1	1.1	0.8	2.0
Annesi/Babası	1.0	2.7	0.7	3.2	1.7	1.8
Kayınvalidesi/Kayınpederi	0.8	0.4	0.2	1.1	0.0	0.6
Kardeşi	2.9	4.6	1.4	7.2	4.5	4.1
Kardeşinin eşi	0.6	0.8	0.5	0.0	0.3	0.4
Kardeşinin çocuğu	1.9	0.8	1.2	0.2	0.3	0.9
Akrabası değil	1.2	0.8	2.1	7.4	3.4	3.2
Diğer akrabası	1.5	1.5	1.0	5.1	0.8	2.2
Toplam	100.0	100.0	100.0	99.8	100.0	100.0
Sayı	481	259	420	474	358	1,992

Benzer şekilde, referans kişinin anne-baba ve kayınvalide-kayınpederlerinin hanehalkı üyesi kişiler arasında oldukça düşük oranlarda gözlenmesinin yine göç sürecinin ailelerin dağılmasına ya da küçülmesine neden olduğunu göstermektedir. Referans kişiye olan yakınlık derecelerinin dağılımı, Türkiye’de yaşayan uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi Afganistan uyruklu kişilerin hanelerinde genç-yaşlı kuşak gibi dikey bir büyüme yerine genç-geç kuşak biçiminde görülen yatay bir büyüme olduğunu göstermektedir. Bu durum kendisini referans kişinin aynı hanede kardeşleri ile daha yüksek oranda yaşaması ile belli etmektedir. Bu hanelerde dikey büyümenin sınırlı olmasının bir diğer nedeni de, hanehalkı üyelerinin yaş dağılımının da işaret ettiği gibi, göç sürecine katılan yaşlı sayısının sınırlı olmasıdır. Referans kişinin akrabası olmayan ya da diğer akrabası olan kişilerin oranının yüzde 5.4 seviyesinde olması, Türkiye’de yaşayan Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişilerin hanelerinde, geçici ya da kalıcı olarak akrabalık ilişkisi olmayan kişilerin ya da uzak akraba olan kişilerin de sıklıkla yaşadığını göstermektedir. Van-Ağrı illerinde bu oranın yüzde 13 seviyesine yükselmesi, bu illerin Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişilerin Türkiye’ye giriş yapmak için kullandıkları iller olması ile ilişkilidir.

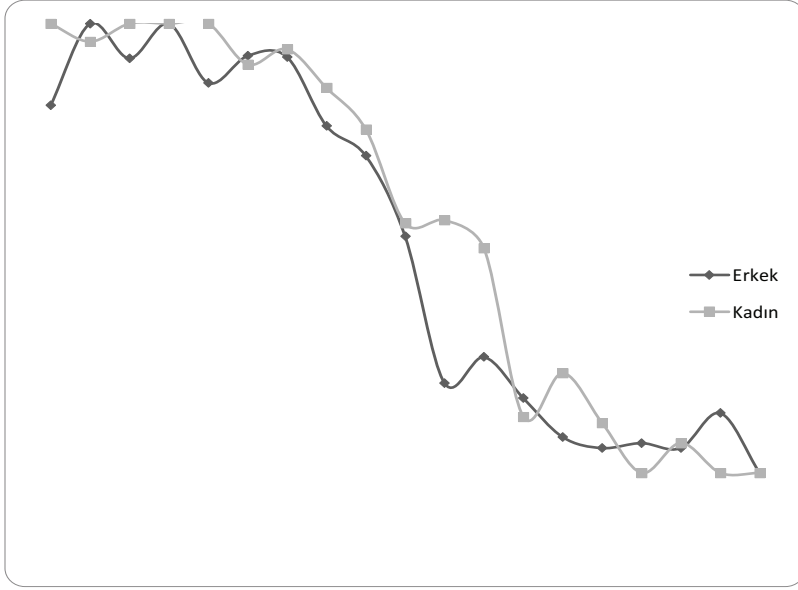
5.1.3. Hanehalkı Üyelerinin Eğitim Durumu

Hanehalkı üyelerinin eğitim durumlarına bakıldığında (Tablo 5.4), Afgan uyruklu uluslararası koruma statüsü ya da sahibi olan kişilerin dörtte üçü okur-yazardır. Kadınlar arasında yüzde 71’e düşen okur-yazarlık oranı; erkekler arasında yüzde 78’e çıkmaktadır. Benzer bir durum okula giden nüfusun oranında da görülmektedir. Afganistan uyruklu uluslararası koruma statüsü ya da sahibi olan kişilerin yüzde 72’sinin okula gitmiş olduğu görülmektedir. Bu oran kadınlar arasında yüzde 68’e düşmekte; erkekler arasında ise yüzde 75’e yükselmektedir. Hanehalkı üyelerinin en son gittikleri okula bakıldığında ise, Afgan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ya da statüsü sahibi olan kişilerin önemli bir bölümünün (yüzde 54) en son gittiği okulun ilköğretim olduğu görülmektedir. Hanehalkı nüfusunun ancak yüzde 4’ü üniversite ve üstü seviyede bir okula devam etmiştir. İlginç olan nokta, kadınlar arasında lise ve üstü bir okula devam etme oranının (yüzde 20) erkeklerden (yüzde 19) çok az da olsa yüksek olmasıdır. Ancak, ilköğretime devam etmiş olan kadınların oranının (yüzde 58) erkeklere göre daha yüksek oranda (yüzde 51) olduğu görülmektedir. Araştırmadan eğitim seviyesine ilişkin olarak elde edilen sonuçların Afganistan’ın eğitim seviyesi ile karşılaştırılması, Türkiye’de bulunan Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ya da statüsü sahibi olan kişilerin Afganistan nüfusundan daha eğitilmiş olduğunu göstermektedir.

Tablo 5.4. Altı Yaş ve Üzerindeki Hanehalkı Nüfusunun Eğitim Durumunun İllere Göre Yüzde Dağılımı

İller	Okur-Yazar	Okula gitmiş	Sayı	En son gidilen okul				Sayı
				İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite ve üstü	
Erkek								
Denizli	78.6	78.1	210	53.7	26.8	16.5	1.8	164
İçel	80.4	75.3	97	51.4	29.2	13.9	4.2	72
Samsun	81.6	78.6	196	44.2	30.5	16.2	9.1	154
Van+Ağrı	71.4	66.2	231	49.3	30.3	13.2	3.9	152
Karaman	80.6	80.6	170	55.5	28.5	12.4	1.5	137
Toplam	78.0	75.3	904	50.7	29.0	14.6	4.1	679
Kadın								
Denizli	69.1	66.0	194	56.3	21.1	19.5	2.3	128
İçel	76.2	69.7	122	60.0	21.2	17.6	1.2	85
Samsun	71.0	69.2	169	54.3	21.6	19.8	4.3	116
Van+Ağrı	70.1	65.0	177	58.8	21.9	10.5	6.1	114
Karaman	71.9	72.6	135	62.2	20.4	17.3	0.0	98
Toplam	71.3	68.1	797	58.0	21.3	17.0	3.0	541
Toplam								
Denizli	74.0	72.3	404	54.8	24.3	17.8	2.1	292
İçel	78.1	72.1	219	56.1	24.8	15.9	2.5	157
Samsun	76.7	74.2	365	48.5	26.7	17.8	7.0	270
Van+Ağrı	70.8	65.7	408	53.4	26.7	12.0	4.9	266
Karaman	76.7	77.0	305	58.3	25.1	14.5	0.9	235
Toplam	74.8	72.0	1,701	53.9	25.6	15.7	3.6	1,220

Araştırmada hanehalkında yer alan 6-24 yaşları arasındaki hanehalkı nüfusu için okula devam edip etmedikleri de sorulmuştur. 6-24 yaş grubunda yer alan kadınların hemen tüm yaşlarda erkeklere göre daha yüksek oranda okula devam ettikleri görülmektedir. Kadınlar arasında erken yaşlarda oldukça yüksek olan okula devam oranlarının, 10-12 yaşlarında hızla azalmaya başlayarak 17-18 yaşında yüzde 20'lere düştüğü görülmektedir. Erkeklerde ise, özellikle 10-12 yaşlarından itibaren kadınlarda gözlenen eğilimle benzerlikler gösteren okula devam oranının 15-16 yaşlarında yüzde 20'ler seviyesine gerilediği görülmektedir (Şekil 5.2).

Şekil 5.2. Hanehalkı Nüfusunun Yaş ve Cinsiyete Göre Okullaşma Oranı

5.1.4. Hanehalkı Üyelerinin Medeni Durumu

12 ve üzeri yaştaki hanehalkı üyelerinin medeni durumlarına bakıldığında (Tablo 5.5), hanehalkı üyelerinin yüzde 40'ının hiç evlenmemiş; yüzde 53'ünün araştırma tarihinde evli; yüzde 5'inin eşi ölmüş; yüzde 2'sinin boşanmış ve geriye kalan yüzde 2'sinin de ayrı yaşıyor olduğu görülmektedir. Kadınlar arasında erkeklere göre hiç evlenmemiş olanların yüzdesi daha düşük; halen evli, eşi ölmüş, boşanmış ve ayrı yaşayanların oranı ise daha yüksektir.

Yaşlara göre bakıldığında, uluslararası koruma altında bulunan Afganistan uyruklu kadınların yüzde 20'sinin 19 yaşına kadar; yüzde 72'sinin ise, 24 yaşına kadar evlenmiş olduğu görülmektedir. Erkekler arasında bu oranların sırası ile yüzde 3 ve yüzde 25 olduğu düşünüldüğünde, kadınlar arasında erken evlenmenin oldukça yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Yoğun bir savaş ve iç çatışma süreci yaşayan Afganistan'dan uluslararası koruma aramak amacıyla Türkiye'ye göç eden kadınlar arasında eşi ölmüş olanların yüzdesinin (yüzde 9) erkeklerle karşılaştırıldığında (yüzde 1) oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Afganistan geneli için eşi ölmüş kadınların oranının yüzde 1.4 (Afghan Public Health Institute, 2011); Türkiye'ye uluslararası koruma aramak amacıyla göç eden Afganistan uyruklu kadınlar arasında ise yüzde 9 olduğu düşünüldüğünde, Türkiye'ye göç eden Afganistan uyruklu kadınlar arasında eşlerini kaybederek önemli bir travma yaşayan kadınların oranının oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5.5. Hanehalkı Nüfusunun Medeni Durumunun Yaşlara Göre Yüzde Dağılımı

Yaş grubu	Hiç evlenmedi	Halen evli	Eşi Ölmüş	Boşanmış	Ayrı yaşıyor	Toplam	Sayı
Erkek							
10	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	100.0	70
15	97.4	2.6	0.0	0.0	0.0	100.0	156
20	74.5	24.5	0.0	0.0	0.9	100.0	110
25	36.3	60.8	1.0	2.0	0.0	100.0	102
30	6.7	93.3	0.0	0.0	0.0	100.0	75
35	5.8	90.7	0.0	1.2	2.3	100.0	86
40	2.3	86.4	2.3	6.8	2.3	100.0	44
45	4.2	87.5	0.0	8.3	0.0	100.0	24
50	5.0	95.0	0.0	0.0	0.0	100.0	20
55	0.0	81.6	9.4	6.0	3.0	100.0	15
60	0.0	85.7	7.1	7.1	0.0	100.0	14
65	0.0	82.0	8.0	9.0	1.0	100.0	3
70 ve üstü	0.0	80.0	10.0	10.0	0.0	100.0	12
Toplam	40.8	48.0	0.8	1.4	1.0	100.0	731
Kadın							
10	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	100.0	76
15	79.4	19.6	0.0	1.0	0.0	100.0	97
20	28.4	69.5	1.0	1.1	2.1	100.0	95
25	6.1	89.5	2.6	1.8	1.8	100.0	114
30	6.7	82.7	4.0	6.7	1.3	100.0	75
35	0.0	88.1	8.5	3.4	5.1	100.0	59
40	3.0	74.9	14.0	3.0	5.0	100.0	33
45	2.9	65.6	28.6	3.0	2.9	100.0	35
50	0.0	33.3	66.7	0.0	0.0	100.0	15
55	0.0	25.0	75.0	0.0	0.0	100.0	16
60	0.0	40.0	50.0	10.0	0.0	100.0	10
65	0.0	33.3	66.7	0.0	0.0	100.0	6
70 ve üstü	0.0	26.9	72.1	1.0	0.0	100.0	4
Toplam	30.6	58.3	9.0	2.1	2.2	100.0	633

Yaş grubu	Hiç evlenmedi	Halen evli	Eşi Ölmüş	Boşanmış	Ayrı yaşıyor	Toplam	Sayı
Toplam							
10	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	100.0	146
15	90.5	9.1	0.0	0.4	0.0	100.0	253
20	53.2	46.3	0.0	0.5	1.5	100.0	205
25	20.4	75.9	1.9	1.9	0.9	100.0	216
30	6.7	88.0	2.0	3.3	0.7	100.0	150
35	3.4	91.0	3.4	2.1	3.4	100.0	145
40	2.6	77.9	6.5	5.2	7.8	100.0	77
45	3.4	76.3	16.9	3.4	1.7	100.0	59
50	2.9	68.6	28.6	0.0	0.0	100.0	35
55	0.0	55.3	41.5	3.2	6.5	100.0	31
60	0.0	70.8	20.8	8.3	0.0	100.0	24
65	0.0	55.6	44.4	0.0	11.1	100.0	9
70 ve üstü	0.0	75.0	25.0	0.0	0.0	100.0	16
Toplam	40.4	53.3	4.6	1.7	1.5	100.0	1,364

5.2. Konut Özellikleri

Bu bölümde, Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin Türkiye’de yaşadıkları konutların tipi, ödenen kiranın miktarı, içme suyu, tuvalet imkanları, zemin malzemeleri ile konutun ısıtılma biçimi üzerinde durulacaktır. Bu özelliklerin ortaya konulması ile konutun hijyen durumunun yanında hanehalkının sosyo-ekonomik seviyesi konusunda da bilgiler edinilebilecektir.

5.2.1. Konutun Tipi

Türkiye’de yaşayan Afganistan uyruklu kişilerin yaşadıkları konutların yüzde 56’sının apartman dairesi; yüzde 25’inin müstakil ev; yüzde 14’ünün köy evi; yüzde 1’inin gecekondu olduğu görülmektedir. Yaşanılan konutun tipi illere göre önemli ölçüde değişkenlik göstermektedir. Apartman dairesinde ikamet edenlerin oranı Denizli’de yüzde 78’e çıkmakta; Van-Ağrı illerinde yüzde 31’e gerilemektedir. Köy evi ve gecekonduda yaşayan Afganistan uyruklu hanelerin oranı Karaman’da yüzde 44 seviyesine çıkarken Samsun’da yüzde 1’e düşmektedir (Tablo 5.6).

Konutların yüzde 90’ında tek bir aile yaşarken; yüzde 10’unda 2 aile; yüzde 1’inde ise 3 aile yaşamaktadır. Karaman ilinde 2 ailenin yaşadığı konutların oranı yüzde 20’ye çıkmaktadır. Uluslararası koruma altındaki Afgan

Tablo 5.6. Konutun Tipine, Konutun Başka Ailelerle Ortak Kullanım Durumuna Göre Yüzde Dağılımı ve Ortalama Kira Miktarları

Konutun tipi	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam
Apartman dairesi	78.2	64.8	67.8	31.3	50.6	58.5
Müstakil ev	13.6	11.1	30.0	58.6	4.9	25.3
Köy evi	5.5	22.2	1.1	10.1	43.2	14.7
Gecekondu	1.8	1.9	0.0	0.0	1.2	0.9
Diğer	0.9	0.0	1.1	0.0	0.0	0.5
Konutta yaşayan aile sayısı						
1	94.4	90.7	92.2	88.9	80.2	89.6
2	5.6	9.3	5.6	10.1	19.8	9.7
3	0.0	0.0	2.2	1.0	0.0	0.7
Konuta ödenen kira						
100-200 TL	11.8	24.1	26.7	41.4	49.4	30.2
201-300 TL	42.7	63.0	56.7	43.4	28.4	45.6
301-400 TL	28.2	13.0	12.2	13.1	14.8	17.1
401-500 TL	10.0	.0	2.2	2.0	4.9	4.4
500 ve daha fazla TL	7.3	.0	.0	.0	.0	1.8
Ortalama kira (TL)	332	255	262	251	240	273
Toplam	100.0	100.0	97.8	100.0	97.5	99.1
Sayı	110	54	90	99	81	434

uyruklu kişilerin yaşadığı konutların hemen hemen tamamı için aylık olarak kira ödenmektedir. Ödenen aylık kiranın yüzde 30’unun 100-200 TL arasında; yüzde 46’sının 201-300 TL arasında; yüzde 17’sinin 301-400 TL arasında; yüzde 4’ünün 401-500 TL arasında; geriye kalan yüzde 2’sinin ise 500 TL ve daha fazla olduğu görülmektedir. Ortalama olarak ödenen aylık kira miktarı 273 TL iken; bu miktarın Denizli’de 332 TL’ye çıktığı; Karaman’da ise 240 TL’ye düştüğü görülmektedir.

5.2.2. İçme Suyu

Türkiye’de uluslararası koruma altında yaşayan Afganistan uyruklu kişilerin yaşadığı hanelerin yüzde 92’sinde sağlıklı olarak kabul edilen evde/bahçede şebeke suyu içme suyu olarak kullanılmaktadır (Tablo 5.7). Bu hanelerin yüzde 7’si yine sağlıklı olan pınar suyu ya da ortak kullanılan çeşme suyu kullanılmaktadır. Bu hanelerin geriye kalan çok küçük bir bölümünün de (yüzde

Tablo 5.7. Hanede Kullanılan İçme Suyu Kaynağının İllere Göre Yüzde Dağılımı

İçme suyunun kaynağı	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam
Evde/bahçede şebeke suyu	100.0	100.0	100.0	97.0	61.7	92.2
Evde/bahçede ortak şebeke suyu	0.0	0.0	0.0	0.0	1.2	0.2
Evde bahçede kuyu suyu	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.2
Eve/bahçeye şebekeyle pınar suyu	0.0	0.0	0.0	0.0	1.2	0.2
Pınar/ortak kullanılan çeşme suyu	0.0	0.0	0.0	0.0	34.6	6.5
Damacana/pet su	0.0	0.0	0.0	2.0	1.2	0.7
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	110	54	90	99	81	434

1) yine sağlıklı olan damacana/pet suyunu içme suyu olarak kullandığı görülmektedir. İller temelinde bakıldığında ise, Denizli, İçel ve Samsun illerinde yaşayan Afganistan uyruklu hanelerin tamamının evde/bahçede şebeke suyu kullandığı görülmektedir. Van ve Ağrı illerinde yaşayan Afganistan uyruklu hanelerin yüzde 97'si; Karaman'da yaşayanların ise yüzde 62'si evde/bahçede şebeke suyunu içme suyu olarak kullanmaktadır. Van ve Ağrı illerinde yaşayan Afganistan uyruklu hanelerin yüzde 1 kadarının kuyu suyu kullandığı dikkati çekerken; Karaman'daki hanelerin üçte birinin pınar ya da ortak kullanılan çeşme suyunu içtiği görülmektedir. Afganistan'daki hanelerin sadece 6.6'sının; kentsel alanlardaki hanelerin ise yine sadece yüzde 23'ünün evde/bahçede şebeke suyu kullandığı dikkate alındığında (Afghan Public Health Institute, 2011), Türkiye'de yaşayan uluslararası koruma altındaki Afganistan uyruklu hanelerin içme suyu kalitesi anlamında oldukça iyi bir konumda olduğu söylenebilir. Bu anlamda bir başka önemli nokta, Türkiye'de yaşayan uluslararası koruma altındaki Afganistan uyruklu hanelerin içme suyu kalitesi ile Türkiye'nin kentsel alanlarındaki hanelerin içme suyu kalitelerinin önemli ölçüde farklılaşmamasıdır (HÜNEE, 2014).

5.2.3. Tuvalet imkanları

Hanehalkı üyelerinin sağlık; konutun ise hijyen durumunu gösteren bir başka konut özelliği de hanelerin sahip olduğu tuvalet imkanlarıdır. Türkiye'de uluslararası koruma altında yaşayan Afganistan uyruklu hanelerin yüzde 94'ünün kanalizasyon sistemine sahip tuvaleti olan konutlarda yaşadığı görülmektedir. Van ve Ağrı illerinde yaşayan hanelerin yüzde 80'ninin kanalizasyon sistemine sahip tuvaleti olan konutlarda yaşadığı görülürken, bu oran Denizli ve Samsun'da yaşayan haneler için yüzde 100'e yükselmektedir. Van ve Ağrı'da

Tablo 5.8. Hanedeki Tuvalet İmkânlarının İllere Göre Yüzde Dağılımı

Tuvalet imkanları	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam
Tuvaletin tipi						
Kanalizasyona bağlı	100.0	98.1	100.0	79.8	93.8	94.0
Açık çukur	0.0	0.0	0.0	16.2	0.0	3.7
Kapalı çukur	0.0	1.9	0.0	2.0	6.3	1.8
Diğer	0.0	0.0	0.0	2.0	0.0	0.5
Tuvaletin yeri						
Evin içinde	89.9	79.6	100.0	98.0	81.5	91.0
Evin dışında	10.1	20.4	0.0	2.0	18.5	9.0
Tuvaletin ortak kullanımı						
Yalnız hanede yaşayanlar	99.1	96.3	98.9	99.0	84.0	95.8
Diğer hanehalkları ile ortak	0.9	3.7	1.1	1.0	16.0	4.2
Kanalizasyona bağlı, evin içinde ve sadece hanehalkının kullandığı tuvalete sahip olan haneler	88.2	74.1	98.9	78.8	64.2	82.0
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	110	54	90	99	81	434

yaşayan hanelerdeki tuvaletlerde açık çukur sisteminin; Karaman’da yaşayan hanelerdeki tuvaletlerde ise kapalı çukur sisteminin diğer illere göre daha yaygın olduğu görülmektedir (Tablo 5.8). Türkiye’de yaşayan uluslararası koruma kapsamındaki Afganistan uyruklu kişilerin hanelerinin yüzde 91’inin tuvaletinin konutun içinde olduğu görülmektedir. Konutun dışında tuvalete sahip olan hanelerin yüzdesi Karaman’da yüzde 19’a; İçel’de ise yüzde 20’ye yükselmektedir. Karaman dışındaki illerde yaşayan uluslararası koruma altındaki Afganistan uyruklu kişilerin yaşadığı hanelerin çok büyük bir çoğunluğunun (yüzde 96 ve fazlası) sahip oldukları tuvalet sadece kendi hanehalkı üyeleri tarafından kullanılmaktadır. Konutun dışında tuvaleti olan hanelerin yaygın olduğu Karaman’da ise hanelerin yüzde 16’sı tuvaletlerini bir ya da daha fazla hanehalkı ile ortak kullanmaktadır. Tuvalet hijyeni açısından önemli olan üç koşulu (kanalizasyona bağlı, evin içinde ve sadece hanehalkı üyelerinin kullandığı tuvalet) birden sağlayan hanelerin dağılımına bakıldığında, Karaman ilinde yaşayan uluslararası koruma altındaki Afganistan uyruklu kişilerin yaşadığı hanelerin yüzde 64 ile en dezavantajlı grup olduğu görülmektedir.

5.2.4. Diğer Konut Özellikleri

Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin konutlarında kullanılan zemin malzemesinin yüzde dağılımına bakıldığında (Tablo 5.9), bu konutların yüzde 42'sinde zeminin tahta, parke ya da lamine parke ile;

Tablo 5.9. Konutlarda Kullanılan Zemin Malzemesinin, Isıtma Sisteminin, Mutfak ve Banyonun Olup Olmamasının İllere Göre Yüzde Dağılımı ve Yatak Odası Başına Düşen Kişi Sayısı

Konut özellikleri	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam
Zemin malzemesi						
Toprak	0.0	0.0	0.0	4.0	0.0	0.9
Tahta	63.6	1.9	20.0	27.3	4.9	27.6
Parke/lamine	12.7	1.9	45.6	2.0	1.2	13.6
Karo	4.5	11.1	2.2	1.0	0.0	3.2
Beton	0.0	9.3	5.6	46.5	2.5	13.4
Hali	7.3	55.6	7.8	8.1	90.1	29.0
Marley	0.0	0.0	1.1	4.0	0.0	1.2
Mozaik	3.6	20.4	1.1	6.1	0.0	5.1
Laminant	8.2	0.0	16.7	1.0	1.2	6.0
Konutun ısıtma sistemi						
Merkezi sistem-doğalgaz	14.5	0.0	2.2	0.0	0.0	4.1
Merkezi sistem-odun/kömür	0.0	9.3	1.1	0.0	0.0	1.4
Kat kaloriferi-doğalgaz	5.5	0.0	1.1	0.0	1.2	1.8
Soba-doğalgaz	3.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.9
Soba-mazot	0.9	0.0	1.1	0.0	2.5	0.9
Soba-odun/kömür	70.0	83.3	91.1	83.8	91.4	83.2
Elektrikli ısıtıcı	2.7	7.4	3.3	13.1	2.5	5.8
Diğer	2.7	0.0	0.0	3.0	2.5	1.8
Ayrı mutfak						
Var	89.1	90.7	91.1	94.9	86.4	90.6
Yok	10.9	9.3	8.9	5.1	13.6	9.4
Ayrı banyo						
Var	100.0	94.4	97.8	90.9	88.9	94.7
Yok	0.0	5.6	2.2	9.1	11.1	5.3
Yatak odası sayısı						
1	46.4	46.3	30.1	47.5	46.9	43.3
2	42.7	40.7	40.0	35.4	39.5	39.6
3+	10.9	13.0	29.9	17.2	13.6	17.1
Yatak odası başına düşen kişi sayısı	2.8	3.2	2.6	3.1	2.9	2.9
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	110	54	90	99	81	434

yüzde 29’unda ise halı ile kaplı olduğu görülmektedir. Zemin malzemesi olarak betonun kullanıldığı konutların oranının ise yüzde 13’ün biraz üzerinde olduğu görülmektedir. Denizli ve Samsun’da uluslararası koruma altındaki Afganistan uyruklu kişilerin konutlarının zemininde tahta ürünlerin; İçel’de halı ve mozaik ürünlerinin; Van ve Ağrı’da beton ve tahtanın; Karaman’da ise halının temel zemin malzemesi olarak kullanıldığı görülmektedir.

Uluslararası koruma altındaki Afganistan uyruklu kişilerin konutlarında ısıtma sistemi olarak sobanın (yüzde 85); yakıt olarak da odun ve kömür (yüzde 85) yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Tüm illerde soba ve odun-kömür ısıtma sistemi ve yakıt olarak yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Ayrıca, Denizli ilinde yaşayan Afganistan uyruklu kişilerin konutlarında merkezi sistemin ve kat kaloriferinin doğalgaz yakıtı ile birlikte yaygın (yüzde 21) olduğu görülmektedir.

Afganistan uyruklu kişilerin konutlarının hijyen koşullarının daha iyi anlaşılabilmesi için, araştırmada konutta ayrı mutfak ve ayrı banyo olup olmadığı da sorulmuştur. Söz konusu konutların çok önemli bir bölümünde ayrı mutfağın (yüzde 91) ve ayrı banyonun (yüzde 95) bulunduğu görülmektedir. İller temelinde bakıldığında, sadece Karaman’da ayrı mutfağı ve banyosu olmayan konutların oranının yüzde 10’un üzerinde olduğu görülmektedir.

Türkiye’de uluslararası koruma altında yaşayan Afganistan uyruklu kişilerin konutlarının yüzde 43’ü 1 yatak odalı; yüzde 40’ı 2 yatak odalı; geriye kalan yüzde 17’si ise 3 ve daha fazla yatak odalıdır. Samsun dışındaki illerde sadece 1 yatak odası bulunan konutların oranı yüzde 46-47’ye yükselirken; Samsun’da yüzde 30’a gerilemektedir. Diğer taraftan, 3 ve daha fazla yatak odası olan konutların oranı Samsun dışındaki illerde yüzde 11-17 arasındayken; Samsun’da yüzde 30’a kadar yükselmektedir. Konutun hijyen koşullarını gösteren diğer bir gösterge de yatak odası başına düşen kişi sayısıdır. Türkiye’de uluslararası koruma altında yaşayan Afganistan uyruklu kişilerin yaşadığı konutlarda yatak odası başına ortalama olarak 2.9 kişi düşmektedir. Yatak odası başına düşen ortalama kişi sayısı, Van-Ağrı ve İçel’de 3.1 ve 3.2 kişiye yükselmekte; Samsun’da 2.6’ya kadar gerilemektedir.

5.3. Hanehalkının Sahip Olduğu Dayanıklı Tüketim Malları

Afgan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişilerin yaşadıkları konutların yüzde 81’inde buzdolabı bulunmaktadır (Tablo 5.10). Afganistan’da konutların sadece yüzde 8’inde buzdolabı olduğu düşünüldüğünde, Türkiye’de yaşayan Afganistan uyruklu kişilerin bu anlamda avantajlı bir konumda oldukları söylenebilir. Benzer şekilde, Türkiye’de uluslararası koruma altında yaşayan Afganistan uyruklu kişilerin konutlarında televizyon bulunma oranı (yüzde 82), Afganistan’daki konutlarda televizyon bulunma oranından (yüzde 34) çok daha yüksektir. Türkiye’de uluslararası

Tablo 5.10. Hanehalkının Sahip Olduğu Dayanıklı Tüketim Mallarının İllere Göre Yüzde Dağılımı

Tüketim malları	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam	Afganistan*
Buzdolabı	82.7	85.2	88.9	61.6	90.1	80.9	7.9
Gazlı/Elektrikli Fırın	63.6	44.4	86.7	25.3	61.7	56.9	-
Bulaşık Makinesi	0.9	0.0	2.2	1.0	2.5	1.4	-
Çamaşır Makinesi	68.2	75.9	71.1	53.5	66.7	66.1	-
Ütü	49.1	53.7	41.1	44.4	48.1	46.8	-
Elektrik Süpürgesi	35.5	22.2	25.6	33.3	38.3	31.8	-
Televizyon	77.3	92.6	82.2	77.8	85.2	81.8	33.7
Cep Telefonu	98.2	94.4	97.8	90.9	97.5	95.9	71.1
Bilgisayar	18.2	16.7	17.8	30.3	25.9	22.1	-
İnternet	32.7	14.8	28.9	37.4	27.2	29.7	-
Özel Araba	0.9	0.0	1.1	2.0	0.0	0.9	-
Sayı	110	54	90	99	81	434	-

*Afgan Public Health Institute, 2011.

koruma altında yaşayan Afganistan uyruklu kişilerin yaşadığı konutların yüzde 96'sında cep telefonu bulunmaktadır. Bu oran, Afganistan'da yüzde 71'dir. Türkiye'de uluslararası koruma altında yaşayan Afganistan uyruklu kişilerin konutlarında bulaşık makinesi bulunma oranı yüzde 1 seviyesindeyken; çamaşır makinesine sahip olma oranı yüzde 66'ya kadar yükselmektedir. Tüm illerdeki konutlarda cep telefonuna sahip olma oranı yüzde 91'in üzerindedir. Bilgisayara sahip olan konutların oranı yüzde 22'de kalırken; internete erişimi olan konutların oranı, cep telefonu ile internete girmenin mümkün olması nedeniyle yüzde 30'a kadar çıkmaktadır. Özel arabaya sahip konutların oranı ise yüzde 1 seviyesine bile ulaşmamaktadır. Türkiye'de kentsel alanlarda bulunan konutlarla karşılaştırıldığında, Türkiye'de uluslararası koruma altında yaşayan Afganistan uyruklu kişilerin konutlarının dayanıklı tüketim mallarına sahiplik anlamında daha dezavantajlı bir konumda olduğu görülmektedir.

5.4. Hanehalkı Refahı

Hanehalkı sorukağıdı, Türkiye'de yaşayan uluslararası koruma kapsamındaki Afganistan uyruklu kişilerin yaşadığı hanehalklarının refah durumunu almak için bir dizi soru içermektedir. Bu sorulardan ilki, hanenin aylık gelirini kategorik bir dizi sorudan üretilen "aylık gelir seviyesi" değişkenidir. Hanelerin aylık gelirine ilişkin analizler, söz konusu hanelerin yüzde 24'ünün aylık gelirinin 450 TL'nin altında; yüzde 44'ünün 450-750 TL arasında; yüzde 32'sinin ise 750 TL üzerinde olduğunu göstermektedir. İller temelinde bakıldığında,

genel eğilimden ayrılan tek ilin Denizli olduğu görülmektedir. Denizli’de 750 TL ve üzerinde gelire sahip olan hanelerin oranı yüzde 53 seviyesine yükselmekte; 450 TL’nin altında gelire sahip olan hanelerin oranı ise yüzde 12’ye düşmektedir. Hanehalkının sahip olduğu dayanıklı tüketim mallarından *Temel Bileşenler Analizi Yöntemi* ile haneleri yüzde 20’lik refah gruplarına ayıran hanehalkı refah seviyesi değişkeninin iller temelinde nasıl dağıldığına bakıldığında, yine Denizli’de yaşayan uluslararası koruma altındaki Afganistan uyruklu hanelerin diğer illere göre daha yüksek bir refah seviyesine sahip oldukları görülmektedir. Denizli’de yüksek ve en yüksek refah seviyesinde bulunan hanelerin oranı yüzde 64 iken, diğer illerde bu değer yüzde 19-48 arasında değişmektedir. Van-Ağrı illerinde ise düşük ve en düşük refah seviyesine sahip hanelerin oranı yüzde 65 seviyesine kadar yükselmektedir (Tablo 5.11).

Hanenin maddi durumunun temel ihtiyaçların karşılanması için yeterli olup olmadığına ilişkin sorunun analizi, hanelerin yüzde 34’ünün maddi durumlarını yetersiz; yüzde 62’sinin ise ancak yeterli olarak tanımladıkları görülmektedir. Hanelerinin maddi durumunu yeterli ya da çok yeterli olarak tanımlayanların oranı sadece yüzde 4’tür. Denizli’de bu oranın yüzde 6’ya yükselmesi önceki bulgularla tutarlıdır. Hanenin maddi durumunun çevredeki diğer hanelerle karşılaştırılması talep edildiğinde ise, hanelerin yüzde 62’si maddi durumlarının çevredeki diğer hanelerden “daha kötü” olduğunu beyan etmişlerdir. Denizli ilinde ise, hanelerinin maddi durumunu çevredeki diğer hanelere göre daha kötü olarak tanımlayanların oranı düşmekte “aynı” ve “daha iyi” diyenlerin oranı ise artmaktadır. Türkiye’deki yaşam koşulları ile Afganistan’daki yaşam koşullarının karşılaştırılmasına ilişkin sorunun analizinde ise, cevaplayıcıların yüzde 46’sının Türkiye’deki yaşam koşullarının “daha iyi” olduğunu beyan ettiği görülmektedir. Yaşam koşullarının “daha kötü” olduğunu beyan edenlerin oranı yüzde 14 seviyesinde kalmaktadır. Türkiye’deki yaşam koşullarının “daha iyi” olduğunu söyleyenlerin oranı Denizli’de yüzde 52’ye yükselirken; İçel’de yüzde 15’e düşmektedir.

Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi nüfusun yaşadığı hanelerin yüzde 70’inin borcu olduğu görülmektedir. Samsun’da yüzde 55 olan bu oranın İçel’de yüzde 80 seviyesine yükseldiği görülmektedir. Bu hanelerin ortalama borcu 1,753 TL’dir. Van-Ağrı’da 2,288 TL olan ortalama hane borcu; Karaman’da 1,254 TL’dir. Bu sonuçlar, bu hanelerin elde ettikleri aylık gelirden oldukça yüksek bir borç birikimi altında yaşadıklarını göstermektedir (Tablo 5.11).

Hanelerin son 12 ayda ödemekte zorlandığı harcamalarına bakıldığında, önceki bulgularla tutarlı olarak bu hanelerin ciddi bir ekonomik dar boğazda bulunduğu bir kez daha teyit edilmektedir. Son 1 yıl içinde, hanelerin yüzde 89’u gıda harcamalarını; yüzde 76’sı gıda harcamalarını; yüzde 84’ü giyecek harcamalarını; yüzde 91’i kira ödemelerini; yüzde 86’sı ise elektrik,

Tablo 5.11. İllere Göre Hanelerin Aylık Gelir Gruplarına, Refah Endeksine, Hanenin Maddi Durumuna İlişkin Öznel Değerlendirmeye, Borcu Olup Olmadığına ve Son 12 Ayda Ödemekte Zorlanılan Harcamaların Yüzde Dağılımı ve Ortalama Borç Miktarı

Aylık Gelir	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam
Aylık gelir seviyesi						
<450 TL	11.9	25.9	29.1	27.6	29.6	24.1
450-750 TL	34.9	35.2	46.5	52.0	49.4	43.9
>750 TL	53.2	38.9	24.4	20.4	21.0	32.0
Refah seviyesi						
En düşük	7.3	18.5	14.4	37.4	22.2	20.0
Düşük	10.9	18.5	21.1	27.3	23.5	20.0
Orta	18.2	24.1	16.7	16.2	28.4	20.0
Yüksek	24.5	20.4	25.6	13.1	16.0	20.0
En Yüksek	39.1	18.5	22.2	6.1	9.9	20.0
Hanenin maddi durumu temel ihtiyaçların karşılanması için						
Oldukça yeterli	0.0	0.0	3.4	0.0	0.0	0.7
Yeterli	5.5	1.9	1.1	3.0	6.2	3.7
Ancak yeterli	64.5	63.0	67.4	64.6	46.9	61.7
Yetersiz	30.0	35.2	28.1	32.3	46.9	33.9
Hanenin maddi durumu çevrediki diğer hanelere göre						
Daha iyi	10.0	5.6	2.2	3.0	17.3	7.6
Aynı	41.8	16.7	32.6	23.2	29.6	30.3
Daha kötü	48.2	77.8	65.2	73.8	53.1	62.1
Hanenin yaşam koşulları Afganistan'a göre						
Daha iyi	51.8	14.8	52.8	45.5	51.3	45.8
Aynı	35.5	72.2	33.7	37.4	35.0	40.0
Daha kötü	12.7	13.0	13.5	17.2	13.8	14.1
Hanenin borcu						
Var	73.6	79.6	55.1	74.7	70.4	70.2
Yok	26.4	20.4	44.9	25.3	29.6	29.8
Hanenin ortalama borcu (TL)	2,102	1,472	1,336	2,288	1,254	1,753
Hanenin son 12 ayda ödemekte zorlandığı harcamalar						
Gıda harcamaları	90.0	88.9	91.0	83.8	91.4	88.9
Sağlık harcamaları	80.0	79.6	76.4	79.8	64.2	76.2
Eğitim harcamaları	40.9	50.0	30.3	48.5	32.1	40.0
Giyecek harcamaları	87.3	85.2	79.8	85.9	78.8	83.6
Yakacak harcamaları	73.6	50.0	70.8	77.6	21.0	61.1
Kira ödemesi	92.7	90.7	92.1	92.9	86.4	91.2
Fatura ödemeleri	89.1	85.2	92.1	85.9	75.3	85.9
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	110	54	90	99	81	434

su vb. faturalarını ödemekte güçlük çektiklerini beyan etmişlerdir. Yakacak harcamalarını yapmakta zorluk çekenlerin oranı yüzde 61; eğitim harcamalarını ödemekte zorlananların oranı ise yüzde 40’tır. İller bazındaki sonuçlar önemli ölçüde bu genel örüntüyle uyumludur (Tablo 5.11). Bu sonuçlar, Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi nüfusun yaşadığı hanelerin, belediyelerin, valiliklerin ve sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardımlar aracılığı ile önemli bir destekte bulundukları yakacak ve eğitim harcamalarının sürekliliğini sağlamakta bile önemli güçlüklerle karşı karşıya olduklarını göstermektedir.

5.5. Hanede Çalışan Sayısı

Türkiye’de yaşayan uluslararası koruma altındaki Afganistan uyruklu kişilerin yaşadığı hanelerin yaklaşık yüzde 7’sinde gelir getiren bir işte çalışan hiç kimse bulunmamaktadır. Bu hanelerin yüzde 69’unda 1; yüzde 19’unda 2; yüzde 5’inde ise 3 ve daha fazla çalışan kişi bulunmaktadır. Çalışan kişilerin cinsiyetine göre bakıldığında, hanelerin yüzde 83’ünde en az bir erkek çalışan bulunurken; sadece yüzde 13’ünde en az bir çalışan kadın bulunmaktadır. Hanelerin yüzde 69’unda 1; yüzde 15’inde 2; yüzde 3’ünde ise 3 ve daha fazla erkek çalışan bulunmaktadır. Diğer taraftan, hanelerin yüzde 11’inde 1; yüzde 2’sinde 2; yüzde 1’inde ise 3 ve daha fazla kadın çalışan bulunmaktadır. Gelir getiren bir işte çalışan kişi sayısının iller temelinde çok önemli bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir (Tablo 5.12). Bu sonuçlar, Türkiye’de yaşayan uluslararası koruma altındaki Afganistan uyruklu kadınların çalışma yaşamına katılımının oldukça sınırlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 5.12. Hanelerde Gelir Getiren Bir İşte Çalışan Kişi Sayısının İllere ve Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı

Çalışan sayısı	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam
Erkek						
0	14.5	22.2	13.5	12.1	4.9	12.9
1	69.1	68.5	66.3	73.7	66.7	69.1
2	14.5	7.4	16.9	10.1	22.2	14.5
3 ve daha fazla	1.8	1.9	3.4	3.0	4.9	3.0
Kadın						
0	83.6	77.8	91.0	91.8	87.7	87.0
1	12.7	14.8	9.0	8.2	11.1	10.9
2	2.7	7.4	0.0	0.0	0.0	1.6
3 ve daha fazla	0.9	0.0	0.0	0.0	1.2	0.5
Toplam						
0	4.5	7.4	10.1	9.3	1.2	6.5
1	70.0	74.1	64.0	72.2	65.4	68.9
2	21.8	11.1	22.5	13.4	23.5	19.0
3 ve daha fazla	3.6	7.4	3.4	4.1	7.4	4.9
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	110	54	90	99	81	434

5.6. Hanenin Sosyal Yardımlardan Yararlanma Durumu

Türkiye’de yaşayan uluslararası koruma altındaki Afganistan uyruklu kişilerin yaşadığı hanelerin yüzde 80’inin herhangi bir sosyal yardım aldığı görülmektedir (Tablo 5.13). Denizli’de yaşayan Afganistan uyruklu kişilerden oluşan haneler en düşük oranda (yüzde 62); Samsun’da yaşayan haneler ise en yüksek oranda (yüzde 97) sosyal yardım almıştır.

Sosyal yardımın kaynağına bakıldığında, sosyal yardımların çok önemli bir bölümünün (yüzde 77) valilikler ve belediyelerden alındığı görülmektedir. Daha sonra ise sırasıyla yüzde 15 ile özel kurumlar; yüzde 7 ile STK’lar; yüzde 5 ile BMMYK gelmektedir. Komşu, akraba, arkadaş vb. kişilerden oluşan ve bu çalışmada “diğer” olarak sınıflanan gruptan alınan yardımların yüzde 13 seviyesinde olduğu dikkati çekmektedir. Valilikler ve belediyelerden alınan sosyal yardımların oranı Karaman’da yüzde 90’a yaklaşmakta; İçel ve Samsun’da ise yüzde 95-97 seviyesine ulaşmaktadır. Karaman’da özel kurum ve kuruluşlardan alınan sosyal yardımların oranı yüzde 32; STK’lardan alınan yardımların oranının ise yüzde 24 olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, sosyal yardımların yüzde 15’inin BMMYK’dan alındığı beyan edilen Van-Ağrı’da valilikler ve belediyelerden alınan sosyal yardımlar ancak yüzde 58 seviyesinde kalmaktadır. Van-Ağrı’da BMMYK’dan alınan sosyal yardımların diğer illere göre daha yüksek olması, Van-Ağrı illerinin özellikle İran üzerinden gelen Afganistan uyruklu kişiler için giriş kapısı olması ve bu illerde BMMYK’nın mobil ya da sabit ekiplerle bu kişilere yardım edecek bir sistem kurmuş olması ile ilişkili görülmektedir.

Sosyal yardımların türlerine göre dağılımına bakıldığında, en sık alınan sosyal yardımın yüzde 87 ile yakacak için alındığı; bunu yüzde 80 ile nakdi yardımın izlediği görülmektedir. Gıda olarak alınan sosyal yardımların yüzde 57; giyecek olarak alınan sosyal yardımların yüzde 41; sağlık yardımı-ilaç şeklinde alınan sosyal yardımların ise yüzde 37 seviyesinde olduğu görülmektedir. Ev eşyası veya eğitim için alınan sosyal yardımlar ise, yüzde 21-25 seviyesindedir. Ulaşım veya diğer nedenlerle alınan sosyal yardımların ise yüzde 2 seviyesinde olduğu gözlenmektedir (Tablo 5.13).

5.7. Hanehalkı Üyelerinin Göç Statüsü

Türkiye’de yaşayan uluslararası koruma altındaki Afganistan uyruklu hanehalkı üyelerinin yüzde 67’si Afganistan; yüzde 26’sı İran; yüzde 2’si Pakistan; yüzde 5’i Türkiye; geriye kalan yüzde 1’den daha küçük bir kesimi ise diğer bir ülke doğumludur. Türkiye’de doğanların oranı Van-Ağrı’da yüzde 7 seviyesine kadar çıkmaktadır. Samsun’da İran doğumlu olanların payı yüzde 35’e yükselmekte; Afganistan’da doğanların payı ise yüzde 59’a düşmektedir. Hanehalkı üyelerinin yüzde 38’inin Türkiye’ye gelmeden önce Afganistan’da; yüzde 60’ının ise İran’da yaşadığı görülmektedir (Tablo 5.14).

Tablo 5.13. Hanelerin Sosyal Yardım Alma Durumlarına, Sosyal Yardımın Kaynağına ve Sosyal Yardımın Türüne ve İllere Göre Yüzde Dağılımı

Sosyal yardım	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam
Sosyal yardım						
Almış	62.0	96.3	96.7	67.3	90.1	80.0
Almamış	38.0	3.7	3.3	32.7	9.9	20.0
Sosyal yardımın kaynağı						
Valilik/Belediye	62.4	94.4	96.7	57.6	87.7	77.1
Özel Kurum	3.7	5.6	15.6	16.2	32.1	14.5
STK	2.8	1.9	3.3	2.0	23.5	6.5
BMMYK	0.9	7.4	0.0	15.2	3.7	5.3
SGDD	1.8	1.9	0.0	0.0	0.0	0.7
Diğer	9.2	3.7	1.1	14.1	33.3	12.5
Sosyal yardımın türü						
Nakdi	88.2	96.2	95.4	52.2	67.1	79.8
Gıda	29.9	51.9	80.5	37.3	75.3	56.9
Giyecek	32.4	30.8	40.2	16.4	78.1	40.6
Ev eşyası	16.2	7.7	31.0	13.4	46.6	24.5
Eğitim	13.2	3.8	22.1	26.9	31.5	20.5
Sağlık-ilaç	41.2	15.4	44.8	40.9	34.2	36.7
Yakacak	70.6	88.5	90.8	89.6	93.2	86.7
Ulaşım	2.9	1.9	0.0	3.0	2.7	2.0
Diğer	4.4	0.0	3.5	3.0	0.0	2.3
Sayı	110	54	90	99	81	434

Bu bulgular, Türkiye’de yaşayan Afganistan uyruklu uluslararası koruma altındaki nüfusun çok önemli bir bölümünün ya İran doğumlu olduğunu ya da Türkiye’ye gelmeden önce İran’da yaşadığını göstermektedir. Bu durum, bir önceki bölümde ayrıntılı bir biçimde tartışıldığı gibi, Afganistan’dan İran’a 1970’li yıllardan itibaren başlayan göç sürecinin bu iki ülke arasında uzun dönemli bir ilişki yaratmış olduğunu teyit etmektedir.

Afganistan uyruklu hanehalkı üyelerinin yüzde 28’inin Türkiye’de bir yıldan daha kısa bir süredir; yüzde 16’sının 1 yıldır; yüzde 23’ünün 2 yıldır; yüzde 19’unun 3 yıldır; yüzde 7’sinin 4 yıldır; yüzde 2’sinin 5 yıldır; yüzde 5’inin ise 6 ve daha fazla süredir Türkiye’de yaşadığı görülmektedir. Samsun’da yaşayan uluslararası koruma altında bulunan Afganistan uyruklu

Tablo 5.14. Hanehalkı Üyelerinin Doğdukları ve Türkiye'ye Gelmeden Önce Yaşadıkları Ülkelere, Türkiye'de Kalma Sürelerine ve Türkiye'ye Göç Etme Nedenleri Temelinde İllere Göre Yüzde Dağılımı,

Göç değişkenleri	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam
Doğduğu ülke						
Afganistan	63.6	62.9	59.0	71.6	74.9	66.5
Pakistan	1.7	1.2	2.2	1.7	1.7	1.7
İran	29.1	29.7	35.0	19.0	18.4	26.1
Türkiye	5.6	6.2	3.4	7.0	4.5	5.3
Diğer	0.0	0.0	0.4	0.6	0.6	0.4
Türkiye'ye gelmeden önce yaşadığı ülke						
Afganistan	38.5	32.1	21.9	52.9	43.9	38.4
Pakistan	1.3	0.0	1.7	0.9	2.3	1.3
İran	59.7	67.9	76.1	45.3	53.8	59.9
Diğer	0.4	0.0	0.2	0.9	0.0	0.4
Türkiye'de yaşadığı süre (yıl)						
0	40.7	3.7	41.8	26.7	12.0	27.7
1	9.5	1.6	40.5	12.4	11.7	16.2
2	26.0	30.9	16.4	13.4	33.3	23.0
3	16.5	37.0	0.0	20.3	31.9	19.3
4	4.8	16.0	0.0	15.0	0.0	6.7
5	1.5	2.5	1.2	2.3	5.0	2.4
6 ve daha fazla	0.9	8.2	0.0	9.9	6.1	4.7
Türkiye'de yaşadığı ortalama süre (yıl)	1.47	3.08	0.80	2.47	2.39	1.93
Türkiye'ye göç nedeni						
Savaş/ic savaş	21.4	7.4	9.7	27.8	24.9	19.2
Ekonomik nedenler	11.5	11.9	15.9	8.0	19.9	13.2
Siyasal nedenler	20.7	6.2	9.5	19.5	3.2	13.0
Dinsel nedenler	3.1	0.4	3.7	1.4	0.3	2.0
Etnik nedenler	11.7	30.5	1.7	8.5	21.3	13.0
Sağlık nedenleri	6.2	9.1	5.2	0.9	0.6	4.1
Eğitimle ilgili nedenler	10.8	16.9	9.5	6.2	13.5	10.7
Kan davası ile ilgili nedenler	0.9	7.8	9.0	11.3	5.3	6.7
Evlilik	1.3	0.4	0.0	1.6	0.0	0.7
Ailesine katılmak	0.4	0.8	0.2	2.5	1.5	1.1
Oturma izninin uzatılmaması	4.6	4.1	25.4	3.4	6.7	9.1
Diğer	7.5	4.5	10.0	8.5	2.9	7.0
Bilinmiyor	0.0	0.0	0.2	0.2	0.0	0.1
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	481	259	417	469	358	1,984

hanehalkı üyelerinin yüzde 82’sinin Türkiye’de yaşama süresinin 1 yıl veya daha az olduğu görülmektedir. İçel’de yaşayan hanehalkı üyelerinin üçte birinin (yüzde 64); Van-Ağrı’da yaşayan hanehalkı üyelerinin ise neredeyse yarısının (yüzde 48) 3 yıl ve daha uzun süredir Türkiye’de yaşadığı dikkati çekmektedir. Uluslararası koruma altında bulunan Afganistan uyruklu kişilerin Türkiye’de yaşadığı ortalama süre 1.93 yıldır. İçel’de yaşayan Afganistan uyruklu kişiler için 3 yılın üzerinde olan ortalama sürenin; Van-Ağrı illeri için 2.47 yıl; Karaman için 2.39 yıl; Denizli için 1.39 yıl; Samsun için ise 1 yıldan az olduğu görülmektedir. Bu bulgular, uluslararası koruma altında bulunan Afganistan uyruklu kişiler için Samsun’un son 1-2 yıldır kullanılan “yeni bir uydu kent” olduğunu; İçel ve Van-Ağrı illerinin ise bu grup için “eski uydu kentler” olduklarını teyit etmektedir.

Türkiye’de yaşayan uluslararası koruma altındaki Afganistan uyruklu hanehalkı üyelerinin yarısından fazlasının (yüzde 54) savaş-iç çatışma, siyasal, dinsel ya da etnik nedenlerle veya kan davası nedeniyle yaşadığı ülkeyi terk ettiği görülmektedir. Ekonomik nedenlerle (yüzde 13) ya da sağlık nedenleri ile (yüzde 4) veya eğitime ilişkin nedenlerle (yüzde 11) yaşadıkları ülkeleri terk eden Afganistan uyruklu kişilerin oranı toplam olarak yüzde 28’e ulaşmaktadır. Bunların dışında, daha çok İran’dan Türkiye’ye gelen Afganistan uyruklu kişiler için geçerli olan “*oturma izninin uzatılmaması*” nedeninin yüzde 9 ile önemli bir yekün tuttuğu görülmektedir. Türkiye’de yaşayan uluslararası koruma altındaki Afganistan uyruklu hanehalkı üyelerinin yaklaşık yüzde 2’si de “*evlilik*” ya da “*ailesinin yanına gitmek*” için Türkiye’den uluslararası koruma talep ettiklerini beyan etmişlerdir. Geriye kalan yüzde 7’lik bir grup da sayılan nedenlerin dışında bir nedenle yaşadıkları ülkeden ayrılarak Türkiye’ye geldiklerini belirtmişlerdir. Bu analizlerde ortaya çıkan ilginç bir bulgu, savaş-iç çatışma, etnik, dinsel ya da siyasal baskı nedenleriyle ya da kan davası nedeniyle yaşadıkları ülkeleri terk edenlerin daha çok Afganistan çıkışlı olup; ekonomik nedenlerle ya da sağlık, eğitim, evlilik ve aileye katılmaya ilişkin nedenlerle yaşadıkları ülkeleri terk edenlerin ise daha çok İran çıkışlı kişiler olduğunun görülmesidir.

Bölüm 6

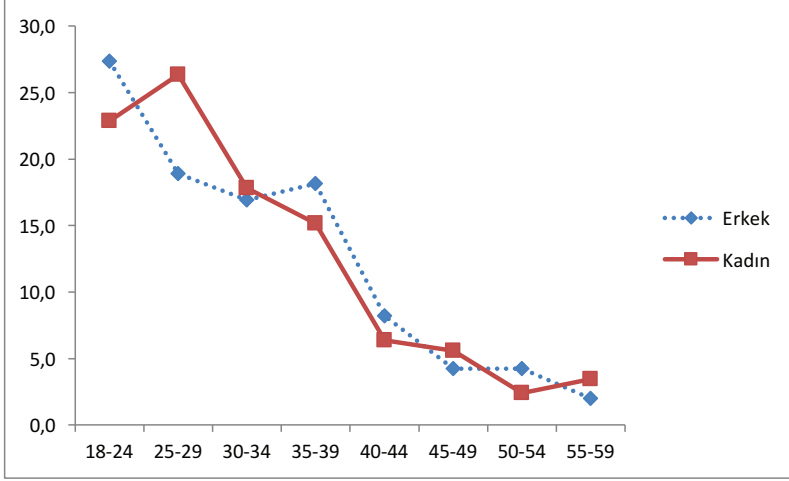
Uluslararası Koruma Başvuru ve Statüsü Sahibi Afganistan Uyruklu Kişilerin Temel Özellikleri

İsmet Koç

Bu bölümde, *Kişi SoruKağıdı* aracılığı ile görüşülen 18-59 yaş grubundaki kişilerin cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, anadil, yaşayan çocuk sayıları, çalışma durumu ve sosyal güvenlik durumu ile birlikte çalışma yaşamında karşılaştığı sorunlar üzerinde durulmaktadır. Kişilerin sosyo-demografik ve ekonomik özelliklerini ortaya koymayı amaçlayan bu bölümde, sonuçlar iller bazında, gerekli olduğu durumlarda da cinsiyet temelinde verilmektedir.

6.1. Cinsiyet ve Yaş Dağılımı

Kişi görüşmesi için tesadüfen seçilen ve görüşülen uluslararası koruma altında bulunan Afganistan uyruklu 18-59 yaş grubundaki kişilerin yüzde 52'si erkek; yüzde 48'i ise kadındır. İçel'de kadınların oranı yüzde 55'e; Van-Ağrı'da ise, erkeklerin oranı yüzde 55'e yükselmektedir. Diğer illerde ise cinsiyet dağılımının genel dağılıma benzer bir yapıya sahip olduğu görülmektedir (Tablo 6.1). Yaş dağılımına bakıldığında ise, kişilerin yüzde 48'inin 30 yaşından; yüzde 82'sinin ise 40 yaşından genç olduğu görülmektedir. Kadınlar arasında 30 yaşından genç olanların oranı (yüzde 49) erkeklerin oranından (yüzde 46) daha yüksektir. Van-Ağrı illerinde 30 yaşından genç erkeklerin oranı yüzde 62'ye yükselmekte; İçel'de ise yüzde 26'ya gerilemektedir. Van ve Ağrı illerinde genç erkeklerin oranının yüksek olması, bu illerde çoğunlukla genç erkeklerin yaşadığı GGM'lerde kişi görüşmelerinin yapılmış olmasıdır. Şekil 6.1'de erkek ve kadınların yaş yapılarının, 18-24 yaş grubundaki kadın sayısının azlığı dışında, oldukça benzer olduğu görülmektedir.

Şekil 6.1. Cinsiyete Göre Kişilerin Yaşlarının Yüzde Dağılımı

6.2. Eğitim Durumu

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 64’ünün okur-yazar olduğu görülmektedir. Kadınlar arasında yüzde 58 olan okur-yazarlık oranının erkekler arasında yüzde 71 olduğu görülmektedir. Tüm illerde erkeklerin okur-yazarlık oranı ve okula gitmiş olma oranları kadınlardan daha yüksektir (Tablo 6.2). Okur-yazarlık oranları herhangi bir okula gitmiş olma oranları ile benzerlik göstermektedir. En son mezun olunan okula bakıldığında, okula gitmiş olan kadınların yüzde 48’inin; erkeklerin ise yüzde 41’inin ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Erkeklerin yüzde 31’i; kadınların yüzde 24’ü ortaokul; erkeklerin yüzde 21’i; kadınların ise yüzde 23’ü lise mezunudur. Üniversite ve üstü eğitime sahip erkeklerin oranı (yüzde 7), kadınlardan (yüzde 5) daha yüksektir. Bu sonuçlar, Türkiye’de uluslararası koruma altında yaşayan Afganistan uyruklu erkek ve kadınların Afganistan genel nüfusundan daha eğitilmiş olduğunu ortaya koymaktadır (Afghan Public Health Institute, 2011).

En son mezun olunan okulun hangi ülkede olduğuna bakıldığında ise, araştırmada görüşülen kişilerin yüzde 58’inin Afganistan’da; yüzde 38’inin İran’da; geriye kalan yüzde 4’ünün de okullarını başka bir ülkede tamamladıkları görülmektedir. Afganistan dışındaki bir ülkede okullarını tamamlayan kadınların oranı (yüzde 52) erkeklerin oranından (yüzde 35) daha yüksektir (Tablo 6.2). Eğitimini İran’da tamamlayan Afganistan uyruklu kişilerin oranının bu kadar yüksek olmasının en temel nedeni, 1970’li yıllardan başlayarak önce ekonomik nedenlerle daha sonra ise savaş ve iç çatışma nedeniyle çok önemli bir nüfus büyüklüğünün Afganistan’dan İran’a göç etmiş ve İran’da uzun dönemli olarak yaşamış olmasıdır.

Tablo 6.1. Görüşme Yapılan Kişilerin Cinsiyete ve Yaşa Göre Yüzde Dağılımı

Cinsiyet/Yaş	Denizli	İçel	Samsun	Van-Ağrı	Karaman	Toplam
Erkek	51.1	44.8	51.6	55.2	51.8	51.7
Kadın	48.9	55.2	48.4	44.8	48.2	48.3
Erkek						
18-24	23.1	18.6	22.5	42.2	19.4	27.4
25-29	19.8	7.0	21.3	19.8	20.8	18.9
30-34	19.8	25.6	12.5	13.8	18.1	16.9
35-39	20.9	23.3	16.3	12.1	23.6	18.2
40-44	8.8	9.3	12.5	5.2	6.9	8.2
45-49	1.1	7.0	7.5	0.9	8.3	4.2
50-54	5.5	2.3	6.3	3.4	2.8	4.2
55-59	1.1	7.0	1.3	2.6	0.0	2.0
Kadın						
18-24	23.0	9.4	22.7	29.8	23.9	22.9
25-29	31.0	32.1	26.7	22.3	20.9	26.3
30-34	21.8	18.9	13.3	16.0	19.4	17.8
35-39	8.0	15.1	17.3	16.0	20.9	15.2
40-44	1.1	11.3	10.7	5.3	6.0	6.4
45-49	8.0	1.9	4.0	6.4	6.0	5.6
50-54	4.6	1.9	2.7	1.1	1.5	2.4
55-59	2.3	9.4	2.7	3.2	1.5	3.5
Toplam						
18-24	23.0	13.5	22.6	36.7	21.6	25.2
25-29	25.3	20.8	23.9	21.0	20.9	22.5
30-34	20.8	21.9	12.9	14.8	18.7	17.4
35-39	14.6	18.8	16.8	13.8	22.3	16.7
40-44	5.1	10.4	11.6	5.2	6.5	7.3
45-49	4.5	4.2	5.8	3.3	7.2	4.9
50-54	5.1	2.1	4.5	2.4	2.2	3.3
55-59	1.7	8.3	1.9	2.9	0.7	2.7
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	178	96	155	210	139	778

Tablo 6.2. Görüşülen Kişilerin Eğitim Durumlarının Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı

Eğitim değişkenleri	Denizli	İçel	Samsun	Van-Ağrı	Karaman	Toplam
Okuma-yazma biliyor (%)						
Erkek	75.8	69.8	73.8	61.2	76.4	70.6
Kadın	57.5	64.2	50.7	60.6	56.7	57.7
Toplam	66.9	66.7	62.6	61.0	66.9	64.4
Okula gitmiş (%)						
Erkek	75.8	62.8	69.6	57.8	76.4	68.1
Kadın	54.0	47.2	49.3	54.3	56.7	52.7
Toplam	65.2	54.2	59.7	56.2	66.9	60.6
Erkek						
Mezun olduğu okul						
İlkokul	40.6	59.3	32.7	32.8	50.9	41.0
Ortaokul	29.0	22.2	30.9	37.3	30.9	31.1
Lise	24.6	11.1	20.0	23.9	16.4	20.5
Üniversite ve üstü	5.8	7.4	16.4	6.0	1.8	7.3
Kadın						
İlkokul	34.0	64.0	45.9	54.9	47.4	48.0
Ortaokul	29.8	20.0	18.9	23.5	23.7	23.7
Lise	34.0	16.0	24.3	11.8	28.9	23.2
Üniversite ve üstü	2.1	0.0	10.8	9.8	0.0	5.1
Toplam						
İlkokul	37.9	61.5	38.0	42.4	49.5	43.9
Ortaokul	29.3	21.2	26.1	31.4	28.0	28.0
Lise	28.4	13.5	21.7	18.6	21.5	21.7
Üniversite ve üstü	4.3	3.8	14.1	7.6	1.1	6.4
Erkek						
Okula gittiği ülke						
Afganistan	53.6	66.7	60.0	65.7	81.8	64.8
İran	43.5	29.6	36.4	31.3	14.5	31.9
Diğer	2.9	3.7	3.6	3.0	3.6	3.3
Kadın						
Afganistan	48.9	52.0	37.8	54.9	44.7	48.0
İran	48.9	48.0	62.2	35.3	47.4	47.5
Diğer	2.1	0.0	0.0	9.8	7.9	4.5
Toplam						
Afganistan	51.7	59.6	51.1	61.0	66.7	57.7
İran	45.7	38.5	46.7	33.1	28.0	38.4
Diğer	2.6	1.9	2.2	5.9	5.4	3.8
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	178	96	155	210	139	778

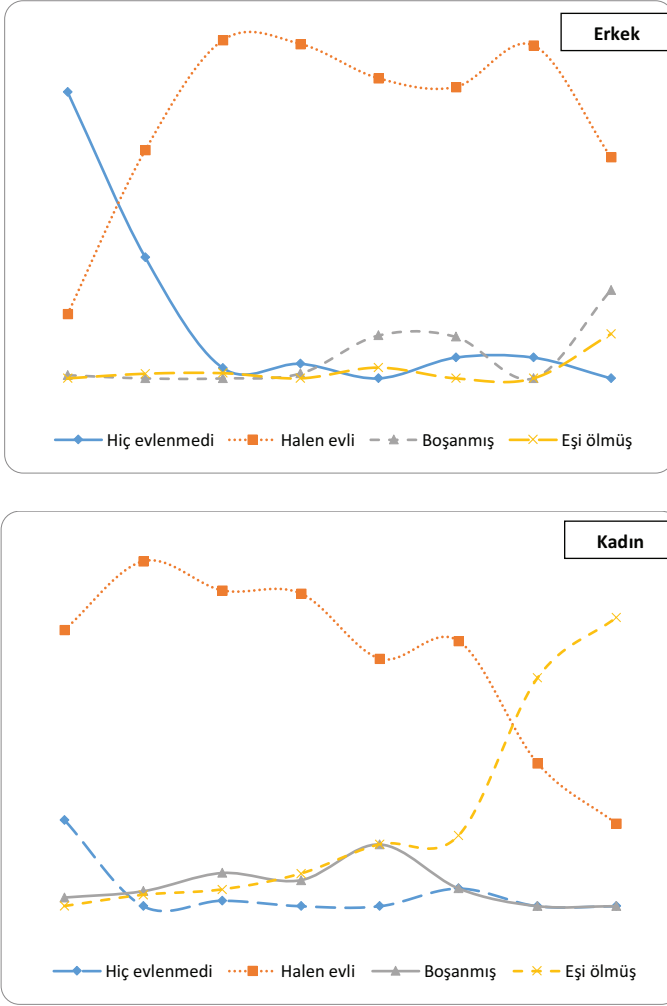
6.3. Medeni Durum

Görüşülen kişilerin yüzde 73'ünün araştırma tarihinde evli; yüzde 19'unun hiç evlenmemiş; yüzde 5'inin eşi ölmüş; geriye kalan yüzde 4'ünün ise boşanmış olduğu görülmektedir. Van ve Ağrı illerinde hiç evlenmemiş olan kişilerin oranı yüzde 32'ye kadar yükselmektedir. Kadınlar arasında halen evli olanların oranı yüzde 80'e ulaşmaktadır. Kadınların medeni duruma göre dağılımında iller arasında önemli bir farklılaşma görülmemektedir. Erkekler arasında özellikle hiç evlenmemiş olanların oranının (yüzde 30) kadınlara göre (yüzde 6) oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Erkekler arasında hiç evlenmemiş olanların oranı, Van ve Ağrı illerinde yüzde 49'dur. Bu durum, bu illerde GGM görüşmelerinin yapılması ve GGM'lerdeki kişilerin çoğunlukla genç ve bekar erkekler olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 6.3).

Tablo 6.3. Kişilerin Medeni Durumlarının İllere Göre Yüzde Dağılımı

Medeni durum	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam
Erkek						
Hiç evlenmedi	24.2	16.3	22.5	49.1	25.0	30.3
Halen evli	72.5	79.1	73.8	47.4	72.2	66.2
Boşanmış	3.3	2.3	1.3	2.6	2.8	2.5
Eşi ölmüş	0.0	2.3	2.5	0.9	0.0	1.0
Kadın						
Hiç evlenmedi	3.4	3.8	5.3	10.6	4.5	5.9
Halen evli	81.6	71.7	81.3	74.5	88.1	79.5
Boşanmış	5.7	13.2	0.0	7.4	3.0	5.6
Eşi ölmüş	9.2	11.3	13.3	7.4	4.5	9.0
Toplam						
Hiç evlenmedi	14.0	9.4	14.2	31.9	15.1	18.5
Halen evli	77.0	75.0	77.4	59.5	79.9	72.6
Boşanmış	4.5	8.3	0.6	4.8	2.9	4.0
Eşi ölmüş	4.5	7.3	7.7	3.8	2.2	4.9
Toplam Sayı	100.0 178	100.0 96	100.0 155	100.0 210	100.0 139	100.0 778

Şekil 6.2'de görüldüğü gibi, kişilerin medeni durumlarının yüzde dağılımları yaş ve cinsiyete göre önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Erkekler arasında halen evli olanların oranı yaşla birlikte daha yavaş artarken; kadınlar arasında 18-24 yaşlarında bile yüzde 70 seviyesinin üzerine çıkmaktadır. Kadınlar arasında, eşi ölmüş olanların oranının yaşla birlikte hızlı bir şekilde arttığı dikkati çekmektedir. Kadınlar arasında 35-39 yaş grubunda bile yüzde 10 seviyesinde olan eşi ölmüş kadınların oranı; 45-49 yaş grubunda yüzde 20'ye; 50-54 yaş grubunda ise yüzde 60'a yükselmektedir. Bu durum, Afganistan'da yaşanan savaş ve iç çatışmaların her yaştaki yetişkin erkeklerin ölümü ile sonuçlanan ciddi sonuçlar doğurduğunu göstermektedir.

Şekil 6.2.Görüşülen Kişilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Medeni Durumlarının Yüzde Dağılımı

6.4. Anadil ve Konuşulan Diller

Araştırma kapsamında görüşülen 18-59 yaş grubundaki uluslararası koruma başvurusu ya da statüsü sahibi kişilerin yaklaşık yarısı (yüzde 49) anadillerinin Darice; yüzde 38'i Farsça; yüzde 6'sı Özbekçe; yüzde 5'i ise Peştuca olduğunu beyan etmiştir. Dördüncü bölümde tartışılan Afganistan'ın etnik kompozisyonunu yansıtmayan bu dağılımın bir nedeni, araştırmadaki görüşmelerin Farsça yapılmasının bir sonucu olarak, görüşülen Peştunların bir bölümünün ana dillerini Farsça olarak beyan etmeleri olabilir. Samsun'da anadilini Farsça olarak beyan edenlerin oranı yüzde 65'e; Karaman'da ise anadilini

Darice olarak beyan edenlerin oranı ise yüzde 78'e yükselmektedir (Tablo 6.4). Araştırmada, kişilere anadilleri dışında hangi dilleri konuşabildikleri de sorulmuştur. Bu soruya ilişkin cevaplar, Türkiye'de yaşayan Afganistan uyruklu kişilerin çok dilli olduğunu göstermektedir. Görüşülen kişilerin sadece yüzde 22'si anadilleri dışında başka bir dil konuşamadıklarını beyan ederken; yüzde 49'u Farsça'yı; yüzde 53'ü ise Türkçe'yi konuşabildiklerini beyan etmişlerdir. Afganistan uyruklu kişilerin yüzde 12'sinin İngilizce/Almanca/Fransızca dillerinden birini; yüzde 1'inin Arapça; yüzde 11'inin ise başka dilleri konuşabildikleri görülmektedir. Farsça'nın anadil dışında bu kadar geniş bir nüfus grubu tarafından konuşulabilmesinde, Afganistan'daki yaygın dil olan Peştuca'nın Farsça'ya çok yakın bir dil olması ve Afganistan ile İran arasında kökleri çok eskiye dayanan sosyo-kültürel ilişkilerin önemli bir payı bulunmaktadır.

Tablo 6.4. Kişilerin Ana Dillerinin ve Konuştukları Diğer Dillerin İllere Göre Yüzde Dağılımı

Anadil	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam
Peştuca	2.8	6.3	4.5	8.1	0.0	4.5
Farsça	26.4	30.2	64.5	45.2	20.1	38.4
Darice	60.1	63.5	17.4	36.2	77.7	48.7
Özbekçe	10.7	0.0	7.1	6.7	0.7	5.8
Türkmençe	0.0	0.0	3.2	2.4	0.0	1.3
Arapça	0.0	0.0	0.0	1.0	0.0	0.3
Beluci	0.0	0.0	0.6	0.0	0.0	0.1
Diğer	0.0	0.0	2.6	0.5	1.4	0.9
Konuşabildiği diğer diller						
Türkçe	63.6	51.0	65.8	43.2	39.6	52.7
Farsça	48.3	64.6	29.0	39.8	74.8	49.0
Rusça	0.0	0.0	0.6	1.0	0.0	0.4
Arapça	0.0	1.0	1.9	1.5	1.4	1.2
İngilizce/Almanca/Fransızca	14.2	3.1	14.8	12.6	8.6	11.5
Diğer	10.2	3.1	11.6	16.0	7.9	10.8
Başka dil konuşmıyor	21.0	15.6	23.2	30.6	13.7	22.0
Sayı	178	96	155	210	139	778

6.5. Çocuk Sayısı

Araştırmada görüşülen kişilerin sadece yüzde 8’inin yaşayan çocuğu bulunmamaktadır. Buna karşılık, yüzde 17’sinin 1 çocuğu; yüzde 24’ünün 2 çocuğu; yüzde 25’inin 3 çocuğu ve geriye kalan yüzde 26’sının da 4 ve daha fazla çocuğu bulunmaktadır. Çocuk sayılarının yüzde dağılımında iller arasında ve çocukların erkek ya da kız olmasına göre önemli bir farklılaşma görülmektedir. Afganistan uyruklu kişilerin 1.3’ü erkek; 1.4’ü de kız olmak üzere ortalama olarak 2.7 çocuk sahibi oldukları gözlenmektedir. Yine iller temelinde ortalama çocuk sayılarında önemli bir değişkenlik bulunmamaktadır (Tablo 6.5). Türkiye’de yaşayan uluslararası koruma altındaki Afgan uyruklu kişilerin ortalama çocuk sayısı (2.7 çocuk), Afganistan’da gözlenen ortalama çocuk sayısı ile (6.5 çocuk) karşılaştırıldığında, Türkiye’de yaşayan Afgan uyruklu kişilerin ortalama çocuk sayısının Afganistan’da gözlenen ortalama çocuk sayısının yarısından bile daha düşük olduğu görülmektedir (Afghan Public Health Institute, 2011).

6.6. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Durumu

Kişi sorukağıdında, Türkiye’de yaşayan uluslararası koruma başvuru ve statüsü sahibi kişilere Türkiye’deki çalışma durumlarına ilişkin sorular da yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen cevapların analizi, görüşülen kişilerin yüzde 45’inin Türkiye’de hiç çalışmadığını; yüzde 17’sinin geçmişte çalışmış olduğunu ancak halen çalışmadığını; yüzde 7’sinin düzenli bir işte çalıştığını; yüzde 31’inin ise düzensiz olarak çalıştığını göstermektedir. Hem kadınların hem de erkeklerin bilgisini içeren bu değerleri biraz daha netleştirmek için çalışma durumuna cinsiyet temelinde baktığımızda, erkeklerin sadece yüzde 16’sının kadınların ise yüzde 76’sının Türkiye’de hiç çalışmamış oldukları görülmektedir. Kadınlar arasında geçmişte çalışmış ancak halen çalışmayanların oranı yüzde 14; halen düzenli bir işte çalışanların oranı yüzde 1; halen düzensiz bir işte çalışanların oranı ise yüzde 9’dur. Görüşülen erkeklerin ise, yüzde 19’u geçmişte çalışmış olmasına karşın araştırma tarihinde çalışmamaktadır. Erkeklerin yüzde 12’si düzensiz bir işte; geriye kalan yüzde 52’si ise düzensiz bir işte çalışmaktadır (Tablo 6.6). Bu sonuçlar, Afganistan uyruklu kadınların ancak yüzde 10’unun; erkeklerin ise yüzde 65’inin Türkiye’de işgücü pazarında yer aldığını; işgücü pazarında kendine yer bulabilen kişilerin ise çok büyük ölçüde “yevmiyeli, geçici ya da günlük işler” olarak tabir edilen düzensiz işlerde çalıştıklarını göstermektedir.

Kişilerin çalıştıkları sektörler bakımından, çok önemli bir bölümünün (yüzde 62) düzensiz işlerin en yoğun olduğu hizmet sektöründe; yüzde 28’inin sanayi sektöründe; yüzde 11’inin ise tarım sektöründe çalıştığı görülmektedir. İllere göre kişilerin çalıştıkları sektörlerin önemli ölçüde farklılaştığı

Tablo 6.5. Kişilerin Çocuk Sayılarının İllere ve Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı ve Ortalama Çocuk Sayıları

Çocuk sayısı	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam
Erkek Çocuk Sayısı						
0	24.2	31.0	30.8	26.6	24.6	27.1
1	34.6	26.4	21.8	30.1	21.2	27.3
2	26.1	28.7	27.8	18.9	44.1	28.5
3	10.5	10.3	9.8	18.9	6.8	11.5
4	3.3	3.4	3.8	4.2	3.4	3.6
5 ve daha fazla	1.3	0.0	6.0	1.4	0.0	1.9
Kız Çocuk Sayısı						
0	30.7	23.0	30.8	35.0	27.1	30.0
1	31.4	33.3	33.1	32.9	37.3	33.4
2	28.8	27.6	26.3	16.8	24.6	24.6
3	3.9	10.3	6.8	9.1	8.5	7.4
4	3.9	4.6	3.0	3.5	2.5	3.5
5 ve daha fazla	1.3	1.1	0.0	2.8	0.0	1.1
Toplam Çocuk Sayısı						
0	9.2	6.9	8.3	7.7	5.1	7.6
1	15.0	16.1	19.5	19.6	15.3	17.2
2	29.4	19.5	24.1	25.2	20.3	24.3
3	20.9	29.9	21.8	19.6	34.7	24.6
4	11.8	18.4	6.8	12.6	20.3	13.4
5 ve daha fazla	13.7	9.2	19.5	15.4	4.2	12.9
Ortalama çocuk sayısı						
Erkek	1.23	1.44	1.18	1.26	1.22	1.25
Kız	1.38	1.29	1.55	1.48	1.43	1.44
Toplam	2.61	2.72	2.73	2.74	2.65	2.69
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	178	96	155	210	139	778

Tablo 6.6. Kişilerin Çalışma Durumlarının, Çalıştıkları Sektörlerin ve Sosyal Güvenlik Durumlarının İllere ve Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı

Çalışma Durumu	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam
Erkek						
Hiç çalışmamış	5.5	4.7	11.3	42.2	0.0	16.2
Çalışmış, çalışmıyor	12.1	32.6	26.3	20.7	9.9	19.2
Düzenli bir işte çalışıyor	9.9	14.0	20.0	12.9	4.2	12.2
Düzensiz bir işte çalışıyor	72.5	48.8	42.5	24.1	85.9	52.4
Kadın						
Hiç çalışmamış	64.4	67.9	94.7	77.7	71.6	75.5
Çalışmış, çalışmıyor	19.5	18.9	2.7	12.8	17.9	14.1
Düzenli bir işte çalışıyor	0.0	5.7	1.3	1.1	0.0	1.3
Düzensiz bir işte çalışıyor	16.1	7.5	1.3	8.5	10.4	9.0
Toplam						
Hiç çalışmamış	34.3	39.6	51.6	58.1	34.8	44.9
Çalışmış, çalışmıyor	15.7	25.0	14.8	17.1	13.8	16.7
Düzenli bir işte çalışıyor	5.1	9.4	11.0	7.6	2.2	6.9
Düzensiz bir işte çalışıyor	44.9	26.0	22.6	17.1	49.3	31.4
Çalışılan sektör						
Tarım	1.0	20.7	0.0	1.1	34.1	10.5
Sanayi	23.0	24.1	16.0	55.7	19.8	28.0
Hizmet	76.0	55.2	84.0	43.2	46.2	61.5
Sosyal güvenlik						
Var	0.0	0.0	0.0	2.3	0.0	0.5
Yok	100.0	100.0	100.0	97.7	100.0	99.5
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	178	96	155	210	139	778

görülmektedir. Samsun’da (yüzde 84) ve Denizli’de (yüzde 76) yaşayanların daha çok hizmet sektöründe; Van-Ağrı’da yaşayanların ise daha çok küçük sanayi işlerinde (yüzde 56) çalıştıkları görülmektedir. Karaman’da yaşayanların yüzde 34’ünün; İçel’de yaşayanların ise yüzde 21’inin tarım sektöründe çalıştıkları dikkati çekmektedir. Afgan uyruklu uluslararası koruma altındaki kişilerin ancak yüzde 1’den daha azının çalıştıkları işler nedeniyle sosyal güvenliğe sahip olduğu görülmektedir (Tablo 6.6).

6.7. Çalışma Hayatında Karşılaşılan Sorunlar

Türkiye’de araştırma tarihinde çalışan ya da geçmişte çalışmış olan kişilere çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunlara ilişkin soruların yanında yaptıkları işin Türkiye’ye gelmeden önce yaptıkları işlerle karşılaştırılmasına ilişkin sorular da sorulmuştur. Araştırma kapsamındaki kişilerin yüzde 82’si kendileri ile aynı işi yapan TC vatandaşlarından daha düşük ücretle çalıştıklarını; yüzde 78’i Türkiye’de yaptığı işin çalışma koşullarının daha önce yaptığı işlerin çalışma koşullarından daha kötü olduğunu; yüzde 54’ü Türkiye’de çalıştıkları işin kendi eğitimleri ve kapasitelerinin altında bir iş olduğunu; yüzde 80’i Türkiye’de çalıştıkları işten elde ettikleri gelirin daha önce yaptıkları işlerden elde ettikleri gelirden daha az olduğunu; yüzde 56’sı Türkiye’de daha önce çalıştıkları işlerin herhangi birisinden ücretlerini alamadan ayrılmak zorunda kaldıklarını; yüzde 40’ı Türkiye’de çalıştıkları işlerde sağlıklarını tehdit eden durumların ortaya çıktığını; yüzde 41’i Türkiye’de çalışırken taciz hakaret vb... kötü muameleye maruz kaldıklarını; yüzde 32’si ise Türkiye’de çalışırken küçük de olsa bir iş kazası yaşadıklarını beyan etmişlerdir (Tablo 6.7).

Türkiye’de uluslararası koruma altında yaşayan Afganistan uyruklu kişilerin Türkiye’de kalma sürelerine göre oldukça sık iş değiştirdikleri görülmektedir. Görüşülen kişilerin yüzde 46’sı Türkiye’de kaldıkları süre içinde sadece “1” işte çalıştıklarını; yüzde 26’sı “2” işte çalıştıklarını; yüzde 15’i “3” işte çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Bu kişiler arasında 4 ve daha fazla işte çalıştıklarını beyan edenlerin oranı ise yüzde 13 seviyesindedir. Beş veya daha fazla işte çalışan kişilerin oranı İçel’de yüzde 24’e; Samsun’da ise yüzde 17’ye yükselmektedir. Kişilerin çalıştıkları ortalama iş sayısı toplam olarak 2.1 iken; erkekler arasında 2.3; kadınlar arasında ise 1.5 olarak bulunmuştur. Bu bulgular, kadınların işgücü pazarına daha düşük oranda katılmalarının yanında çok sık iş değiştirmediklerini göstermektedir. İçel ilinde ortalama çalışılan toplam nüfus için 2.7’ye; erkekler için ise 3’e çıktığı görülmektedir. Bunun tersine Van-Ağrı’da ise ortalama olarak çalışılan iş sayısı toplam olarak 1.8’e; erkekler için ise 1.9’a gerilemektedir. İller arasında çalışılan ortalama iş sayısının önemli farklılıklar göstermesi, illerin işgücü pazarının genişliğindeki farklılıklar ile ilgili olabilir.

6.8. Çalışmama Nedeni

Araştırma kapsamında çalışmayan kişilere çalışmama nedenleri de sorulmuştur. Çalışmayanların yüzde 81’ini oluşturan kadınların en çok beyan ettikleri çalışmama nedeninin yüzde 46 ile “çocuklarına bakmak zorunda” olduğu görülmektedir. Erkekler için ise, en çok beyan edilen nedenin yüzde 32 ile “GGM’ye alınmış olmak”tır. “Yeterince iş imkânı yok” şeklindeki nedeni kadınların (yüzde 9) erkeklerden (yüzde 6) daha yüksek oranda; “iş

Tablo 6.7. Kişilerin Çalışma Yaşamında Karşılaştıkları Sorunların, Çalıştıkları Farklı İş sayısının İllere Göre Yüzde Dağılımı ve Çalışılan Ortalama İş Sayısı

Çalışma yaşamındaki sorunlar	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam
TC vatandaşları ile aynı ücreti alamıyor	94.0	89.7	56.0	78.2	89.0	82.4
Türkiye’de yaptığı iş ülkesinde yaptığı işten daha kötü	87.9	87.7	71.2	70.7	71.4	78.0
Türkiye’de çalıştığı iş kapasitesinin altında	56.9	51.8	47.9	62.7	50.5	54.4
Türkiye’de çalıştığı işten daha az kazanıyor	87.9	83.9	89.0	70.7	68.1	79.9
Çalıştığı herhangi bir işten ücretini alamadı	60.9	63.8	48.0	47.1	59.3	55.9
Sağlığını tehlikeye sokan bir durumun ortaya çıkması	52.2	51.7	16.0	43.7	31.9	39.7
Kötü muameleye maruz kaldı	53.0	41.4	33.3	39.5	31.9	40.7
İş kazası yaşadı	42.6	31.0	26.7	39.1	16.5	31.9
Çalıştığı iş sayısı						
1	48.2	34.5	38.7	52.3	49.5	45.8
2	25.4	22.4	24.0	32.6	24.2	25.9
3	8.8	19.0	24.0	10.5	18.7	15.3
4	4.4	10.3	5.3	0.0	2.2	4.0
5 ve daha fazla	13.2	13.8	8.0	4.7	5.5	9.0
Çalıştığı ortalama iş sayısı						
Erkek	2.47	3.00	2.17	1.88	2.08	2.27
Kadın	1.48	1.82	1.00	1.35	1.32	1.46
Toplam	2.20	2.66	2.11	1.76	1.92	2.10
Sayı	116	58	75	87	91	427

verilmediği için” nedeninin ise toplamda yüzde 5 seviyesinde beyan edildiği görülmektedir. Sağlığının çalışmaya uygun olmadığını beyan edenlerin oranı, erkekler arasında yüzde 19; kadınlar arasında ise yüzde 13 seviyesindedir. Erkeklerin yüzde 6’sı Türkiye’ye yeni geldiği için çalışmadığını beyan etmiştir. Kadınların yüzde 2’si ailesinin izin vermediği için çalışmadığını beyan ederken; erkeklerin yüzde 20’si yasal engeller nedeniyle çalışmadıklarını beyan etmiştir.

Tablo 6.8. Çalışmayan Kişilerin Çalışmama Nedenlerinin Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı

Çalışmama nedeni	Erkek	Kadın	Toplam
Yasal engeller	20.0	2.5	5.8
Eğitime uygun iş bulamadı	0.0	1.1	0.9
Çocuklara bakmak zorunda	1.5	56.8	46.4
Yeterince iş imkanı yok	6.2	8.9	8.4
İş verilmediği için	6.2	4.6	4.9
Ailesi izin vermiyor	0.0	2.1	1.7
Sağlığı uygun değil	18.5	13.2	14.2
GGM'ye alınmış	32.3	1.4	7.2
Yeni gelmiş	6.2	0.7	1.7
Dil bilmiyor	3.1	2.1	2.3
Diğer	1.5	3.2	2.9
Toplam	100.0	100.0	100.0
Sayı	65	280	345

Bölüm 7

Türkiye'ye Göç Öncesi Durum

Mehmet Ali Eryurt

Bu bölümde, *Kişî Sorukağıdı* aracılığı ile görüşülen 18-59 yaş grubundaki uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin hangi ülkede doğdukları; doğdukları ülkeyi uluslararası koruma aramak/sığınmacı olmak amacıyla ilk kez terk etmeden önce gerçekleştirdikleri iç göçler, uluslararası göçler ve Türkiye'ye göç öncesi sığınmacı olmak amacıyla gerçekleştirilen göçler üzerinde durulmaktadır. Türkiye'ye gelmeden önce yaşanan ülkenin ne zaman terk edildiği, neden terk edildiği, göç öncesinde hanehalkı üyelerinin ne tür kötü muamelelere maruz kaldıkları, göç öncesinde çalışıp çalışmadıkları, çalışıyorlarsa ne tür bir işte çalıştıkları, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, göç öncesinde yaşanan konutun özellikleri, göç etmeden önce Türkiye'de akrabalarının/tanındıklarının olup olmadığı, Türkiye'deki sığınma/uluslararası koruma başvuru sürecine ilişkin hangi konularda bilgi sahibi olduğu ve bu bilgilerin kimden alındığı incelenmektedir. Analizler, konunun gerekliliklerine göre Türkiye'de yaşanan iller, Türkiye'ye hangi ülkeden geldiği veya cinsiyet temelinde gerçekleştirilmiştir.

7.1. Doğum Yeri

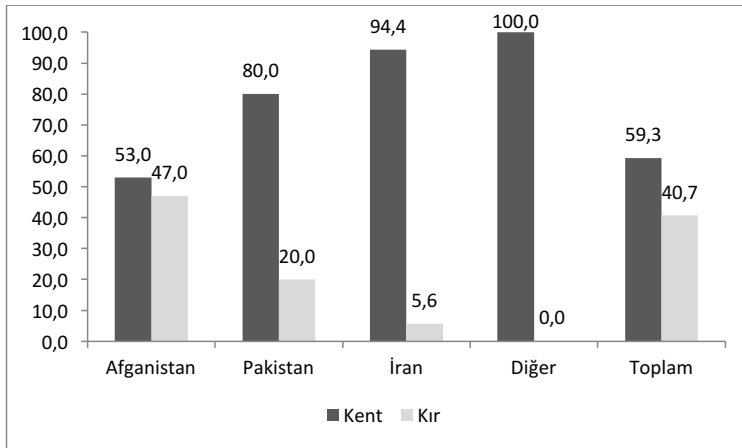
Türkiye'de bulunan uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin yüzde 84'ü Afganistan'da, yüzde 14'ü İran'da, geri kalan yüzde 2'si ise büyük çoğunluğu Pakistan olmak üzere başka bir ülkede doğmuştur (Tablo 7.1).

Afganistan doğumlu kişilerin oranının Karaman, İçel ve Van-Ağrı illerinde diğer illere göre daha yüksek olduğu; İran doğumlu kişilerin oranının ise özellikle Samsun ve Denizli illerinde diğer illere göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Kişilerin doğdukları ülkelerin oranı cinsiyete göre önemli bir farklılaşma göstermezken, yaş gruplarına göre farklılaşma büyüktür. Kırk yaş üzerindekiilerin hemen tamamı Afganistan doğumlu iken (yüzde 99), 20 yaşın altındaki gençlerin yüzde 75'i Afganistan doğumlu, yüzde ise 24'ü İran doğumludur. İran doğumlu olanların oranı, 25-39 yaş grubunda yüzde 14'tür.

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 59'u kentsel bir yerleşim yerinde, yüzde 41'i ise kırsal bir yerleşim yerinde doğmuştur (Şekil 7.1). Afganistan'da doğmuş olanların yüzde 53'ü kentte, yüzde 47'si kırdada doğmuş iken İran'da doğanların yüzde 94'ü kentte doğmuştur.

Tablo 7.1. Kişilerin Doğdukları Ülkelere Göre Yüzde Dağılımı

	Afganistan	Pakistan	İran	Diğer	Toplam	Sayı
Yaşanılan İl						
Denizli	79,8	0,6	19,7	0,0	100,0	168
İçel	88,5	0,0	11,5	0,0	100,0	95
Samsun	76,8	1,9	20,6	0,6	100,0	150
Van-Ağrı	86,2	2,4	11,0	0,5	100,0	194
Karaman	93,5	0,7	4,3	1,4	100,0	136
Cinsiyet						
Erkek	85,3	1,2	13,2	0,2	100,0	402
Kadın	83,5	1,3	14,4	0,8	100,0	376
Yaş grubu						
<20	74,5	1,5	24,0	0,0	100,0	188
25-39	84,3	1,4	13,6	0,7	100,0	419
40+	98,6	0,7	0,0	0,7	100,0	136
Toplam	84,4	1,3	13,8	0,5	100,0	778

Şekil 7.1. Görüşülen Kişilerin Doğdukları Ülkelere Göre Doğdukları Yerleşim Yeri Tiplerinin Yüzde Dağılımı

7.2. Türkiye'ye Göç Öncesinde Yapılan İç Göçler ve Uluslararası Göçler

Tablo 7.2'de kişilerin doğdukları ülkeyi sığınmacı olmak/uluslararası koruma aramak amacıyla ilk kez terk etmeden önce ülke içinde altı aydan uzun süreli olarak kaç kez göç ettikleri cinsiyete ve Türkiye'de hangi uydu kentte yaşadığına göre sunulmaktadır. Türkiye'de uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin yüzde 78'inin doğdukları ülkede hiç iç göç hareketi yoktur. Yüzde 15'i bir kez, yüzde 8'i ise 2 veya daha fazla kez ülke içinde göç etmiştir. İç göç sayıları cinsiyete göre önemli bir farklılık göstermezken, Samsun ve Karaman illerinde yaşayanların diğer illere nazaran daha yüksek oranda iç göç yaptıkları görülmektedir. Denizli'de yaşayanlar arasında 2 ve daha fazla iç göç deneyimi olan Afganistan uyrukluların oranı yüzde 14'e yükselmektedir.

Tablo 7.2. Kişilerin Doğdukları Ülkeleri Sığınmacı Olmak/Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Terk Etmeden Önceki İç Göç Sayısı

	0	1	2+	Toplam	Sayı
Cinsiyet					
Erkek	76,5	15,3	8,3	100,0	400
Kadın	77,9	15,2	6,9	100,0	376
Şehir					
Denizli	67,9	18,5	13,7	100,0	168
İçel	77,9	14,7	7,4	100,0	95
Samsun	86,5	10,8	2,7	100,0	148
Van-Ağrı	75,8	16,0	8,2	100,0	194
Karaman	81,6	15,4	2,9	100,0	136
Toplam	77,2	15,2	7,6	100,0	776

Tablo 7.3. Cinsiyete ve Türkiye'de Yaşanılan Şehire Göre Uluslararası Göç Sayıları

	0	1	2	3+	Toplam	Sayı
Cinsiyet						
Erkek	3,2	39,8	44,5	12,4	100,0	402
Kadın	3,2	40,7	49,2	6,9	100,0	376
Şehir						
Denizli	1,2	35,7	50,6	12,5	100,0	168
İçel	6,3	48,4	40,0	5,3	100,0	95
Samsun	2,0	31,3	50,7	16,0	100,0	150
Van-Ağrı	2,1	50,5	39,7	7,7	100,0	194
Karaman	5,9	36,0	50,0	8,1	100,0	136
Toplam	3,2	40,2	46,8	9,8	100,0	778

Türkiye’de bulunan uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi Afganların yüzde 40’ı bir kez, yüzde 47’si iki kez, yüzde 10’u ise 3 veya daha fazla kez uluslararası göç yaparken, yüzde 3’ü ise hiç uluslararası göç etmemiştir. Erkekler arasında 2 ve özellikle de 3 ve daha fazla kez göç edenlerin oranının kadınlara göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Uluslararası göç sayılarına iller temelinde bakıldığında Samsun, Denizli ve Karaman illerinde yaşayanların diğer illerdeki kişilere nazaran daha çok sayıda uluslararası göç ettikleri dikkati çekmektedir.

Araştırma kapsamında görüşmecilere doğdukları ülkeyi uluslararası koruma aramak/sığınmacı olmak amacıyla ilk kez ne zaman terk ettikleri de sorulmuştur (Tablo 7.4). Görüşmecilerin yaklaşık yarısı doğdukları ülkeyi “0-4” yıl önce terk ettiklerini belirtmiştir, dolayısı ile görüşmecilerin diğer yarısının doğdukları ülkeyi terk etmelerinin üzerinden beş yıldan daha uzun bir süre geçmiştir, yüzde 12’si “5-9” yıl önce, yüzde 23’ü “10-19” yıl önce, yüzde 15’i ise 20 yıl veya daha uzun bir süre önce ülkelerini terk etmişlerdir. Bu oranlar cinsiyete göre önemli farklılıklar göstermemektedir. Görüşmecilerin Türkiye’de yaşadıkları şehirler incelendiğinde İçel, Karaman ve Samsun illerinde yaşayanların doğdukları ülkeyi diğer illerdekilere göre daha uzun süre önce terk ettikleri görülmektedir.

Tablo 7.4. Cinsiyete ve Türkiye’de Yaşanılan Şehire Göre Kişilerin Doğdukları Ülkeleri Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla İlk Kez Terk Edişlerinden İtibaren Geçen Süre

	0-4	5-9	10-19	20+	Toplam	Sayı
Cinsiyet						
Erkek	50,9	11,7	23,8	13,6	100,0	403
Kadın	51,9	11,3	21,0	15,7	100,0	362
Şehir						
Denizli	60,7	7,9	21,3	10,1	100,0	178
İçel	38,9	21,1	17,9	22,1	100,0	95
Samsun	47,1	2,6	32,0	18,3	100,0	153
Van-Ağrı	55,7	16,4	17,9	10,0	100,0	201
Karaman	46,4	12,3	23,2	18,1	100,0	138
Toplam	51,4	11,5	22,5	14,6	100,0	765

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 52’si yaşadığı ülkeyi sığınmacı olmak/uluslararası koruma aramak amacıyla bir kez, yüzde 39’u iki kez, yüzde 9’u ise 3 veya daha fazla kez terk etmiştir (Tablo 7.5).

Tablo 7.5. Cinsiyete ve Türkiye'de Yaşanılan Şehire Göre Kişilerin Yaşadıkları Ülkeleri Sığınmacı Olmak/Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Terk Etme Sayıları

	1	2	3+	Toplam	Sayı
Cinsiyet					
Erkek	51,5	37,7	10,8	100,0	398
Kadın	53,1	39,4	7,3	100,0	371
Şehir					
Denizli	66,7	26,8	6,5	100,0	168
İçel	61,7	31,9	6,4	100,0	94
Samsun	33,3	52,4	14,3	100,0	147
Van-Ağrı	54,2	35,4	10,4	100,0	192
Karaman	47,1	43,4	8,8	100,0	136
Toplam	52,3	38,5	9,1	100,0	769

Bir başka ifade ile Türkiye'de bulunan ve uluslararası koruma araya kişilerin yaklaşık yarısı Türkiye'den önce başka ülkelere de sığınmıştır. Bu oranlar cinsiyete göre önemli farklılıklar göstermemektedir. Sonuçlar, iller temelinde değerlendirildiğinde Samsun ilinde bulunan uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin yaklaşık dörtte üçünün yaşadığı ülkeyi iki veya daha fazla kez terk ettiği görülmektedir. Bu durum, Samsun ilinin yakın zamanda uydu kent yapılması ve buraya yerleştirilen uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin arasında, yakın dönemde sayıları artan ve İran'dan gelen Afganistan uyruklularının payının yüksek olması ile ilişkili olabilir.

7.3. Türkiye'ye Gelmeden Önce Yaşanılan Ülke

Türkiye'de bulunan Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin yüzde 40'ı Afganistan'dan, yüzde 59'u İran'dan, yüzde 2'si ise diğer ülkelerden gelmiştir (Tablo 7.6). Cinsiyete ve yaşanılan şehire göre Türkiye'deki uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin Türkiye'ye gelmeden önce hangi ülkede yaşadıkları incelendiğinde de İran'dan gelen Afganistan uyruklu kişilerin payının hemen her kategoride daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadınlar arasında İran'dan gelenlerin oranı erkeklerden daha yüksektir. Doğu'daki sınır illeri olan Van ve Ağrı'da Afganistan'dan gelenlerin oranı daha yüksek iken, araştırma kapsamındaki diğer tüm illerde İran'dan gelenlerin oranı daha yüksektir, özellikle Samsun'daki Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin yüzde 76'sının İran'dan gelmesi dikkat çekicidir.

Tablo 7.6. Cinsiyete ve Türkiye’de Yaşanılan Şehire Göre Kişilerin Sığınmacı Olmak/ Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Türkiye’ye Gelmeden Önce Yaşadıkları Ülke

	Afganistan	İran	Diğer	Toplam	Sayı
Cinsiyet					
Erkek	41,1	57,2	1,7	100,0	411
Kadın	38,3	60,1	1,6	100,0	366
Şehir					
Denizli	38,2	60,7	1,1	100,0	178
İçel	33,3	65,6	1,0	100,0	96
Samsun	22,6	75,5	1,9	100,0	155
Van-Ağrı	56,0	42,6	1,4	100,0	209
Karaman	41,0	56,1	2,9	100,0	139
Toplam	39,8	58,6	1,7	100,0	777

7.4. Türkiye’ye Gelmeden Önce Yaşanılan Ülkeyi Terk Etme Nedeni

Tablo 7.7’de cinsiyete göre kişilerin yaşadığı ülkeden sığınmacı olmak/uluslararası koruma aramak amacıyla ülkelerinden temel ayrılma nedenleri sunulmaktadır. Uluslararası koruma aramak amacıyla Türkiye’de bulunan kişilerin Türkiye’ye gelmeden önce yaşadıkları ülkeyi terk etme nedenlerinin başında savaş ve iç çatışma gelmektedir (yüzde 17). Etnik nedenler (yüzde 14), ekonomik nedenler (yüzde 13), ikamet tezkeresi’nin (amayesh) uzatılmaması (yüzde 12), ülkede güvenliğin sağlanamaması (yüzde 11) ve siyasal nedenler (yüzde 9) öne çıkan diğer nedenlerdir. Oranlar bir miktar değişse de bu sıralama cinsiyete göre önemli bir farklılık göstermemektedir. Bu sonuçlar, Türkiye’de uluslararası koruma arayan Afganistan uyruklu kişilerin çok önemli bir bölümünün uluslararası koruma hakkını kazanma koşulunu sağladığını göstermektedir.

Cevaplayıcıların yaşadıkları ülkeleri terk etme nedenleri Türkiye’ye gelmeden önce hangi ülkede yaşandığına göre incelendiğinde (Tablo 7.8) savaş/ iç çatışma ve ülkede güvenliğin sağlanamaması nedenlerinin Afganistan’dan gelenler tarafından daha yüksek bir yüzde ile belirtildiği; etnik nedenler, ikamet tezkeresinin uzatılmaması, ekonomik nedenler, siyasal nedenler ve eğitimle ilgili nedenlerin ise İran’dan gelenler tarafından daha yüksek bir yüzde ile belirtildiği görülmektedir.

Tablo 7.7. Cinsiyete Göre Kişilerin Yaşadığı Ülkeden Sığınmacı Olmak/Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Temel Ayrılma Nedeni

Yaşadığı ülkeden temel ayrılma nedeni	Erkek	Kadın	Toplam
Savaş/İç çatışma	16.0	18.4	17.1
Etnik Nedenler	14.2	14.4	14.3
Ekonomik Nedenler	13.5	12.3	12.9
İkamet Tezkeresi'nin (Amayesh) Uzatılmaması	13.2	11.5	12.4
Ülkede Güvenliğin Sağlanamaması	10.2	11.5	10.8
Siyasal Nedenler	10.0	8.3	9.1
Eğitim Nedenleri	7.0	10.1	8.5
Sağlık Nedenleri	4.2	3.5	3.9
Ailevi Nedenler	1.5	3.5	2.4
Kan Davası	2.5	2.1	2.3
Dinsel Nedenler	2.2	1.1	1.7
Aileye katılmak	0.7	1.3	1.0
Evlilik	0.7	1.1	0.9
Savaşa Katılmaya Zorlama	1.2	0.3	0.8
Diğer	2.7	0.8	1.8
Toplam	100.0	100.0	100.0
Sayı	401	375	776

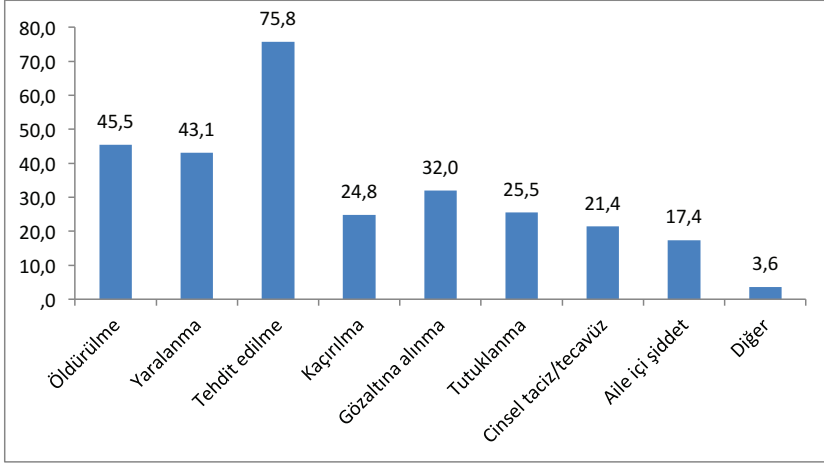
Tablo 7.8. Türkiye'ye Gelmeden Önce Hangi Ülkede Yaşadığına Göre Kişilerin Yaşadığı Ülkeden Sığınmacı Olmak/Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Temel Ayrılma Nedeni

Yaşadığı ülkeden temel ayrılma nedeni	Afganistan	İran	Diğer
Savaş/İç çatışma	20.1	14.5	15.4
Etnik Nedenler	12.3	14.3	15.4
İkamet Tezkeresi'nin (Amayesh) Uzatılmaması	11.3	12.7	46.2
Ekonomik Nedenler	11.3	13.6	0.0
Ülkede Güvenliğin Sağlanamaması	13.0	10.1	7.7
Siyasal Nedenler	8.9	10.1	7.7
Eğitim Nedenleri	5.8	10.1	7.7
Sağlık Nedenleri	4.8	3.7	0.0
Ailevi Nedenler	2.0	3.0	0.0
Kan Davası	2.4	2.5	0.0
Dinsel Nedenler	1.7	1.6	0.0
Aileye katılmak	1.4	0.9	0.0
Evlilik	1.4	0.7	0.0
Savaşa Katılmaya Zorlama	1.4	0.5	0.0
Diğer	2.4	1.6	0.0
Toplam	100.0	100.0	100.0
Sayı	293	434	13

7.5. Türkiye’ye Göç Öncesi Maruz Kalınan Kötü Muameleler

Araştırma kapsamında görüşülen kişilere uluslararası koruma aramak amacıyla yaşadıkları ülkeleri terk etmeye zorlayan olayların daha detaylı olarak anlaşılması amacıyla cevaplayıcılara bazı kötü muamelelere maruz kalıp kalmadıkları sorulmuştur (Şekil 7.1 ve Tablo 7.9).

Şekil 7.2. Görüşülen Kişilerin Aile/Hanehalkı Üyelerinden Herhangi Birisinin Türkiye’ye Göç Etmeden Önce Belirtilen Olayları Yaşama Durumu

Cevaplayıcıların yaklaşık yarısı (yüzde 46) göç etmeden önce aile/hanehalkı üyeleri arasından öldürülenler olduğunu, yüzde 43’ü yaralananlar olduğunu, dörtte üçü tehdit edildiklerini, dörtte biri ailelerinden kaçırılanlar olduğunu, beşte biri aile üyelerinin cinsel tacize/tecavüze uğradığını, üçte biri ailesinden gözaltına alınanların, dörtte biri tutuklananların olduğunu, yüzde 17’si ise ailesinde aile içi şiddet yaşandığını belirtmişlerdir.

Tablo 7.9’da Türkiye’ye göç etmeden önce kendileri veya aile/hanehalkı üyelerinden herhangi birisi belirtilen kötü muamelelere maruz kalan cevaplayıcıların yüzdesi cinsiyete göre verilmektedir. Erkek cevaplayıcılar ailelerinde belirtilen kötü muamelelerin yaşandığını kadın cevaplayıcılara göre daha yüksek oranda belirtirken, bu durumun tek istisnası aile içi şiddet olmuştur. Kadınlar ailelerinde aile içi şiddet yaşandığını daha yüksek oranda (yüzde 20) belirtmişlerdir.

7.6. Türkiye’ye Göç Öncesi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Durumu

Türkiye’de yaşayan uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişilerin yarısından çoğu (yüzde 57) Türkiye’ye göç etmeden önce yaşadıkları ülkede çalıştığını, yüzde 43’ü ise çalışmadığını beyan etmiştir (Tablo 7.10). Türkiye’ye göç etmeden önce çalışanların oranı erkeklerde yüzde 88’e

Tablo 7.9. Cinsiyete Göre Görüşülen Kişilerin Aile/Hanehalkı Üyelerinden Herhangi Birisinin Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Belirtilen Olayları Yaşama Durumu

	Erkek	Kadın	Toplam
Öldürülme	48.5	42.3	45.5
Yaralanma	44.6	41.9	43.3
Tehdit edilme	78.0	73.4	75.8
Kaçırılma	25.5	24.1	24.8
Gözüaltına alınma	35.0	28.7	32.0
Tutuklanma	27.5	23.4	25.5
Cinsel taciz/tecavüz	22.8	19.9	21.4
Aile içi şiddet	14.8	20.2	17.4
Diğer	3.0	4.3	3.6
Toplam	100.0	100.0	100.0
Sayı	401	375	776

Tablo 7.10. Türkiye'ye Göç Öncesinde Cevaplayıcıların Çalışma Durumlarının, Çalıştıkları Sektörlerin, İşteki Statülerinin ve Sosyal Güvenlik Durumlarının Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı

Çalışma Durumu	Erkek	Kadın	Toplam
Çalışıyordu	88.0	23.7	57.0
Çalışmıyordu	12.0	76.3	43.0
Çalışılan sektör			
Tarım	15.3	18.0	15.9
Sanayi	34.9	10.1	29.9
Hizmet	49.7	71.9	54.2
İşteki statüsü			
İşveren	17.3	4.5	14.7
Ücretli işçi (Düzenli)	33.4	33.4	33.7
Maaşlı Memur (Düzenli)	7.6	7.6	9.0
Yevmiyeli (Mevsimlik, geçici)	22.7	22.7	22.9
Kendi hesabına (Düzenli)	7.1	2.2	6.1
Kendi hesabına (Düzensiz, iş buldukça)	10.2	16.9	11.5
Ücretsiz aile işçisi	1.7	2.2	1.8
Diğer	0.0	1.1	.2
Sosyal güvenlik			
Var	4.2	5.6	4.5
Yok	95.8	94.4	95.5
Toplam	100.0	100.0	100.0
Sayı	402	376	778

çıkarken, kadınlarda yüzde 24’e düşmektedir. Çalışanların yarısından çoğu (yüzde 54) hizmet sektöründe, yüzde 30’u sanayi sektöründe, yüzde 16’sı ise tarım sektöründe çalıştığını belirtmiştir. Çalışan kadınların yaklaşık dörtte üçü hizmet sektöründe çalıştığını belirtirken erkeklerin yarısı hizmet sektöründe, yüzde 35’i ise sanayi sektöründe çalıştığını beyan etmiştir.

Çalışanların yüzde 34’ü göç öncesinde düzenli bir şekilde ücretli işçi olarak, yüzde 23’ü yevmiyeli olarak çalıştığını, yüzde 15’i işveren olduğunu, yüzde 12’si düzensiz bir şekilde kendi hesabına, iş buldukça çalıştığını, yüzde 9’u memur olduğunu, yüzde 6’sı ise düzenli bir şekilde kendi hesabına çalıştığını belirtmiştir. Erkekler arasında işverenlerin ve düzenli bir şekilde kendi hesabına çalışanların oranı kadınlara göre daha yüksek iken, kadınlar arasında düzensiz bir şekilde kendi hesabına iş buldukça çalışanların oranı erkeklere göre daha yüksektir. Türkiye’ye göç öncesinde çalıştığını beyan eden cevaplayıcıların çok büyük çoğunluğu (yüzde 96) çalışırken sosyal güvencelerinin olmadığını beyan etmiştir.

7.7. Türkiye’ye Göç Öncesi Hanenin Maddi Durumu ve Yaşanılan Ev

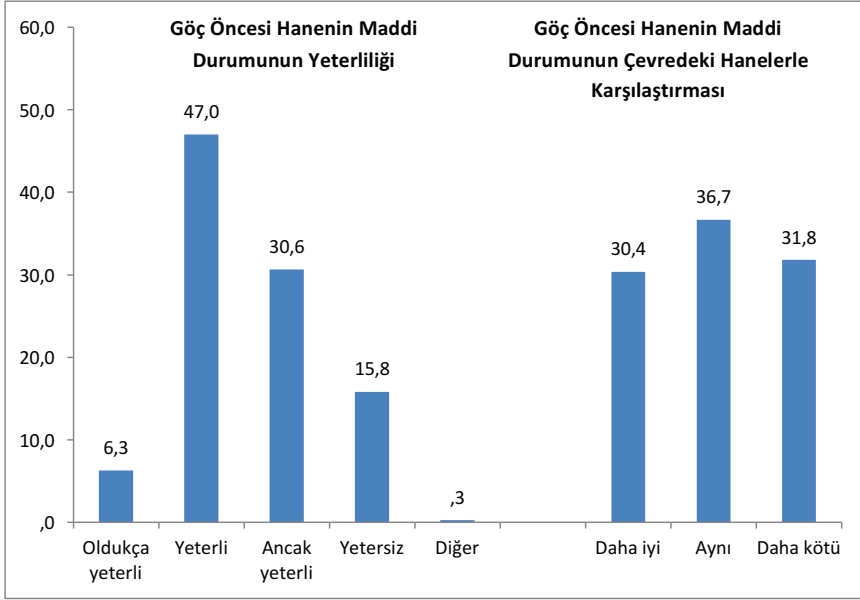
Araştırma kapsamında cevaplayıcılara Türkiye’ye göç etmeden önce yaşadıkları hanenin durumunun temel ihtiyaçları karşılamak için yeterli olup olmadığı ve hanenin maddi durumunu çevredeki diğer hanelerle karşılaştırdıklarında nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur (Şekil 7.3). Cevaplayıcıların yüzde 84’ü göç etmeden önce hanelerinin maddi durumunun yeterli olduğunu belirtirken (yüzde 6’sı oldukça yeterli, yüzde 47’si yeterli, yüzde 31’i ancak yeterli), sadece yüzde 16’sı maddi durumlarının yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Cevaplayıcıların yüzde 30’u yaşadıkları hanenin maddi durumunun çevredeki diğer hanelere göre daha iyi olduğunu, yüzde 37’si aynı olduğunu, yüzde 32’si ise daha kötü olduğunu belirtmiştir.

Cevaplayıcıların yarısından çoğu (yüzde 55) göç etmeden önce yaşadığı ülkede müstakil bir evde, yüzde 28’i köy evinde, yüzde 13’ü apartman dairelerinde, yüzde 2’si gecekondü tipi bir evde, kalan yüzde 2’si ise diğer tipte bir evde kaldığını belirtmiştir (Şekil 7.4). Yüzde 62’si oturduğu evde kira ödeyerek, yüzde 12’si ücret ödemedenden otururken, yüzde 24’ünün oturduğu ev evde yaşayanlardan birisine aittir.

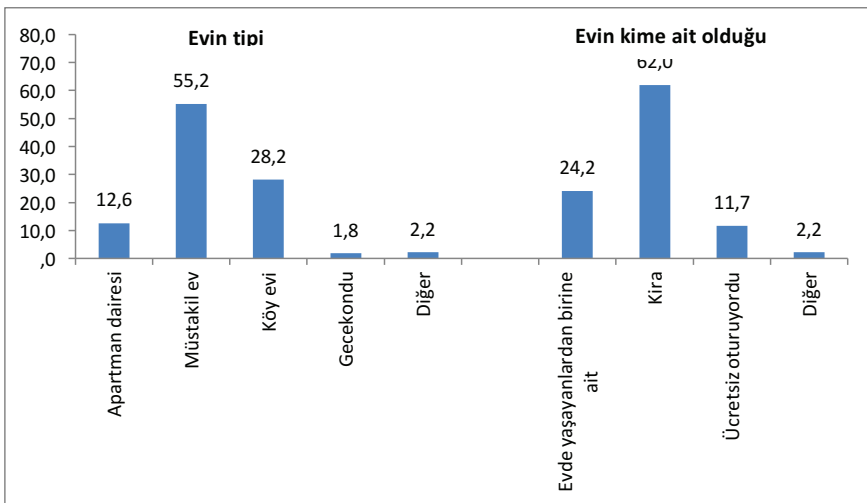
7.8. Türkiye’ye Göç Öncesi Türkiye’deki Uluslararası Koruma Başvuru Sürecine İlişkin Sahip Olunan Bilgiler

Türkiye’de uluslararası koruma arayışında olan kişilerin neden Türkiye’ye gelmeyi tercih ettiklerini anlamak açısından Türkiye’de ilişki içerisinde oldukları kişilerin ve Türkiye’deki uluslararası koruma başvuru sürecine ilişkin ne tür bilgilere sahip olduklarının bilinmesi önem taşımaktadır. Cevaplayıcıların yaklaşık üçte biri Türkiye’ye göç etmeden önce Türkiye’de

Şekil 7.3. Görüşülen Kişilerin Türkiye'ye Göç Öncesinde Yaşadıkları Hanenin Durumunun Temel İhtiyaçların Karşılanması İçin Yeterli Olup Olmadığı ve Hanenin Maddi Durumunun Çevredeki Diğer Hanelere Göre Durumu

Şekil 7.4. Görüşülen Kişilerin Türkiye'ye Göç Öncesinde Yaşadıkları Evin Tipi ve Evin Kime Ail Olduğu

bir akrabalarının veya tanıdıklarının olduğunu belirtmiştir, yüzde 15’inin ise Türkiye’ye gelerek mülteci statüsü alan ve başka bir ülkeye yerleştirilen akrabası veya tanıdığı vardır (Tablo 7.11).

Tablo 7.11. Türkiye’ye Göç Öncesinde Cevaplayıcıların Türkiye’deki Sığınma/Uluslararası Koruma Sürecine İlişkin Bilgi Sahibi Olma Durumu

	Evet	Hayır	Toplam
Türkiye’de yaşayan akraba veya tanıdık var mı?	30.7	69.3	100.0
Mülteci statüsü alan ve başka bir ülkeye yerleştirilen akraba veya tanıdık var mı?	14.5	85.5	100.0
Türkiye’deki sığınma/uluslararası koruma ve başvuru sürecine ilişkin bilgi sahibi mi?	23.8	76.2	100.0
Bilgi sahibi olunan konular			
Nereden giriş yapılacağı	9.4	90.6	100.0
Nereye başvuru yapılacağı	6.8	93.2	100.0
Hangi uydu kente yerleştirilme talebinde bulunulacağı	3.7	96.3	100.0
Eğitim sistemi	2.7	97.3	100.0
Sağlık Sistemi	1.5	98.5	100.0
İş bulma imkanları	3.7	96.3	100.0
BMMYK’nın bulunduğu	16.7	83.3	100.0
Diğer	1.0	99.0	100.0
Bilgilerin alındığı kaynak			
Daha önce Türkiye’de yaşayan aile üyeleri	7.8	92.2	100.0
İnsan kaçakçıları	1.9	98.1	100.0
Daha önce Türkiye’ye giden arkadaş/tanıdıklar	13.6	86.4	100.0
Türkiye üzerinden başka ülkelere gidenlerden	1.4	98.6	100.0
Yazılı/görsel medyadan	1.3	98.7	100.0
Diğer	2.3	97.7	100.0

Cevaplayıcıların yaklaşık dörtte biri Türkiye’ye göç etmeden önce Türkiye’deki sığınma/uluslararası koruma başvuru sürecine ilişkin bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Cevaplayıcıların Türkiye’ye gelmeden önce en çok bildikleri konular Türkiye’de BMMYK’nın ofisinin olduğu (yüzde 17), Türkiye’ye nereden giriş yapacakları (yüzde 9) ve nereye başvuru yapılacağıdır (yüzde 7). Cevaplayıcıların bu konularda bilgi aldıkları en önemli kaynaklar, daha önce Türkiye’ye giden arkadaş/tanıdıklar (yüzde 14) ve daha önce Türkiye’de yaşayan aile üyeleridir (yüzde 8).

Bölüm 8

Türkiye'ye Göç ve Yerleştirilme Süreci

Mehmet Ali Eryurt

Bu bölümde, uluslararası koruma aramak amacıyla Türkiye'de bulunan 18-59 yaşlarındaki cevaplayıcıların Türkiye'ye ilk kez ne zaman ve nasıl giriş yaptıkları, Türkiye'ye giriş yaparken yanlarında kimlerin olduğu, sığınmak için neden Türkiye'yi tercih ettikleri, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne başvuru süreci, Valilik/İl Emniyet-İl Göç Müdürlüğü başvuru süreci ve yaşamakta olduğu uydu kente ne zaman yerleştirildiği gibi konular ele alınmaktadır. Analizler genellikle Türkiye'ye gelmeden önce hangi ülkede yaşadığı gözetilerek gerçekleştirilmiştir.

8.1. Türkiye'ye Giriş Süreci

Uluslararası koruma aramak amacıyla Türkiye'ye gelen 18-59 yaş grubundaki kişilerin çok büyük çoğunluğu (yüzde 98) karayolunu kullanarak giriş yapmışlardır (Tablo 8.1). Havayolunu kullanarak gelenlerin oranı toplamda sadece yüzde 2 civarındadır. İran'dan gelenlerin tamamı karayolunu kullanarak gelmiş iken, Afganistan gelenlerin yüzde 5 kadarı havayolunu kullanarak, yüzde 95'i ise karayolunu kullanarak Türkiye'ye giriş yapmışlardır.

Görüşülen kişilerin yüzde 2 kadarı Türkiye'ye pasaportlu ve vizeli bir şekilde, yüzde 11'i pasaportlu ama vizesiz, yüzde 5'i resmi geçiş noktasından pasaportsuz olarak, yüzde 82'si ise gayri-resmi geçiş noktasından pasaportsuz olarak giriş yaptıklarını belirtmişlerdir.

Türkiye'ye komşu olması nedeniyle, İran'dan gelenlerin büyük çoğunluğu (yüzde 91) Türkiye'ye başka ülkeden geçmeden giriş yaparken, Afganistan'dan gelenlerin büyük çoğunluğu (yüzde 90) başka ülkelerden geçerek Türkiye'ye giriş yapmaktadırlar. Afganistan'dan gelenlerin dörtte üçü İran'dan geçerek, yüzde 14'ü ise hem Pakistan hem de İran'dan geçerek Türkiye'ye girmektedir.

Türkiye'de bulunan uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin Türkiye'ye giriş biçimleri kapsamında değerlendirilmesi gereken bir diğer husus da, Türkiye'ye giriş yaparken yanlarında kimlerin olduğu, kimlerle birlikte giriş yaptıklarıdır (Tablo 8.2). Cevaplayıcıların sadece yüzde 5 kadarı Türkiye'ye tek başına giriş yaptıklarını, yanlarında kimsenin olmadığını beyan etmişlerdir. Bu oran İran'dan gelenlerde yüzde 3'e düşerken,

Tablo 8.1. Türkiye’ye Göç Etmeden Önce Hangi Ülkede Yaşandığına Göre Türkiye’ye Giriş Biçimi ve Başka Ülkelerden Geçme Durumu

	Afganistan	İran	Diğer	Toplam
Türkiye’ye giriş biçimi				
Karayolu	95.4	100.0	100.0	98.2
Havayolu	4.6	0.0	0.0	1.8
Türkiye’ye giriş yapma biçimi				
Pasaportlu/vizeli	3.9	0.0	0.0	1.6
Pasaportlu/vizesiz	11.4	10.6	15.4	11.0
Resmi sınır geçiş noktasından pasaportsuz	2.6	6.2	23.1	5.0
Gayrı-resmi sınır geçiş noktasından	82.1	83.2	61.5	82.4
Başka ülkelerden geçme durumu				
Başka ülkeden geçmedi	10.1	91.4	46.2	58.3
Pakistan-İran	13.7	0.0	0.0	5.4
İran	74.9	8.4	46.2	35.4
Diğer	1.3	0.2	7.7	0.8
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	293	434	13	740

Afganistan’dan gelenlerde yüzde 7’ye çıkmaktadır. Cevaplayıcıların en yüksek oranda birlikte geldikleri kişiler, eşleri ve çocuklarıdır, yaklaşık üçte ikisi eşleri ve çocukları ile birlikte gelmişlerdir. Eş ve çocukları, yüzde 16 ile kardeşler, yüzde 12 ile anne-baba ve yüzde 8 ile arkadaşlar takip etmektedir. Bu oranlar Türkiye’ye hangi ülkeden gelindiğine bağlı olarak önemli farklılıklar göstermemektedir.

8.2. Sığınmak için Türkiye’yi Tercih Etme Nedeni

Araştırma kapsamında cevaplayıcılara sığınmak için Türkiye’yi tercih etmelerinin en temel nedeni sorulmuştur. En ön plana çıkan nedenler, Türkiye’de şartların daha iyi olması (yüzde 22), yakın olması (yüzde 20), Türkiye’de BMMYK’nın bulunması (yüzde 19) ve Türkiye’nin daha güvenilir bir ülke olmasıdır (yüzde 15). Sığınmak için Türkiye’yi tercih etme nedeni, Türkiye’ye hangi ülkeden gelindiğine göre sınırlı düzeyde farklılık göstermektedir.

8.3. BMMYK’ya Başvuru Süreci

Uluslararası koruma arayışında bulunan kişilerin başvuru da bulunmaları gereken BMMYK’ya Türkiye’deki Afganistan uyruklu sığınmacıların/uluslararası koruma başvuru sahiplerinin yüzde 88’i başvurmuşken, yüzde 12’si henüz başvuruda bulunmadığını beyan etmiştir (Tablo 8.4). BMMYK’ya

Tablo 8.2. Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Hangi Ülkede Yaşandığına Göre Belirtilen Kişilerle Türkiye'ye Birlikte Giriş Yaptıklarını Belirtenlerin Yüzdesi

	Afganistan	İran	Diğer	Toplam
Türkiye'ye girişte yanında kimse var mı?				
Evet	93.5	96.7	100.0	95.5
Hayır	6.5	3.3	0.0	4.5
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	293	434	13	740
Türkiye'ye birlikte giriş yapılan kişiler (EVET cevabı verenlerin yüzdesi)				
Eşi	67.7	67.1	69.2	67.3
Çocukları	64.6	66.8	69.2	66.0
Anne/Babası	11.9	12.7	7.7	12.3
Kardeşleri	14.6	16.4	15.4	15.7
Arkadaşları	7.8	8.5	7.7	8.2
Diğer	57.1	60.1	61.5	59.0
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	281	414	12	707

Tablo 8.3. Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Hangi Ülkede Yaşandığına Göre Kişilerin Sığınmak için Türkiye'yi Tercih Etmelerinin En Temel Nedeni

Türkiye'yi Tercih Etmenin En Temel Nedeni	Afganistan	İran	Diğer	Toplam
Ulaşım kolaylığı	0.7	0.2	0.0	0.4
Yakın olması	19.1	20.0	23.1	19.7
BMMYK'nın bulunması	16.0	20.5	23.1	18.8
Şartların daha iyi olması	23.5	20.0	23.1	21.5
Daha güvenilir olması	17.1	14.5	0.0	15.3
Dini sebepler	4.8	3.0	7.7	3.8
Ailesinin/aile üyelerinin burada olması	2.7	2.8	0.0	2.7
Arkadaşların/tanıdıkların burada olması	0.7	0.7	0.0	0.7
Başka ülkelere gitmenin kolay olması	6.5	6.2	15.4	6.5
Diğer	8.9	12.0	7.7	10.7
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	293	434	13	740

Tablo 8.4. Türkiye’ye Göç Etmeden Önce Hangi Ülkede Yaşandığına Göre BMMYK’ya Başvurma Durumu ve Başvuru Yılı

	Afganistan	İran	Diğer	Toplam
BMMYK’ya başvuru durumu				
Başvuru yaptı	85.6	89.8	100.0	88.3
Başvuru yapmadı	14.4	10.2	0.0	11.7
BMMYK’ya başvuru yılı				
2006	0.4	0.0	0.0	0.2
2007	1.2	0.8	0.0	0.9
2008	4.8	3.9	0.0	4.1
2009	1.6	0.5	0.0	0.9
2010	4.4	2.6	7.7	3.4
2011	7.6	9.0	7.7	8.4
2012	16.9	18.5	7.7	17.7
2013	26.5	31.1	61.5	30.0
2014	31.3	30.8	15.4	30.7
2015	5.2	2.8	0.0	3.7
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	293	434	13	740

başvurmayanların oranı Afganistan’dan gelenlerde biraz daha yüksektir (yüzde 14). BMMYK’ya başvuruda bulunanları yüzde 90’ı son beş yıl içerisinde başvuru da bulunmuşlardır. Araştırma’nın 2015 Nisan ayında yapılması nedeniyle 2015 yılında başvuranları değerlendirme dışı tutacak olursak, başvuruların yaklaşık yüzde 80’inin 2012-2014 dönemini kapsayan son üç yıl içerisinde yapılmıştır.

BMMYK’ya başvuru yapanların yüzde 56’sı ile mülakat yapılmışken, yüzde 44’ü ile mülakat yapılmamıştır (Tablo 8.5). Mülakat yapılmayanların üçte birine mülakat tarihi verilmiş, üçte ikisine ise mülakat tarihi verilmemiştir.

BMMYK’nın mülakat yaptığı kişilerin yüzde 41’inin başvurusu henüz ön kayıt (ASAM kaydı) aşamasındadır. Mülakat yapılanların yüzde 22’si görüşme yapıldığını ancak henüz karar verilmediğini, yüzde 30’u başvurusunun kabul edildiğini, yüzde 5’i talebinin reddedildiğini, yüzde 2’si ise kararı temyize taşıdığını beyan etmiştir.

Tablo 8.5. Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Hangi Ülkede Yaşandığına Göre BMMYK mülakatı ve BMMYK Başvurusunun Hangi Aşamada Olduğu

	Afganistan	İran	Diğer	Toplam
BMMYK mülakatının yapılma durumu				
Mülakat yapıldı	55.8	56.0	61.5	56.1
Mülakat yapılmadı	44.2	44.0	38.5	43.9
BMMYK'nın mülakat tarihi verme durumu				
Mülakat tarihi verdi	34.5	32.9	40.0	33.7
Mülakat tarihi vermedi	65.5	67.1	60.0	66.3
BMMYK başvurusu hangi aşamada?				
Ön kayıt (ASAM Kaydı) aşamasında	38.0	42.5	50.0	40.9
Başvurum kabul edildi	32.8	28.8	25.0	30.3
Görüşme yapıldı, karar verilmedi	19.0	23.1	25.0	21.6
Başvurum temyiz aşamasında	2.9	1.4	0.0	2.0
Talebim reddedildi	7.3	4.2	0.0	5.3
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	249	389	13	651

8.4. Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'ne Başvuru Süreci

Türkiye'den uluslararası koruma talebinde bulunan kişilerin BMMYK'ya paralel olarak Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'ne de başvuruda bulunmaları gerekmektedir. Araştırma sonuçlarında dikkat çeken noktalardan birisi cevaplayıcıların yüzde 5 kadarının BMMYK'ya başvurmasına rağmen Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'ne başvurmadığıdır. Cevaplayıcıların yüzde 88'i BMMYK'ya başvuru yapmış iken, Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'ne başvuru yapanlar yüzde 83'tür (Tablo 8.6). BMMYK'ya başvuranların oranı İran'dan gelenlerde, Afganistan'dan gelenlere göre bir miktar daha yüksek iken, Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'ne başvuranların oranı Afganistan'dan gelenlerde, İran'dan gelenlere göre bir miktar daha yüksektir. Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'ne başvuru yılları incelendiğinde de başvuranların büyük çoğunluğunun son beş yılda başvurdukları görülmektedir.

Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'ne başvuru yapanların yüzde 84'ü kendileri ile mülakat yapıldığını, yüzde 16'sı ise mülakat yapılmadığını belirtmiştir (Tablo 8.7). Mülakat yapılmayanların yüzde 88'ine mülakat

Tablo 8.6. Türkiye’ye Göç Etmeden Önce Hangi Ülkede Yaşandığına Göre Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü’ne Başvurma Durumu ve Başvuru Yılı

	Afganistan	İran	Diğer	Toplam
Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü’ne başvuru yapma durumu				
Başvuru yaptı	85.0	82.1	69.2	83.0
Başvuru yapmadı	15.0	17.9	30.8	17.0
Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü’ne başvuru yılı				
2006	0.4	0.0	0.0	0.2
2007	0.8	0.8	0.0	0.8
2008	5.2	3.1	0.0	3.9
2009	1.6	0.8	0.0	1.1
2010	4.0	2.8	11.1	3.4
2011	8.0	10.2	11.1	9.3
2012	24.5	28.5	44.4	27.1
2013	17.3	18.1	22.2	17.8
2014	28.5	28.8	11.1	28.4
2015	9.6	6.8	0.0	7.8
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	293	431	13	737

tarihi verilmiştir. Mülakat yapılanların yüzde 65’i başvurusu neticesinde karar çıktığını ve kabul edildiğini, yüzde 25’i ise mülakat yapıldığını ancak kararı beklediğini ifade etmiştir. Türkiye’de bulunan uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin eğitim, sağlık gibi haklardan faydalanabilmeleri ve Türkiye’deki mevcudiyetlerinin resmiyet kazanması için sahip olmaları gereken kimlik belgesine cevaplayıcıların yüzde 93’ünün sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 8.7. Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Hangi Ülkede Yaşandığına Göre Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü mülakatı ve Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü Başvurusunun Hangi Aşamada Olduğu

	Afganistan	İran	Diğer	Toplam
Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü mülakatının yapılma durumu				
Mülakat yapıldı	85.5	83.4	77.8	84.2
Mülakat yapılmadı	14.5	16.6	22.2	15.8
Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'nün mülakat tarihi verme durumu				
Mülakat tarihi verildi	20.0	8.5	0.0	12.5
Mülakat tarihi verilmedi	80.0	91.5	100.0	87.5
Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü başvurusu hangi aşamada?				
Kayıt randevusu bekliyor	0.5	1.7	0.0	1.2
Kayıt yapıldı/mülakat bekliyor	6.2	5.8	0.0	5.8
Mülakat yapıldı/karar bekliyor	25.6	24.7	14.3	25.0
Karar çıktı/kabul edildi	66.8	63.7	85.7	65.3
Karar çıktı/reddedildi	0.9	1.7	0.0	1.4
Geri çekilmiş sayıldı	0.0	2.4	0.0	1.4
İtiraz aşamasında	0.5	1.7	0.0	1.2
Kimlik belgesi verilme durumu				
Verildi	92.3	93.8	100.0	93.3
Verilmedi	7.7	6.2	0.0	6.7
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	249	355	13	613

Bölüm 9

Uydu kentte Yaşam Koşulları

Mehmet Ali Eryurt

Bu bölümde, uluslararası koruma aramak amacıyla Türkiye’de bulunan 18-59 yaşlarındaki cevaplayıcıların sağlık durumları, Türkiye’de sağlık hizmetlerinden ne düzeyde faydalandıkları, bu hizmetlerden yararlanırken karşılaştıkları sorunlar, cevaplayıcıların beş yaşından küçük çocuklarının aşılama ve sağlık durumları, hanede bulunan 5-13 yaşlarındaki çocukların okula devam durumları ve eğitim alırken karşılaştıkları sorunlar, aile üyelerinin Halk Eğitim Merkezleri’nin ve Belediyelerin düzenlediği kurslara katılıp katılmadıkları, Türkiye’de bulundukları süre zarfında hukuki desteğe ihtiyaç duyup duymadıkları ve entegrasyon seviyelerini ölçmek amacıyla Türkiye’deki komşularla ve diğer uluslararası koruma başvuru ve statü sahipleriyle ilişkilerinin nasıl olduğu değerlendirilmektedir. Analizler konunun mahiyetine göre cevaplayıcının Türkiye’ye gelmeden önce hangi ülkede yaşadığına, cevaplayıcının cinsiyetine, veya yaşanan şehire göre yapılmıştır.

9.1. Sağlık Durumu ve Sağlık Hizmetlerinden Faydalanma

Türkiye’deki Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin yarısından fazlası (yüzde 54) herhangi bir sağlık sorunu veya engelinin olduğunu belirtmiştir (Tablo 9.1).

Tablo 9.1. Cinsiyete Göre Cevaplayıcıların Sağlık Durumu

	Erkek	Kadın	Toplam
Herhangi bir sağlık sorunu ya da engeli var mı?			
Evet	49.1	58.2	53.5
Hayır	50.9	41.8	46.5
Sağlık sorununun/engelinin türü			
Kronik (süreğen) bir hastalık	14.2	24.8	19.3
Bedensel bir engel	11.2	5.9	8.6
İşitme güçlüğü	1.2	2.1	1.7
Görme engeli	3.0	2.7	2.8
Konuşma güçlüğü	0.2	0.0	0.1
Zihinsel engel	0.2	0.5	0.4
Diğer	31.7	40.3	35.8
Toplam	100.0	100.0	100.0
Sayı	401	375	776

Kadınlar arasında sağlık sorunu olduğunu ifade edenlerin oranı erkeklerden daha yüksektir (sırasıyla yüzde 58 ve yüzde 49). Sağlık sorunu olduğunu ifade eden kişilerin beşte biri kronik (süreğen) bir hastalığının olduğunu, yaklaşık onda biri ise bedensel bir engeli olduğunu belirtmiştir. Kadınlarda kronik hastalığı olanların oranı, erkekler de ise bedensel engeli olanların oranı daha yüksektir.

Cevaplayıcıların büyük çoğunluğu Türkiye’de sağlık hizmetlerinden faydalanmıştır (yüzde 87), kadınlar arasında sağlık hizmetlerinden faydalananların oranı yüzde 93’e yükselmektedir (Tablo 9.2).

Sağlık hizmeti çok büyük oranda devlet hastanelerinden alınmaktadır (yüzde 92). Her on kişiden 8’i aldığı sağlık hizmetinden memnun kaldığını ifade etmiştir. Araştırma kapsamında cevaplayıcılara sağlık kurumlarında bazı sorunları yaşayıp yaşamadıkları da sorulmuştur. En sık karşılaşılan sorunlar, dil güçlüğü (yüzde 80), ilaç ve tedavi için katkı payını ödeyememe (yüzde 68), sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanılacağını bilmeme (yüzde 56) ve sağlık kurumlarının kalabalık olmasıdır (yüzde 54). Sağlık görevlisi karşı cinsten olduğu için çekinme sorunu daha yüksek oranda kadınlar tarafından (yüzde 45) dillendirilen bir sorun durumundadır.

9.2. Ruh Sağlığı

Araştırma kapsamında görüşülen her 10 kişiden 4’ü psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir, kadınlarda bu oran erkeklerle göre daha yüksektir (Tablo 9.3). Psikolojik desteğe ihtiyaç duyanların yüzde 18’i sorunlarını kendisi çözmeye çalıştığını, yüzde 5’i ailesinden destek aldığını, yüzde 10’u psikiyatriste/psikoloğa gittiğini, yüzde 12’si ise başka bir şey yaptığını belirtmiştir. Psikolojik desteğe ihtiyaç duyulduğunda psikiyatriste/psikoloğa gittiğini belirten kadınların oranı erkeklerin iki katından fazladır.

Cevaplayıcıların yaklaşık üçte biri (yüzde 28) yaşadıkları sıkıntılar sebebiyle Türkiye’de bulundukları süre zarfında hayatlarına son vermeyi düşündüklerini belirtirken hayatına son vermeyi denediklerini ifade edenlerin oranı da yaklaşık aynı seviyedir (yüzde 26). Hayatına son vermeyi düşünen ve deneyen kadınların oranı erkeklerde olduğundan daha yüksektir.

9.3. Beş Yaşından Küçük Çocukların Sağlık Durumu

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yaklaşık yarısının (yüzde 46) beş yaşından küçük çocuğu bulunmaktadır. Cevaplayıcıların yüzde 34’ünün tek, yüzde 12’sinin ise iki veya daha fazla sayıda beş yaşından küçük çocuğu vardır. Kadınlar arasında beş yaşından küçük çocuğu olanların oranı (yüzde 51) erkeklerinkinden (yüzde 42) yüksektir. Beş yaşından küçük çocukların aşılama oranlarının yüksek olduğu görülmektedir, Polio aşısının yüzde 93 oranında, kızamık aşısının ise yüzde 87 oranında yapıldığı belirtilmiştir.

Tablo 9.2. Cinsiyete Göre Cevaplayıcıların Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinden Faydalanma Durumları, Hangi Sağlık Kurumlarına Başvurdıkları, Aldıkları Hizmetten Memnun Kalma Durumları ve Sağlık Kurumlarında Yaşadıkları Sorunlar

	Erkek	Kadın	Toplam
Siz veya yakınlarınız Türkiye’de sağlık hizmetlerinden faydalandı mı?			
Evet	81.6	93.4	87.3
Hayır	18.4	6.6	12.7
Sağlık sorunu olduğunda en sık başvuru alan kurum			
Sağlık ocağı/aile hekimi	4.6	7.4	6.0
Devlet hastanesi	93.3	89.7	91.5
Üniversite hastanesi	0.3	0.3	0.3
Özel poliklinik	0.3	0.9	0.6
Özel hastane	1.2	1.1	1.2
Özel doktor	0.3	0.0	0.1
Diğer	0.0	0.6	0.3
Bu kurumdan aldığı hizmetten genel olarak memnun kaldı mı?			
Evet	78.3	81.0	79.7
Hayır	21.7	19.0	20.3
Sağlık kurumlarında yaşanan sorunlar			
Sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanılacağını bilmeme	50.6	60.0	55.5
Sağlık hizmeti veren kurumlar kalabalık olması ve çok sıra bekleme	50.2	58.6	54.5
İlgilenmeme	30.6	35.0	32.8
Dil güçlüğü	76.1	82.6	79.5
Sağlık görevlisi karşı cinsten olduğu için çekinme	14.7	45.1	30.5
İlaç ve tedavi için katkı payını ödeyememe	64.2	71.6	68.0
Kimlik kartının/yabancı kimlik numarasının olmaması	17.8	16.9	17.3
Diğer	3.1	3.7	3.4
Toplam	100.0	100.0	100.0
Sayı	401	375	776

Tablo 9.3. Cinsiyete Göre Cevaplayıcıların Psikolojik Desteğe İhtiyaç Duyma Durumu, Psikolojik Desteğe İhtiyaç Duyduğunda Ne Yaptığı, Türkiye’de Hayatına Son Vermeyi Düşünme ve Deneme Durumu

	Erkek	Kadın	Toplam
Psikolojik desteğe ihtiyaç duydu mu?			
Evet	32.6	46.0	39.1
Hayır	67.4	54.0	60.9
Psikolojik desteğe ihtiyaç olduğunda ne yaptı?			
Sorunlarını kendisi çözmeye çalıştı	16.3	19.5	17.9
Ailesinden destek aldı	4.0	7.0	5.4
Psikiyatriste/psikoloğa gitti	6.0	13.6	9.7
Diğer	11.6	12.6	12.0
Türkiye’de hiç hayatına son vermeyi düşündü mü?			
Evet	21.4	34.9	27.9
Hayır	78.6	65.1	72.1
Türkiye’de hayatına son vermeyi hiç denedi mi?			
Evet	20.9	29.8	26.3
Hayır	79.1	70.2	73.7
Toplam	100.0	100.0	100.0
Sayı	401	375	776

Tablo 9.4. Cinsiyete Göre Cevaplayıcıların Beş Yaşından Küçük Çocuk Sayısı ve Beş Yaşından Küçük Çocukların Aşılama Durumu

	Erkek	Kadın	Toplam
Beş yaşından küçük çocuk sayısı			
0	58.3	48.8	53.7
1	31.0	37.0	33.9
2+	10.8	14.2	12.4
Beş yaşından küçük çocukların aşılama durumu			
Polio	93.4	91.7	92.5
Kızamık	86.8	87.0	86.9
Toplam	100.0	100.0	100.0
Sayı	400	373	773

9.4. Beş-On üç Yaş Grubundaki Çocukların Okula Devam Durumları ve Okulda Yaşadıkları Sorunlar

Uluslararası koruma aramak amacıyla Türkiye’de bulunan Afganistan kökenli kişilerin yüzde 39’unun yaşadığı hanede 5-13 yaşlarında erkek çocuk, yüzde 40’ının yaşadığı hanede ise kız çocuk bulunmaktadır (Tablo 9.5). Bu çocukların yaklaşık üçte ikisi okula devam etmektedir. Okula devam oranları erkek çocuklarda bir miktar daha yüksektir. İran’dan gelen kişilerin yaşadığı hanelerde bulunan çocukların okula devam oranları Afganistan’dan gelenlere göre küçük bir miktar daha yüksektir.

Tablo 9.6’ya göre okula devam eden çocukların yaşadığı en önemli sorun olarak dil güçlüğü ön plana çıkmaktadır (yüzde 43). Bunun dışında, kültürel farklılıklar (yüzde 29), arkadaş edinememe (yüzde 25), ayrımcılık (yüzde 23) ve eğitim sistemi farkı (yüzde 19) çocukların okulda yaşadığı diğer sorunlardır. İran’dan gelenler arasında eğitim sistemi farkı, Afganistan’dan gelenlere göre daha yüksek oranda sorun olarak dillendirilmiştir (sırasıyla yüzde 25 ve yüzde 10). Dil güçlüğü sorununu ise Afganistan’dan gelenler, İran’dan gelenlere göre daha çok yaşamaktadırlar (sırasıyla yüzde 48 ve yüzde 41).

Okula devam edemeyen çocukların okula devam edememe nedenleri değerlendirildiğinde, okula kayıt yaptıramama (yüzde 33), okul masraflarını karşılayamama (yüzde 19) ve ailenin eğitim olanakları hakkında bilgisi olmaması (yüzde 12) ön plana çıkmaktadır.

Tablo 9.5. Türkiye’ye Gelmeden Önce Hangi Ülkede Yaşadığına Göre 5-13 Yaşında Erkek ve Kız Çocuk Bulunan Hanelerde Yaşayanların Oranı ve Bu Çocukların Okula Devam Oranları

	Afganistan	İran	Diğer	Toplam
5-13 yaşında erkek çocuk bulunan hanelerin oranı	36.1	41.6	30.8	39.2
5-13 yaşında kız çocuk bulunan hanelerin oranı	37.3	41.2	46.2	39.7
5-13 yaş arasındaki erkek çocukların okula devam oranları	64.9	67.0	66.7	64.8
5-13 yaş arasındaki kız çocukların okula devam oranları	59.9	64.4	85.7	61.9
Sayı	292	430	13	735

Tablo 9.6. Türkiye’ye Gelmeden Önce Hangi Ülkede Yaşadığına Göre 5-13 Yaşında Okula Devam Eden Çocukların Okulda Yaşadıkları Sorunlar

Okula devam eden çocukların okulda yaşadığı sorunlar	Afganistan	İran	Diğer	Toplam
Dil güçlüğü	48.3	40.9	10.0	42.9
Ayrımcılık	23.8	22.3	20.0	22.8
Kültürel farklılıklar	31.8	26.7	40.0	28.9
Arkadaş edinememe	23.8	26.0	20.0	25.1
Eğitim sistemi farkı	9.9	24.8	0.0	18.6
Sayı	151	242	10	403

Tablo 9.7. Okula Devam Etmeyen 5-13 Yaşındaki Çocukların Okula Devam Edememe Nedenleri

Okula devam edememe nedenleri	Yüzde
Okula kayıt yaptıramadığı için	32.7
Eğitim olanakları hakkında bilgisi olmadığı için	11.5
Geçici bir süre burada oldukları için	0.0
Okul masraflarını karşılayamadıkları için	19.2
Okulda verilen derslerde zorlanacağını düşündükleri için	1.9
Ulaşım zorluğu	3.8
Diğer	46.2
Sayı	52

9.5. Halk Eğitim Merkezlerinin/Belediyelerin Kurslarına Katılım

Görüşülen her beş kişiden birisi Halk Eğitim Merkezleri veya Belediyelerin düzenledikleri kurslara katılmıştır (Tablo 9.8).

Tablo 9.8. Cinsiyete Göre Cevaplayıcıları Halk Eğitim Merkezleri/Belediyelerin Kurslarına Katılma Durumu, Hangi Kurslara Katıldıkları ve Kurslar Hakkındaki Görüşleri

	Erkek	Kadın	Toplam
Halk Eğitim Merkezleri/Belediyelerin Kurslarına Katılım			
Evet	15.9	24.5	20.1
Hayır	84.1	75.5	79.9
Halk Eğitim Merkezleri/Belediyelerin Belirli Kurslarına Katılım			
Türkçe okuma-yazma	77.8	73.9	75.5
Kuaförlük	14.3	23.9	20.0
Bilgisayar	1.6	1.1	1.3
İngilizce	20.6	23.9	22.6
Biçki ve dikiş-nakış	7.9	9.8	9.0
El Sanatları	3.2	2.2	2.6
Kuran-ı Kerim	3.2	8.7	6.5
Diğer	7.9	7.6	7.7
Katılınan kursları faydalı bulma durumu			
Çok faydalı	7.9	13.0	11.0
Faydalı	52.4	54.3	53.5
Normal	20.6	17.4	18.7
Faydasız	15.9	14.1	14.8
Çok faydasız	3.2	1.1	1.9
Sayı	402	375	777

En çok katılan kurs Türkçe okuma-yazma kursudur, cevaplayıcıların dörtte üçü bu kursa katılmıştır. Onu İngilizce (yüzde 23) ve Kuaförlük (yüzde 20) kursları takip etmektedir. Kuaförlük kursuna kadınların erkeklere nazaran daha yüksek oranda katıldıkları görülmektedir. Kurslara katılan kişilerin yaklaşık üçte ikisi kursları çok faydalı veya faydalı bulduklarını belirtirken, yüzde 17'si faydasız veya çok faydasız bulduğunu beyan etmiştir.

9.6. Hukuki Destek Alma

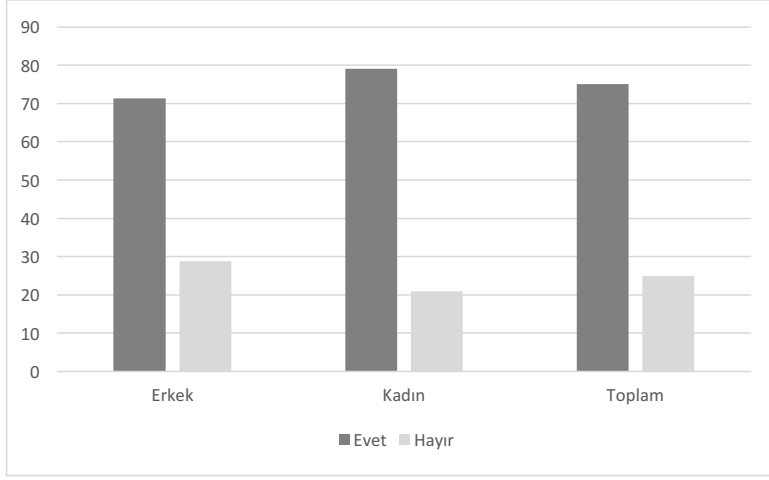
Türkiye’de bulunan uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin yaklaşık dörtte biri Türkiye’de bulundukları süre zarfında kendilerinin veya aile üyelerinin hukuki desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir (Tablo 9.9). Hukuki desteğe ihtiyaç duyanların da yaklaşık dörtte biri hukuki destek almıştır. Hukuki destek alanların yüzde 43’ü kendi tuttuğu avukattan, yüzde 38’i baronun tayin ettiği avukattan, yüzde 13’ü sivil toplum kuruluşlarından, yüzde 8’i ise başka bir kaynaktan hukuki destek almıştır.

Tablo 9.9. Cinsiyete Göre Cevaplayıcıların Hukuki Desteğe İhtiyaç Duyma Durumu, Hangi Konularda Hukuki Desteğe İhtiyaç Duydukları, Hukuki Destek Alma Durumları ve Hukuki Desteği Nereden Aldıkları

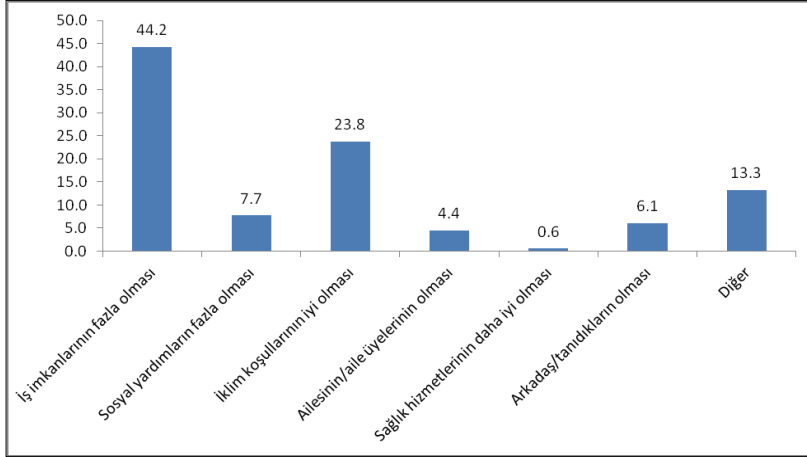
	Erkek	Kadın	Toplam
Siz veya ailenizden birisinin bugüne kadar hukuki desteğe ihtiyacı oldu mu?			
Evet	25.2	20.8	23.1
Hayır	74.8	79.2	76.9
Bu konularda hukuki destek aldınız mı?			
Evet	17.2	29.9	22.7
Hayır	82.8	70.1	77.3
Hukuki desteğin kimden/nereden alındığı			
Kendi tuttuğum avukattan	35.3	47.8	42.5
Baronun tayin ettiği avukattan	29.4	43.5	37.5
Sivil toplum kuruluşlarından	23.5	4.3	12.5
Diğer	11.8	4.3	7.5
Sayı	401	375	776

9.7. Yaşanılan Uydu kentten Memnuniyet ve Sosyal İlişkiler

Araştırma kapsamında görüşmelerin yapıldığı uydu kentlerde yaşayan Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin dörtte üçü yaşadığı kentten memnun olduğunu beyan etmiştir (Şekil 9.1 ve Tablo 9.10). Kadınların yaşadıkları kentten memnuniyet düzeyi erkeklerden biraz daha yüksektir (sırasıyla yüzde 79 ve yüzde 71).

Şekil 9.1. Görüşülen Kişilerin Yaşadıkları Uydu kent’ten Memnun Olma Durumları

Yaşadıkları uydu kentten memnun olmayan kişilere, hangi ile gitmek istedikleri ve bu ili neden tercih ettikleri sorulmuştur (Şekil 9.2). En ön plana çıkan neden iş imkânlarının fazla olmasıdır (yüzde 44).

Şekil 9.2. Görüşülen Kişilerin Yaşadıkları Uydu kentin Dışında Başka Bir İli Tercih Etmelerinin Temel Nedeni

Cevaplayıcıların yaşamakta oldukları uydu kentten memnun olup olmadıkları yaşanan şehire göre değerlendirildiğinde memnuniyetin en yüksek olduğu illerin sırasıyla Denizli, Samsun ve Karaman olduğu görülmektedir (Tablo 9.10). Memnuniyetin en düşük seviyede olduğu iller ise Van-Ağrı’dır.

Görüşülen kişilerin üçte ikisi Türkiye’deki komşuları ile ilişkilerinin iyi olduğunu belirtirken, komşularla ilişkilerinin kötü olduğunu ifade edenlerin oranı sadece yüzde 2’dir. Denizli ve Karaman illerinde yaşayanların dörtte üçü komşularıyla ilişkilerinin iyi olduğunu ifade etmiştir. Türkiye’deki komşuların dışında, diğer uluslararası koruma başvuru ve statü sahipleriyle ilişkilerin nasıl olduğu incelendiğinde küçük farklılıklar olmakla birlikte oranların komşularla ilişkidekine benzer olduğu görülmektedir.

Tablo 9.10. Yaşanılan Şehire Göre Cevaplayıcıların Yaşadıkları Uydu kent’ten Memnun Olma Durumları, Türkiye’deki Komşularla ve Diğer uluslararası koruma başvuru ve statü sahipleriyle İlişkileri

	Denizli	Mersin	Samsun	Van-Ağrı	Karaman	Toplam
Şu anda yaşamakta olduğunuz uydu kentten memnunuz musunuz?						
Evet	91.4	66.7	89.0	47.8	85.6	75.0
Hayır	8.6	33.3	11.0	52.2	14.4	25.0
Türkiye’deki komşularınızla ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz?						
İyi	75.8	62.5	52.6	66.3	72.7	66.2
Normal	19.9	35.4	47.4	30.8	25.9	31.5
Kötü	4.3	2.1	0.0	2.9	1.4	2.2
Türkiye’deki diğer uluslararası koruma başvuru ve statü sahipleriyle ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz?						
İyi	73.3	65.6	46.8	73.7	79.1	68.1
Normal	24.2	33.3	53.2	24.4	20.1	30.6
Kötü	2.5	1.0	0.0	1.9	0.7	1.3
Sayı	175	96	154	209	139	773

Bölüm 10

Uluslararası Koruma Başvuru ve Statüsü Sahibi Afganistan Uyruklu Kişilerin Geleceğe Yönelik Özellikleri

İsmet Koç

Bu bölümde, *Kişi SoruKağıdı* aracılığı ile görüşülen 18-59 yaş grubundaki kişilerin gelecekte nerede yaşamak istedikleri; hangi ülkeye yerleşmeyi düşündükleri, bu ülkeyi seçme nedenleri, Türkiye’de kalmak istiyorlarsa bunun nedenleri ile hangi koşullar sağlanırsa ülkelerine dönebilecekleri konularının üzerinde durulmaktadır. Kişilerin geleceğe ilişkin planlarını almayı amaçlayan bu bölümde, analizler iller bazında, gerekli olduğu durumlarda da cinsiyet temelinde gerçekleştirilmiştir.

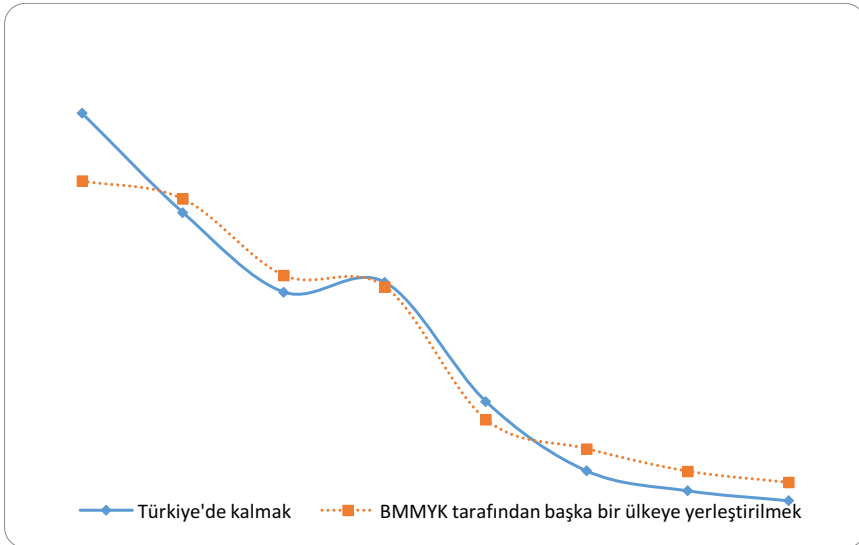
10.1. Geleceğe Yönelik Planlar

Görüşülen uluslararası koruma altındaki Afganistan uyruklu kişiler arasında geleceğe yönelik en önemli planının üçüncü bir ülkeye gitmek olduğu görülmektedir. Görüşülen kişilerin yüzde 80’i BMMYK aracılığı ile; yüzde 1’i de kendi imkânları ile üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek/yerleşmek istemektedir. Afganistan uyruklu kişilerin yüzde 18’i Türkiye’de kalmak; sadece yüzde 1’lik bir kesimi de ülkelerine dönmek istediklerini beyan etmişlerdir. Türkiye’de kalmak isteyenlerin oranı; İçel’de yaşayan kişiler arasında yüzde 1’e düşerken Van-Ağrı ve Karaman’da yüzde 26-27 seviyesine yükselmektedir. Kadınlar arasında ülkelerine dönmek isteyenlerin ve üçüncü bir ülkeye yerleşmek isteyenlerin oranı erkeklere göre biraz daha yüksek; Türkiye’de kalmak isteyenlerin oranı ise biraz daha düşüktür.

Şekil 10.1’de yaşlara göre geleceğe ilişkin iki önemli hedefin (BMMYK aracılığı ile üçüncü bir ülkeye yerleşmek ve Türkiye’de kalmak) yaşlara göre değişimi görülmektedir. Bu analizde dikkati çeken nokta, her ne kadar kişilerin geleceğe yönelik temel planı BMMYK tarafından üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek olsa da, Türkiye’de kalma planının yaş dağılımı ile Türkiye’de başka bir ülkeye giderek yerleşmek planının yaş dağılımının oldukça benzer olduğu görülmektedir. Genç yaşlarda (18-29) BMMYK aracılığı ile üçüncü bir ülkeye yerleşmek veya Türkiye’de kalmayı istemek yönündeki planların payı yüzde 25 civarında iken, yaşla birlikte bu planların payının azaldığı görülmektedir.

Tablo 10.1. Kişilerin Cinsiyete Göre Geleceğe İlişkin Planlarının Yüzde Dağılımı, Afgan-2015

Geleceğe Yönelik Plan	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam
Erkek						
Ülkesine dönmek	1.1	2.3	0.0	0.9	0.0	0.7
Türkiye'de kalmak	14.3	2.3	12.5	32.8	23.6	19.7
BMMYK tarafından başka bir ülkeye gitmek	83.5	95.3	87.5	63.8	75.0	78.4
Kendi imkânları ile başka bir ülkeye gitmek	1.1	0.0	0.0	2.6	1.4	1.2
Kadın						
Ülkesine dönmek	1.1	5.7	0.0	0.0	1.5	1.3
Türkiye'de kalmak	21.8	0.0	8.0	19.4	28.4	16.5
BMMYK tarafından başka bir ülkeye gitmek	77.0	94.3	92.0	80.6	70.1	82.1
Kendi imkânları ile başka bir ülkeye gitmek	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Toplam						
Ülkesine dönmek	1.1	4.2	0.0	0.5	0.7	1.0
Türkiye'de kalmak	18.0	1.0	10.3	26.8	25.9	18.1
BMMYK tarafından başka bir ülkeye gitmek	80.3	94.8	89.7	71.3	72.7	80.2
Kendi imkânları ile başka bir ülkeye gitmek	0.6	0.0	0.0	1.4	0.7	0.6
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	178	96	155	209	139	777

Şekil 10.1. Görüşülen Kişilerin Geleceğe Yönelik Planlarında Öne Çıkan İki Planın Yaşlara Göre Yüzde Dağılımı

10.2. Gitmek İstedığı Ülke ve Nedenleri

Türkiye’de uluslararası koruma altında yaşayan Afganistan uyruklu kişilerden üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek isteyenlerin yüzde 21’i Kanada’ya; yüzde 17’si Almanya’ya; yüzde 13’ü Avusturalya’ya; yüzde 10’u ABD’ne; yüzde 5’i de İsviçre’ye gitmek istediklerini beyan etmişlerdir. Bunların dışında, bu kişilerin yüzde 18’i “*güvenli bir ülkeye*”; yüzde 8’i diğer bir Avrupa ülkesine gitmek istediklerini beyan etmişlerdir. Görüldüğü gibi, üçüncü bir ülkeye yerleşmek isteyenlerin yaklaşık yüzde 37’si bir Avrupa ülkesine; yaklaşık yüzde 40’ı ABD, Kanada veya Avusturalya gibi geçmişten beri en çok Afganistan uyruklu mülteci ve sığınmacı barındıran denizaşırı bir ülkeye; geriye kalan yaklaşık yüzde 20’si de güvenli bir gelişmiş ülkeye yerleşmek istemektedir. Yerleşilmek istenen üçüncü ülkelere ilişkin bir başka ilginç bulgu da, kişilerin yerleşmek istedikleri ülkelerin cinsiyetlere göre farklılaşmamasıdır (Tablo 10.2)

Kişilere yerleşmek istedikleri ülkeyi seçme nedenleri sorulduğunda, yaklaşık yarısının bu ülkelerde “*hayat standardı yüksek olduğu için*” yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu ülkelerin seçilme nedenleri arasında yüzde 23 ile bu ülkelerde yakınlarının olmasının; yüzde 22 ile bu ülkelerde iş imkânlarının fazla olmasının; yüzde 11 ile bu ülkelerde yabancılara ayrımcılık yapılmamasının; yüzde 8 ile bu ülkelere Afganistan uyrukluların kabulünün kolay olmasının; yüzde 6 ile de bu ülkelerde eğitim imkanlarının iyi olmasının beyan edildiği görülmektedir (Tablo 10.3).

Tablo 10.2. Kişilerin Yerleşmek İçin Tercih Ettiği Ülkelerin Yüzde Dağılımı

Ülkeler	Erkek	Kadın	Toplam
ABD	9.4	10.0	9.7
Almanya	17.5	16.8	17.2
Avusturalya	12.8	12.6	12.7
Finlandiya	2.2	1.9	2.1
İngiltere	1.3	1.6	1.4
İsveç	0.9	2.3	1.6
İsviçre	5.3	4.9	5.1
Kanada	22.2	19.4	20.8
Norveç	1.9	1.9	1.9
Diğer bir Avrupa ülkesi	8.4	7.1	7.8
Güvenli bir ülke	15.6	17.8	16.7
Diğer bir ülke	2.5	3.6	3.0
Toplam	100.0	100.0	100.0
Sayı	320	309	629

Tablo 10.3. Kişilerin Tercih Ettikleri Ülkelerin Tercih Nedenlerine Göre Yüzde Dağılımı

Ülkeler	Afganların kabulü kolay	Yakınları var	Hayat standardı yüksek	İş imkanları fazla	Yabancılar ayırmacılık yapılmıyor	Sağlık hizmetleri iyi	Eğitim imkanları iyi	Diğer
ABD	10.2	22.0	50.8	27.1	10.2	3.4	1.7	10.2
Almanya	11.1	25.0	59.3	32.4	11.1	4.6	11.1	3.7
Avusturalya	8.8	47.5	56.3	26.3	18.8	0.0	5.0	3.8
Finlandiya	0.0	76.9	30.8	23.1	7.7	7.7	15.4	0.0
İngiltere	0.0	66.7	44.4	22.2	22.2	11.1	0.0	0.0
İsveç	10.0	60.0	40.0	10.0	10.0	0.0	20.0	0.0
İsviçre	9.4	65.6	21.9	15.6	12.5	0.0	0.0	6.3
Kanada	9.4	27.6	70.9	31.5	13.4	0.0	8.7	2.4
Norveç	0.0	66.7	33.3	16.7	25.0	8.3	0.0	0.0
Diğer bir Avrupa ülkesi	16.3	18.4	69.4	14.3	12.2	0.0	4.1	0.0
Güvenli bir ülke	7.0	3.0	75.0	31.0	14.0	1.0	7.0	10.0
Diğer bir ülke	6.3	6.3	62.5	25.0	18.8	0.0	6.3	0.0
Toplam	7.5	23.2	48.6	21.9	11.0	1.4	5.5	3.7

Türkiye’de uluslararası koruma altında yaşayan Afganistan uyruklu kişilerin yerleşmek için en çok tercih ettikleri ülkeleri tercih nedenlerine bakıldığında (Tablo 10.3), Kanada, ABD, Almanya, Avusturalya ve güvenli bir ülkeye yerleşmek istediklerini söyleyenlerin yarısından fazlasının bu ülkelerde hayat standardının yüksek olmasını en önemli neden olarak beyan ettikleri görülmektedir. Finlandiya, İngiltere, İsveç, İsviçre ve Norveç’e yerleşmek isteyenler ise, bu ülkelerde yakınları olmasını en yüksek oranda tercih nedeni olarak göstermişlerdir. Ayrıca, İngiltere ve Norveç’e yerleşmek isteyenler arasında, bu ülkelerde yabancılar ayırmacılık yapılmamasını ve bu ülkelerdeki sağlık hizmetlerinin iyi olmasını tercih nedeni olarak beyan edenlerin oranının yüksek olduğu görülmektedir.

10.3. Türkiye’de Kalmak İsteme Nedenleri

Daha önce de belirtildiği gibi, uluslararası koruma altında bulunan her 10 Afganistan uyruklu kişiden yaklaşık 2’si Türkiye’de kalmak istemektedir. Bu kişilerin Türkiye’de kalmayı tercih etme nedenlerine bakıldığında (Tablo 10.4), yüzde 36’sının Türkiye ile Afganistan arasındaki sosyo-kültürel bağları; yüzde 36’sının Türkiye’de mutlu olmalarını; yüzde 32’si çocuklarının Türkiye’de okula devam etmesini; yüzde 14’ü Türkiye’de kendilerine ayırmacılık yapılmadığını; yüzde 12’si ailesinin Türkiye’de olduğunu; yüzde 11’i

Türkiye’de işi olduğunu; yüzde 6’sı da Türkiye’de güvende olduklarını beyan ettikleri görülmektedir. Türkiye’de kalmayı tercih etme nedenlerinin dağılım örüntüsünde erkek ve kadınlar arasında önemli bir farklılık görülmemesine karşın, kadınların çocukların okula gitmesini ve Türkiye’de mutlu olduklarını daha yüksek oranda beyan ettikleri görülmektedir.

Tablo 10.4. Kişilerin Türkiye’de kalma Nedenlerinin Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı, Afgan-2015

Türkiye’de kalmak isteme nedeni	Erkek	Kadın	Toplam
İşi var	14.1	8.1	11.4
Ailesi burada	15.4	8.1	12.1
Çocukları okula gidiyor	23.1	45.2	32.9
Burada mutlular	32.1	41.9	36.4
Kültürel ve sosyal bağlar	35.9	37.1	36.4
Yabancılar ayrımcılık yok	14.1	14.5	14.3
Türkiye’de güvendeler	6.4	6.5	6.4
Diğer	10.3	4.8	7.9
Sayı	78	62	140

10.4. Ülkelerine Dönme Koşulları

Ülkesine dönmek istemeyen kişilere, ulaşım masraflarının karşılanması ya da iş kurmak için nakdi yardım yapılması ya da iş kurmak için mesleki eğitim verilmesi durumunda ülkelerine dönmek isteyip istemedikleri de sorulmuştur. Bu koşulların sağlanması durumunda bile görüşülen kişilerin sadece yüzde 1’i ülkelerine dönmek istemediklerini beyan etmişlerdir (Tablo 10.5). Bu sonuçlar, uluslararası koruma altında Türkiye’de yaşayan Afganistan uyruklu kişiler için ülkelerine *gönüllü geri dönüş desteği* uygulamalarının hemen hiç geçerli olmadığını göstermektedir.

Tablo 10.5. Afganistan’a Geri Dönmek İstemeyen Kişilerin Hangi Koşullar Sağlanırsa Dönebileceklerinin Yüzde Dağılımı

Hangi koşullar sağlanırsa dönmek ister	Denizli	İçel	Samsun	Van+Ağrı	Karaman	Toplam
Ulaşım masrafları karşılanırsa	0.0	1.1	0.0	1.3	0.0	0.5
İş kurmak için nakdi yardım	0.0	1.1	0.0	1.3	0.0	0.5
İş kurmak için mesleki eğitim	0.0	1.1	0.0	2.6	0.0	0.8
Sayı	142	90	138	152	102	624

Bölüm 11

Sonuç ve Öneriler

İsmet Koç ve Mehmet Ali Eryurt

Bu bölümde, “Niceliksel Saha Araştırması”nın sonuçları proje kapsamında daha önce gerçekleştirilmiş olan “Anahtar Kişi Görüşmeleri”nden elde edilen sonuçlarla birlikte değerlendirilerek sunulacak ve bu sonuçların ortaya koyduğu politika önerileri çerçevesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün öncelik alanları belirlenmeye çalışılacaktır.

1. Araştırma kapsamında görüşülen Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişiler oldukça genç bir yaş yapısına sahiptir. Hanehalkı nüfusunda çocukların (0-14 yaş) payı yüzde 39; çalışma çağı nüfusunun (15-64 yaş) payı yüzde 60; yaşlı nüfusun (65 ve üstü yaşlar) payı ise yüzde 1’dir. Bu yaş dağılımı, Afganistan nüfusunun yaş dağılımı ile karşılaştırıldığında, araştırma nüfusunda çocuk ve yaşlı nüfusun payının Afganistan nüfusundan daha az, çalışma çağı nüfusunun payının ise daha fazla olduğu görülmektedir. Araştırma nüfusunun ortalama yaşı 21.8 olarak bulunmuştur. Ortalama yaş açısından araştırma nüfusu Türkiye nüfusundan genç, Afganistan nüfusundan ise daha yaşlıdır. Araştırma nüfusu açısından dikkati çeken bir diğer demografik bulgu erkeklerin oranının kadınlardan daha fazla olmasıdır. Afganistan nüfusu içerisinde yüzde 48’lik bir paya sahip olan erkek nüfusun araştırma nüfusu içerisindeki payı yüzde 54’e yükselmektedir. Bu durum, on yıllardır süren savaş ve iç çatışma ortamının ve akabinde gelen yoğun dış göç sürecinin sadece araştırma nüfusunun değil, Afganistan nüfusunun da cinsiyet yapısını bozduğuna işaret etmektedir. Cinsiyet yapısının bozulduğuna işaret eden bir başka gösterge de cinsiyet oranıdır. Araştırma nüfusunun cinsiyet oranı, 100 kadın başına 115 erkeğin düştüğünü göstermektedir.
2. Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi nüfusun yaşadığı hanelerin ortalama hanehalkı büyüklüğü 4.59 olarak bulunmuştur. Afganistan’da ortalama hanehalkı büyüklüğünün 7.80 olduğu düşünüldüğünde savaş, iç çatışma ve göç sürecinin hanehalkı büyüklü-

Tablo 11.1. GGM’lerde Kalan Kişilerin Temel Sosyo-demografik Özelliklerinin Yüzde Dağılımı

Temel özellikler	Yüzde	Temel özellikler	Yüzde
Cinsiyet		Anadil	
Erkek	82.0	Peştuca	14.0
Kadın	18.0	Farsça	24.0
Yaş		Darice	32.0
18-24	64.0	Özbekçe	16.0
25-29	14.0	Türkmence	8.0
30-34	10.0	Arapça	4.0
35-39	4.0	Diğer	2.0
40-59	8.0		
Okur yazarlık (yüzde)	58.0		
En son mezun olduğu okul		Türkiye’ye gelmeden önce yaşadığı ülke	
Eğitimsiz	38.0	Afganistan	54.0
İlkokul	16.0	İran	46.0
Ortaokul	28.0		
Lise	10.0	Toplam	100.0
Üniversite ve daha yüksek	8.0	Sayı	50

ğünün azalmasına, ailelerin dağılmasına sebep olduğu görülmektedir. Hanehalkı kompozisyonu içerisinde görüşülen kişilerin eşlerinin hanehalkı üyesi kişiler arasında oransal olarak az olması, anne-baba ve kayınvalide-kayınpeder oranlarının çok düşük seviyelerde olması göç sürecinin ailelerin dağılmasına ya da küçülmesine neden olduğunu teyit eden bir başka bulgudur. Araştırma nüfusunun yaşadığı hanelerde genç-yaşlı kuşak gibi dikey bir büyüme yerine genç-genç kuşak şeklinde yatay bir büyüme söz konusudur, bu durum temel olarak yaşlı hanehalkı üyelerinin geride bırakılmış olduğuna işaret etmektedir.

3. Araştırma nüfusunun eğitim durumları incelendiğinde dörtte üçünün okur-yazar olduğu görülmektedir. Her on erkekten 8’i okur-yazar iken her 10 kadından 7’si okuma yazma bilmektedir. Araştırma sonuçlarının Afganistan’ın eğitim seviyesi ile karşılaştırılması, Türkiye’de bulunun Afganistan uyruklu uluslararası başvuru ve statü sahiplerinin Afganistan nüfusundan daha eğitilmiş olduğunu göstermektedir.
4. On iki ve üzeri yaştaki araştırma nüfusunun yüzde 40’ının hiç evlenmemiş,

yüzde 53'ünün araştırma tarihlerinde evli, yüzde 5'inin eşi ölmüş, yüzde 2'sinin boşanmış olduğu ve yüzde 2'sinin ayrı yaşadığı görülmektedir. Araştırma nüfusunda eşi ölmüş olanların oranı erkeklerde yüzde 1 iken kadınlar arasında yüzde 9'a çıkmaktadır. Afganistan genelinde eşi ölmüş kadınların oranının yüzde 1.4 olduğu düşünüldüğünde Türkiye'ye uluslararası koruma aramak amacıyla göç eden Afganistan uyruklu kadınlar arasında göç öncesinde veya göç sürecinde eşlerini kaybederek önemli bir travma yaşayan kadınların oranının oldukça yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Yaşlara göre medeni durum incelendiğinde kadınların yüzde 20'sinin 19 yaşına kadar; yüzde 72'sinin ise 24 yaşına kadar evlenmiş olduğu görülmektedir. Erkekler arasında bu oranların sırası ile yüzde 3 ve yüzde 25 olduğu düşünüldüğünde, kadınlar arasında erken evlenmenin, çocuk yaşta gelin olma durumunun oldukça yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma nüfusunda erken yaşta evliliklerin arkasında birtakım kültürel ve dini nedenleri olması mümkündür, ancak kendilerini güvende hissetmeyen, güvenlik endişesi, gelecek kaygısı taşıyan ailelerin evliliği bir tür koruma mekanizması olarak görmeleri; ebeveynlerin eğitim düzeylerinin düşük olması ve erken yaşta evliliklerin yol açabileceği tahribatlar hakkında fikir sahibi olmamaları; yaşanan mali sıkıntılar; kızların zor, yıpratıcı çalışma koşullarından kaçınmak için evlenmeyi tercih edebilmeleri gibi mekanizmalar erken evliliklerin oranının yüksek olması sonucunu doğurabilmektedir. Maddi sıkıntılar yaşayan, kız çocuğu bulunan ve hassas, kırılgan durumdaki ailelere yardım imkanları yaratılması; erken evliliklerin muhtemel olumsuz sonuçları hakkında genç kızlar ve ebeveynler arasında farkındalık yaratacak girişimlerde bulunulması sorunun çözümü açısından önemli görünmektedir.

5. Araştırma kapsamında görüşülen Türkiye'deki Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi nüfusun yüzde 56'sı apartman dairesinde, yüzde 25'i müstakil evde, yüzde 14'ü köy evinde, yüzde 1'i gecekonduda yaşamaktadır. Konutların yüzde 90'ında tek bir aile; yüzde 10'unda 2 aile; yüzde 1'inde ise 3 aile yaşamaktadır. Konutların hemen hemen tamamı için aylık olarak kira ödenmektedir, ortalama kira miktarı 273 TL'dir. Hanelerin yüzde 92'sinde içme suyu olarak evde/bahçede çeşme suyu; yüzde 7'sinde pınar suyu ya da ortak kullanılan çeşme suyu, yüzde 1'inde ise damacana/pet suyu kullanılmaktadır. Araştırma nüfusunun yüzde 94'ü kanalizasyon sistemine sahip tuvaleti olan konutlarda yaşamaktadır. Konutların çok önemli bir bölümünde ayrı mutfak (yüzde 91) ve ayrı banyo (yüzde 95) bulunmaktadır. Konutların yüzde 43'ü 1 yatak odalı, yüzde 40'ı 2 yatak odalı, geriye kalan yüzde 17'si ise 3 ve daha fazla yatak odalıdır.

Yatak odası başına düşen ortalama kişi sayısı 2.9 kişidir. Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin yaşadığı konutların yüzde 81’inde buzdolabı, yüzde 82’sinde televizyon, yüzde 66’sında çamaşır makinesi, yüzde 22’sinde bilgisayar, yüzde 1’inde bulaşık makinesi bulunmaktadır. Afganistan’daki konutların yüzde 34’ünde televizyon, yüzde 8’inde buzdolabı bulunduğu düşünüldüğünde Türkiye’de bulunan Afganistan uyruklu kişilerin daha iyi durumda oldukları söylenebilir ancak bu oranlar Türkiye’de kentsel alanlarda bulunan konutlarla karşılaştırıldığında da daha dezavantajlı konumda olduklarını belirtmek gerekmektedir.

6. Araştırma nüfusunun dörtte birinin aylık geliri 450’nin altında, yaklaşık yarısının geliri 450-750 TL arasında, yaklaşık dörtte birinin ise 750 TL üzerindedir. Hanelerin yüzde 34’ünün maddi durumları yetersiz; yüzde 62’sinin ise ancak yeterli olarak tanımlandığı görülürken, hanelerinin maddi durumunu yeterli ya da çok yeterli olarak tanımlayanların oranı sadece yüzde 4 seviyesindedir. Hanelerin yaklaşık üçte ikisinin maddi durumunun çevredeki diğer hanelerden daha kötü olduğu belirtilmiştir. Görüşülen kişilerin yaklaşık yarısı Türkiye’deki yaşam koşullarının “daha iyi” olduğunu beyan ederken “daha kötü” olduğunu ifade edenlerin oranı yüzde 14’tür. Hanelerin yüzde 70’inin borcu bulunmaktadır. Hanelerin ortalama borcu 1753 TL’dir. Haneler, elde ettikleri aylık gelirden oldukça yüksek bir borç birikimi altında yaşamaktadırlar. Hanelerin son 12 ayda ödemekte zorlandıkları harcamalar, bir önceki bulgu ile tutarlı olarak hanelerin ciddi bir ekonomik darboğazda olduklarını teyit etmektedir. Son bir yıl içinde, hanelerin yüzde 89’u gıda harcamalarını; yüzde 76’sı sağlık harcamalarını; yüzde 84’ü giyecek harcamalarını; yüzde 91’i kira ödemelerini; yüzde 86’sı ise elektrik, su vb. faturalarını ödemekte güçlük çektiklerini beyan etmişlerdir. Yakacak harcamalarını yapmakta zorluk çekenlerin oranı yüzde 61; eğitim harcamalarını yapmakta zorluk çekenlerin oranı ise yüzde 40’tır. Bu sonuçlar, araştırma nüfusunun yaşadığı hanelerin, belediyeler, valilikler ve STK’ların ciddi anlamda destek sundukları yakacak ve eğitim gibi alanlarda bile harcamaların düzenli bir şekilde yapılmasında önemli sıkıntılar yaşandığını göstermektedir.
7. Türkiye’de uluslararası koruma statüsü ve başvuru sahibi olarak yaşayan Afganistan uyruklu kişilerin mevcut maddi durumlarının Türkiye’ye göç etmeden önce yaşadıkları ülkeye göre daha kötü olduğu görülmektedir. Bu bulgunun, anahtar kişi görüşmelerinde görüşülen anahtar kişilerin,

uluslararası koruma arayan kişilerin ekonomik olarak daha olumsuz koşullarda olmalarına karşın Türkiye’de kalmaya devam etmelerini “*yoksullar ama hiç olmazsa güvendeler*” şeklindeki açıklamaları ile tutarlılık içinde olduğu görülmektedir.

8. Uluslararası koruma başvuru ve statüsü sahipleri için en sorunlu alanlardan birisi çalışma alanıdır. Türkiye’de bulunan uluslararası koruma kapsamındaki Afganistan uyruklu kişilerin yaşadığı hanelerin yüzde 7’sinde gelir getiren bir işte çalışan hiç kimse bulunmamaktadır. Görüşme yapılan kadınların ancak yüzde 10’u, erkeklerin ise yüzde 65’i Türkiye işgücü pazarında kendilerine yer bulabilmişlerdir. Türkiye işgücü pazarında kendine yer bulabilenler de çok büyük ölçüde “yevmiyeli, geçici ya da günlük işler” olarak sınıflandırılabilir. Düzensiz işlerde çalışmaktadırlar. Çalışılan sektörler incelendiğinde, görüşülen kişilerin önemli bir bölümünün (yüzde 62) düzensiz işlerin en yoğun olduğu hizmet sektöründe; yüzde 28’inin sanayi sektöründe; yüzde 11’inin ise tarım sektöründe çalıştığı görülmektedir. Afgan uyrukluların önemli bir bölümünün eğitimsiz ve vasıfsız olmalarının bir sonucu olarak, işverenlerin zahmetli bir süreç ile kendileri için çalışma izni almak yoluna gitmedikleri ve onları daha düşük ücretle ve güvencesiz bir şekilde çalıştırmayı tercih ettikleri görülmektedir. Maddi durumları yetersiz olan ve Türkiye’de daha çok konfeksiyon, dericilik, terzilik, ayakkabı yapımı gibi işlerde çalışmak durumunda olan Afgan uyrukluların da, kendilerine dayatılan bu haksızlıklara ses çıkarmayarak olumsuz koşullarda, düşük ücretle ve güvencesiz olarak çalışmaya razı oldukları görülmektedir.
9. Araştırmada, uluslararası koruma altındaki Afganların sadece yüzde 1’inin çalıştığı iş nedeniyle sosyal güvenceye sahip olduğu görülmüştür. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 82’si kendileri ile aynı işi yapan T.C. vatandaşlarından daha düşük ücret aldıklarını; yüzde 78’i Türkiye’de yaptığı işin çalışma koşullarının kendi ülkesindeki işinin çalışma koşullarından daha kötü olduğunu; yüzde 54’ü Türkiye’de çalıştıkları işin kendi eğitimleri ve kapasitelerinin altında bir iş olduğunu; yüzde 80’i Türkiye’de çalıştıkları işten elde ettikleri gelirin kendi ülkelerinde yaptıkları işten elde ettikleri gelirden daha az olduğunu; yüzde 56’sı Türkiye’de daha önce çalıştıkları işlerin herhangi birisinden ücretlerini alamadan ayrılmak zorunda kaldıklarını; yüzde 40’ı Türkiye’de çalıştıkları işlerde sağlıklarını tehdit eden durumların ortaya çıktığını; yüzde 41’i Türkiye’de çalışırken taciz, hakaret vb. kötü muameleye maruz kaldıklarını; yüzde 32’si Türkiye’de çalışırken

küçük de olsa bir iş kazası yaşadıklarını beyan etmişlerdir. Anahtar kişiler de, Afgan uyruklu kişilerin düşük ücretle çalıştığı işyerlerinde ücretlerinin geç ödendiği ya da ödenmediği, haksız yere işten çıkarıldıkları ve mesai saatleri dışında çalışmaya zorlandıkları yönünde şikayetlerde bulunduklarını belirtmişlerdir.

10. Türkiye’de yaşayan uluslararası koruma kapsamındaki Afganistan uyruklu kişilerin yaşadığı hanelerin yüzde 80’i herhangi bir kurumdan sosyal yardım almıştır. Valilikler ve belediyeler sosyal yardımların yüzde 77’sinin kaynağı durumundadırlar, yüzde 15 ile özel kurumlar; yüzde 7 ile STK’lar; yüzde 5 ile BMMYK sosyal yardımların diğer önemli kaynaklarıdır. Çoğunluğu akraba, komşu, arkadaş vb. kişilerden oluşan “diğer” başlığı altındaki kaynaklar ise sosyal yardımların yüzde 13’ün karşılamaktadır. Hanelerin yüzde 87’si yakacak yardımı, yüzde 80’i nakdi yardım, yüzde 57’si gıda yardımı, yüzde 41’i giyecek yardımı, yüzde 37’si sağlık-ilaç yardımı, yüzde 25’i ev eşyası yardımı, yüzde 21’i eğitim yardımı, yüzde 2’si ise ulaşım yardımı almıştır. Son dönemlerde, sosyal yardımların daha çok uluslararası koruma kapsamında olan Suriyelilere yönelmiş olması, Afgan uyruklu kişiler arasında ciddi rahatsızlığa yol açmıştır.
11. Türkiye’de yaşayan Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin yüzde 67’si Afganistan, yüzde 26’sı İran, yüzde 2’si Pakistan, yüzde 5’i Türkiye, yüzde 1’i ise başka bir ülkede doğmuştur. Araştırma nüfusunun yüzde 38’inin Türkiye’ye gelmeden önce Afganistan’da; yüzde 60’ının ise İran’da yaşadığı görülmektedir. Dolayısı ile Türkiye’deki Afganistan uyruklu uluslararası koruma kapsamındaki nüfusun çok önemli bir bölümü ya İran doğumludur ya da Türkiye’ye İran’dan gelmiştir. Türkiye’de Afganistan doğumlu olmayan hatta hiç Afganistan’ı görmeyen önemli sayıda Afgan bulunmaktadır. 1970’li yıllardan itibaren yoğun bir şekilde Afganistan’dan İran’a yönelen göç ve yakın dönemde İran’ın değişen politikaları böyle bir sonuç yaratmıştır.
12. Araştırma nüfusunun yüzde 28’i Türkiye’de bir yıldan daha kısa bir süredir, yüzde 16’sı bir yıldır, yüzde 23’ü 2 yıldır, yüzde 19’u 3 yıldır, yüzde 7’si 4 yıldır; yüzde 5’i ise 6 yıldan uzun bir süredir Türkiye’de yaşamaktadır. Bir başka ifade ile, Türkiye’de her 10 Afgan’dan yaklaşık 6’sı 1 yıldan uzun bir süredir Türkiye’de bulunmaktadır. Cevaplayıcıların yaklaşık yarısı doğdukları ülkeyi “0-4” yıl önce terk ettiklerini belirtmiştir, dolayısı ile görüşmecilerin diğer yarısının doğdukları ülkeyi terk etmelerinin üzerinden

beş yıldan daha uzun bir süre geçmiştir, yüzde 12'si “5-9” yıl önce, yüzde 23'ü “10-19” yıl önce, yüzde 15'i ise 20 yıl veya daha uzun bir süre önce ülkelerini terk etmişlerdir. Bu iki bulgu bir arada değerlendirildiğinde, Türkiye’de uluslararası koruma aramak amacıyla bulunan Afganistan uyruklu kişilerin önemli bir bölümünün ülkelerinden çok uzun süreden beri uzak yaşadığını göstermektedir. Bu durum da, bu kişilerin kendi ülkeleri ile olan bağlarının büyük ölçüde kopmuş olduğuna ve dolayısı ile de geri dönme olasılıklarının düşük olduğuna işaret etmektedir.

13. Uluslararası koruma kapsamında Türkiye’de bulunan Afgan uyruklu kişilerin yarısından fazlası (yüzde 54) savaş-ıç çatışma; siyasal, dinsel ya da etnik nedenlerle veya kan davası nedeniyle yaşadığı ülkeyi terk etmiştir. Ekonomik nedenlerle (yüzde 13), sağlık nedenleri ile (yüzde 4) ya da eğitime ilişkin nedenlerle (yüzde 11) yaşadıkları ülkeyi terk eden Afganistan uyruklu kişilerin oranı toplamda yüzde 28 civarındadır. Bunların dışında, İran’dan gelen Afganistan uyruklu kişilerin ülkelerini terk etmelerine neden olan “oturma izninin uzatılmaması” gerekçesi araştırma nüfusunun yüzde 9’u tarafından dile getirilmiştir. “Evlilik veya ailesinin yanına gitmek” gerekçeleri hanehalkı nüfusunun yüzde 2’sinin, bunların dışında kalan diğer nedenler ise yüzde 7’sinin yaşadığı ülkeyi terk etme nedenidir. Savaş-ıç çatışma, etnik, dinsel ya da siyasal baskı nedenleriyle ya da kan davası nedeniyle yaşadıkları ülkeleri terk edenlerin daha çok Afganistan çıkışlı; ekonomik nedenlerle ya da sağlık, eğitim, evlilik-aileye katılmaya ilişkin nedenlerle yaşadıkları ülkeleri terk edenlerin ise daha çok İran çıkışlı kişiler olduğu görülmektedir.
14. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin sadece yüzde 8’inin yaşayan çocuğu bulunmamaktadır; yüzde 17’sinin 1 çocuğu; yüzde 24’ünün 2 çocuğu; yüzde 25’inin 3 çocuğu ve yüzde 26’sının da 4 veya daha fazla sayıda çocuğu bulunmaktadır. Görüşülen kişilerin ortalama çocuk sayısı, 1.3’ü erkek, 1.4’ü kız olmak üzere 2.7’dir. Bu sayı, Afganistan’daki ortalama çocuk sayısının 6.5 olduğu düşünüldüğünde Türkiye’de uluslararası koruma arayışında olan Afganların ortalama çocuk sayısının Afganistan’dakinin yarısından bile daha az olduğu görülmektedir.
15. Uluslararası koruma talebi ile Türkiye’ye gelen Afgan uyruklu kişilerin hemen tamamı Türkiye’ye karayolunu kullanarak giriş yapmışlardır. Havayolunu kullanarak gelenlerin oranı toplamda yüzde 5 civarındadır. Türkiye’ye komşu olması nedeniyle, İran’dan gelenlerin yüzde 91’i Türkiye’ye başka

ülkeden geçmeden giriş yaparken, Afganistan’dan gelenlerin yüzde 90’ı başka ülkelerden geçerek Türkiye’ye giriş yapmaktadırlar. Afganistan’dan gelenlerin dörtte üçü İran’dan geçerek, yüzde 14’ü ise hem Pakistan hem de İran’dan geçerek Türkiye’ye giriş yapmıştır. Görüşülen kişilerin çok büyük çoğunluğu Türkiye’ye yasadışı yollardan giriş yapmıştır. Yüzde 82’si Türkiye’ye gayrı-resmi geçiş noktalarından pasaportsuz bir şekilde; yüzde 11’i pasaportlu ama vizesiz; yüzde 5’i resmi geçiş noktasından pasaportsuz olarak; sadece yüzde 2’si pasaportlu ve vizeli bir şekilde girmişlerdir. Yasadışı yollardan Türkiye’ye girişte Van ve Ağrı illerinin İran ile olan sınırı yoğun bir biçimde kullanılmaktadır.

16. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 5’i Türkiye’ye tek başına giriş yapmışlardır. Bu oran İran’dan gelenlerde yüzde 3’e düşerken Afganistan’dan gelenlerde yüzde 7’ye çıkmaktadır. Görüşülen kişilerin en yüksek oranda birlikte geldikleri kişiler, eşleri ve çocuklarıdır, üçte ikisi eş ve çocukları ile birlikte gelmişlerdir. Eş ve çocukları yüzde 16 ile kardeşler, yüzde 12 ile anne-baba ve yüzde 8 ile arkadaşlar takip etmektedir. Görüşülen her 10 kişiden 6’sı Türkiye’ye giriş yaparken yanlarında bu kategorilere girmeyen başka birilerinin de olduğunu belirtmiştir. Bunların büyük çoğunluğunun insan kaçakçıları olduğu düşünülmektedir. Anahtar kişi görüşmelerinde, Afganistan ya da İran’dan çıkarak Türkiye’ye gelen Afgan uyruklu kişilerin bu yolculuklarında insan kaçakçıları tarafında yönlendirildiği ve insan kaçakçılarına önemli miktarlarda paralar ödendiği belirtilmiştir. İnsan kaçakçılarının, bu kişilerle kendilerini Türkiye’ye getirmek için değil Avrupa’ya götürmek için anlaştığı, asıl büyük ödemenin ise bu geçişler için yapıldığı ifade edilmiştir.

17. Türkiye’de uluslararası koruma arayışında olan Afganların yüzde 54’ünün herhangi bir sağlık sorunu bulunmaktadır. Görüşülen kişilerin büyük çoğunluğu (yüzde 87) Türkiye’deki sağlık hizmetlerinden faydalanmıştır. Sağlık hizmeti çok büyük oranda (yüze 92) devlet hastanelerinden alınmaktadır. Sağlık hizmeti alınırken karşılaşılan en önemli sorunlar dil güçlüğü (yüzde 80), ilaç ve tedavi için katkı payını ödeyememe (yüzde 68), sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanılacağını bilememe (yüzde 56) ve sağlık kurumlarının kalabalık olması (yüzde 54), sağlık görevlisi karşı cinsten olduğu için çekinmedir (yüzde 31). Kadınlar, sağlık görevlisi karşı cinsten olduğu için çekindiklerini daha yüksek oranda ifade etmişlerdir (yüzde 45). 6458 sayılı yasa ile yabancı kimlik numarası alan uluslararası koruma altında

olan tüm kişilerin sağlık sigortası kapsamına alınması uygulamasından Afganistan uyrukluların da yoğun bir şekilde yararlandıkları görülmektedir. Tedavi olanların ilaçları için ödemeleri gereken katkı paylarını ödemelerine temel olarak STK'ların ve SYDV'lerinin katkıda bulunduğu bilinmektedir ancak bu katkı payının uluslararası koruma kapsamındaki kişiler için kaldırılması veya yardımların artırılması gerekli görülmektedir.

18. Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin zorunlu eğitim yaşındaki çocuklarının önemli bir bölümü eğitime devam etmektedir. Türkiye'de Afganistan kökenli kişilerin yüzde 40'ının yaşadığı hanede 5-13 yaşlarında kız ve/veya erkek çocuk bulunmaktadır. Bu çocukların yaklaşık üçte ikisi okula devam etmektedir. Okula devam oranları erkeklerde bir miktar daha yüksektir. Anahtar kişi görüşmelerinde bazı ailelerin özellikle kız çocuklarını okula göndermek istemedikleri ve çocuk yaşta evlenmeye zorladıkları belirtilmiştir. Okula devam eden çocukların eğitim alanında yaşadığı en önemli sorun dil güçlüğüdür (yüzde 43). Kültürel farklılıklar (yüzde 29), arkadaş edinememe (yüzde 25), ayrımcılık (yüzde 23) ve eğitim sistemi farkı (yüzde 19) çocukların eğitim alanında yaşadıkları diğer sorunlardır. İran'dan gelenlerde eğitim sistemi farkı, Afganistan'dan gelenlere göre daha yüksek oranda dile getirilen bir sorun iken (sırasıyla yüzde 25 ve yüzde 10); dil güçlüğü sorunu Afganistan'dan gelenlerde, İran'dan gelenlere göre daha yüksek oranda yaşanmaktadır (sırasıyla yüzde 48 ve yüzde 41). Okula devam edemeyen çocukların okula devam edememe nedenleri arasında okula kayıt yaptıramama (yüzde 33), okul masraflarını karşılayamama (yüzde 19) ve ailenin eğitim olanakları hakkında bilgi sahibi olmaması (yüzde 12) gibi nedenler ön plandadır. Anahtar kişi görüşmelerinde eğitim alanında en büyük sorunun, yabancı kimlik numarası olmayan çocukların eğitim sistemine alınmasında yaşanan sorunlar olduğu belirtilmiştir. Daha çok, sevk edildikleri uydu kentleri terk ederek ya da uluslararası koruma başvurusu yapmadan Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde yaşamaya başlayan ailelerin çocuklarının eğitime sistemine dahil olmalarında ortaya çıkan bu sorun, "*misafir öğrenci*" uygulaması ile aşmaya çalışılmaktadır. Ancak, misafir öğrenciliğin uzun sürmesi beraberinde okula uyum sorunlarını beraberinde getirmektedir. Eğitim sistemine dahil olunmasında ve bu sistemde kalınmasında, çocukların yaşadığı dil engeli önemli bir sorun alanı olduğu için çocukların eğitim sistemine dahil olmadan önce ya da bu sisteme dahil olduktan sonra okula paralel olarak yürütülecek Türkçe öğrenme programları yararlı olacaktır. Çocukların

eğitim durumlarına, hangi sınıfta olduklarına dair resmi bir evrakın olmadığı durumlarda çocukların 2-3 alt sınıfa yerleştirilmeleri gibi uygulamalar eğitim sürecinde aksama yaratan bir diğer sorun alanı durumundadır. Bazı anahtar kişi görüşmelerinde, kamplar dışındaki okullarda Türkiye eğitim sisteminin müfredatının okutulmasının da, çocukların eğitim sistemine uyumlarını engelleyen önemli bir sorun olduğuna vurgu yapmışlardır.

19. Uluslararası koruma talep eden Afgan uyruklu kişilerin sağlık, eğitim, sosyal yardım hizmetlerinden yararlanmaları ya da iş yaşamına atılmalarında en önemli engellerden birisinin dil bariyeridir. Her ne kadar Afganistan uyruklular Türkçe’yi öğrenmek konusunda diğer gruplara göre daha istekli olsalar da, Türkçe öğrenimi konusunda sistemli programların düzenlenmemesi önemli bir eksikliktir. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin sadece yüzde 20’si Halk Eğitim Merkezleri veya Belediyelerin düzenlediği kurslara katılmışlardır. Kursa katılanların dörtte üçü Türkçe okuma yazma kursuna, beşte biri İngilizce kursuna, yine beşte biri kuaförlük kursuna katılmıştır. Toplamda Türkçe okuma-yazma katılanlarının oranının yüzde 15 seviyesinde kalması önemli bir sorundur. Bu nedenle, uydu kentlerde ve uydu kent olmayan Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde Halk Eğitim Merkezleri ya da STK’lar bünyesinde Türkçe öğrenmeye pratik olarak yaklaşan kursların açılmasının katılımın yaygınlaştırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

20. Uluslararası koruma talep eden Afgan uyruklu kişilerin Türkiye’ye girişlerinden itibaren her aşamada hukuksal desteğe ihtiyaçları olmaktadır. Anahtar kişi görüşmelerinde, hukuksal destek konusunda sistemli bir hizmetin verilmediği belirtilmiştir. Daha çok idarenin ya da kişilerin başvurusu üzerine devreye giren baroların tayin ettiği avukatlarıyla da kişiler tarafından tutulan avukatlar çoğunlukla tekil problemlerin çözümüne katkı yapmaktadırlar. Araştırma kapsamında görüşülen ve hukuki desteğe ihtiyacı olan kişilerin sadece yüzde 23’ü hukuki destek aldıklarını belirtmiştir. Bu destek de yüzde 43 oranında kendi tuttukları avukattan, yüzde 38 oranında baronun tayin ettiği avukattan, 13 oranında STK’lardan ve yüzde 8 oranında diğer kaynaklardan alınmıştır. Hukuksal danışmanlığın uluslararası koruma başvuru ve statüsü sahibi kişilerin tüm iş ve işlemleri sırasında yanlarında olması gereken bir mekanizmadır. Bu nedenle, bu kişilere hukuki danışmanlık hizmeti vermek üzere illerin baroları içinde hukuki danışmanlık merkezlerinin kurulması yararlı olacaktır.

21. Anahtar kişi görüşmelerinde, aile göçü kapsamında gelen Afganistan uyruklular arasında çocuk sayısının fazla olduğu vurgulanmıştır. Niceliksel araştırma sonuçları da bu bulguyu teyit etmektedir. Özellikle geri gönderme merkezlerinde kalan Afgan uyruklu kişiler arasında 18-24 yaş grubundaki refakatsiz erkek gençlerin/çocukların fazla olması nedeniyle Afgan ailelerin üçüncü ülkelere aile göçü yapmak için izledikleri yeni bir strateji olduğu değerlendirilmesi yapılmaktadır. Anahtar kişiler, bu strateji için “*tohum atmak*,” “*çapa atmak*” deyimlerini kullanmışlardır. Bu bağlamda, refakatsiz gelen çocukların yerleştirilebilecekleri yurtların sayısının ve kapasitelerinin artırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.
22. Uluslararası koruma başvurusu yapan kişilerin, BMMYK ve/veya Valilik/İl Emniyet-İl Göç Müdürlüğü’ne başvuru yıllarına bakıldığında, bu kişilerin oldukça önemli bir bölümünün 5-6 yıla çıkan sürelerde başvurularının sonuçlanmadığını beyan ettikleri görülmektedir. Yine araştırma sonuçları, bu kişilerin yüzde 29’unun psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu; yüzde 28’inin intihar etmeyi düşündüğünü göstermektedir. Bu bulgular, anahtar kişi görüşmelerinden elde edilen uluslararası koruma başvurusu yapan kişilerin başvuru sonuçlarını beklerken belirsizlikten kaynaklanan büyük bir stres yaşadıkları şeklindeki bulgu ile birlikte değerlendirildiğinde, göç süreci, başvuru süreci ile yerleştirilme sürecinde yaşanan sorunlardan ve geleceğe ilişkin belirsizlikten kaynaklanan bu durumun aşılması için bu kişilere düzenli olarak psiko-sosyal destek verilmesi gereği ortaya çıkmaktadır.
23. Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin dörtte üçü yaşadığı uydu kentten memnundur. Yaşadıkları uydu kentten memnun olmayan ve başka ile gitmek isteyen kişilerin başka bir ili tercih etmelerinin en önemli nedeni diğer ilde iş imkanlarının daha fazla olmasıdır (yüzde 44). Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin üçte ikisi Türkiye’deki komşuları ile ilişkilerinin iyi olduğunu belirtirken, ilişkilerinin kötü olduğunu belirtenleri oranı sadece yüzde 2’dir. Anahtar kişi görüşmelerinde, Afgan uyruklu kişilerin Müslüman olmaları, çalışkan olmaları ve çok fazla itiraz etmeyen bir yapıda olmalarının bir sonucu olarak yaşadıkları uydu kentlerde çevrede yaşayan vatandaşlar tarafından kolay bir şekilde kabul edildikleri beyan edilmiştir. Bu kabulün bir sonucu olarak, Afgan uyruklulara aynı semtte yaşayan kişiler tarafından eşya, gıda, giysi vb.. yardımların yapıldığı, daha da ileri gidilerek Afganlarla komşuluk ilişkilerinin tesis edildiği belirtilmiştir. Anahtar kişi görüşmelerinde uydu

kentlerin sosyo-ekonomik açıdan, özellikle de çalışma imkânları açısından birbirinden oldukça farklı olmasının yarattığı sorunlara da dikkat çekilmiştir. İş bulma imkânlarının daha az olduğu illere yerleştirilen kişilerin bu uydu kentleri terk ederek iş imkanlarının daha fazla olduğu büyük kentlere gittiklerini beyan eden anahtar kişiler, bu durumun bu kişileri yasa dışı göçmen statüsüne düşürdüğünü belirtmişlerdir. Uydu kent olarak belirlenen illerin tekrar gözden geçirilmesi ve sosyo-ekonomik olarak daha gelişmiş illerin uydu kent olarak kullanılması bu sorunu hafifletecektir.

24. Araştırma kapsamında görüşülen Afganistan uyruklu kişilerin büyük çoğunluğunun (yüzde 81) gelecek planında üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek/yerleşmek bulunmaktadır. Yüzde 18’i Türkiye’de kalmayı tercih ederken, sadece yüzde 1’i ülkelerine dönmeyi istemektedir. Üçüncü bir ülkeye yerleşmeyi isteyenlerin yaklaşık yarısı “hayat standartı yüksek olduğu için”, yüzde 23’ü “bu ülkelerde yakınları olduğu için”, yüzde 22’si “iş imkanları fazla olduğu için”, yüzde 11’i “bu ülkelerde yabancılara ayrımcılık yapılmadığı için”, yüzde 8’i “bu ülkelere Afganistan uyrukluların kabulü kolay olduğu için”, yüzde 6’sı da “bu ülkelerde eğitim imkanları iyi olduğu için” üçüncü bir ülkeye gitmeyi tercih etmektedir. Bu kişiler için Türkiye üçüncü bir ülkeye gitmek için transit bir ülke niteliğini taşımaktadır. Türkiye’de kalmayı tercih edenlerin ise Türkiye ile Afganistan arasındaki sosyo-kültürel bağlar (yüzde 36), Türkiye’de mutlu olmaları (yüzde 36), çocuklarının Türkiye’de okula devam etmesi (yüzde 32), Türkiye’de kendilerine ayrımcılık yapılmaması (yüzde 14), ailesinin Türkiye’de olması (yüzde 12), Türkiye’de işi olması (yüzde 11) ve Türkiye’de güvende olmaları (yüzde 6) nedeniyle Türkiye’de kalmayı istedikleri görülmektedir. Afganistan’a ya da İran’a dönmek isteyenlerin seviyesinin yüzde 1 civarında kalması Afganistan ve İran’daki itici koşulların değişmemesi nedeniyledir. Ülkesine dönmek istemeyen kişilere ulaşım masraflarının karşılanması, iş kurmak için nakdi yardım yapılması ya da iş kurmak için mesleki eğitim verilmesi durumunda ülkelere dönmeyi isteyip istemeyecekleri sorulduğunda, bu koşulların sağlanması durumunda bile görüşülen kişilerin sadece yüzde 1’inin geri dönmeyi kabul edeceği görülmüştür. Bu bulgular, tanıtımının yapılmaması ve maddi destekler artırılarak cazibe kazanmasının sağlanmaması durumunda “gönüllü geri dönüş desteği” uygulamalarının talep görmeyeceği görülmüştür.

Bu sonuçlar ve öneriler dışında, anahtar kişilerle yapılan görüşmelerde, kendilerinin 6458 sayılı yasal düzenlemeye ilişkin görüşleri, BMMYK’nın

Afganistan uyruklu kişilerin başvuru işlemlerini askıya alma uygulaması, Türkiye'nin AB ile imzaladığı Geri Kabul Anlaşması ve Türkiye'ye uluslararası koruma amacıyla gelen kişilerin sayısının nasıl azaltılabileceğine ilişkin görüşleri ve önerileri de alınmıştır. Bu görüş ve önerilerde öne çıkan başlıkları şu şekilde özetlemek mümkündür.

Anahtar kişiler, 04.04.2013 tarihinde kabul edilen 6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*'nun, kanunun uygulamaya başlamasına kadar yönetmelik hükümleri çerçevesinde yürütülen çalışmalara hukuki bir zemin kazandırdığını belirtmişlerdir. Bu anlamda, tüm anahtar kişiler bu kanunun uluslararası koruma alanındaki uygulamada çok önemli kazanımlara yol açtığını vurgulamışlardır. Kanunun hazırlanma sürecinde tüm tarafların görüşünün alınmış olmasının da vurgulandığı görüşmelerde, söz konusu yasaya ilişkin bazı eleştiriler de getirilmiştir. Bunlardan ilki, yasa ile getirilen süre kısıtlamalarına ilişkindir. Anahtar kişiler yasanın uluslararası koruma işlemlerinde süre sınırı koymasını olumlu bulmakla birlikte, istisnai durumların düşünülmediğini ve süre sınırlarının her örnek olay için standart olarak belirlendiğini söylemişlerdir. Ancak, uygulamada süre sınırlarına uymayan durumlar ortaya çıktığını, bu durumlarda, özellikle de sınır dışı etme uygulamalarında, hızlı prosedür sonucu hatalı kararlar alınabildiğini beyan etmişlerdir. Bu nedenle, yasadaki süre sınırlamalarının özellikle istisnai durumlar da dikkate alınarak esnek olarak tanımlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bu yasaya ilişkin bir başka eleştiri de, yasayla kurulan GİGM'nün örgütlenmesine ve personel sayısına ilişkindir. Anahtar kişiler, GİGM'nün Türkiye'deki uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin sayısının yüz bin civarında olduğu bir dönemde, o günün koşullarına göre kurulduğunu, bu nedenle de günümüze kadar çok hızlı bir şekilde artarak, Suriye'den gelenler dahil, neredeyse 3 milyona ulaşan uluslararası başvuru ve statü sahibi kişi ile uğraşmasının mümkün olamayacağını vurgulamışlardır. GİGM'nün mevcut personel sayısının yetersizliğine dikkati çeken anahtar kişiler, 2,600-2,700 uzman ile giderek büyüyen sorunun kontrol altına alınamayacağını belirtmişlerdir. GİGM'nün henüz tüm illerde tam olarak örgütlenemediğini, halen uluslararası koruma alanındaki birçok işlemin emniyet mensupları tarafından yürütüldüğünü, konuya ilişkin olarak yürütülen iş ve işlemler konusunda yeni atanan GİGM uzmanlarının deneyimsiz olduğunu, bu nedenlerle de iş ve işlemlerin emniyet mensuplarından GİGM uzmanlarına devrinden sonra ortaya olumsuz sonuçların çıkabileceği belirtilmiştir. Bu anlamda, anahtar kişiler, mevcut GGM ve Yabancılar Şube'lerinin

uluslararası koruma konusuna “güvenlikçi” bir açıdan baktığını, Göç İdaresi İl Müdürlüklerinin ise konuya, güvenlik perspektifinden çok “*insan hakları*” boyutundan bakmasının önemine değinmişlerdir. Yasaya ilişkin bir başka eleştiri, koruma başvurusuna olumsuz yanıt verilenlerin bu karara idare mahkemeleri nezdinde itiraz etmeleri halinde idari denetime alınmaları ile ilgilidir. Anahtar kişiler, bu durumdaki kişilerin idari denetime alınması yerine denetimli bir şekilde uydu kentlerde ikamete alınmasının, GGM’leri rahatlatması anlamında, daha yararlı olacağını belirtmişlerdir.

Anahtar kişiler, BMMYK’nın son bir yıldır Afgan uyruklu uluslararası koruma başvuru sahibinin üçüncü ülkelere yerleştirilmesine ilişkin uygulamaları, bazı özel gruplar ve acil durumlar hariç olmak üzere, askıya almış olmasına ilişkin görüşlerini de açıklamışlardır. BMMYK tarafından uygulanan askıya alma sürecinin, Türkiye’nin Afgan başvuru sahiplerine “*ikincil koruma*” statüsü vermesi için bir baskı aracı ya da bir emrivaki olarak gören anahtar kişiler, bu uygulamanın sadece uluslararası koruma başvuru sahibi olan Afgan uyrukluları değil, Türkiye’ye yeni gelen ve henüz başvuru yapmayan Afganları da birçok anlamda olumsuz olarak etkilediğini beyan etmişlerdir. Ortaya çıkan ilk olumsuzluğun, koruma başvurusu yapan ya da yapmayan Afganlar arasında Türkiye’den yasadışı yollarla ayrılma eğilimini artırdığını ve kişilerin “*her gün ölmektense bir kez ölelim*” deme noktasına geldiğini beyan eden anahtar kişiler, bu durumun da en son olarak İstanbul Boğazında yaşanan ve birçok Afgan uyruklu kişinin yaşamını yitirdiği türden trajedilere yol açtığını belirtmişlerdir. İkinci olarak, askıya alma sürecinin Afgan uyruklu koruma başvurusu sahibi kişiler arasında “çaresizlik duygusunu” artırdığını ve bu durumun da intihar ve aile içi şiddet vakalarında artışa yol açtığı belirtilmiştir. Bu nedenlerle, BMMYK tarafında Afganların üçüncü ülkeye yerleştirilmesi sürecindeki iş ve işlemlerin askıya alma uygulamasının ivedilikle sonlandırılması gerektiği belirtilmiştir.

Türkiye’nin AB ile imzaladığı geri kabul anlaşmasına da değinen anahtar kişiler, AB’nin FRONTEX uygulaması ve birçok çevre ülke ile imzaladığı geri kabul anlaşmaları ile sınır güvenliğini büyük ölçüde sağladığını, bu anlamda Türkiye’nin AB ile imzaladığı geri kabul anlaşmasının Türkiye’den çok AB’nin çıkarlarına olduğunu belirtmişlerdir. Geri kabul anlaşmasının Türkiye’yi “*yabancı çöplüğüne*” çevireceğini öne süren bazı anahtar kişiler, Türkiye’nin geri kabul anlaşması imzalamaktan çok, kendi sınır güvenliğini sağlayıcı uygulamalara ağırlık vermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu anlamda, Türkiye’nin çalışmalarına devam ettiği “*Entegre Sınır Yönetimi Sistemi*”ni bir an önce hayata geçirmesinin yararlı olacağını beyan etmişlerdir. Entegre

sınır yönetimi sisteminin hayata geçmesi ile, sınırların güvenliği konusunda bilgi sahibi olacak potansiyel yasa dışı göçmenlerin Türkiye'ye gelmek konusundaki motivasyonlarının azalacağı belirtilmiştir. Bu anlamda, bir başka öneri, istisnaları olsa da, 6458 sayılı yasada belirtilen süre sınırlarına uyulması ile, yani uluslararası korumaya ilişkin bir başvurunun 6 ay içinde sonuçlandırılması ile, yasadışı göçmenler arasında yaygın olan *“Türkiye'ye gider en az 3-4 yıl kalırım”* anlayışının yıkılmasına yol açacağını, bunun da uluslararası koruma başvurusu için gelen kişilerin sayısını önemli ölçüde azaltacağı şeklindedir. Bu konuda yapılan bir başka öneri, sınır güvenliğinin sağlanması ve başvuru sürecindeki süre sınırlarına uyulması uygulamalarının *“yasadışı göçün yeni yollar bulacağı”* için sonuç vermeyeceğini savunan anahtar kişilerden gelmiştir. Onlara göre, yasadışı göçün kaynağında önlenmesi gerekmektedir, bunun için de çıkış ülkelerindeki kaynağın sosyo-ekonomik yatırımlarla kurutulması gerekmektedir.

Proje kapsamında gerçekleştirilen anahtar kişi görüşmeleri ve niceliksel saha çalışması özellikle Türkiye'de uluslararası koruma başvurusu yapan ve uydu kentlere yerleştirilen Afganistan uyruklu kişilerin sosyo-ekonomik profiline, göç öncesi durumlarına, göç nedenlerine, göç süreçlerine, uydu kentlere yerleştirilme süreçlerine, uydu kentlerde yaşam koşullarına ve geleceğe ilişkin planlarına dair önemli bilgiler sağlamıştır. Ortaya konulan tablonun ve geliştirilen görüş ve önerilerin bu alanda çalışan ve politika üreten kişi ve kurumlar için yol gösterici olması umulmaktadır.

KAYNAKLAR

- Afghan Public Health Institute, Ministry of Public Health (APHI/MoPH) [Afghanistan], Central Statistics Organization (CSO) [Afghanistan], ICF Macro, Indian Institute of Health Management Research (IIHMR) [India], and World Health Organization Regional Office for the Eastern Mediterranean (WHO/EMRO) [Egypt] (2011) *Afghanistan Mortality Survey 2010*. Calverton, Maryland, USA: APHI/MoPH, CSO, ICF Macro, IIHMR and WHO/EMRO.
- Blood, P.R., ed. (2001) *Afghanistan: A country study*. Washington, D.C.: Government Printing Office, for the Library of Congress.
- BMMYK (1998), Sığınmacı ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler, Ankara: Damla Matbaası.
- CIA (2013) *The World Factbook: Afghanistan*, Retrived 04 July 2014 from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>
- Dupree, L., N.H. Dupree, and others. (2011) Last Afghan empire. In *Britannica—the online encyclopedia*.<http://www.britannica.com> (accessed May 26, 2014).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2015), Uluslararası Koruma, http://www.goc.gov.tr/icerik6/uluslararasi-koruma_363_378_4712_icerik (Erişim Tarihi: 15.07.2015)
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE) (2014) Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Ana Raporu, Hacettepe Basımevi, Ankara.
- İçduygu, A., Aksel, D.B. (2012) *Türkiye’de Düzensiz Göç*, Uluslararası Göç Örgütü, Ankara.
- Jazayery, L. (2002) The Migration-Development Nexus: Afghanistan Case Study. *International Migration*, 40 (5), 231-254.
- Koç, İ. ve Eryurt, MA. (2014a) *Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları Projesi Mevcut Durum Analizi Raporu*, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.
- Koç, İ. ve Eryurt, MA. (2014b) *Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları Projesi Anahtar Kişi Görüşmeleri Raporu*, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.
- Kronenfeld, D. (2008). Afghan Refugees in Pakistan: Not All Refugees, Not Always in Pakistan, Not Necessarily Afghan? *Journal of Refugee Studies*, 21(1), 43-63.
- Library of Congress (2008) *Country profile: Afghanistan* <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Afghanistan.pdf> (accessed June 29, 2014).
- Maastricht Graduate School of Governance (2009) *Migration in Afghanistan: History, Current Trends and Future Prospects*, Paper Series: Migration and Development Country Profiles, The Netherlands.
- Monsutti, A. (2006) Afghan Transnational Networks: Looking Beyond Repatriation. *Afghan Research and Evaluation Unit*. Kabul, Afghanistan.
- Poppelwell, T. (2007) *Afghanistan*. Retrieved 15 November 2009 from Forced Migration <http://www.forcedmigration.org/guides/fmo006/>
- Robinson, B. and Lipson, J. (2002) *The Afghans Their History and Culture*. Retrieved 2 December 2009 from <http://www.cal.org/CO/afghan/index.html>
- Stigter, E. and Monsutti, A. (2005) *Transnational Networks: Recognizing a Regional Reality*. AREU. Retrieved 2 July 2014 from: http://www.areu.org.af/index.php?option=com_content&task=view&id=41&Itemid=86
- Stigter, E. (2006) Afghan Migratory Strategies- An Assessment of Repatriation and Sustainable Return in Response to the Convention Plus. *Refugee Survey Quarterly*, 25(2), 109-122.
- The Asia Foundation (2006) *Afghanistan in 2006: A Survey of the Afghan People*. Retrieved 25 June 2014 from www.asiafoundation.org

- UNDP, (2013) *Human Development Report: The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World*, ISBN 978-92-1-126340-4.
- UNHCR (2008) *Global Report 2008* Retrieved 18 June 2014 from www.unhcr.org
- UNHCR (2008a) *National Profile of Internal Displaced Persons (IDPs) in Afghanistan*. Retrieved 23 June 2014 from <http://www.unhcr.org/49ba33a02.html>
- UNHCR (2008b). *Pakistan: Violence marks closure of Afghan Refugee Camps*. Retrieved 25 June 2014 from <http://www.unhcr.org/refworld/publisher,IRIN,,PAK,4809b9991e,0.html>
- UNHCR (2009). *Afghanistan Country Operations Profile*. Retrieved 2 July 2014 from <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e486eb6>
- UNHCR (2009a). *Afghanistan Situation Operational Update*. Retrieved 2 July 2014 from: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e486eb6>
- UNHCR (2009b). *Tripartite Memorandum of Understanding Between the Government of the Netherlands, the Transitional Islamic State of Afghanistan, and the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)*. Retrieved 25 June 2014 from <http://www.unhcr.org/refworld/docid/42fb2c164.html>
- UNHCR (2014). 2013 Global Trends, UNHCR.
- UNHCR (2014a) Infographics, <http://unhcr.org/trends2013/> (Erişim Tarihi: 02.09.2014)
- UNHCR (2015). 2014 Global Trends, UNHCR.
- UNHCR (2017). 2016 Global Trends, UNHCR.
- UNHCR (2017a) Data Table Annexes, Table 13, <http://www.unhcr.org/pages/49c3646c4d6.html>

EK A – GÖREV DAĞILIMI/SAHA VE VERİ GİRİŞİ PERSONELİ

Kilit Uzmanlar

Doç.Dr. Mehmet Ali ERYURT,

Proje Yürütücüsü

Prof.Dr. İsmet KOÇ,

Nicel Araştırma ve Anahtar Kişi Görüşmeleri Koordinatörü

Araştırmacılar

Prof.Dr. Banu AKADLI-ERGÖÇMEN

Prof.Dr. A. Sinan TÜRKYILMAZ

Doç.Dr. Alanur ÇAVLİN

Doç.Dr. İlknur YÜKSEL-KAPTANOĞLU

Dr. Pelin ÇAĞATAY

Dr. Tuğba ADALI

Ar. Gör. Ayşe ABBASOĞLU-ÖZGÖREN

Ar. Gör. Faruk KESKİN

Ar. Gör. Melike SARAÇ

Ar. Gör. Zehra YAYLA

Anahtar Kişi Görüşmeleri

Prof.Dr. İsmet KOÇ

Doç.Dr. Mehmet Ali ERYURT

Sorukağıdı Tasarımı

Doç.Dr. Mehmet Ali ERYURT

Prof.Dr. İsmet KOÇ

Görüşmeci Eğitimi

Prof.Dr. İsmet KOÇ

Doç.Dr. Mehmet Ali ERYURT

Saha Sorumlusu

Doç.Dr. Mehmet Ali ERYURT

Ekip Başları

Dr. Pelin ÇAĞATAY

Dr. Tuğba ADALI

Ar. Gör. Faruk KESKİN

Ar. Gör. Melike SARAÇ

Ar. Gör. Zehra YAYLA

Veri Girişİ Koordinatörü

Dr. Pelin ÇAĞATAY

Veri Analizi

Prof.Dr. İsmet KOÇ

Doç.Dr. Mehmet Ali ERYURT

EK B – SORUKAĞITLARI

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ NÜFUS ETÜTLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE’DE AFGANİSTAN UYRUKLU ULUSLARARASI KORUMA BAŞVURUSU VE STATÜSÜ SAHİPLERİ ÜZERİNE ANALİZ: TÜRKİYE’YE GELİŞ SEBEPLERİ, TÜRKİYE’DE KALIŞLARI, GELECEK PLANLARI VE AMAÇLARI ARAŞTIRMASI

HANEHALKI SORUKAĞIDI

<i>TANITIM BİLGİLERİ</i>	
İL _____	ADRES: _____
KÜME NO.....	HANE NO.....

<i>ZİYARET / GÖRÜŞME BİLGİLERİ</i>				
	1	2	3	SON ZİYARET
TARİH (GÜN-AY)	___	___	___	___
GÖRÜŞMECİ ADI-SOYADI	_____	_____	_____	___
SONUÇ (*)	___	___	___	___
BİR SONRAKİ GÖRÜŞME	GÜN-AY SAAT	___	___	TOPLAM ZİYARET SAYISI

(*) SONUÇ KODLARI	KİŞİ SAYILARI
01 SORUKAĞIDI DOLDURULDU	HANEHALKI LİSTESİNDE TOPLAM KİŞİ SAYISI.....
02 ZİYARET SİRASINDA EVDE HANEHALKI YOK VEYA GÖRÜŞÜLEBİLECEK NİTELİKTE KİMSE YOK	18-59 YAŞ ERKEK SİĞİNMACI SAYISI.....
03 HANEHALKININ TÜMÜ ARAŞTIRMA TARİHLERİNDE EVDE YOK	18-59 YAŞ KADIN SİĞİNMACI SAYISI.....
04 SONRAYA BIRAKILDI	
05 REDDETTİ	
06 KONUTTA, ADRESTE YAŞAYAN YOK/ ADRES KONUT DEĞİL	
07 GÖRÜŞME YARIDA KALDI	
96 DİĞER _____	
(BELİRTİN)	

EKİP BAŞI	DENETÇİ	VERİ GİRİŞÇİ
_____	_____	_____
GÜN-AY	GÜN-AY	GÜN-AY

YAŞ	DOĞUM YILI	
	2015’DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLAMADI	2015’DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLADI
	BİLMİYOR	
0	2014	--
1	2013	2014
2	2012	2013
3	2011	2012
4	2010	2011
5	2009	2010
6	2008	2009
7	2007	2008
8	2006	2007
9	2005	2006
10	2004	2005
11	2003	2004
12	2002	2003
13	2001	2002
14	2000	2001
15	1999	2000
16	1998	1999
17	1997	1998
18	1996	1997
19	1995	1996
20	1994	1995
21	1993	1994
22	1992	1993
23	1991	1992
24	1990	1991
25	1989	1990
26	1988	1989
27	1987	1988
28	1986	1987
29	1985	1986
30	1984	1985
31	1983	1984
32	1982	1983
33	1981	1982
34	1980	1981
35	1979	1980
36	1978	1979
37	1977	1978
38	1976	1977
39	1975	1976
40	1974	1975
41	1973	1974
42	1972	1973
43	1971	1972
44	1970	1971
45	1969	1970
46	1968	1969
47	1967	1968
48	1966	1967
49	1965	1966

YAŞ	DOĞUM YILI	
	2015’DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLAMADI	2015’DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLADI
	BİLMİYOR	
50	1964	1965
51	1963	1964
52	1962	1963
53	1961	1962
54	1960	1961
55	1959	1960
56	1958	1959
57	1957	1958
58	1956	1957
59	1955	1956
60	1954	1955
61	1953	1954
62	1952	1953
63	1951	1952
64	1950	1951
65	1949	1950
66	1948	1949
67	1947	1948
68	1946	1947
69	1945	1946
70	1944	1945
71	1943	1944
72	1942	1943
73	1941	1942
74	1940	1941
75	1939	1940
76	1938	1939
77	1937	1938
78	1936	1937
79	1935	1936
80	1934	1935
81	1933	1934
82	1932	1933
83	1931	1932
84	1930	1931
85	1929	1930
86	1928	1929
87	1927	1928
88	1926	1927
89	1925	1926
90	1924	1925
91	1923	1924
92	1922	1923
93	1921	1922
94	1920	1921

1

ONAY SAYFASI

İyi günler! Benim ismim _____. Ankara'dan, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nden geliyorum. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile Türkiye'deki Afganistan uyruklu sığınmacılar/uluslararası koruma başvuru ve statü sahipleri üzerine bir araştırma yapıyoruz. Sizinle konuşmak ve size bu konularda bazı sorular sormak istiyorum.

Siz bu çalışma için tesadüfî olarak seçildiniz. Vereceğiniz tüm cevaplar kesinlikle gizli tutulacaktır. Katılımınız tamamıyla gönüllü olmanıza bağlıdır ancak sizin bu çalışmaya katılmanız ve deneyimlerinizi bizimle paylaşmanız Türkiye'deki sığınmacılar/uluslararası koruma başvuru ve statü sahipleri için çok faydalı olacak, bu kişilere verilen hizmetlerinin geliştirilmesine ve planlanmasına katkıda bulunacaktır.

Öncelikle size yaşadığınız bu hane ile ilgili bazı sorular soracağım. Görüşme yaklaşık olarak 10 dakika sürecektir.

Görüşme yapmayı kabul ediyor musunuz?

GÖRÜŞME YAPMAYI KABUL ETTİ.....1	GÖRÜŞME YAPMAYI REDDETTİ.....2
<i>HANEHALKI SORUKAĞIDINA CEVAP VERECEK KİŞİYE ÇALIŞMAYA İLİŞKİN SORUSU OLUP OLMADIĞINI SORUN. GEREKLİ AÇIKLAMALARI YAPIN VE GÖRÜŞMEYE BAŞLAYIN.</i>	<i>HANEHALKI SORUKAĞIDINA CEVAP VERECEK KİŞİYE ZAMANINI ALDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDİN VE GÖRÜŞMEYİ BİTİRİN.</i>

Görüşmeci İmzası:.....

Tarih: _ _ / _ _ / _ _ _ _

2

SAAT		DAKİKA	
------	----------------------	--------	----------------------

BÖLÜM 1. HANEHALKI LİSTESİ

Şimdi bu evde yaşayanların yaş, eğitim, medeni durumu, ana dil, doğum yeri, göç durumu gibi özellikleri hakkında bazı bilgiler almak istiyorum.

HANE SATIR NO	HANEHALKI LİSTESİ A-B-C-D-E SEÇENEKLERİNİ SORARAK İLERLEYİN.	YAKINLIK DERECESİ	CİNSİYET	YAŞ	MEDENİ DURUM 12 VE YUKARI YAŞTAKİLER	ANA DİL
	A. Lütfen bana kendinizden başlayarak bu evde yaşayanların adlarını söyley misiniz? B. Listeye yazmadığımız küçük çocuk, emzikli bebek gibi kişiler var mı? C. Sizin ailenizden olmayan, ancak burada sizinle birlikte yaşayan arkadaş gibi kişiler var mı?	 sizin neyiniz olur? <i>KOD LİSTESİNİ KULLANIN.</i>	 erkek mi, kadın mı? ERKEK..... 1 KADIN..... 2	 kaç yaşında? (Kaç yaşını bitirdi?) <i>BİTİRİLEN YAŞ OLARAK YAZIN.</i> <i>95 YAŞINDAN BÜYÜK İSE, "95" YAZIN.</i>	'in medeni durumu nedir? HİÇ EVLENMEDİ..... 0 HALEN EVLİ..... 1 EŞİ ÖLMÜŞ..... 2 BOŞANMIŞ..... 3 AYRI YAŞIYOR..... 4 BİLMİYOR..... 8	'in ana dili nedir? <i>KOD LİSTESİNİ KULLANIN</i>
(01)	(02)	(03)	(04)	(05)	(06)	(07)
01		0 1	1 2		0 1 2 3 4 8	
02			1 2		0 1 2 3 4 8	
03			1 2		0 1 2 3 4 8	
04			1 2		0 1 2 3 4 8	
05			1 2		0 1 2 3 4 8	
06			1 2		0 1 2 3 4 8	
07			1 2		0 1 2 3 4 8	
08			1 2		0 1 2 3 4 8	
09			1 2		0 1 2 3 4 8	
10			1 2		0 1 2 3 4 8	

EK SORUKAĞIDI KULLANILIYORSA BURAYI İŞARETLEYİN VE GÖRÜŞMENİN GERİ KALAN BÖLÜMÜNÜ
EK SORUKAĞIDINDA TAMAMLAYIN.

☐

(03) HANEHALKI REİSİNE YAKINLIK DERECESİ KODLARI		(07) ANA DİL	
01 REFERANS KİŞİ	08 KARDEŞİ	01 PEŞTUCA	07 BELLUCCA
02 KARISI/KOCASI	09 KARDEŞİNİN EŞİ	02 FARŞÇA	08 RUSÇA
03 OĞLU/KIZI	10 KARDEŞİNİN ÇOCUĞU (YEĞENİ)	03 DARİCE	09 İNGİLİZCE, ALMANCA, FRANSTZCA
04 GELİNİ/DAMADI	88 AKRABASI DEĞİL	04 ÖZBEKÇE	96 DİĞER
05 TORUNU	96 DİĞER AKRABASI	05 TÜRKMENÇE	98 BİLMİYOR
06 ANNESİ/BABASI		06 ARAPEÇA	
07 KAYINPDERİ/KAYINVALİDESİ	98 BİLMİYOR		

HANE SATIR NO	OKURYAZARLIK VE ÖĞRENİM DURUMU 6 VE YUKARI YAŞTAKİLER				OKULA DEVAM 6-24 YAŞINDAKİLER		
	 okuma ve yazma biliyor mu?	 hiç okula gitti mi?	'in en son gittiği okul hangisidir? Bu okulda en son kaçınıcı sınıfı tamamladı?		 bu okuldan mezun oldu mu? (diploma aldı mı?)	 halen okula gidiyor mu?	 halen hangi okul ve sınıfa devam ediyor?
	EVET 1 HAYIR 2 BİLMİYOR 8	EVET 1 HAYIR 2 BİLMİYOR 8	KOD LİSTELERİNİ KULLANIN. OKUL SINIF		EVET 1 HAYIR 2 BİLMİYOR 8	EVET 1 HAYIR 2 BİLMİYOR 8	KOD LİSTELERİNİ KULLANIN. OKUL SINIF
(01)	(07)	(08)	(09A)	(09B)	(10)	(11)	(12A) (12B)
01	1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13			1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13	
02	1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13			1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13	
03	1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13			1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13	
04	1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13			1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13	
05	1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13			1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13	
06	1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13			1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13	
07	1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13			1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13	
08	1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13			1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13	
09	1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13			1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13	
10	1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13			1 2 8	1 2 8 └─┬─┐ 13	

(09A-12A) OKUL KODLARI

1 İLKOKUL
2 ORTAOKUL
3 LİSE
4 ÜNİVERSİTE
5 LİSANSÜSTÜ

8 BİLMİYOR

(09B-12B) SINIF KODLARI

00 BİR YILDAN AZ/HAZIRLIK
66 LİSANSÜSTÜ

98 BİLMİYOR

HANE SATIR NO	GÖÇ STATÜSÜ					
	 hangi ülkede doğdu?	Bu ülkede hangi ilde veya bölgede doğdu?	 Türkiye'ye gelmeden önce hangi ülkede yaşıyordu?	Bu ülkede hangi ilde veya bölgede yaşıyordu?	 kaç yıldır Türkiye'de yaşıyor?	Türkiye'ye gelmeden önce yaşadığı ülkeden <u>temel</u> ayrılma nedeni neydi?
	AFGANİSTAN 1 PAKİSTAN 2 İRAN 3 TÜRKİYE 4 DİĞER 7	<i>İL/GİLİ ÜLKENİN İL/BÖLGE KODLARI LİSTESİNDEN KODU YAZIN.</i> <i>TÜRKİYE DOĞUMLULAR İÇİN SORU 19'A GEÇİN.</i>	AFGANİSTAN 1 PAKİSTAN 2 İRAN 3 DİĞER 7	<i>İL/GİLİ ÜLKENİN İL/BÖLGE KODLARI LİSTESİNDEN KODU YAZIN.</i>	<i>DOĞDUĞUNDAN BERİ TÜRKİYE'DE YAŞIYOR İSE "95" YAZIN VE SORU 19'A GEÇİN.</i>	<i>KOD LİSTESİNİ KULLANIN.</i>
(01)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)
01	1 2 3 4 7 15 ←		1 2 3 7 17 ←			(BELİRTİN)
02	1 2 3 4 7 15 ←		1 2 3 7 17 ←			(BELİRTİN)
03	1 2 3 4 7 15 ←		1 2 3 7 17 ←			(BELİRTİN)
04	1 2 3 4 7 15 ←		1 2 3 7 17 ←			(BELİRTİN)
05	1 2 3 4 7 15 ←		1 2 3 7 17 ←			(BELİRTİN)
06	1 2 3 4 7 15 ←		1 2 3 7 17 ←			(BELİRTİN)
07	1 2 3 4 7 15 ←		1 2 3 7 17 ←			(BELİRTİN)
08	1 2 3 4 7 15 ←		1 2 3 7 17 ←			(BELİRTİN)
09	1 2 3 4 7 15 ←		1 2 3 7 17 ←			(BELİRTİN)
10	1 2 3 4 7 15 ←		1 2 3 7 17 ←			(BELİRTİN)

İL/BÖLGE KODLARI (SORU 14, 16)					
Kodu	Afganistan	Kodu	İran	Kodu	Pakistan
01	Kabil	20	Tahran	30	Belucistan
02	Herat	21	Meşhed	31	Sind Eyaleti
03	Kandehar	22	İsfahan	32	Pencap
04	Mezar-ı Şerif	23	Tebriz	33	İslamabad
05	Celalabad	24	Kerec	34	Keşmir
06	Kunduz	25	Şiraz	35	Hayber
07	Puli Humri	26	Ahvaz	36	Gilgit Baltistan
08	Maymana	27	Kum	-	-
09	Şihrgan	28	Kermansah	-	-
10	Talukan	29	Urmıye	-	-
11	Baglan	30	Zahedan	-	-
12	Gazni	31	Rest	-	-
94	Diğer	95	Diğer	96	Diğer

GÖÇ NEDENLERİ (SORU 18)
01 SAVAŞ/İÇ ÇATIŞMA
02 EKONOMİK NEDENLER
03 SİYASAL NEDENLER
04 DİNSEL NEDENLER
05 ETNİK NEDENLER
06 SAĞLIK NEDENLERİ
07 EĞİTİM İLE İLGİLİ NEDENLER
08 KAN DAVASI İLE İLGİLİ NEDENLER
96 DİĞER NEDENLER (BELİRTİN)

BİREYSEL GÖRÜŞMEYE UYGUNLUK	BİREYSEL GÖRÜŞME YAPILACAK KİŞİLERİN SEÇİMİ	
>= 18 YAŞ VEYA <=59 YAŞINDA (SORU 04) VE SİĞİNMACI İSE HANE SATIR NO'SUNU DAİRE İÇİNE ALIN	BİREYSEL GÖRÜŞMEYE UYGUN ERKEKLERİ EN YAŞLISINA "1" KODU VEREREK EN GENCİNE DOĞRU SIRALAYIN. "SEÇİM TABLOSU"NU KULLANARAK HANE HALKI NO'SU VE TOPLAM UYGUN ERKEK SAYISINA GÖRE SEÇİLEN KİŞİYİ DAİRE İÇİNE ALIN.	BİREYSEL GÖRÜŞMEYE UYGUN KADINLARI EN YAŞLISINA "1" KODU VEREREK EN GENCİNE DOĞRU SIRALAYIN. "SEÇİM TABLOSU"NU KULLANARAK HANE HALKI NO'SU VE TOPLAM UYGUN KADIN SAYISINA GÖRE SEÇİLEN KİŞİYİ DAİRE İÇİNE ALIN.
(19)	(20)	(21)
01	☐	☐
02	☐	☐
03	☐	☐
04	☐	☐
05	☐	☐
06	☐	☐
07	☐	☐
08	☐	☐
09	☐	☐
10	☐	☐

(SORU 20-21) SEÇİM TABLOSU							
Görüşmeye Uygun Erkek/Kadın Sayısı							
Hane No	1	2	3	4	5	6+	
01, 09, 17	1	1	1	1	1	1	1
02, 10, 18	1	1	1	1	2	2	
03, 11, 19	1	1	1	2	2	2	
04, 12, 20	1	1	2	2	3	3	
05, 13, 21	1	2	2	3	4	4	
06, 14, 22	1	2	3	3	3	5	
07, 15, 23	1	2	3	4	5	5	
08, 16, 24	1	2	3	4	5	6	

**HANEHALKI LİSTESİ
TAMAMLANDIKTAN SONRA KAPAK
SAYFASINA DÖNÜN
VE KİŞİ SAYILARI BÖLÜMÜNÜ
DOLDURUN.**

BÖLÜM 2. KONUT ÖZELLİKLERİ

101	Şimdi size genellikle yaşadığınız konut hakkında bazı sorular soracağım. Yaşadığınız evin/konutun tipi nedir? Bu ev apartman dairesi mi, müstakil ev mi, köy evi mi, gecekondu mu, misafirhane mi, otel odası mı yoksa diğer tipte bir ev mi?	APARTMAN DAİRESİ..... 1 MÜSTAKİL EV 2 KÖY EVİ 3 GECEKONDU 4 MİSAFİRHANE..... 5 OTEL ODASI 6 Diğer 7 (BELİRTİN)
102	Yaşadığınız konut için herhangi bir ücret ödüyor musunuz? (EVET İSE) Ne kadar ücret ödüyorsunuz? TL OLARAK YAZIN.	HAYIR.....0000 EVET (BELİRTİNİZ).....
102A	Yaşadığınız konutu başka ailelerle paylaşıyor musunuz? EVET İSE: Kaç aile ile paylaşıyorsunuz? PAYLAŞILMIYOR İSE "00" YAZIN.	AİLE SAYISI.....
103	Bu evde kullandığınız içme suyunun kaynağı nedir?	ŞEHİR SUYU EVDE/BAHÇEDE ŞEHİR SUYU.....11 → 105 EV/BAHÇE DIŞINDA ORTAK KULLANIM.....12 KUYU SUYU EVDE/BAHÇEDE KUYU 21 → 105 ORTAK KULLANILAN KUYU 22 YÜZEY SUYU EVE/BAHÇEYE ŞEBEKEYLE PINAR SUYU.....31 → 105 PINAR/ORTAK KULLANILAN ÇEŞME 32 IRMAK/DERE/GÖL/GÖLET/BARAJ/BENT 33 YAĞMUR SUYU 41 → 105 TANKER.....51 ŞİŞE SUYU/DAMACANA/PET SU.....61 → 105 Diğer 96 (BELİRTİN)
104	İçme suyunu almaya gitmek, almak ve geri dönmek ne kadar zamanınızı alıyor?	DAKİKA..... BAHÇE SINIRLARI İÇİNDE.....996
105	Bu evde el yıkamak, bulaşık yıkamak, çamaşır yıkamak için kullandığınız suyun kaynağı nedir?	ŞEHİR SUYU EVDE/BAHÇEDE ŞEHİR SUYU.....11 EV/BAHÇE DIŞINDA ORTAK KULLANIM.....12 KUYU SUYU EVDE/BAHÇEDE KUYU 21 ORTAK KULLANILAN KUYU 22 YÜZEY SUYU EVE/BAHÇEYE ŞEBEKEYLE PINAR SUYU.....31 PINAR/ORTAK KULLANILAN ÇEŞME 32 IRMAK/DERE/GÖL/GÖLET/BARAJ/BENT 33 YAĞMUR SUYU 41 TANKER.....51 ŞİŞE SUYU/DAMACANA/PET SU.....61 SU İSTASYONU 71 Diğer 96 (BELİRTİN)

106	Tuvalet evin içinde mi, dışıda mı?	TUVALET YOK/ÇALILIK/ARAZİ/UMUMİ TUVALET 0 → 109 EVİN İÇİNDE 1 EVİN DIŞINDA 2 EVİN İÇİNDE VE DIŞINDA 3 DİĞER 7 (BELİRTİN)
107	Evinizdeki tuvalet kanalizasyona bağlı mı? (HAYIR İSE) Tuvaletiniz açık çukura mı, kapalı çukura mı bağlı? BİRDEN FAZLA TUVALET KULLANILIYORSA, EV İÇİNDEKİ VEYA EVE DAHA YAKIN TUVALETE GÖRE İŞARETLEYİN.	KANALİZASYONA BAĞLI 1 AÇIK ÇUKUR 2 KAPALI ÇUKUR 3 DİĞER 7 (BELİRTİN)
108	Tuvaleti yalnızca sizin hanenizde bulunanlar mı kullanıyor, yoksa başka hanehalkı(lar)ı ile ortak mı kullanıyorsunuz?	YALNIZCA EVDE YAŞAYANLAR 1 BAŞKA HANEHALKI(LAR)I İLE BİRLİKTE 2
109	Eviniz kısm ne ile ısıtılıyor?	MERKEZİ SİSTEM DOĞALGAZ 11 MAZOT/GAZ 12 ODUN/KÖMÜR 13 DİĞER 14 KAT KALORİFERİ/KOMBİ DOĞALGAZ 21 MAZOT/GAZ 22 DİĞER 23 SOBA DOĞALGAZ 31 MAZOT/GAZ 32 ODUN/KÖMÜR 33 TEZEK 34 DİĞER 35 ELEKTRİKLİ ISITICI 40 DİĞER 96 (BELİRTİN)
110	Evinizde kaç oda var? Buna yatak odalarını, oturma odalarını, misafir odalarını, çalışma odalarını ve salonu dahil ederek söyler misiniz?	ODA SAYISI
111	Bu odalardan kaçını hanede genellikle yaşayanlar tarafından gece yatmak için kullanılıyor?	YATMAK İÇİN KULLANILAN ODA SAYISI
112	Ayrı mutfak var mı?	YOK 0 VAR 1
113	Ayrı banyo var mı?	YOK 0 VAR 1

114	Evinizin tabanı (zemini) ne ile kaplı?	DOĞAL ZEMİN TOPRAK 11 BASIT ZEMİN TAHTA 21 İNŞA EDİLMİŞ ZEMİN PARKE/CİLALI TAHTA/LAMİNE 31 KARO 32 BETON 34 HALI/HALİFLEKS 35 MARLEY 36 MOZAİK 37 LAMİNANT 38 DİĞER 96 (BELİRTİN)																																				
115	Bu konutun elektriği var mı?	EVET 1 HAYIR 2																																				
116	Hanenizin refah düzeyi hakkında fikir sahibi olmak için bazı eşyalara sahip olup olmadığınızı öğrenmek istiyorum. Evinizde şimdi sayacaklarımdan var mı?	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>YOK</th> <th>VAR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Buzdolabı</td> <td>BUZDOLABI 0</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Gazlı/Elektrikli fırın</td> <td>GAZLI/ELEKTRİKLİ FIRIN 0</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Bulaşık makinesi</td> <td>BULAŞIK MAKİNESİ 0</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Çamaşır makinesi</td> <td>ÇAMAŞIR MAKİNESİ 0</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Ütü</td> <td>ÜTÜ 0</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Elektrik süpürgesi</td> <td>ELEKTRİK SÜPÜRGESİ 0</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Televizyon</td> <td>TELEVİZYON 0</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Cep telefonu</td> <td>CEP TELEFONU 0</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Bilgisayar (Masaüstü/Diz üstü)</td> <td>BİLGİSAYAR 0</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>İnternet bağlantısı</td> <td>İNTERNET BAĞLANTISI 0</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Özel Araba</td> <td>ÖZEL ARABA 0</td> <td>1</td> </tr> </tbody> </table>		YOK	VAR	Buzdolabı	BUZDOLABI 0	1	Gazlı/Elektrikli fırın	GAZLI/ELEKTRİKLİ FIRIN 0	1	Bulaşık makinesi	BULAŞIK MAKİNESİ 0	1	Çamaşır makinesi	ÇAMAŞIR MAKİNESİ 0	1	Ütü	ÜTÜ 0	1	Elektrik süpürgesi	ELEKTRİK SÜPÜRGESİ 0	1	Televizyon	TELEVİZYON 0	1	Cep telefonu	CEP TELEFONU 0	1	Bilgisayar (Masaüstü/Diz üstü)	BİLGİSAYAR 0	1	İnternet bağlantısı	İNTERNET BAĞLANTISI 0	1	Özel Araba	ÖZEL ARABA 0	1
	YOK	VAR																																				
Buzdolabı	BUZDOLABI 0	1																																				
Gazlı/Elektrikli fırın	GAZLI/ELEKTRİKLİ FIRIN 0	1																																				
Bulaşık makinesi	BULAŞIK MAKİNESİ 0	1																																				
Çamaşır makinesi	ÇAMAŞIR MAKİNESİ 0	1																																				
Ütü	ÜTÜ 0	1																																				
Elektrik süpürgesi	ELEKTRİK SÜPÜRGESİ 0	1																																				
Televizyon	TELEVİZYON 0	1																																				
Cep telefonu	CEP TELEFONU 0	1																																				
Bilgisayar (Masaüstü/Diz üstü)	BİLGİSAYAR 0	1																																				
İnternet bağlantısı	İNTERNET BAĞLANTISI 0	1																																				
Özel Araba	ÖZEL ARABA 0	1																																				
117	Hanenizde son 12 ay içerisinde şimdi sayacaklarımdan herhangi birinin masraflarını karşılamakta/ödemekte zorluk yaşadınız mı?	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> <th>UYGUN DEĞİL</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Gıda masraflarını?</td> <td>GIDA 1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>Sağlık masraflarını?</td> <td>SAĞLIK 1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>Eğitim masraflarını?</td> <td>EĞİTİM 1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>Giyecek masraflarını?</td> <td>GİYECEK 1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>Yakacak masraflarını?</td> <td>YAKACAK 1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>Kira ödemelerini?</td> <td>KİRA 1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>Fatura ödemelerini (Elektrik, su, vb.)?</td> <td>FATURA 1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> </tbody> </table>		EVET	HAYIR	UYGUN DEĞİL	Gıda masraflarını?	GIDA 1	2	3	Sağlık masraflarını?	SAĞLIK 1	2	3	Eğitim masraflarını?	EĞİTİM 1	2	3	Giyecek masraflarını?	GİYECEK 1	2	3	Yakacak masraflarını?	YAKACAK 1	2	3	Kira ödemelerini?	KİRA 1	2	3	Fatura ödemelerini (Elektrik, su, vb.)?	FATURA 1	2	3				
	EVET	HAYIR	UYGUN DEĞİL																																			
Gıda masraflarını?	GIDA 1	2	3																																			
Sağlık masraflarını?	SAĞLIK 1	2	3																																			
Eğitim masraflarını?	EĞİTİM 1	2	3																																			
Giyecek masraflarını?	GİYECEK 1	2	3																																			
Yakacak masraflarını?	YAKACAK 1	2	3																																			
Kira ödemelerini?	KİRA 1	2	3																																			
Fatura ödemelerini (Elektrik, su, vb.)?	FATURA 1	2	3																																			

117A	Bu hanede kaç kişi gelir getiren bir işte çalışıyor? Çalışan erkek ve kadın sayısını ayrı ayrı söyler misiniz? <i>ÇALIŞAN YOKSA “OO” YAZIN.</i>	ÇALIŞAN ERKEK SAYISI..... ÇALIŞAN KADIN SAYISI.....	
118	Bu eve bir ayda giren toplam para hakkında yaklaşık bir fikir sahibi olmak istiyorum. Yurt içi veya yurt dışından yakınlarınızın gönderdikleri paraları da dahil ettiğinizde bir ayda bu eve giren toplam para;		
118A	450 TL’den fazla mı?	EVET 1 HAYIR 2	118F
118B	600 TL’den fazla mı?	EVET 1 HAYIR 2	119
118C	750 TL’den fazla mı?	EVET 1 HAYIR 2	119
118D	1000 TL’den fazla mı?	EVET 1 HAYIR 2	119
118E	3000 TL’den fazla mı?	EVET 1 HAYIR 2	119
118F	300 TL’den az mı?	EVET 1 HAYIR 2	119
118G	150 TL’den az mı?	EVET 1 HAYIR 2	
119	Hanenin şu anda herhangi bir borcu var mı? Örneğin sağlık veya okul harcaması veya günlük ihtiyaçları karşılamak için alınan borçlar gibi?	EVET 1 HAYIR 2 BİLMİYOR 8	121
120	Hanenin toplam borcu ne kadardır? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ YAZIN.</i>	NAKİT TL.....A NAKİT DİĞER B (BELİRTİN) AYNI C (BELİRTİN) DİĞER U (BELİRTİN) BİLMİYOR.....X	
121	Genel olarak bu hanenin durumu temel ihtiyaçların karşılanması için oldukça mı yeterli, yeterli mi, ancak mı yeterli yoksa yetersiz mi?	OLDUKÇA YETERLİ 1 YETERLİ 2 ANCAK YETERLİ 3 YETERSİZ 4 DİĞER 7 (BELİRTİN)	
122	Hanenin maddi durumunu çevredeki diğer hanelerle karşılaştırdığınızda nasıl değerlendirirsiniz? Sizin hanenizin maddi durumu diğer hanelere göre daha mı iyi, aynı mı, daha mı kötü?	DAHA İYİ 1 AYNI 2 DAHA KÖTÜ 3 DİĞER 7 (BELİRTİN)	

123	Buradaki yaşam koşullarınız göç ettiğiniz ülkedekinden daha mı iyi, daha mı kötü, yoksa aynı mı?	DAHA İYİ.....1 DAHA KÖTÜ 2 AYNI.....3																															
124	Haleniz bugüne kadar kamu veya özel kuruluşlardan ya da sivil toplum kuruluşlarından nakdi ya da aynı herhangi bir sosyal yardım aldı mı?	EVET 1 HAYIR 2	127																														
125	Nereden aldınız? Başka?	KAMU (SYDV/BELEDİYELER) A ÖZEL B STK C BMMYK D SGDD E DİĞER (BELİRTİN) U																															
126	Ne tür bir yardım aldınız?	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Nakdi yardım?</td> <td>NAKDİ.....1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Gıda yardımı?</td> <td>GIDA.....1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Gıyecek yardımı?</td> <td>GİYECEK 1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Ev eşyası yardımı?</td> <td>EV EŞYASI 1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Eğitim yardımı?</td> <td>EĞİTİM 1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Sağlık/ilâç yardımı?</td> <td>SAGLIK.....1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Yakacak yardımı?</td> <td>YAKACAK.....1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Ulaşım yardımı?</td> <td>ULAŞIM 1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Başka?</td> <td>DİĞER 1</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table>		EVET	HAYIR	Nakdi yardım?	NAKDİ.....1	2	Gıda yardımı?	GIDA.....1	2	Gıyecek yardımı?	GİYECEK 1	2	Ev eşyası yardımı?	EV EŞYASI 1	2	Eğitim yardımı?	EĞİTİM 1	2	Sağlık/ilâç yardımı?	SAGLIK.....1	2	Yakacak yardımı?	YAKACAK.....1	2	Ulaşım yardımı?	ULAŞIM 1	2	Başka?	DİĞER 1	2	
	EVET	HAYIR																															
Nakdi yardım?	NAKDİ.....1	2																															
Gıda yardımı?	GIDA.....1	2																															
Gıyecek yardımı?	GİYECEK 1	2																															
Ev eşyası yardımı?	EV EŞYASI 1	2																															
Eğitim yardımı?	EĞİTİM 1	2																															
Sağlık/ilâç yardımı?	SAGLIK.....1	2																															
Yakacak yardımı?	YAKACAK.....1	2																															
Ulaşım yardımı?	ULAŞIM 1	2																															
Başka?	DİĞER 1	2																															

127	CEVAPLAYAN KİŞİNİN HANE SATIR NO’SU	HANE SATIR NO.....	
128	HANEHALKI GÖRÜŞMESİNDE KULLANILAN DİL(LER)	TÜRKÇE.....1 FARŞÇA.....2 DİĞER.....7 (BELİRTİN)	→ 130S
129	ÇEVİRMEN KULLANILDI MI?	EVET.....1 HAYIR.....2	
130S	SAATİ YAZIN	SAAT-DAKİKA.....	

İL TRAFİK KODLARI

01 ADANA	21 DİYARBAKIR	41 KOCAELİ	61 TRABZON
02 ADIYAMAN	22 EDİRNE	42 KONYA	62 TUNCELİ
03 AFYON	23 ELAZIĞ	43 KÜTAHYA	63 ŞANLIURFA
04 AĞRI	24 ERZİNCAN	44 MALATYA	64 UŞAK
05 AMASYA	25 ERZURUM	45 MANİSA	65 VAN
06 ANKARA	26 ESKİŞEHİR	46 K.MARAŞ	66 YOZGAT
07 ANTALYA	27 GAZİANTEP	47 MARDİN	67 ZONGULDAK
08 ARTVİN	28 GİRESUN	48 MUĞLA	68 AKSARAY
09 AYDIN	29 GÜMÜŞHANE	49 MUŞ	69 BAYBURT
10 BALIKESİR	30 HAKKARİ	50 NEVŞEHİR	70 KARAMAN
11 BİLECİK	31 HATAY	51 NİĞDE	71 KIRIKKALE
12 BİNGÖL	32 ISPARTA	52 ORDU	72 BATMAN
13 BİTLİS	33 İÇEL	53 RİZE	73 ŞIRNAK
14 BOLU	34 İSTANBUL	54 SAKARYA	74 BARTIN
15 BURDUR	35 İZMİR	55 SAMSUN	75 ARDAHAN
16 BURSA	36 KARS	56 SİRT	76 İĞDIR
17 ÇANAKKALE	37 KASTAMONU	57 SİNOP	77 YALOVA
18 ÇANKIRI	38 KAYSERİ	58 SİVAS	78 KARABÜK
19 ÇORUM	39 KIRKLARELİ	59 TEKİRDAĞ	79 KİLİS
20 DENİZLİ	40 KIRŞEHİR	60 TOKAT	80 OSMANİYE
90 YABANCI ÜLKE			81 DÜZCE

RUMİ TAKVİME GÖRE İFADE EDİLEN DOĞUM
YILLARININ MİLADİ TAKVİM YILINA
ÇEVİRİLMESİ:

$$\text{RUMİ YIL} + 584 = \text{MİLADİ YIL}$$

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ NÜFUS ETÜTLERİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE’DE AFGANİSTAN UYRUKLU ULUSLARARASI KORUMA
BAŞVURUSU VE STATÜSÜ SAHİPLERİ ÜZERİNE ANALİZ:
TÜRKİYE’YE GELİŞ SEBEPLERİ, TÜRKİYE’DE KALIŞLARI,
GELECEK PLANLARI VE AMAÇLARI ARAŞTIRMASI**

KİŞİ SORUKAĞIDI

TANITIM BİLGİLERİ	
İL _____	ADRES:
KÜME NO.....	HANE NO.....

ADI-SOYADI _____	ERKEK.....1	HANEHALKI SATIR NO
	KADIN.....2	

ZİYARET / GÖRÜŞME BİLGİLERİ				
	1	2	3	SON ZİYARET
TARİH (GÜN-AY)	__ __	__ __	__ __	
GÖRÜŞMECİ ADI-SOYADI	_____	_____	_____	
SONUÇ (*)	__	__	__	
BİR SONRAKİ GÖRÜŞME	GÜN-AY SAAT	__ __ __ __	__ __ __ __	TOPLAM ZİYARET SAYISI

(*) SONUÇ KODLARI	
01 SORUKAĞIDI DOLDURULDU	05 REDDETTE
02 ZİYARET SİRASINDA EVDE YOK	09 GÖRÜŞME YARIDA KALDI
03 ARAŞTIRMA TARİHLERİNDE EVDE YOK	96 DİĞER _____
04 SONRAYA BIRAKILDI	(BELİRTİN)

EKİP BAŞI	DENETÇİ	VERİ GİRİŞÇİ
GÜN-AY	GÜN-AY	GÜN-AY

YAŞ	DOĞUM YILI	
	2015’DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLAMADI	2015’DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLADI
	BİLMİYOR	
0	2014	--
1	2013	2014
2	2012	2013
3	2011	2012
4	2010	2011
5	2009	2010
6	2008	2009
7	2007	2008
8	2006	2007
9	2005	2006
10	2004	2005
11	2003	2004
12	2002	2003
13	2001	2002
14	2000	2001
15	1999	2000
16	1998	1999
17	1997	1998
18	1996	1997
19	1995	1996
20	1994	1995
21	1993	1994
22	1992	1993
23	1991	1992
24	1990	1991
25	1989	1990
26	1988	1989
27	1987	1988
28	1986	1987
29	1985	1986
30	1984	1985
31	1983	1984
32	1982	1983
33	1981	1982
34	1980	1981
35	1979	1980
36	1978	1979
37	1977	1978
38	1976	1977
39	1975	1976
40	1974	1975
41	1973	1974
42	1972	1973
43	1971	1972
44	1970	1971
45	1969	1970
46	1968	1969
47	1967	1968
48	1966	1967
49	1965	1966

YAŞ	DOĞUM YILI	
	2015’DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLAMADI	2015’DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLADI
	BİLMİYOR	
50	1964	1965
51	1963	1964
52	1962	1963
53	1961	1962
54	1960	1961
55	1959	1960
56	1958	1959
57	1957	1958
58	1956	1957
59	1955	1956
60	1954	1955
61	1953	1954
62	1952	1953
63	1951	1952
64	1950	1951
65	1949	1950
66	1948	1949
67	1947	1948
68	1946	1947
69	1945	1946
70	1944	1945
71	1943	1944
72	1942	1943
73	1941	1942
74	1940	1941
75	1939	1940
76	1938	1939
77	1937	1938
78	1936	1937
79	1935	1936
80	1934	1935
81	1933	1934
82	1932	1933
83	1931	1932
84	1930	1931
85	1929	1930
86	1928	1929
87	1927	1928
88	1926	1927
89	1925	1926
90	1924	1925
91	1923	1924
92	1922	1923
93	1921	1922
94	1920	1921

ONAY SAYFASI

İyi günler! Benim ismim _____. Ankara'dan, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nden geliyorum. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile Türkiye'deki Afganistan uyruklu sığınmacılar/uluslararası koruma başvuru ve statü sahipleri üzerine bir araştırma yapıyoruz. Sizinle konuşmak ve size bu konularda bazı sorular sormak istiyorum.

Siz bu çalışma için tesadüfi olarak seçildiniz. Vereceğiniz tüm cevaplar kesinlikle gizli tutulacaktır. Katılımınız tamamen gönüllü olmanıza bağlıdır ancak sizin bu çalışmaya katılmanız ve deneyimlerinizi bizimle paylaşmanız Türkiye'deki sığınmacılar/uluslararası koruma başvuru ve statü sahipleri için çok faydalı olacak, bu kişilere verilen hizmetlerinin geliştirilmesine ve planlanmasına katkıda bulunacaktır.

Görüşme yaklaşık olarak 20 dakika sürecektir. Görüşme yapmayı kabul ediyor musunuz?

GÖRÜŞME YAPMAYI KABUL ETTİ.....1	GÖRÜŞME YAPMAYI REDDETTE.....2
<i>SORUKAĞIDINA CEVAP VERECEK KİŞİYE ÇALIŞMAYA İLİŞKİN SORUSU OLUP OLMADIĞINI SORUN, GEREKLİ AÇIKLAMALARI YAPIN VE GÖRÜŞMEYE BAŞLAYIN.</i>	<i>SORUKAĞIDINA CEVAP VERECEK KİŞİYE ZAMANINI ALDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDİN VE GÖRÜŞMEYİ BİTİRİN.</i>

Görüşmeci İmzası:.....

Tarih: _ _ / _ _ / _ _ _ _

BÖLÜM 1. CEVAPLAYICIYA AİT TEMEL BİLGİLER

101S	SAATİ YAZIN	SAAT – DAKİKA.....			
102	Şu anda tam olarak kaç yaşında olduğunuzu söyler misiniz? Kaç yaşını bitirdiniz?	BITİRİLMİŞ YAŞ.....			
103	Okuma yazma biliyor musunuz?	EVET.....1 HAYIR.....2			
104	Hiç okula gittiniz mi?	EVET.....1 HAYIR.....2			106
105	En son mezun olduğunuz okul hangisidir?	İLKOKUL.....1 ORTAOKUL.....2 LİSE.....3 ÜNİVERSİTE.....4 LİSANSÜSTÜ.....5			
105A	Mezun olduğunuz bu okul hangi ülkededir?	AFGANİSTAN.....1 PAKİSTAN.....2 İRAN.....3 TÜRKİYE.....4 DİĞER (BELİRTİN).....7			
106	Ana diliniz nedir? YALNIZCA BİR SEÇENEK İŞARETLEYİN.	PEŞTUCA.....01 FARŞÇA.....02 DARİCE.....03 ÖZBEKÇE.....04 TÜRKMENÇE.....05 ARAPÇA.....06 BELLUCCA.....07 RUSÇA.....08 İNGİLİZCE, ALMANCA, FRANSIZCA.....09 DİĞER.....96 (BELİRTİN)			
107	Ana diliniz dışında, hangi dilleri konuşabiliyorsunuz? SÖYLENEN DİLLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.	TÜRKÇE.....A FARŞÇA.....B RUSÇA.....C ARAPÇA.....D İNGİLİZCE, ALMANCA, FRANSIZCA.....E DİĞER.....U (BELİRTİN) BAŞKA DİL KONUŞAMIYOR.....Y			
108	Medeni durumunuz nedir?	HİÇ EVLENMEDİ.....0 HALEN EVLİ.....1 BOŞANMIŞ.....2 DULEŞİ ÖLMÜŞ.....3 AYRI YAŞIYOR.....4			110

109	Halen yaşayan öz çocuğunuz var mı? YOK İSE “00” YAZIN. (VAR İSE) Kaç kız, kaç erkek öz çocuğunuz var?	YAŞAYAN KIZ ÇOCUK SAYISI..... YAŞAYAN ERKEK ÇOCUK SAYISI.....	
110	Size şimdi çalışma durumunuza ilişkin sorular sormak istiyorum. Şu anda herhangi bir işte çalışıyor musunuz?	EVET 1 HAYIR 2	113
111	Peki, Türkiye’de bulunduğunuz süre içerisinde daha önce çalıştınız mı?	EVET 1 HAYIR 2	113
112	Çalışmamanızın temel nedeni nedir? Yasal engeller mi, eğitiminize ve ülkenizde yaptığınız işlere uygun bir iş bulamamanız mı, çocuklarınıza bakmak zorunda olmanız mı, yeterince iş imkanı olmaması mı, sığınmacı olduğunuz için size iş verilmemesi mi, yoksa başka bir neden mi?	YASAL ENGELLERDEN DOLAYI 1 EĞİTİME UYGUN BİR İŞ BULAMADIĞIM İÇİN 2 ÇOCUKLARA BAKMAK ZORUNDA OLDUĞU İÇİN 3 YETERİNCE İŞ İMKANI OLMADIĞI İÇİN 4 İŞ VERİLMEDİĞİ İÇİN 5 DİĞER (BELİRTİNİZ) 7 (BELİRTİN)	
SORU 201'E GEÇİN			
113	Ne iş yapıyorsunuz/yaptınız? (YAPILAN İŞİ AYRINTILI OLARAK YAZIN)	 	
114	Hangi sektörde çalışıyorsunuz/çalıştınız?	TARIM 1 SANAYİ 2 HİZMET 3	
115	İşteki statünüz/konumunuz nedir/neydi?	İŞVEREN 01 ÜCRETİ İŞÇİ (DÜZENLİ) 02 YEVMIYELİ (MEVSİMLİK, GEÇİCİ) 03 KENDİ HESABINA (DÜZENLİ) 04 KENDİ HESABINA (DÜZENSİZ, İŞ BULDUKÇA) 05 ÜCRETSİZ AİLE İŞÇİSİ 06 DİĞER 96	
116	Bu işi yaparken herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı mısınız (mıydınız)?	EVET 1 HAYIR 2	

117	Çalıştığınız işte, sizinle aynı işi yapan T.C. vatandaşları ile aynı ücreti alabiliyor musunuz(muydunuz)?	EVET 1 HAYIR 2																
118	Çalıştığınız işi sayacağım açılardan nasıl değerlendirirsiniz? Çalışma koşulları açısından ülkenizde yaptığınız işten daha iyi bir iş mi(ydı)? Kendi eğitim ve kapasitenizin aşağısında bir iş mi(ydı)? Ülkenizde çalıştığınız işten daha az mı kazanıyorsunuz(dunuz)?	<table border="0"> <tr> <td></td> <td>EVET</td> <td>HAYIR</td> </tr> <tr> <td>DAHA İYİ İŞ</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>KAPASİTEMİN AŞAĞISINDA</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>DAHA AZ KAZANMA</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> </table>		EVET	HAYIR	DAHA İYİ İŞ	1	2	KAPASİTEMİN AŞAĞISINDA	1	2	DAHA AZ KAZANMA	1	2				
	EVET	HAYIR																
DAHA İYİ İŞ	1	2																
KAPASİTEMİN AŞAĞISINDA	1	2																
DAHA AZ KAZANMA	1	2																
119	Türkiye'de bugüne kadar kaç farklı işte çalıştınız?	ÇALIŞILAN İŞ SAYISI <table border="1" style="display: inline-table; width: 40px; height: 20px; vertical-align: middle;"></table>																
120	Türkiye'de bugüne kadar çalıştığınız işlerin herhangi birisinde; Ücretinizi alamadan ayrıldığınız oldu mu? Sağlığınızı veya hayatınızı tehlikeye sokan bir durum söz konusu oldu mu? Dövme, taciz, hakaret benzeri kötü muamele gördüğünüz oldu mu? İş kazası geçirdiniz mi?	<table border="0"> <tr> <td></td> <td>EVET</td> <td>HAYIR</td> </tr> <tr> <td>ÜCRET ALAMADI</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>SAĞLIĞI TEHLİKEYE GİRDİ</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>KÖTÜ MUAMELE GÖRDÜ</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>İŞ KAZASI GEÇİRDİ</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> </table>		EVET	HAYIR	ÜCRET ALAMADI	1	2	SAĞLIĞI TEHLİKEYE GİRDİ	1	2	KÖTÜ MUAMELE GÖRDÜ	1	2	İŞ KAZASI GEÇİRDİ	1	2	
	EVET	HAYIR																
ÜCRET ALAMADI	1	2																
SAĞLIĞI TEHLİKEYE GİRDİ	1	2																
KÖTÜ MUAMELE GÖRDÜ	1	2																
İŞ KAZASI GEÇİRDİ	1	2																

201	Hangi ülkede doğdunuz?	AFGANİSTAN 1 PAKİSTAN 2 İRAN 3 DİĞER (BELİRTİN) 7 → 203								
202	Bu ülkede hangi ilde veya bölgede doğdunuz? <i>İLİN/BÖLGENİN ADINI YAZIN DAHA SONRA İL/BÖLGE KODUNU ARKA KAPAKTAN BAKARAK YAZIN.</i>	İLİN ADI İL KODU <table border="1"><tr><td></td><td></td></tr></table>								
203	Kentsel bir yerleşim yerinde mi, yoksa kırsal bir yerleşim yerinde mi doğdunuz?	KENT (İL/İLÇE MERKEZİ) 1 KIR (BUCAK/KÖY) 2								
204	Doğduğunuz ülkeyi sığınmacı olmak/uluslararası koruma aramak amacı ile ilk kez terk etmeden önce ülke içinde altı aydan uzun süreli olarak kaç kez göç ettiniz? Ailenizle birlikte küçük yaşta gerçekleştirilen göçleri de dahil ederek düşünün. <i>GÖÇ YOK İSE “00” YAZIN.</i>	TOPLAM İÇ GÖÇ SAYISI <table border="1"><tr><td></td><td></td></tr></table>								
205	Doğduğunuz günden beri kaç kez altı aydan uzun süreli olarak başka bir ülkeye göç ettiniz? Ailenizle birlikte küçük yaşta gerçekleştirilen göçleri de dahil ederek düşünün. <i>GÖÇ YOK İSE “00” YAZIN.</i>	TOPLAM DIŞ GÖÇ SAYISI <table border="1"><tr><td></td><td></td></tr></table>								
206	Doğduğunuz ülkeyi sığınmacı olmak/uluslararası koruma aramak amacıyla ilk kez ne zaman terk ettiniz?	GÜN <table border="1"><tr><td></td><td></td></tr></table> AY <table border="1"><tr><td></td><td></td></tr></table> YIL <table border="1"><tr><td></td><td></td></tr></table> <table border="1"><tr><td></td><td></td></tr></table>								
207	Hayatınız boyunca, yaşadığınız ülkeyi sığınmacı olmak/uluslararası koruma aramak amacıyla kaç kez terk ettiniz?	TOPLAM GÖÇ SAYISI <table border="1"><tr><td></td><td></td></tr></table>								
208	Sığınmacı olmak/uluslararası koruma aramak amacıyla Türkiye’ye gelmeden önce hangi ülkede yaşıyordunuz?	AFGANİSTAN 1 PAKİSTAN 2 İRAN 3 DİĞER (BELİRTİN) 7 → 210								
209	Bu ülkede hangi ilde veya bölgede yaşıyordunuz? <i>İLİN/BÖLGENİN ADINI YAZIN DAHA SONRA İL/BÖLGE KODUNU ARKA KAPAKTAN BAKARAK YAZIN.</i>	İLİN ADI İL KODU <table border="1"><tr><td></td><td></td></tr></table>								
210	Türkiye’ye göç etmeden önce yaşadığınız yer, siz orada yaşadığınız sırada kentsel bir yerleşim yeri miydi, yoksa kırsal bir yerleşim yeri miydi?	KENT (İL/İLÇE MERKEZİ) 1 KIR (BUCAK/KÖY) 2								

211	SORU 201 ve 208'E BAKIN GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN DOĞDUĞU ÜLKE İLE TÜRKİYE'YE GELMEDEN ÖNCE YAŞADIĞI ÜLKE FARKLI ☐	GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN DOĞDUĞU ÜLKE İLE TÜRKİYE'YE GELMEDEN ÖNCE YAŞADIĞI ÜLKE AYNI ☐	214																														
212	Türkiye'ye gelmeden önce yaşadığınız ülkede sığınma/uluslararası koruma başvurusu yaptınız mı?	EVET 1 HAYIR 2																															
213	Türkiye'ye gelmeden önce yaşadığınız ülkeyi hangi tarihte terk ettiniz? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN AY YIL																															
214	Buraya gelmeden önce yaşadığınız ülkeden ayrılmanızın <u>en önemli</u> nedeni nedir?	SAVAŞ/İÇ ÇATIŞMA 01 EKONOMİK NEDENLER 02 SİYASAL NEDENLER 03 DİNSEL NEDENLER 04 ETNİK NEDENLER 05 IKAMET TEZKERESİNİN (AMEYESH) UZATILMAMASI 06 SAVAŞA KATILMAYA ZORLAMA 07 ÜLKEDE GÜVENLİĞİN SAĞLANAMAMASI 08 SAĞLIK NEDENLERİ 09 EĞİTİM NEDENLERİ 10 DİĞER (BELİRTİNİZ) 96																															
215	Ülkeden ayrılma kararını kim verdi? Başka?	KENDİSİ A EŞİ B ANNE-BABASI C ÇOCUKLARI D KARDEŞLERİ E DİĞER (BELİRTİNİZ) U																															
216	Göç öncesinde ailenizden, hanehalkı üyelerinden herhangi birisi sayacağım olayları yaşadınız mı? Öldürülme? Yaralanma? Tehdit edilme? Kaçırılma? Gözaltına alınma? Tutuklanma? Cinsel taciz/tecavüz? Aile içi şiddet? Diğer bir olay? (BELİRTİN)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>ÖLDÜRÜLME</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>YARALANMA</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>TEHDİT EDİLME</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>KAÇIRILMA</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>GÖZALTINA ALINMA</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>TUTUKLANMA</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>CİNSEL TACİZ/TECAVÜZ</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>AİLE İÇİ ŞİDDET</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>DİĞER</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table>		EVET	HAYIR	ÖLDÜRÜLME	1	2	YARALANMA	1	2	TEHDİT EDİLME	1	2	KAÇIRILMA	1	2	GÖZALTINA ALINMA	1	2	TUTUKLANMA	1	2	CİNSEL TACİZ/TECAVÜZ	1	2	AİLE İÇİ ŞİDDET	1	2	DİĞER	1	2	
	EVET	HAYIR																															
ÖLDÜRÜLME	1	2																															
YARALANMA	1	2																															
TEHDİT EDİLME	1	2																															
KAÇIRILMA	1	2																															
GÖZALTINA ALINMA	1	2																															
TUTUKLANMA	1	2																															
CİNSEL TACİZ/TECAVÜZ	1	2																															
AİLE İÇİ ŞİDDET	1	2																															
DİĞER	1	2																															

217	Türkiye'ye gelmeden önce bulunduğunuz ülkede birlikte yaşadığınız yakın aile üyelerinden kimse geride kaldı mı?	EVET 1 HAYIR 2	
218	Türkiye'ye göç etmeden önce yaşadığınız ülkede herhangi bir işte çalışıyor muydunuz?	EVET 1 HAYIR 2	223
219	Ne iş yapıyordunuz? <i>YAPILAN İŞİ AYRINTILI OLARAK YAZIN</i>		
220	Hangi sektörde çalışıyordunuz?	TARIM 1 SANAYİ 2 HİZMET 3	
221	İşteki statünüz/konumunuz neydi?	İŞVEREN 01 ÜCRETLİ İŞÇİ (DÜZENLİ) 02 MAAŞLI MEMUR (DÜZENLİ) 03 YEVMIYELİ (MEVSİMLİK, GEÇİCİ) 04 KENDİ HESABINA (DÜZENLİ) 05 KENDİ HESABINA (DÜZENSİZ, İŞ BULDUKÇA) 06 ÜCRETSİZ AİLE İŞÇİSİ 07 DİĞER (BELİRTİNİZ) 96	
222	Bu işi yaparken herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı mıydınız?	EVET 1 HAYIR 2	
223	Göç etmeden önce hanenizin durumu temel ihtiyaçların karşılanması için oldukça mı yeterliydi, yeterli miydi, ancak mı yeterliydi yoksa yetersiz miydi?	OLDUKÇA YETERLİYDİ 1 YETERLİYDİ 2 ANCAK YETERLİYDİ 3 YETERSİZDİ 4 DİĞER (BELİRTİNİZ) 7	
224	Göç etmeden önce hanenizin maddi durumunu çevredeki diğer hanelerle karşılaştırdığınızda nasıl değerlendirirsiniz? Sizin hanenizin maddi durumu diğer hanelere göre daha mı iyiydi, aynı mıydı, daha mı kötüydü?	DAHA İYİYDİ 1 AYNIYDİ 2 DAHA KÖTÜYDÜ 3 DİĞER (BELİRTİNİZ) 7	
225	Göç öncesinde yaşadığınız evin tipi neydi? Bu ev apartman dairesi miydi, müstakil ev miydi, köy evi miydi, gecekodu muydu, yoksa diğer tipte bir ev miydi?	APARTMAN DAİRESİ 1 MÜSTAKİL EV 2 KÖY EVİ 3 GECEKONU 4 DİĞER (BELİRTİNİZ) 7	

226	Ev kime aitti? Evde sizinle birlikte yaşayanlardan birine mi aitti, kira mıydı, yoksa ücretsiz mi oturuyordunuz?	EVDE YAŞAYANLARDAN BİRİNE AIT 1 KİRA 2 ÜCRETSİZ OTURUYORDU 3 DİĞER (BELİRTİNİZ) 7	
227	Göç etmeden önce herhangi bir sağlık sigortası kapsamında mıydınız?	EVET 1 HAYIR 2	
228	Türkiye'ye göç etmeden önce Türkiye'de yaşayan akrabanız veya tanıdıklarınız var mıydı?	EVET 1 HAYIR 2	
229	Türkiye'ye göç etmeden önce Türkiye'ye gelerek mülteci statüsü alan ve başka bir ülkeye yerleştirilen akrabanız veya tanıdıklarınız var mıydı?	EVET 1 HAYIR 2	
230	Türkiye'ye göç etmeden önce Türkiye'deki sığınma/uluslararası koruma başvuru sürecine ilişkin bilgi sahibi miydiniz?	EVET 1 HAYIR 2	→ 301
231	Hangi konularda bilgi sahibiydiniz? Başka?	NEREDEN GİRİŞ YAPILACAĞI A NEREYE BAŞVURU YAPILACAĞI B HANGİ UYDUKENTE YERLEŞTİRİLMİŞ TALEBİNDE BULUNULACAĞI C EĞİTİM SİSTEMİ D SAĞLIK SİSTEMİ E İŞ BULMA İMKANLARI F BMMYK'NİN BULUNDUĞU G DİĞER (BELİRTİNİZ) U	
232	Bu bilgileri nereden/kimden aldınız? Başka?	DAHA ÖNCE TÜRKİYE'YE GİDEN AİLE ÜYELERİNDEN. A İNSAN KAÇAKÇILARINDAN B DAHA ÖNCE TÜRKİYE'YE GİDEN ARKADAŞ/TANIDIKLARDAN C TÜRKİYE ÜZERİNDEN BAŞKA ÜLKELERE GİDENLERDEN D YAZILI/GÖRSEL MEDYADAN E DİĞER (BELİRTİNİZ) U	

BÖLÜM 3. TÜRKİYE’YE GÖÇ VE YERLEŞTİRİLME SÜRECİ

301	Türkiye’ye ilk kez hangi tarihte giriş yaptınız? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN AY YIL.....	 	
301A	Türkiye’ye karayolu ile mi, havayolu ile mi, yoksa denizyolu ile mi giriş yaptınız?	KARAYOLU HAVAYOLU DENİZYOLU	1 2 3	
302	Türkiye’ye hangi ilden giriş yaptınız?	İL		
303	Türkiye’ye nasıl giriş yaptınız?	PASAPORTLU/VİZELİ PASAPORTLU/VİZESİZ RESMİ SINIR GEÇİŞ NOKTASINDAN PASAPORTSUZ GAYRİRESMİ SINIR GEÇİŞ NOKTASINDAN	1 2 3 4	
303A	Türkiye’ye yolculuğunuz (son çıkış ülkesinden) kaç saat ya da kaç gün sürdü? <i>24 SAATTEN AZ İSE SAAT OLARAK, DİĞER TÜM DURUMLARDA GÜN OLARAK YAZIN</i>	SAAT GÜN	1 2	
303B	Türkiye’ye son çıkış ülkesinden yaptığınız yolculuk sırasında başka ülkelerden geçtiniz mi? EVET İSE: Hangi ülkelerden geçtiniz?	HAYIR PAKİSTAN-İRAN İRAN DİĞER (BELİRTİNİZ)	0 1 2 7	
304	Türkiye’ye giriş yaparken yanınızda kimse var mıydı?	EVET HAYIR	1 2	→ 306
305	Kimler vardı? Başka?	EŞİ ÇOCUKLARI ANNE/BABASI KARDEŞLERİ ARKADAŞLARI DİĞER (BELİRTİNİZ)	A B C D E U	

306	Sığınmak için Türkiye'yi tercih etmeniz <u>en temel</u> nedeni neydi?	ULAŞIM KOLAYLIĞI 01 YAKIN OLMASI 02 BMMYK'NIN BULUNMASI 03 ŞARTLARIN DAHA İYİ OLMASI 04 DAHA GÜVENİLİR OLDUĞU İÇİN 05 DİNİ SEBEPLER YÜZÜNDEN 06 AİLESİNİN/AİLE ÜYELERİNİN BURADA OLMASI 07 ARKADAŞLARIN/TANIDIKLARIN BURADA OLMASI 08 BAŞKA ÜLKELERE GİTMENİN KOLAY OLMASI 09 DİĞER (BELİRTİNİZ) 96	
307	BMMYK'ya başvuru yaptınız mı? EVET İSE: Hangi tarihte başvuru yaptınız? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	HAYIR BAŞVURU YAPMADIM 0 → 310 GÜN AY YIL	
307A	BMMYK sizinle mülakat yaptı mı?	EVET 1 → 308 HAYIR 2	
307B	BMMYK size mülakat tarihi verdi mi?	EVET 1 HAYIR 2 → 310	
307C	BMMYK mülakat için hangi tarihte randevu verdi? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN AY YIL	
SORU 310'A GEÇİN			
308	BMMYK'daki başvurunuz şu an hangi aşamadır?	ÖN KAYIT (ASAM KAYDI) AŞAMASINDA 1 → 310 BAŞVURUM KABUL EDİLDİ 2 GÖRÜŞME YAPILDI, KARAR VERİLMEDİ 3 BAŞVURUM TEMİZ AŞAMASINDA 4 → 310 TALEBİM REDDEDİLDİ 5	
309	BMMYK'ya başvurunuz hangi tarihte kabul edildi? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN AY YIL	

310	Valilik / İl Emniyet - İl Göç Müdürlüğü’ne başvuru yaptınız mı? EVET İSE: Hangi tarihte başvuru yaptınız? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	HAYIR BAŞVURU YAPMADIM 0 → 317 GÜN AY YIL
311	Valilik / İl Emniyet - İl Göç Müdürlüğü sizinle mülakat yaptı mı?	EVET 1 → 314 HAYIR 2
312	Peki size mülakat tarihi verildi mi?	EVET 1 HAYIR 2 → 316
313	Mülakat için size hangi tarihte randevu verildi? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN AY YIL
SORU 316’YA GEÇİN		
314	Valilik / İl Emniyet - İl Göç Müdürlüğü’ndeki başvurunuz şu an hangi aşamada?	KAYIT RANDEVUSU BEKLİYOR 1 KAYDI YAPILDI/MÜLAKAT BEKLİYOR 2 MÜLAKAT YAPILDI/KARAR BEKLİYOR 3 KARAR ÇIKTI/KABUL EDİLDİ 4 KARAR ÇIKTI/REDDDEDİLDİ 5 GERİ ÇEKİLMİŞ SAYILDI 6 İTİRAZ AŞAMASINDA 7
315	Valilik / İl Emniyet - İl Göç Müdürlüğü’ne yaptığımız başvuru hangi tarihte kabul edildi? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN AY YIL
316	Size, Valilik / İl Emniyet - İl Göç Müdürlüğü tarafından bir kimlik belgesi verildi mi?	EVET 1 HAYIR 2
317	Şu an yaşamakta olduğunuz Uydukeni’ne zaman yerleştirildiniz? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN AY YIL

BÖLÜM 4. UYDUKENTTE YAŞAM KOŞULLARI

401	Şimdi sağlığa ilişkin bazı sorular soracağım. Herhangi bir sağlık sorununuz ya da engeliniz var mı?	EVET 1 HAYIR..... 2	→ 403																											
402	Ne tür bir sağlık sorununuz/engeliniz var? Başka?	KRONİK (SÜREĞEN) BİR HASTALIK..... A BEDENSEL BİR ENGEL..... B İŞİTME GÜÇLÜĞÜ..... C GÖRME ENGELİ..... D KONUŞMA GÜÇLÜĞÜ..... E ZİHNSEL ENGEL..... F DİĞER (BELİRTİNİZ) U																												
403	Siz veya yakınlarınız şimdiye kadar Türkiye’de sağlık hizmetlerinden faydalandınız mı?	EVET 1 HAYIR..... 2	→ 407																											
404	Herhangi bir sağlık sorununuz olduğunda <u>en sık</u> hangi kuruma başvuruyorsunuz?	SAĞLIK OCAĞI/AİLE HEKİMİ 1 DEVLET HASTANESİ 2 ÜNİVERSİTE HASTANESİ 3 ÖZEL POLİKLİNİK 4 ÖZEL HASTANE..... 5 ÖZEL DOKTOR..... 6 DİĞER (BELİRTİNİZ) 7																												
405	Bu kurumdan aldığınız hizmetten <u>genel olarak</u> memnun kaldınız mı?	EVET 1 HAYIR..... 2																												
406	Sağlık hizmeti alma konusunda sayacağım nedenlerden dolayı sorun yaşadınız mı? Sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanılacağını bilmediğiniz için sorun yaşadınız mı? Sağlık hizmeti veren kurumlar kalabalık olduğu ve çok sıra beklenildiğiniz için sorun yaşadınız mı? Başvurduğunuz sağlık kurumlarında sizinle ilgilenilmediği için sorun yaşadınız mı? Dil güçlüğü nedeniyle hastalığınızı/şikayetlerinizi rahatlıkla anlatamadığınız için sorun yaşadınız mı? Karşı cinsten bir sağlık görevlisiyle karşılaştığınızda hastalığınızı/şikayetinizi rahatlıkla ifade edemediğiniz için sorun yaşadınız mı? İlaç ve tedavi için sizin payınıza düşen harcamaları (katkı payı) yapamadığınız için sorun yaşadınız mı? Kimlik kartınız veya yabancı kimlik numaranız olmadığı için sağlık hizmetine ulaşmakta sorun yaşadınız mı? Başka bir sorun yaşadınız mı? (BELİRTİN)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>BİLMEME.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>ÇOK SIRA BEKLEME.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>İLGİLENMEME.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>DİL GÜÇLÜĞÜ.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>KARŞI CİNS.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>İLAÇ VE TEDAVİ MASRAFI.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>KİMLİK KARTI.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>DİĞER.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table>		EVET	HAYIR	BİLMEME.....	1	2	ÇOK SIRA BEKLEME.....	1	2	İLGİLENMEME.....	1	2	DİL GÜÇLÜĞÜ.....	1	2	KARŞI CİNS.....	1	2	İLAÇ VE TEDAVİ MASRAFI.....	1	2	KİMLİK KARTI.....	1	2	DİĞER.....	1	2	
	EVET	HAYIR																												
BİLMEME.....	1	2																												
ÇOK SIRA BEKLEME.....	1	2																												
İLGİLENMEME.....	1	2																												
DİL GÜÇLÜĞÜ.....	1	2																												
KARŞI CİNS.....	1	2																												
İLAÇ VE TEDAVİ MASRAFI.....	1	2																												
KİMLİK KARTI.....	1	2																												
DİĞER.....	1	2																												

407	Türkiye’de bulunduğunuz süre içerisinde psikolojik desteğe ihtiyacınız oldu mu?	EVET 1 HAYIR..... 2 → 409
408	Psikolojik desteğe ihtiyacınız olduğunda ne yaptınız? Sorunlarınızı kendiniz mi çözmeye çalıştınız, ailenizden mi destek aldınız, psikiyatrist/psikologdan profesyonel destek mi aldınız yoksa başka birşey mi yaptınız?	SORUNLARIMI KENDİM ÇÖZMEYE ÇALIŞTIM A AILEMDEN DESTEK ALDIM B PSIKIYATRİSTE/PSİKOLOGA GİTTİM C DİĞER (BELİRTİNİZ) U
409	Türkiye’de bugüne kadar hayatınıza son vermeyi hiç düşündünüz mü?	EVET 1 HAYIR..... 2 → 411
410	Türkiye’de bugüne kadar hayatınıza son vermeyi hiç denediniz mi?	EVET 1 HAYIR..... 2
411	Türkiye’de sizinle birlikte yaşayan beş yaşından küçük kaç çocuğunuz var? YOK İSE “00” YAZIN.	ÇOCUK SAYISI.....
412	SORU 411’E BAKIN BEŞ YAŞINDAN KÜÇÜK ÇOCUK VAR ☐ BEŞ YAŞINDAN KÜÇÜK ÇOCUK YOK ☐ → 415	
413	Beş yaşından küçük çocuklarınız sayacağım aşılı oldu mu? Ağızdan çocuk felci aşısı (Polio)? Kızamık aşısı?	EVET HAYIR POLİO 1 2 KIZAMIK 1 2
414	Bu çocuklardan herhangi biri son bir hafta içerisinde sayacağım rahatsızlıkları/hastalıkları yaşad mı? İshal oldu mu? Ateşi oldu mu? Nefes darlığı oldu mu? Öksürüğü oldu mu?	EVET HAYIR İSHAL 1 2 ATEŞ 1 2 NEFES DARLIĞI 1 2 ÖKSÜRÜK 1 2
415	Sizin ya da hanenizde yaşayan aile üyelerinden herhangi birinin Türkiye’de hiç çocuğu oldu mu?	EVET 1 HAYIR..... 2 → 419
416	Kaç çocuk/çocuğunuz oldu?	TOPLAM ÇOCUK SAYISI.....
417	Bu doğumların kaç sağlık kurumunda yapıldı?	SAĞLIK KURUMUNDAKİ DOĞUM SAYISI.....
418	Bu çocukların kaç hayatta?	HAYATTA OLAN ÇOCUK SAYISI.....

418A	Türkiye’de doğan çocukların kaçının Valilik’e/Yabancılar Şubesi’ne bildirimini yaptı?	VALİLİK/YABANCILAR ŞUBESİNE BİLDİRİLEN ÇOCUK SAYISI.....																				
	Peki bu çocukların kaçını nüfusa kayıt edildi?	NÜFUSA KAYIT EDİLEN ÇOCUK SAYISI.....																				
419	Hanenizde 5-13 yaşında kaç çocuk var?	TOPLAM SAYI: ERKEK ÇOCUK.....																				
	Bunların kaçını kız kaçını erkek?	TOPLAM SAYI: KIZ ÇOCUK.....																				
	YOK İSE “00” YAZIN.																					
420	SORU 419’A BAKIN																					
	5-13 YAŞINDA ÇOCUK VAR ☐	5-13 YAŞINDA ÇOCUK YOK ☐		427																		
421	Hanenizde 5-13 yaşındaki çocuklardan kaçını okula devam ediyor?	TOPLAM ERKEK ÇOCUK SAYISI.....																				
	Bunların kaçını kız kaçını erkek?	TOPLAM KIZ ÇOCUK SAYISI.....																				
	YOK İSE “00” YAZIN.																					
422	SORU 421’E BAKIN																					
	5-13 YAŞINDA OKULA GİDEN ÇOCUK VAR ☐	5-13 YAŞINDA OKULA GİDEN ÇOCUK YOK ☐		426																		
423	Bu çocukların eğitim ihtiyaçları nelerde karşılanıyor? Türk okulunda kayıtlı olarak mı, Türk okulunda misafir öğrenci olarak mı, Belediyeler ve STK’lar tarafından oluşturulmuş merkezlerde mi, yoksa başka bir yerde mi karşılanıyor?	TÜRK OKULUNDA (RESMİ) A TÜRK OKULUNDA (MİSAFİR ÖĞRENCİ OLARAK) B BELEDİYE VEYA STK’LAR TARAFINDAN OLUŞTURULMUŞ MERKEZLERDE C DİĞER (BELİRTİNİZ) U																				
424	Okula devam eden çocuklarınız okulda sayacağım sorunları yaşadınız mı?	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Dil güçlüğü nedeni ile dersleri anlayamama?</td> <td>DİL GÜÇLÜĞÜ 1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Ayrımcılıkla karşılaşma?</td> <td>AYRIMCILIK 1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Kültürel farklılıklar yüzünden sorunlar yaşama?</td> <td>KÜLTÜREL FARKLILIKLAR 1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Arkadaş edinme güçlüğü?</td> <td>ARKADAŞ EDİNEMEME 1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Türkiye’deki eğitim sisteminin seviyesinin ve sisteminin geldiğiniz ülkeden farklı olması?</td> <td>EĞİTİM SİSTEMİ FARKI 1</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table>				EVET	HAYIR	Dil güçlüğü nedeni ile dersleri anlayamama?	DİL GÜÇLÜĞÜ 1	2	Ayrımcılıkla karşılaşma?	AYRIMCILIK 1	2	Kültürel farklılıklar yüzünden sorunlar yaşama?	KÜLTÜREL FARKLILIKLAR 1	2	Arkadaş edinme güçlüğü?	ARKADAŞ EDİNEMEME 1	2	Türkiye’deki eğitim sisteminin seviyesinin ve sisteminin geldiğiniz ülkeden farklı olması?	EĞİTİM SİSTEMİ FARKI 1	2
	EVET	HAYIR																				
Dil güçlüğü nedeni ile dersleri anlayamama?	DİL GÜÇLÜĞÜ 1	2																				
Ayrımcılıkla karşılaşma?	AYRIMCILIK 1	2																				
Kültürel farklılıklar yüzünden sorunlar yaşama?	KÜLTÜREL FARKLILIKLAR 1	2																				
Arkadaş edinme güçlüğü?	ARKADAŞ EDİNEMEME 1	2																				
Türkiye’deki eğitim sisteminin seviyesinin ve sisteminin geldiğiniz ülkeden farklı olması?	EĞİTİM SİSTEMİ FARKI 1	2																				
SORU 427’YE GEÇİN																						

426	Okula devam edemeyen çocuklarınızın eğitimlerine devam edememe nedenleri nedir?	OKULA KAYIT YAPTIRAMADIĞIMIZ İÇİN A EĞİTİM OLANAKLARI HAKKINDA BİLGİMİZ YOK B GEÇİCİ BİR SÜRE BURADA OLDUĞUMUZ İÇİN C OKUL MASRAFLARINI KARŞILAYAMADIĞIMIZ İÇİN D OKULDA VERİLEN DERSLERDE ZORLANACAĞINI DÜŞÜNDÜĞÜMÜZ İÇİN E ULAŞIM ZORLUĞU F DİĞER (BELİRTİNİZ) U																												
427	Siz veya ailenizden birisi Halk Eğitim Merkezlerinin ya da Belediyelerin açmış olduğu herhangi bir kursa katıldı mı?	EVET 1 HAYIR 2	→ 430																											
428	Halk Eğitim Merkezlerinin ya da Belediyelerin sayacağım kurslarına siz veya ailenizden birisi katıldı mı?	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Türkçe okuma-yazma?</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Kuaförlük?</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Bilgisayar?</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>İngilizce?</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Biçki ve dikiş-nakiş?</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>El Sanatları</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Kuran-ı Kerim</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Başka? (BELİRTİN)</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table>		EVET	HAYIR	Türkçe okuma-yazma?	1	2	Kuaförlük?	1	2	Bilgisayar?	1	2	İngilizce?	1	2	Biçki ve dikiş-nakiş?	1	2	El Sanatları	1	2	Kuran-ı Kerim	1	2	Başka? (BELİRTİN)	1	2	
	EVET	HAYIR																												
Türkçe okuma-yazma?	1	2																												
Kuaförlük?	1	2																												
Bilgisayar?	1	2																												
İngilizce?	1	2																												
Biçki ve dikiş-nakiş?	1	2																												
El Sanatları	1	2																												
Kuran-ı Kerim	1	2																												
Başka? (BELİRTİN)	1	2																												
429	Siz veya ailenizden mesleki kurslara katılanlar bu kursları ne kadar faydalı buldu? Çok faydalı mı, faydalı mı, normal mi, faydasız mı, yoksa çok faydasız mı?	ÇOK FAYDALI 1 FAYDALI 2 NORMAL 3 FAYDASIZ 4 ÇOK FAYDASIZ 5																												
430	Siz veya ailenizden birisinin bugüne kadar hukuki desteğe ihtiyacı oldu mu?	EVET 1 HAYIR 2	→ 433																											
431	Hangi konu(lar)da hukuki desteğe ihtiyaç duyduunuz? Başka?	İDARİ GÖZETİM KARARINI KALDIRMAK İÇİN A VALİLİK BAŞVURUMU REDDETTİĞİ İÇİN B SINIR DIŞI KARARI ALINDIĞI İÇİN C BAŞVURUM GERİ ÇEKİLMİŞ SAYILDIĞI İÇİN D HAKKIMDA CEZAI SORUŞTURMA OLDUĞU İÇİN E EVLENME/BOŞANMA/VELAYET/AİLE İÇİ ŞİDDET VB DAVALAR İÇİN F DİĞER (BELİRTİNİZ) U																												

432	Peki, bu konularda hukuki destek aldınız mı?	EVET 1 HAYIR 2 → 433		
432A	Hukuki desteği kimden/nereden aldınız? Başka?	KENDİ TUTTUĞUM AVUKATTAN A BARONUN TAYİN ETTİĞİ AVUKATTAN B STK'LARDAN C DİĞER (BELİRTİNİZ) U		
433	Şu anda yaşamakta olduğunuz Uydukentten memnun musunuz?	EVET 1 → 436 HAYIR 2		
434	Türkiye'de hangi ilde yaşamak istediniz? <i>İLİN KODUNU ARKA KAPAKTAN BAKARAK YAZIN.</i>	İLİN ADI İL KODU <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>		
435	Bu ili tercih etmenizin <u>en temel</u> nedeni nedir?	İŞ IMKANLARININ FAZLA OLMASI 1 SOSYAL YARDIMLARIN FAZLA OLMASI 2 İKLİM KOŞULLARININ UYGUN OLMASI 3 AİLESİNİN/AİLE ÜYELERİNİN OLMASI 4 SAĞLIK HİZMETLERİNİN DAHA İYİ OLMASI 5 ARKADAŞ/TANIDIKLARIN OLMASI 6 DİĞER (BELİRTİNİZ) 7		
436	Türkiye'deki komşularınızla ve Türkiye'deki diğer sığınmacılarla ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz? İyi mi, normal mi, yoksa kötü mü? Türkiye'deki komşularla? Diğer sığınmacılarla?	İYİ NORMAL KÖTÜ TÜRK 1 2 3 DİĞER 1 2 3		
437	Bugüne kadar siz veya aile üyelerinizden herhangi birisi T.C. vatandaşı bir kişi ile evlendi mi?	EVET 1 HAYIR 2 → 501		
438	Kim evlendi?	BEN A OĞLUM B KIZIM C ERKEK KARDEŞİM D KIZ KARDEŞİM E DİĞER (BELİRTİNİZ) U		

BÖLÜM 5. GERİ GÖNDERME MERKEZLERİNDE KALANLARIN SORUNLARI

501	GÖRÜŞÜLEN KİŞİ GERİ GÖNDERME MERKEZİNDE BULUNUYOR	GÖRÜŞÜLEN KİŞİ GERİ GÖNDERME MERKEZİNDE BULUNMUYOR	601																																				
502	Bulunduğunuz Geri Gönderme Merkezi’nde kalmaya ne zaman başladınız? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN AY YIL.....																																					
503	Geri Gönderme Merkezi’nde tutulma gerekçeniz nedir? İllegal giriş nedeniyle mi, illegal çıkış nedeniyle mi, vize süresinin dolması nedeniyle mi yoksa başka bir nedenle mi burada tutuluyorsunuz?	İLLEGAL GİRİŞ 1 İLLEGAL ÇIKIŞ 2 VİZE SÜRESİNİN DOLMASI 3 DİĞER (BELİRTİNİZ) 7																																					
504	Geri Gönderme Merkezi’nde tutulma gerekçeniz size açıklandı mı?	EVET 1 HAYIR..... 2																																					
505	Sığınma/uluslararası koruma başvurusunu Geri Gönderme Merkezi’ne geldikten sonra mı yaptınız?	EVET 1 HAYIR..... 2	509																																				
506	Bu başvuruza ilişkin olarak mülakat yapıldı mı?	EVET 1 HAYIR..... 2	508																																				
507	Mülakat başvuru yaptıktan ne kadar süre sonra yapıldı? Gün ya da ay olarak belirtir misiniz? <i>BİR AYDAN AZ İSE GÜN OLARAK YAZIN. AYNI GÜN İSE "00" OLARAK YAZIN.</i>	GÜN.....1 AY 2																																					
508	Bu başvuruza ilişkin olarak size bir belge verildi mi?	EVET 1 HAYIR..... 2																																					
509	Bulunduğunuz Geri Gönderme Merkezi’nde sayacağım ihtiyaçların yeterli düzeyde mi yoksa yetersiz düzeyde mi karşılandığını değerlendirir misiniz? Uyku malzemeleri (yatak, yastık, battaniye vs.)? Gıda malzemesi? İçme suyu? Kullanma suyu (banyo vs. için)? Sabun/temizlik malzemesi? Giyim malzemesi? Çocuk bezi? Kadınlara yönelik ihtiyaçlar?	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>YETERLİ</th> <th>YETERSİZ</th> <th>UYGUN DEĞİL</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>UYKU MALZEMELERİ.....1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td></td> </tr> <tr> <td>GIDA 1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td></td> </tr> <tr> <td>İÇME SUYU.....1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td></td> </tr> <tr> <td>KULLANMA SUYU 1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td></td> </tr> <tr> <td>TEMİZLİK MALZEMESİ.....1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td></td> </tr> <tr> <td>GIYIM MALZEMESİ 1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td></td> </tr> <tr> <td>ÇOCUK BEZİ 1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td></td> </tr> <tr> <td>KADIN İHTİYAÇLARI 1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		YETERLİ	YETERSİZ	UYGUN DEĞİL	UYKU MALZEMELERİ.....1	2	3		GIDA 1	2	3		İÇME SUYU.....1	2	3		KULLANMA SUYU 1	2	3		TEMİZLİK MALZEMESİ.....1	2	3		GIYIM MALZEMESİ 1	2	3		ÇOCUK BEZİ 1	2	3		KADIN İHTİYAÇLARI 1	2	3		
	YETERLİ	YETERSİZ	UYGUN DEĞİL																																				
UYKU MALZEMELERİ.....1	2	3																																					
GIDA 1	2	3																																					
İÇME SUYU.....1	2	3																																					
KULLANMA SUYU 1	2	3																																					
TEMİZLİK MALZEMESİ.....1	2	3																																					
GIYIM MALZEMESİ 1	2	3																																					
ÇOCUK BEZİ 1	2	3																																					
KADIN İHTİYAÇLARI 1	2	3																																					

510	Bulduğunuz Geri Gönderme Merkezinin sayacağım özellikler açısından iyi mi, yoksa kötü mü olduğunu değerlendirir misiniz?		
		İYİ	KÖTÜ
		Yemek kalitesi?	YEMEK KALİTESİ 1 2
		Alış-veriş imkanı?	ALİŞ-VERİŞ 1 2
		Odaların havalandırma durumu?	ODA HAVALANDIRMA 1 2
		Temizlik durumu?	TEMİZLİK 1 2
		Banyo yapma imkanı?	BANYO 1 2
		Havalandırmaya çıkma sıklığı?	HAVALANDIRMAYA ÇIKMA 1 2
		Yatakhanelerin kalabalıklığı?	KALABALIKLIK 1 2
		Sağlık hizmetlerine erişme imkanı?	SAĞLIK HİZMETLERİ 1 2
		Psikolojik destek alma imkanı?	PSİKOLOJİK DESTEK 1 2
		Avukatla telefonla görüşme imkanı?	AV. TELEFONLA GÖRÜŞME 1 2
		Avukatla yüz yüze görüşme imkanı?	AV. YÜZ YÜZE GÖRÜŞME 1 2
		BMMYK yetkilileri ile görüşme imkanı?	BMMYK İLE GÖRÜŞME 1 2
		Sivil Toplum Kuruluşu yetkilileri ile görüşme imkanı?	STK'LAR İLE GÖRÜŞME 1 2
		Yakınlarınız ile telefonla görüşme imkanı?	TELEFON GÖRÜŞMESİ 1 2
		Yakınlarınızla yüz yüze görüşme imkanı?	YÜZ YÜZE GÖRÜŞME 1 2
		Personelin size karşı davranışları?	PERSONEL DAVRANIŞI 1 2
511	Türkiye'den daha önce sınır dışı edildiniz mi?	EVET 1	
		HAYIR 2	

BÖLÜM 6. GELECEĞE YÖNELİK PLANLAR

601	Gelecekte ülkenize dönmeyi mi, Türkiye'de kalmayı mı, BMMYK aracılığı ile başka bir ülkeye gitmeyi mi yoksa kendi imkanlarınızla başka bir ülkeye gitmeyi mi istiyorsunuz?	ÜLKESİNE DÖNMEK..... 1 → 605 TÜRKİYE'DE KALMAK..... 2 → 604 BMMYK ARACILIĞI İLE BAŞKA BİR ÜLKEYE GİTMEK... 3 KENDİ İMKANLARI İLE BAŞKA BİR ÜLKEYE GİTMEK.... 4												
602	Hangi ülkeye gitmeyi istiyorsunuz?													
603	Neden bu ülkeye gitmeyi istiyorsunuz? Başka?	AFGANLARIN KABULÜ KOLAY A YAKINLARIM VAR B HAYAT STANDARTI YÜKSEK C İŞ İMKANLARI FAZLA D YABANCILARA AYRIMCILIK YAPILMIYOR E DİĞER (BELİRTİNİZ) U												
SORU 605'E GEÇİN														
604	Türkiye'de kalmak istemenizin nedenleri nedir? Başka?	BURADA İŞİM VAR A AİLEM BURADA B ÇOCUKLAR OKULA GİDİYOR C BURADA MUTLUYUZ D KÜLTÜREL VE SOSYAL BAĞLAR..... E YABANCILARA AYRIMCILIK YAPILMIYOR F DİĞER (BELİRTİNİZ) U												
605	SORU 601'E BAKIN GÖRÜŞÜLEN KİŞİ AFGANİSTAN'A DÖNMEK İSTEMİYOR	GÖRÜŞÜLEN KİŞİ AFGANİSTAN'A DÖNMEK İSTİYOR												
606	Ülkenize dönmek istemediğinizi söylediniz. Türkiye sayacağım konularda size destek olursa bu kararınızı değiştirir misiniz? Ülkenize dönmek için ulaşım masraflarınız karşılanırsa? Ülkenizde iş kurmanız için nakdi yardım yapılsa? Ülkenizde iş kurmanız için mesleki bir eğitim verilirse?	<table border="0"> <tr> <td></td> <td style="text-align: center;">EVET</td> <td style="text-align: center;">HAYIR</td> </tr> <tr> <td>ULAŞIM</td> <td style="text-align: center;">1</td> <td style="text-align: center;">2</td> </tr> <tr> <td>NAKDİ YARDIM</td> <td style="text-align: center;">1</td> <td style="text-align: center;">2</td> </tr> <tr> <td>MESLEKİ EĞİTİM</td> <td style="text-align: center;">1</td> <td style="text-align: center;">2</td> </tr> </table>		EVET	HAYIR	ULAŞIM	1	2	NAKDİ YARDIM	1	2	MESLEKİ EĞİTİM	1	2
	EVET	HAYIR												
ULAŞIM	1	2												
NAKDİ YARDIM	1	2												
MESLEKİ EĞİTİM	1	2												

607	HANEHALKI GÖRÜŞMESİNDE KULLANILAN DİL(LER)	TÜRKÇE 1 → 608S FARŞÇA 2 DİĞER 7 (BELİRTİN)					
608	ÇEVİRMEN KULLANILDI MI?	EVET 1 HAYIR 2					
608S	SAATİ YAZIN	SAAT-DAKİKA <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td></td> <td></td> </tr> </table> <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td></td> <td></td> </tr> </table>					

İL TRAFİK KODLARI			
01 ADANA	21 DİYARBAKIR	41 KOCAELİ	61 TRABZON
02 ADIYAMAN	22 EDİRNE	42 KONYA	62 TUNCELİ
03 AFYON	23 ELAZIĞ	43 KÜTAHYA	63 ŞANLIURFA
04 AĞRI	24 ERZİNCAN	44 MALATYA	64 UŞAK
05 AMASYA	25 ERZURUM	45 MANİSA	65 VAN
06 ANKARA	26 ESKİŞEHİR	46 K.MARAŞ	66 YOZGAT
07 ANTALYA	27 GAZİANTEP	47 MARDİN	67 ZONGULDAK
08 ARTVİN	28 GİRESUN	48 MUĞLA	68 AKSARAY
09 AYDIN	29 GÜMÜŞHANE	49 MUŞ	69 BAYBURT
10 BALIKESİR	30 HAKKARİ	50 NEVŞEHİR	70 KARAMAN
11 BİLECİK	31 HATAY	51 NIĞDE	71 KIRIKKALE
12 BİNGÖL	32 İSPARTA	52 ORDU	72 BATMAN
13 BİTLİS	33 İÇEL	53 RİZE	73 ŞIRNAK
14 BOLU	34 İSTANBUL	54 SAKARYA	74 BARTIN
15 BURDUR	35 İZMİR	55 SAMSUN	75 ARDAHAN
16 BURSA	36 KARS	56 SİİRT	76 IĞDIR
17 ÇANAKKALE	37 KASTAMONU	57 SİNOP	77 YALOVA
18 ÇANKIRI	38 KAYSERİ	58 SİVAS	78 KARABÜK
19 ÇORUM	39 KIRKLARELİ	59 TEKİRDAĞ	79 KİLİS
20 DENİZLİ	40 KİRŞEHİR	60 TOKAT	80 OSMANİYE
			81 DÜZCE
90 YABANCI ÜLKE			

İL/BÖLGE KODLARI					
KODU	AFGANİSTAN	KODU	İRAN	KODU	PAKİSTAN
01	KÂBİL	20	TAHRAN	30	BELUCİSTAN
02	HERAT	21	MEŞHED	31	SİND EYALETİ
03	KANDEHAR	22	İSFAHAN	32	PENCAP
04	MEZAR-İ ŞERİF	23	TEBRİZ	33	İSLAMABAD
05	CELALABAD	24	KEREC	34	KEŞMİR
06	KUNDUZ	25	ŞİRAZ	35	HAYBER
07	PULİ HUMRİ	26	AHVAZ	36	GİLGİT BALTİSTAN
08	MAYMANA	27	KUM	-	-
09	ŞİBİRGAN	28	KERMANŞAH	-	-
10	TALUKAN	29	URMİYE	-	-
11	BAGLAN	30	ZAHEDAN	-	-
12	GAZNİ	31	REŞT	-	-
94	DİĞER	95	DİĞER	96	DİĞER

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
Lalegül Çamlıca Mahallesi 122. Sokak No:4
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312 422 05 00
Faks: 0312 422 09 00
e -posta: gocidaresi@goc.gov.tr
web: www.goc.gov.tr

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
Beytepe Kampüsü
Çankaya/ANKARA
Tel: +90 312 297 73 71
Faks: +90 312 297 73 70
e-posta: hips@hacettepe.edu.tr
web: www.hips.hacettepe.edu.tr

ISBN: 978-975-???-???-?